

6944

NYIREGYHÁZA AZ EZREDIK ÉVBEN.

NYIREGYHÁZA VÁROS ERKÖLCSI ÉS ANYAGI TÁMOGATÁSÁVAL

IRTA:

GEDULY HENRIK,

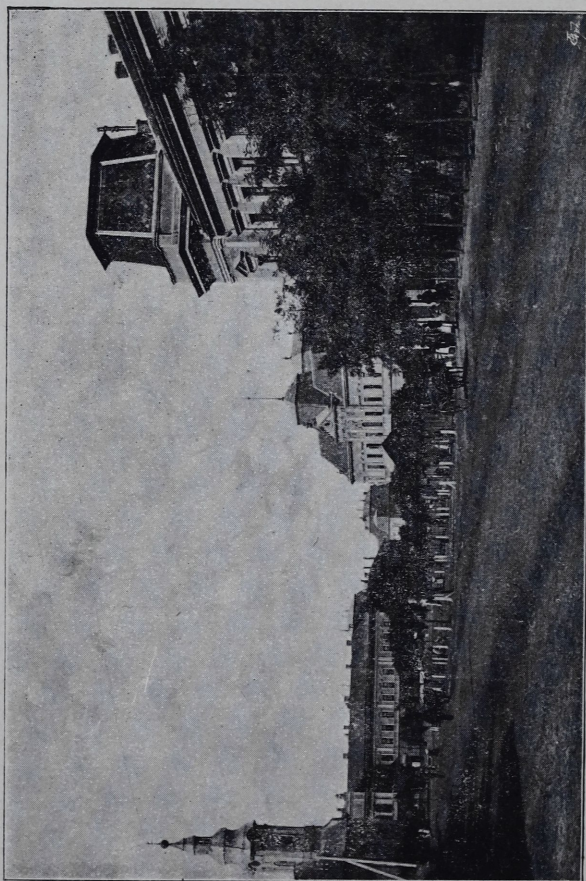
ÁG. H. EV. LELKÉSZ.

— 4 képpel, 5 fénynyomat csoporttal. —

NYIREGYHÁZA
NYOMATOTT JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1896.

Nyiregyháza fő-tere.

AZ EZREDIK ÉV EMLEKÉRE
NYIREGYHÁZA LELKES, HAZAFIAS POLGÁRSÁGÁNAK

AJÁNLJA

A SZERZŐ.

I. A multból.

Nem a rideg történetíró — a költő lágy és hevü-
lékeny hangulata fogja el szívünket, ha a milleniumi
év örömszájában elgondoljuk, ha csak futólagosan is,
ezer esztendő búját, örömét, gondjait és küzdelmeit
egy oly város történetében, mint a minő Nyiregyháza
is. S a költő merengő hangulata csak emelkedik, ha
eszünkbe jut, hogy városunk ősi múltjának megisme-
résében — fájdalom — több szerep jut a merész
képzeteknek, mint az írott vagy más módon fenmaradt
emlékekből biztosan itélni tudó történelmi érzéknek.

„Régmúlt időknek borongó ködhomálya
Takarja a mesét: a magyar nép
Honnan s mi vérből származott* —

mondja Jókai egy gyönyörű „Prolog“-jában!

Nos régmúlt időknek borongó ködhomálya takarja
e város múltját is s a homály csak nem oszlik el,
a tudás fénye csak nem világol, habár hozzáértő,
kegyeletes kezek nem egyszer próbáltak gyújtani benne
szövétneket.

S habár ezen soroknak — a melyeknek célja
az ezredik évben élő Nyiregyházát a valósághoz
híven bemutatni, — nem lehet feladatuk e homály
eloszlatása és a város múltjával való hosszadalmas

foglalkozás: mégis hadd álljon itt legalább nagy vonásokban az, a mi a fejlődés örök törvényei szerint Nyiregyházát a virágzás azon fokára emelte, hogy ma, az ezredik év folyamán bátran megállhatja a versenyt a vele egy múltú és egyhelyzetű hazai városok bármelyikével. Álljon tehát itt néhány rövid vonásban a fokozatos fejlődés időszakai szerint e város múltja.

* * *

Kevés város történetének van oly érdekes, változatos, folyton mozgó és átalakuló képe, mint Nyiregyházának.

Itt mindig volt élet! Nem fekszik az alföld végtelenbe nyúló s áldásdús rónáin, — nem is a felföld bérezkoszorúzta völgyei között, — sem tája, sem népe nem bir valami határozott faji jelleggel, a mi a nagy múlttal bíró felföldi városok, vagy a hatalmasan terjeszkedő alföldi városoknál oly szembeeszkő. És mégis a duzzadó életerő, az elevenség, az élet sajátos ösztöne és ereje sok viharon és küzdelmen át is megmentette e várost a jövőnek. Valami sajátos, megsejthetetlen ösztön vonzotta ide s tartotta itt meg az embereket ezen a különös, sem az alföld, sem a felföld határozott karakterével nem bíró helyen.

A világtörténelmi korszakok nagy eseményei és a hazai történelem megrázó időszakai mind nyomot hagytak e város múltján.

Keletkezése visszanyúl a történelem előtti időkbe. Ásatások bizonyítják, hogy itt már ősidőktől fogva lakott ember. Erdeje, vadjai, úde rétségei, akkori hatalmas vizei vagy a művelésre alkalmas homokja vonzotta-e ide az ősi embert? nem tudjuk! Tudjuk csak azt, hogy itt élt ember ősrégen is, mert a napvilágra kerülő ásatások eredményeiben életének kétségtelen emlékeit, bizonyosságait hagyta hátra.

A történelemben a népvándorlás korában lép be városunk. Keletről nyugatra törve, Erdély vagy Máramaros hegylánczai közül a Tiszán átkelt és az alföld rónáságai vagy a nyugat

kultiváltabb tájai felé vonuló népei ezt a vidéket érintetlen nem hagyhatták, mert a mint a Kelet hatalmas bástyái innen nem messze zárúlnak be, úgy a nyugat és dél rónái felé ez a táj képezi a természetes átvonuló helyet, a kész kaput, s határozottan állítható, hogy némely nevekben és tárgyakban fenmaradt emlék bizonyága szerint a népvándorlás hosszú hullámverése érte városunk táját is és a bessenyők, kazarok, bolgárok rövid időn át itt is tartottak pihenőt.

Az emberi itt tartózkodás nyomait észrevették aztán a vereckei szoroson átvonult és a Duna-Tisza közében meg a Tiszántúl hódító útjait végző őseink is. Láthatták a hely alkalmas voltát földmivelésre, baromtenyésztésre, a szerte elterülő tavak közt megvonuló zöld mezők, a folyók és mocsarak hala, az erdők és mezők vadja ugyancsak embernek kész prédául kínálkozék: mi természetesebb, mint hogy a nomád életmód után állandó lakhelyre törekvő nép e helyet, a hol előtte is már számtalan nép tanyázott, erre alkalmasnak találta és egyik raja itt megtelepült. Ősi, Árpád korabeli elődökre visszavezethető családfával bíró nemesi nevek régtől fogva a környéken élő birtokosai, s a hél vezér egyikére emlékeztető szabolesi vár azt bizonyítják, hogy itt a honfoglalás óta maradtak s éltek ősi magyar családok s ha a környéken mindenütt, — mért lett volna éppen Nyiregyháza vidéke kizárva abból, hogy ősi magyar családok itt is éltek legyen?

Sőt, hogy itt már a honfoglaló ősök életében kellett keletkeznie oly jelentékeny telepnek, hogy száz évvel ezután e hely a vidék természetszerű központjává lőn, kitűnik onnan, hogy *I. (vagy szent) István* ezt tette az egyházi élet központjává „*Ecclesia de Nyír*“, vagy magyarul „Nyír-Egyháza“ névvel.

Innentől aztán az *Árpádok* nemzeti uralma nem is hagyott róla hátra sok emléket. A körülfekvő falvak (Oros, Pazony, Kemeese, Szent-Mihály, Sima) közt bírt központi jellegénél és azon körülménynél fogva — hogy mint királyi birtok, perlekedő örökösök által egyideig zaklatásnak nem volt kitéve —

valószínűleg a X—XIII. C.-ra esik csendes, községgé való fejlődésének időszaka. Írott okmányokban, királyi resolúciókban 1219- és 1333-ban találkozunk vele „Nyr“, „Nyir“ nevek alatt.

* * *

Életének újabb korszakába lép az 1389-ik évvel. — Ez időben ugyanis nemesi birtokká lesz és örökös versengés tárgya a reá jogot tartó főúri családok között. Nem kisebb nevek, mint a Szabolcsi, Beke, Báthory, Perényi, Bethlen, Kállay, Lónyay, Rákóczy, gróf Csáky, Nesselrode és a gróf Károlyiak meg Dessewffyék neve fordul elő a részben egyenes örökösödés, részben erőszakos foglalás, részben kierőszakolt törvényszéki ítéletek által Nyiregyháza uraivá lett családok sorában. A nemzet fényes multja, a nagy nevek nagy birtokosai dicsőségének fénye, vagy e fény egy-egy sugara ide is elvetődött, de — fájdalom — nem a nap melengető, virágfakasztó és érlelő sugara, hanem a kitöréseitől izzó nap perzselő heve, romboló hatása gyanánt. — A birtokosok és bitorlók közötti örökös villongást egyformán sínlette a község, akár mint még 1542. körül egyszerű jobbágytelep, akár 30 évvel később, mint már tagoltabb szervezettel bíró falu, akár újabb 30 év múlva, már mint II. Mátyás királytól hajdúvárosi szabadalmat nyert helység. A hol a 15-ik században már virágzó ipar nyomaira bukkanunk, — amely helységnek birtokosai között országbírák, nádorok, sőt fejedelmek nevével találkozunk, amely hely áldott földjével az anyagi gazdagodás és ennek megfelelő virágzás minden kellékével bír, az, — ha nem fejlett, — csakis a békés fejlődés egyik feltétele, maga a béke hiányának tudható be. Ahol vihar dúl, ott a tenyészet nem fejlődhetik. Amely helység lakóit majd a török, majd a német ellen viszik katonának, — ahol alig van évtized, hogy a birtokos ne váltakoznék s az új birtokos ne igyekeznék kihasználni új tulajdonát, s megfelelő terheket rakni a népre s ahol egy századéven át örökös táborhely van a hajdúcsapatok számára a táborhely romantikájával, de pusztító és békerontó hatásával is — ott fejlődésről szólni nem lehet,

ott jó, ha a közvagyon és közműveltség kemény igyekezet árán meg tud maradni régi fokán.

Innen van, hogy bár 1540. körül a helység már biztosan megállapítható 400 jobbágy-telekkel bír, amelyeknek művelői — a jobbágy-lakosság — ugyancsak biztosan megállapítható 7 utcát foglalnak el: addig 80 év múlva sem volt a helységben 200-nál több lakóház és ennek megfelelően 900- vagy 1000-nél több lakos, tehát majdnem csak annyi, mint 80 évvel azelőtt.

Pedig e 80 esztendő alatt a helység különös szabadalmakhoz is jut. *II. Mátyás* királytól 1613-ban *hajdúvárosi* kiváltságot nyer s ezzel megmenekszik egyik nagy terhétől: a megyének fizetendő dézsma és 30-ad alól. S habár harmadfél évtizeddel később Lónyay Zsigmond még romlott, pusztá állapotban levő falunak mondja: tény, hogy az 1638-ik 67. t. cz. Nyiregyházát már „*város*“ névvel említi; tehát a Nánás, Szent-Mihály s más hajdúvárosokkal egy rangban állónak, daczára annak, hogy még 50 évvel később is kevesebb lakossal bírt és a műveltségnek alacsonyabb fokán állott, mint ugyanakkor Kis-Várda vagy Nyír-Bátor.

* * *

A XVII. C. második fele, Nyiregyháza történetének egyik legszomorubb időszaka, *a fokozatos hanyatlás legfeltűnőbb jelenségeit tárja elénk*. „Ezer sebből vérzett a haza“ — mondja ez időszakról a történetíró s a haza testének fájdalmaiban osztoztak a vidékek s egyes helységek is. A török hódítás, majd a kurucz és labancz felkelések és az ezeknek nyomában járó zaklatások terhét megsínlette városunk is; a közbiztonság ez időben a legalacsonyabb fokra süllyed; rabló-világ van, garázdálkodás, sarczolás, jogtiprás mindenfelé; ezen háborús idők multával az absolut kormány által beszállított idegen katonaság és az ennek tartására fizetett óriási adók oly teher gyanánt nehezültek Nyiregyháza népére is, hogy ez néhány évtized alatt nemcsak erőben, de számban is feltűnően fogy, úgy, hogy — hozzájárulván az ezen háborúk nyomában különösen nagyobb táborhelyeken szinte elkerülhetetlenül fellépő

pestis: a XVIII. század elején 1718-ban már csak 47, 1728-ban már csak 40, 1730-ban már csak 35 cseléd-tartó gazda nevével találkozunk, sőt a hajdan nagy számmal itt tartózkodott nemesi családok száma is négyre fogy le. A nép nem bírja az óriás adót fizetni, az anyagi és részben erkölcsi romlás határozott tünetei jelentkeznek s a vármegyei hatóság mindezzel szemben vagy a törvény rideg parancsainak szigorú végrehajtását kénytelen követelni vagy a kor szomorú viszonyai között a résztvevő, de segíteni nem tudó szemlélő álláspontjára helyezkedni. A süllyedés az előbbi század utolsó tizedeiben történt új — habár igen csekélyfoku telepedés dacára egyre tart, a kivándorlás fokozódik, emészti a megmaradottakat, kikre ezáltal fokozatosan mind nagyobb és nagyobb teher hárul, úgy, hogy Nyiregyháza történetének ez a szomorú időszaka azzal a leújtó ténnyel zárul, hogy 1752-ben a lakosság száma alig tesz többet 400-nál, tehát jóformán félannyit, mint kétszáz esztendővel ezelőtt. És ha *gr. Károlyi Ferencznek*, a nyiregyházi határ legnagyobb része földesurának nem támad egy mentő gondolata és ezzel új korszak nem nyílik e helység történetében: akkor ma talán alig tenne ki többet e hely, alig foglalna nagyobb helyet a haza testében, mint e megyének bármely harmadrendű falva, kisközsége.

* * *

És ezzel eljutottunk a tulajdonképi. a mai Nyiregyháza keletkezésének történetéhez. Mert a régi hajdúvárosnak nyolczszázados multja csak történelmileg szükséges előkészítése volt az új Nyiregyháza keletkezésének. A népek életének vezérlő géniusza hanyatlásba vitte a régi nemzedéket, mely a fejlődés, a haladás akaratával, eszközeivel és erejével többé már nem volt felruházva: hogy helyet készítsen egy új nemzedéknek, a mely a haladás, az anyagi és szellemi megerősödés minden kellékével bírt, hogy ez életrealitásával, szorgalmával kárpótolja a jövőt a más vérbeli ősök mulasztásaiért s a megmaradt erő felhasználásával, a megmaradt lakossághoz való társulással, elegyüléssel — békés viszonyok között — a romok helyén új

hajlékot emeljen a magyar nemzeti törekvéseknek, művelődésnek és szellemi ügy, mint anyagi megerősödésnek.

Ez az új nemzedék az 1853. őszén Szarvasról, majd később a felvidékről, Gömör, Zólyom és Hontmegyékből idetelepített majdnem kétezernyi tótajku, de magyarlelkű lakosság volt. *Gróf Károlyi Ferencz*, a nagytekintélyű főúr és hatalmas dominiumok urának nevéhez fűződik az érdem, mely a pusztulásnak indult régi hajduvárost a telepítés gondolatával és végrehajtásával a teljes megsemmisüléstől, vagy legalább a nagyfokú hanyatlástól megmentette és itt egy nagy jövőre hivatott város keletkezésének vetette meg új alapjait.

Az ő sürgetésére foglalkozik e kérdéssel a vármegye s egyezik bele bizonyos praktikus feltételek alatt a telepítésbe. Az ő ösztönzésére indul meg Szarvason Petrikovits János, értelmes eszmadiamester, hogy polgártársait a Nyiregyházára való költözködésre összetoborozza. Majd a házhely és szántóföld kérdése a bevándorlókra nézve különösen a vármegye szigorú határozatai alapján kedvezően dölvén el, az ő hívására indul el 1753. őszén Szarvasról, Csabáról, Orosházáról, Mezőberényről Petrikovits János vezérlete alatt 300 család, hogy új otthonában letelepüljön s megadja neki azt az öserőt, a melyben azután ez új otthon minden további fejlődése, későbbi emelkedése és virágzása a szükséges táplálkozás forrását megtalálja.

A milleniumi esztendőben virágzása oly magas fokára eljutott Nyiregyháza tehát — a melynek multja ugyan szintén alighanem egyidős a magyar haza multjával, de hogy e viszontagságos régi multja után még van jelene s *ilyen* jelene: két alak iránt róhatja le emlékezése, hálája adóját: a nagymivelt-ségű és áldozatkész gf. Károlyi Ferencz iránt, kit méltán tisztelhet második megalapítója gyanánt és az egyszerű polgár — Petrikovics János iránt, ki józan ítélőképességével belátta a település hasznát magokra az áttelepülőkre nézve és a hatalmas főúr eszméjének propagandát csinált polgártársai között. Ugyancsak hálásan kell megemlékeznie Nyiregyházának Szabolcs-vármegye rendeiről is, kik nemesak hogy belátták e nagyfon-

1753 [?]

tosságu intézkedés hasznát, hanem 1753. ápr. 28-án tartott közgyűlésükön abba bele is egyeztek és megadták az egyedül helyes megoldás módját, a midőn nem holmi tulságos terhekkel sujtandó jobbágyokat kívántak idehozatni, hanem az akkori időben számottevő garanciákat kívántak nyújtatni az idetelepülőknek: önálló birtokba átmenendő házhelyet, szántóföldet, a megváltás jogával együtt.

Igy változott meg a régi Nyíregyháza külső képe, jellege, népfaja, nyelve és kulturája, rövid egy-két évtized alatt. Míg a letelepülés előtt a lakosság száma alig tett ki többet 400—500-nál, addig 15 év múlva már épen tizszer annyit s ötven év múlva harminczszor annyit tüntet föl a népszámlálás.

A letelepülés előtt az alvég néhány utcája vékony sávban a piac felé huzódva képezte a tulajdonképeni községet — néhány évtized alatt új r. k. templommal, község-házával, vendéglővel, vagyonosabb polgárok házával kiépül a belváros és ennek délre, keletre és északkeletre nyíló legszebb utcásorai.

Arról a csekély fellendülésről, a melyet e hely keletkezése első időszakában élt meg a helyi ipar, nem szólva, a hosszú évszázadok folytonos zavarai nem engedték meg, hogy itt iparúzó, vagyonos polgárság fejlődhessen. S ime, már a letelepülést követő 3-dik évtizedben II. József fejedelem szükségességnek és méltányosnak találja a helységet bizonyos városi szabadalmakkal („in oppidum elevatum locum“) felruházni s megadni neki azon jogot, hogy évenként 4-szer vásárt tarttasson, — ami az ipar- és kereskedelem fellendülésének kétségtelen jele.

S hogy a kultúra az új telepesek bevándorlása következtében mily fejlődésnek indult, bizonyítja az, hogy rövid időn számos iskola és két új templom (r. k. és ág. h. ev.) keletkezik, — mindmegannyi egy-egy gyűjtő és szórópontja a közművelődésnek, a hasznos ismeretek terjesztésének.

De talán napnál fényesebben bizonyít az új település nagy hordereje mellett e város történetében az, hogy e hely,

mely régente egyszerű jobbágyközségi és hajdúvárosi jellegénél fogva az önkormányzatnak csak igen csekély kiváltságát élvezte, s a letelepülést követő első időben is egyszerű község módjára bírák által kormányoztatott, már 60 év múlva 8, majd 70 év múlva 12 tagu, részben a bírlaló uraság közbenjöttével alakult senatusra bizta ügyeit, 1826-ban már a vármegyei szabályrendelet szerint alakult „*selecta communitas*“ (amolyan „városi képviselő“) által kormányoztatott, s 1837-ben már rendezett tanácsu városi privilegiumot nyert, s így 1838. január 22-ike óta, tehát már a letelepülés 85-ik évében belépett a hazai községek és közműveltség számottevő faktorai, a nagyobb városok közé. 85 év egy város történetében is hosszú idő ugyan, de hogy Nyiregyháza 85 év alatt a semmivel határos kevésből ily nagyra vitte sorsát, az bölcs vezéreinek és hatóságainak helyes kormányzatán kívül mindenestre a lakosság szorgalmának, igyekezetének, életrevalóságának tudható be. Mert ahol a szervezet elcsenevészedett, az izmok is csak gyengén működnek: arra a testre hiába akasztunk fényes hadi felszerelést, azzal még nem lett erőssé. Ahol a lakosság nem igyekező, nem életképes, nem erős, oda hiábavaló teher a közkormányzatnak az a magasabb fok, a mi a rendezett tanácsu városnak megadja felsőbbbségi jellegét a többi községek fölött. Nyiregyháza városa azonban azóta is, hogy a közigazgatásnak ezen magasabb fokára jutott, megmutatta, hogy arra, mint addig érdemes volt, úgy azután is méltó akar lenni.

A legelfogulatlanabb történetírót is bámulattal töltheti el az a haladás, amelyen városunk az utolsó évtizedekben átment. Daczára annak, hogy 1831-ben, 1848- és 1873-ban a cholera megtizedelte népét, 1832-ben nagy tűzvész, két év múlva földrengés csapásain ment át, 1848–49-ben kész örömmel, de szintén bizonyos veszteség árán vette ki részét a hazafias mozgalmakból, a mit az átvonuló muszka csapatok garázdálkodása csak fokozott; az ezt követő időkben az osztrák kényuralom minden keserőségeit kellett viselnie, gyakran, különösen a pátenis idejében lelketlen igazgatások által felbujtatott tömegek és a város kormányzatában is uralomra jutott

daemagógok haladást gátló visszaéléseit kellett túrnie, s ezenkívül népének, mely nagyobbára a földművelésből, állattenyésztésből él, az időjárás okozta csapások — aszály, ragályos kórok stb. — terhét is át kellett szenvednie: mégis néhány évtized alatt a közművelődésnek és közvagyonosodásnak, szóval a közjólétnek oly sok eszközét és intézményét teremtette meg, hogy legújabb kori történetünk ezen lapjaira a legnagyobb büszkeséggel tekinthet vissza.

Ime, az egyes évtizedek legfőbb alkotásai — chronologikus sorrendben — mint ama magvak, a melyekből a mai Nyiregyháza legfőbb kulturális és köz-intézményei kifejlődtek:

A harminczas években a várossá fejlődés, a privilegium elnyerése érdekelte s foglalta le az elméket. Miután 1812-ben a gróf Dessewffy, majd 1824-ben a gróf Károlyi családtól összesen több mint 2.000,000 frton megváltották azt az óriási területet, a mely a még ma is nagyobbára a gazdálkodásra támaszkodó Nyiregyháza határát képezi s így a maguk urai lettek: természetes, hogy kormányzat tekintetében is több önállóságra vágytak s törekedtek a rendezett tanácsú város jogának és jellegének a megnyerésére. Ez az 1837-ik évben, mint már jeleztem is, sikerült s Nyiregyháza múltjának mindenestre egyik legfontosabb és legérdekesebb időszakát kezdi meg az az okmány, melyben V. Ferdinánd király helységünknek rendezett tanácsú városi privilegiumot ad. *Ez nemcsak a 30-as éveknek, de Nyiregyháza egész múltjának egyik legfontosabb epochalis eseménye.* A 30-as évek specialis alkotásai közzé kell még soroznunk az 1832. decz. 8-án, tehát czelőtt 64 évvel keletkezett „magyar olvasó-társaság“-ot is, a mely mint ilyen, a mai casinónak és polgári olvasó-egyletnek őse volt s mindenestre egyik legrégebb hasonló jellegű egyesülte a hazának s városunkban, különösen az ezen egyesület által régente rendeztetni szokott ünnepélyek következtében hathatós emeltyűje a közművelődésnek. 1835-ben szervezik, rendezik a hetivásárok terét, megkapják az engedélyt második gyógyszer-tár felállítására, s míg a fentemlített egyesület megalkotása a mellett bizonyít, hogy a halhatatlan gróf Széchenyi nem-

zeties eszméi ide is hamar elhatottak és fogékony keblekre találtak, addig ez utóbbi intézkedés az elődöknél a közvagyonosodás és közegészség érdekeinek helyes felfogására vall.

Egyébiránt az ez időtájt nyert privilegiumi oklevél szövege, a melyben az iparos czéhek nagy számáról és ügyeiknek rendezéséről olvasunk, a mellett bizonyít, hogy városunkban intenzív földművelésen kívül rövid idő alatt szép haladást tett már az ipar- és a mi e kettőből önkéntelenül folyik: a kereskedelem is.

A negyvenes évek törekvéseiből ki kell emelnünk azon igyekezetet, a melylyel városunk külső képét óhajtották rendezni. 1845-ben el is fogadnak egy, a város mérnöke által készített tervezetet, a mely azonban — és ennek e terv nem ismerése daczára is kifejezést kell adnunk — vagy nem volt a legszerencsésebb alkotás, vagy nem tartották be pontosan, mert városunk mai épületsorainak elhelyezése is még mindig a végleges szabályozás hiányait sínli. Ugyancsak a negyvenes évekbe (1841-be) esik a közművelődés egyik intézményének, az *ev. tanítóképzőnek* is a város és az egyház közös áldozatkészségéből való megalapítása. *A kisdudóvó megnyitása, a szegényügy rendezése* és az új, az igényeknek megfelelő *városháza* építése dolgában is megindulnak a kezdeményező lépések s hogy a köztevékenység mind nagyobb és nagyobb hullámokat ver, bizonyítja az, hogy ez időbe esik *a beltér rendezése, a járdák építésének, az utcák világításának megkezdése, egy részöntő-ipartelep felállítása, a városi levéltár rendezése, az első kisdudóvó megnyitása, a nőegyletnek és a műkedvelők társulatának megalakulása és a közkórház alapjainak megvetése*. Ennyi új intézmény, a közjólét ennyi szervének megteremtése a mai lázasabban dolgozó korban egy év munkájául sem volna sok; de a kezdetleges viszonyok közt volt Nyiregyházát a negyvenes években, akkor, mikor a nemzet nagy rétegei a közélet emelésétől, ha az némi munkába került (pedig munkába került mindig,) oly megszokott nembánomsággal húzódtak vissza, ennyi új alkotás létrehozása körül fáradni és szinte példányszerű kitartással küzdeni látni: mindenesetre

jól eső tapasztalás, a mi azon kor vezérembereinek és polgárságának nem kis érdemül tudható be.

Hogy a negyvenes évek alkonyán mi jött? . . . Tudjuk mindannyian. Előbb jött lángoló lelkesedés — Nyiregyháza is 42 honvédet és 800 nemzetőrt állított a megsebesült haza testének védelmére . . . Aztán jött szörnyű veszteség, fájdalom és hazafi bú! Jöttek az osztrák uralom rémnapjai. Drevenyák kir. biztos és egy generális a maga idehozott csapataival lett a helyzet ura. Évek hosszú során át a nyíltan hazafias jelleggel bíró törekvések pusztá óhajok gyanánt mentek át a későbbi korra. A város értelmes polgársága azonban e helyzetében is tudta teendőit. Épített a jövőnek. Az ötvenes évek történetébe nyúl vissza 3 oly alkotása, a minek későbbi évtizedek — nem . . . évszázadok látták és fogják látni és elismerni szinte mérhetetlen fontosságát e város fejlődésében. Lecsapolták a „*Bujtost*“ és az „*Éralját*“, ezt a mocsaras, egészségtelen levegőjű területet s ezzel egyrészt a város külső terjeszkedésének adták meg a módját, másrésztől gazdag természettel jutalmazó mezőket, szántóföldeket szereztek meg a polgárságnak. 1854-ben a vármegye áldozni nem akaró székvárosával, Nagy-Kállóval szemben a tiszavidéki vasutársasággal kötött szerződés alapján itt nyitnak egy forgalmi gócpontot az északkeleti vasuthálózatba való belépés által. *Megépül a nagy forgalomra számított állomás, indóház és raktározó helyiség*, és ezzel a megye nagy részéből természetszerűen ideterelődik a nyers-terményekben, ipari- és kereskedelmi cikkekben való forgalom — észrevétlenül is emelkedik a város polgárságának vagyoni helyzete, magának a városnak domináló állása a vármegyében s ezzel az akkori Nyiregyháza egy hatalmas alappal gazdagabb lesz későbbi fejlődése biztosítására. S a mit a forgalom emelésében és a közvagyon gyarapításában a vasut — ugyanazt képviseli a közműveltség emelésében a városnak ama *137000 forintnyi nagylelkű alapítványa*, a mit 1857-ben köznevelési célokra az akkori bevett felekezeteknél lélekszám arányban tett le, ki-kötvén azonban azt, hogy az ev. egyház azon 100,000 forint

jövedelmét, a mely neki ez alapítványból jutott, köteles lesz egy felállítandó főgymnásium fenntartására fordítani. Hát ezzel az alapítványával, a melynek jövedelméből minden felekezet hatalmas köznevelési célokat tudott megvalósítani s a mely nélkül a ma már virágzó, államilag segélyezett ev. főgymnásium még mindig aligha nem a kegyes ábrándok világába tartoznék: Nyiregyháza város akkori közönsége oly fényes bizonyosságot tett arról, hogy a kor szükségleteit felismerte s oly nagylelkűséget tanusított, hogy lehetetlen előtte még most is és mindenkor meg nem hajtunk a hála és elismerés lobogóját.

A hatvanas évek küzdelmeinek megfestéséhez méltán választhatnók ama színeket, a miket a festő a pirkadó hajnal megábrázolásához választ. Egy oldalon a nap ki-ki lövellő fény sugarai, — más oldalon még ború és vihar. Az alkotmányos élet is ilyen hajnalkort ért ezelőtt negyedfél évtizeddel. Egy darabig úgy látszott — nap támad — majd ismét felhőkbe borult az ég. És az éjjeli madarak újból elkezdték ijjesztő kiáltásaikat. A patens küzdelmei lángba borították Nyiregyháza népét is, — harcz, elkeseredett harcz volt, a melyben végre is a jó ügy, a hazafias párt ügye győzött. A millenáris év felbuzdulásához volt hasonló az a lelkesült hangulat, a mi atyáink szívét az alkotmányos élet rövid időszakán át eltöltötte. Aztán jött újra s ki tudja — hanyadszor? — a keserű kiábrándulás. Az alkotmányos élet a vármegyék termébe szorult, — az utolsó védbástya falai közé. Itt vívta meg Nyiregyháza is azt a küzdelmet, a melynek végén a vármegye hivatalosan kijelentett székhelyéül tekintette magát. (Nagykállói megyegyűlés, 1867. nov. 7. 23 szótöbbséggel). Egyébként a hatvanas évek is sok oly intézménynek adtak életet, és sok oly intézkedést foganatosítottak, a melyek ugyan a kor elutasíthatatlan követelményei voltak, de — s épen ezért — a jövőre is kiható fontossággal bírtak. Így megalakult gróf Lónyay Menyhért elnöklete alatt a ma is virágzó, hatalmas arányokban működő „*Takarékpénztár*“, majd a később szomorú véget ért „*Iparbank*“; a „*Sóstó*“-t, ezen

szép természeti kincset rendezés, szükséges kellékekkel való felruházás és a kor igényeinek megfelelő kezelés végett kiadják egy 24 tagú részvénytársaságnak; egy *gőzmalom* és *gőz-olajgyár* — két kiterjedt ipartelep — keletkezik; megalakul a „*polgári olvasó-egylet*“ s azóta hinti szét a közművelődés magvait a törekvő polgárság körében s egyik zászlóvivője a hazafias és jótékony társadalmi mozgalmaknak; végre, a város megveszi a „*Császárszállást*“ s ezzel N.-Kálló határából 3357 holdat kihasítva, a maga határához csatolja.

A *modern Nyiregyháza* kifejlődését azonban, mindama nagy és szükséges alkotások daczára, a melyeket az 1830—1870-ig terjedő negyven év hozott létre, mégis a hetvenes és nyolczvanas évek rendkívüli időszaka hozta létre.

„Rendkívülinek“ mondtam, daczára annak, hogy a harminczas évektől kezdve létesített számos alkotással szemben ez a jelző nagyon sok várakozásra jogosít fel. De szándékosan tettem. Azt hiszem, bármely várost tekintsünk hazánkban, az utolsó 25—30 év valamennyinek életében a legjelentősebb haladást, a közművelődés, szépészet, jövedelmező beruházások és szükséges intézmények tekintetében a múlthoz képest szinte aránytalan előreszökkenést jelenti.

És ez teljesen érthető is. 1867-ben a haza visszanyerte ősi alkotmányát. A nemzet, melyet az utolsó évszázad viharai oly súlyos próbára tettek, fellélegzett. A szabadság minden irányban, mindenki számára megmenekült a nyomasztó korlátoktól. Ifjúi tetterő és munkakedv s a mi ennek nyomában jár, vállalkozási kedv szállta meg a kebleket, — a közélet fejlődéséhez szükséges erők forrásai újból felfakadtak — és ez a szebb hangulat, ez a haladni vágyás az ország szívéből, a fővárostól kezdve elhatott minden oly jelentősebb helyre, a hol az értelmi és vagyoni tőke bizonyos mértékben összehalmozódott: elhatott tehát ide, Nyiregyházára is.

A hetvenes évek vívmányai Nyiregyháza történetében örökre emlékezetesek lesznek. Távollégyem tőlem, hogy a hosszas múlt, a kivívott érdemek által megszerzett jogot ne tartsam tiszteletben. De annyi mégis kétségtelen, hogy a hol

valamely hivatás betöltéséről van szó, azzal azt kell megbízni, a ki arra alkalmas és a szó igazi értelmében hivatott.

Ez a szempont lebeghetett Szabolcsvármegye közönsége előtt is, midőn a hatvanas években (l. fent) megszavazta a vármegye székházának N.-Kállóból Nyiregyházára való áttételét. Ez vezethette a törvényhozást is, a midőn úgy elébb a kir. törvényszéket (1872. aug. 17.), *mint 1876. június 12-én tartott gyűlésében magát a vármegye székhelyét is ide áttette.* Heves harcok előzték meg e nagyjelentőségű vívmányt. Nagy-Kálló, a régi székház, époly tekintélyes védelmezőkre akadt a történelmi múlt jogához ragaszkodó számos előkelő családban, mint a minő nevezetes oszlopai voltak a kivított győzelemnek dr. Bodnár István, Sütő József ügyvédek, Vidliczkay József a későbbi országgyűlési képviselő, Kovács Gergely kir. jbiró s a kikről legelébb kellett volna megemlékeznünk, magának a vármegyének oszlopos férfiai: Bónis Barnabás, alispán, Miklós Ferencz, a későbbi nagyérdemű alispán, Miklós László atyja, Zoltán János, a ki maga is huzamos időn keresztül fényes eredménnyel kormányozta a vármegyét, mint annak köztiszteletben állott alispánja, Dobozy Ferencz, a tiszai felső járás főbirája és mások. A harc kimenetelét véglegesen eldöntötte az az okmány, a melyet Nyiregyháza *dr. Bodnár István és Vidliczkay József* szerkesztésében 1876. január 28-án terjesztett fel az országgyűlés elé, igen beható érvekkel támogatva azon kérést, hogy az országgyűlés Nyiregyházát tegye meg a vármegye központjává.

Ez okmány indokolásából, mint az akkori állapot hű tüköre, álljon itt a következő érvekre való hivatkozás:

1. *A lélekszám* a vármegye községei közül legnagyobb Nyiregyházán: 22000.

2. *Forgalmi szempontból* nagy vidék központja. Vasuti elágazásai Debreczen, Miskolcz, Ungvár, Beregszász, Munkács és Szathmár felé kényelmessé teszik számára a közlekedést.

3. Kulturális intézetei, 6 osztályú gymnasiuma, 32 elemi iskolája, sajtója (akkor 3 hetilap jelent meg városunkban), színháza a legtekintélyesebb várossá teszik a megyében.

4. *Jótékonyági és közegészségügyi intézetei* is előkelő színvonalon állanak: van kórháza, nőegylete, árvaháza, „Sóstó fürdője.”

5. *Iparit, kereskedelmét 3 pénzüintézet* támogatja törekvéseiben. Mint terményforgalmi góczpont messze vidéken nevezetes. Rozsot, tengerit szállít Németországba, sőt távolabb vidékekre is, úgy, hogy mint ennek első rangú piacza, a vasuti állomásnak nagyobb forgalmat biztosít, mint a kassai vagy miskolci állomásoké, s az elmúlt évben is 300,000 mázsa terménye fordult meg a külföldön.

6. *A vármegye kormányzata* innen olcsóbb, könnyebb és összhangzatosabb. Ezt belátták magok Szabolcsvármegye rendei is, mert már 1841-ben és 1867-ben kimondották, hogy Nyiregyháza az erre alkalmas hely.

7. Van egy, 1872-ben 400,000 frttal felépített városházapalotája (l. 2. sz. képünket), a mely addig is, míg e tekintetben más intézkedés nem történik, teljesen alkalmas úgy az 1872-ben ide áthelyezett lörvényszék, mint az összes vármegyei hivatalos helyiségek befogadására.

8. Nemzetgazdasági fontossággal bír, hogy nagyobb országrészeknek, mint a minő Szabolcsvármegye is, legyen oly a polgárosodást terjesztő központjuk, a mely mint központ a fejlődés minden kellékével bírjon és másfelől minden szükségletet kielégítsen. Ilyen pedig az egész vármegyében csak egy van — s ez Nyiregyháza.

Ezen érvekből láthatja a szíves olvasó, hogy a hetvenes évek közállapota szemközt a hatvanas évekével szintén tetemes haladást tüntet fel. Nyiregyházának ekkor volt tehát már *fényes új városházapalotája, volt rendezett fürdője, kórháza, nagy forgalmú vasuti állomása, 1862. óta terménycsarnoka, hat osztályú főgymnasiuma, 32 c'emi iskolája, kifejlett sajtója, nagy ipara, kereskedelme, mezőgazdasága.* Utczái átjárókkal, járdákkal, csatornavezetékekkel láttattak el, a kövezés, a külső csín megóvása tekintetében is döntő lépések történnek.

Ezen a rohamos fejlődést és magas hivatottságot fenyegetően bizonyító tények hatása alatt az országgyűlés, mint már

említők is, meghozta az 1876-iki XXXIII. t.-cikket, melyben Szabolcsvármegye székhelyéül Nyiregyházát jelöli ki s a város képvisellete e feletti örömében, de felfogva lovagias kötelességét is, augusztus 31-én megleghangu iratban hívja meg Szabolcsvármegye központi tisztikarát ujonnan épített palotájának északkeleti részébe vendégül mindaddig, míg e tekintetben más intézkedés nem történik.

S e meghívás elfogadásával, az 1876-iki XXXIII. t.-cz. végrehajtásával, a vármegye tényleges átköltözködésével Nyiregyháza ismét oly tekintélyes lépéssel haladt előre fejlődésében, hogy ehez csupán az 1838-ban nyert privilegium által teremtett fordulat hasonlítható. Mint új bírósági és megyei székhely oly értelmi tökélet nyert a beköltözködött tisztikarban és családjaikban, városias színvonala annyira emelkedett, amint megyei központban természetesen emelkedő forgalomban ipar és kereskedelem oly tág kereseti forrást talált s humanus és társadalmi jellegű intézményei is annyi új támaszt, oszlopot nyertek, hogy ez eseményt Nyiregyháza történetének mindörökké legfontosabb és legörvendetesebb eseményei közé kell igaztatnunk.

A hetvenes évek nagyjobbyszerű alkotásai közé kell még sorolnunk az 1873. márcz. 16-án építeni kezdett, izléses; szép ref. templomot, az 1877-ben általánosított kövezést; a „Nyírviz-szabályozó társulat“-nak 1876. máj. 10-én történt megalakulását; nemkülömben a szabolcsmegyei gazdasági egyesületnek termény, állat és gazdasági felszerelési kiállítását gróf Dessewffy A. elnöklete alatt 1872. július 17—19-ik napjain, a honvédlaktanya 100000 frt költséggel való felépítését 1873-ban, a korcsolyázó-egylet megalakulását 1875-ben, az izr. iskolák felállítását 1876-ban, kir. tanfelügyelőségi hivatal szervezését és felállítását 1878. június 20-án, a városi tisztikar megválasztását 1879-ben, a mely alkalommal Bencs László, Májerszky Béla és dr. Meskó László személyében oly erők kerültek a városi kormányzat élére, a kik széleskörű ismereteikkel, ügybuzgó tevékenységükkel a város virágzásának első rangú fenntartói, oszlopaivá lettek, a kiknek nevével és kiváló

egyéniségekkel a városnak az utolsó két évtizedben történt — szinte páratlan kifejlődése a legelválaszthatlanabb kapcsolatban áll.

Tagadhatatlan, hogy a kifejlődésnek ez a nagy mérve Nyiregyháza polgárságát nem kis teherrel sujtotta. De vannak átmeneti időszakok, a melyeknek nemzedéke a későbbi kor javáért áldozni kénytelen. És a millenáris év történetirója nem teheti, hogy a legmagasabb elismeréssel ne nyilatkozzék e város polgárságának az utolsó 25 év alatt tanusított rendkívüli áldozatkészségéről, melylyel a vezérlő férfiak azon törekvését, hogy Nyiregyházát új intézményekkel, hosszú időre szóló alkotásokkal, nagyarányu beruházásokkal, a mai kor városainak színvonalára emeljék, támogatta, sőt erejének szinte megfeszítésével meg is valósította. A kik Nyiregyházát a 30-as években látták és láthatták a 70-es években is, nem vettek észre e 40 év alatt oly feltűnő változást, mint a kik ismerték városunkat a 70-es években és figyelemmel kísérték ennek kifejlődését az utolsó 25 év alatt.

Természetes, hogy e nagyarányú beruházások következtében a város külső képe is nagyot változott. Eltekintve az oldalt eső s még mindig az alföldi falusias jellegű külsővel bíró városrészeztől, maga a város főtere és központi része kellemes benyomást tesz a szemlélőre és nincs Nyiregyházának polgára, kit ne töltene el büszkeséggel, ha ama palotasorokat szemléli, a melyek az ő és polgártársai áldozatfilléreiből — e városnak mindenkori dicsőségére — az újabb időben felépültek. A kiépített alkotások szemléletén eltűnik, lecsendesül azoknak panasza is, a kik az alkotások eszméit — a kivitel drágasága miatt — nem pártolták. Jóleső örömmel mondja a nyiregyházi polgár, akár a városháza, akár a megyeháza, akár egyéb diszes középületek előtt álljon: „*ez a mienk*“. S ebben a mondásban benne van a megnyugvás a felett, hogy a létesített művek neki is személyes áldozatába kerültek, benne van a polgár büszkesége és gyönyöre lakóhelyének fejlődése miatt, — benne van a jövő fejlődés legbiztosabb, mert *erkölcsi* kezessége, — mert a mely polgárság

a múlt szép alkotásait örömmel vallja a magáénak, az a jövő számára is készségesen fog áldozatot hozni.

* * *

A mi végre a 80-as és 90-es évek történetét mind a millenáris esztendő beköszöntéig Nyiregyházára nézve eseményekben és alkotásokban oly gazdaggá teszi, az ugyan kivétel nélkül majdnem minden olvasónak élénk emlékezetében áll, mégis hogy különösen a későbbi nemzedék számára némi halvány képét adjam az utolsó 25 év nagyjelentőségű vívmányainak, álljanak itt a következő feljegyzések.

Hogy a nőnevelést magasabb fokra emelje, 1880-ban városunk képvisellete felállította a *felső leányiskolát*, majd 1885-ben a nőegylet kezdeményezéséből és ennek fennhatósága és vezetése alatt megalakult a *nőipariskola*, 1886-ban 35,000 frt költséggel megépült a városi *gőzfürdő* és 35805 frt 36 kr. költséggel a *közvágóhid*, — 1889-ben a város — fájdalom, sikertelen kísérletet tesz egy *ártézi kút* fúrására, mert noha a munkálatok költsége már a 33000 frtot, a beásott cső már a 380-dik métert is meghaladta, a kivánt ivóvíz még mindig nem került elő és az egész igyekezetnek mindössze annyi, habár épen nem kicsinyelhető eredménye lett, hogy ma már a város főterén lakók az ártézi kút helyén és ásatásai alkalmából megnyílt forrás fölhasználásával felállított *furott-kútból* igen jó ivóvizet nyernek. A nyolczvanas években épül fel Haas Mór indítványára és nagylelkű adományával a diszes *izr. templom*. Ugyanez időszakra esik a nagy hivatású *közraktárak* keletkezése is, 1884-ben 100 éves fennállása emlékeül renoválta a helybeli *ág. hitv. ev. egyház* impozáns *templomát* 42,000 frt költséggel. Ugyancsak a nyolczvanas évek idejére esik az a hosszas küzdelem is, a melynek célja kezdettől fogva a hat osztályu *gymnasiumnak 8 osztályuvá való fejlesztése és megfelelő épülettel való ellátása* volt. Állam, vármegye, város és egyház közös igyekezetével, hosszas, sokszor igen keserű harc után végre elnémult minden ellenkezés és megszűnt minden akadály: az állam által biztosított 8990 frtnyi segélyre támaszkodva,

Nyiregyháza város újabb nagylelkű 35000*), illetve a felajánlt 800,000 drb téglá egyenértékét is számítva, 46000 frtnyi segélyével 1888. január hó 6-án megépült és rendeltetésének átadott ama főgymnásium, a mely mint Szabolcsvármegye egyetlen teljes középiskolája oly fényes szolgálatokat tett, tesz és fog tenni még ezután is a hazai köznevelés ügyének. Ugyancsak a 80-as évekre (1885.) esik az *ipartestület megalakulása*, a jótékonyan működő *izr. „Chevra Kadischa“*, szervezkedése (1889.) a *„kereskedő ifjak egyletét“*-nek keletkezése (1886.) a *városi dalárdának*, ezen annyira fontos és áldásosan működő társadalmi szervnek kifejlődése; a *dohány felügyelőség*, majd 1889. aug. 1-étől kezdve a *kir. pénzügyigazgatóság* ide helyezése: mind egy-egy gyökérszál, a melyből a hatalmas fejlődésnek indult élőfa újabb táplálékot szerez.

De — és ezzel jutottunk el Nyiregyháza város multjának nemcsak utolsó, de legtündöklőbb lapjaihoz is: a modern Nyiregyháza kifejlődésének legnagyobb arányaival, az utolsó évtizedek öntudatos haladó törekvéseinek mintegy koronájával az *1889-ik évtől az 1895-ik évig terjedő időszakban* találkozunk. A mit ez a hat év a polgári munka, a társadalmi igyekezet, a hatósági tevékenység és a lakosság áldozatkészségének eredménye gyanánt feltüntet: az szinte meglepő, nem, nagyon halvány kifejezést használtam — szinte megdöbbentő. Azt hiszem, példátlanul áll a hazai városok történetében a hazafias munkának az a nagysága, a mit Nyiregyháza város utolsó hat évi története fel tud mutatni.

Itt már valóban nem kell magyarázat, nincs szükség jóakaró elismerésre — itt magok a számok beszélnek. Városunk törzsvagyona csak valamivel van túl a 4 millió. *És e 4 millióból kettőt a város*, mint ilyen — az utolsó hat év alatt modern jellegű, fényes kivitelű, jövedelmező beruházásokra költött el, s mindenesetre megüti a harmadik milliót a hozzájárulásnak

*) Ama 147000 (és nem mint a 14-ik l. tévesen kiszedve olvasható, 137000) frtnyi segély egy százalékának évek óta felgyült összegeből, a mit Nyiregyháza város 1857-ben köznevelési célokra a helybeli egyháznak adott.

az a többi része, a mit a város polgársága közvetett uton: állami adóban, vármegyei pótagóban vagy társadalmi uton vagy az egyes egyházakhoz, testületekhez való hozzátartozás útján áldozott további közintézmények létesítésére. Annyit jelent ez, mintha Budapest a maga (igy tudom) 240 milliónyi köztvagyonából hat év alatt 150 milliót, vagy Debreczen a maga 22 milliónyi törzsvagyonából ugyancsak ezen idő alatt 14 milliót költött volna el közczélokra. Ha soha máskor nem mutatta volna meg — ugy ez utolsó hat év alatt napnál fényesebben bizonyította be Nyiregyháza, hogy teljesen a kor színvonalán álló, annak követelményeit teljes mérvben felfogni és megvalósítani tudó, előkelő szellemű város.

De hát . . . hadd beszéljenek valóban a számok. *1890-ben* az igazságügyi miniszterium költségére, de városunknak is tetemes hozzájárulásával 220,000 frton felépült az *igazságügyi palota*; ugyanez évben tették le alapját az 1,007,301 frt 17 kr. költséggel megalkotott, fényes kivitelű *cs. és kir. lovaslaktanyának*; ugyanez évben kezdte el a Májerszky Béla egyházfelügyelő indítványára 1888. jul. 29-én hozott tanács-határozat alapján az ág. hitv. ev. egyház is díszes *központi népiskolájának* megépítését 110,000 frt költségen; *1893-ban* Somogyi Gyula buzgó fáradozásával megalakul a színházi részvénytársaság és megépül a mintegy 50,000 frtba került, díszes kivitelű *állandó színház*. Vele egyszerre épül fel a monumentális, stylszerű *vármegyei színház* kb. 450,000 frton; *1894-ben* renoválja városunk a kies Sóstó fürdő-épületeit 13,500 frton; *1895-ben* épül fel és nyílik meg a *polgári leányiskola*, melynek díszes csarnoka 20,000 frttal terhelte meg a város költségvetését; ugyanez évben rendezkedik be a *ref. egyház is*, a város nagylelkű támogatásával felépítve díszes *parochiáját, iskoláját* és szépen *renoválva templomát*; ugyanez évben nyílik meg a 229,783 frt 87 kron épült, modern berendezésű, fényes *városi nagyvendéglő*, a „Korona”; s végül, ugyanez évben teszik le a róm. katolikus egyháztalagok *fényes plébánia-lakuknak*, a gör. kath. egyháztalagok a régi helyén épült impozáns *új templomuknak* alapkövét s

kezdi Nyiregyháza városa a *villanyvilágítás* rég óhajtott művét megvalósítani.

Társadalmi téren is számos új alkotás létesül. A műveltség mind tágasabb körökben hódít tért. *Kitünő iskolái* és a vezérlő elemek példaadása aránylag rövid idő alatt magasra fejlesztik kulturáját. *Számos egyesület* gondoskodik a közművelődés terjesztése, a közjótékonyosság gyakorlása felől. A törvényhozás is gazdagítja *új intézményekkel, 1893-ban* felállítják a *kerületi betegsegélyző pénztárat, 1894-ben* a nagyjelentőségű egyházpolitikai küzdelmek gyümölcseként városunk is kap egy anyakönyvi felügyelői székhelyet és képez ez óta külön *anyakönyvvezetői kerületet*. Magánépületek díszes sora, a kövezés és csatornázás kiterjesztése most már a külső részeken is, díszes közterei a külső csínban mutatnak fel óhajtott haladást. Közegészségügyi, közbiztonsági intézményei is folyton gyarapodnak.

* * *

És ezzel eljutottunk történelmi visszapillantásunk befejezéséhez. Szép felemelő, a jövőre nézve biztató az, a mit Nyiregyházára nézve a múlt feltüntet. — Mert habár az utóbbi évek nyomasztó gazdasági viszonyai, az állattenyésztést ért csapások és az idegen elárúsítókkal való verseny következtében támadt alacsony árak kedvezőtlen hatással voltak úgy a magán, mint a közjövedelemre és kereskedelemben, iparban s így a köztevékenységben is némi hanyatlást idéztek elő: mégis nyugodtan mondhatjuk el, hogy abból a friss életerőből, a mely ezt a tüneményes gyorsasággal kifejlett várost mindig jellemezte, Nyiregyháza nem vesztett semmit, *értelmi és anyagi tőkéjét* az időközben jött veszteségek daczára is épen, régi nagyságában hozta át a millenáris évbe, hogy ebben és ezután az elődök által kijelölt úton haladva, az álta-

lok megkezdett műveket folytatva, a közvagyonosodás és közművelődés emelésére vonatkozó eszméket felkarolva, a kor minden nemes törekvését megértve és követve, azon aránylag rövid, de szép mult után, amelyet Nyiregyháza mint város átélt: még fényesebb jövőnek vesse meg alapjait. A jövő méhébe tekintünk nem lehet. De átgondolva a mult sok megnyugtató vonását, a jövő e határkövénél megállva: biztosan remélhetünk jót, szépet, biztatót. S hogy ezt tehetjük: szálljon ezért áldás a minden halandók utján elköltözött elődök emlékére! És hogy tehessük mindig és mindig: kívánjuk hően, igazán, legyen annyi értelmi és anyagi erő, legyen annyi polgári öntudat és hivatásérzet a késő századok nyiregyházi nemzedékeiben is, mint volt a multban. És akkor a második ezredév is büszkén fogja üdvözölni e büszkén haladó várost!

II. A föld, a talaj és a természet életéből.

(Nyiregyháza földrajzi fekvése, geológiai meghatározása, növény és állatvilága).

Nyiregyháza az északi szélesség $47^{\circ} 57'$ és a keleti hosszúság $39^{\circ} 23'$ foka alatt terül el, s így hazánk ismertebb helyei közül a szélességi vonalban Balassa-Gyarmat és Mármaros-Sziget, a hosszúsági vonalban körülbelül Sátoralja-Ujhely és Debreczen városokkal esik egy irányban.

Már neve is elárulja, hogy a „Nyírség“ név alatt ösmert, délfelé erősebb emelkedésű, a talaj felett 5—10 méterre emelkedő dombokkal szakgatott diluviális homok talaju területnek képezi egyik alkotó részét, még pedig ennek észak-nyugoti oldalán. Mindenesetre a „Nyírség“-nek legkiválóbb helye, hazánk keleti részének egyik nevezetessége. Határos kelet felől: Oros és Pazony, észak felől: Kótaj, Buly, Ibrány és Vencsellő, nyugat felől: Nagyfalu, Tisza-Eszlár, Tisza-Lök, Szent-Mihály és Hajdu-Dorog, dél felől: Ujfehértó és Nagy-Kálló szabolcsmegyei községekkel.

A város belterületén a talajnak tengerszin feletti magassága 110—115 méter. A külterület ugyanezen magassági méreteket tünteti fel, leszámítva azon csekély s már meg is érintett különbséget, amely szerint

Nyiregyháza külterületének talaj magassága délfelé kissé emelkedik.

* * *

A mi már városunk homoktalajának keletkezését illeti, álljanak itt erről a következő felvilágosító részletek:

Nyiregyháza város területének minden részecskéje a geológiai megjelelés szerint az ujkori vagy Kenozoi csoport Alluvium vagy jelenkor sistemája alá tartozik, ami annyit jelent, hogy az egész talaj áradmány jellegével bir, tekintet nélkül arra, hogy kemény, szívós, helyenkint szikes területektől kezdve a futóhomokig mindenféle kötöttségű talajnemet feltüntet, csupán oly talajnemeket nem, melyek eredetüket kizárólag a földpátok elmállásától nyerik, vagyis a tiszta sárga vagy sárgás-barna agyag-talajokat. Ezek itt teljesen hiányzanak.

Mint talajképző tényezőt, — úgy régen, mint ma — kettőt említhetünk fel, u. m. a *Tiszát* annak vízkörnyékével és a *szelet*.

Nyiregyháza város területe tehát, mint a Nyírségnek egy része, a Tisza folyam vízkörnyékéhez tartozik.

A Tisza folyam volt az, mely a talajalkotó földnemeket ide összehordta és letelepítette; a szél pedig azon tényezőt képviselte, mely a folyam által hozott kötöttebb talajnemeket a könnyű homokkal betakarta.

Talajunk képződését magunk elé állítandó, vissza kell mennünk azon korba, midőn a Tisza folyamrendszerének Nyírségi része, a pontusi mélyedmény, mely akkor egy magas édesvízi-tó volt, magyarországi öblének egy részét képezte s csupa — lefolyással nem bíró — álló-vizekből állott, melyekből itt-ott egyes kiálló homokbuczkák képezték a száraz földet.

Ilyen volt Nyiregyháza területe is.

Azt meghatározni, hogy a ma meglévő dombok közül melyek voltak azok, melyek állandóan szárazon álltak — nagyon bajos volna; s a sóstói dombok, valamint a rozsréti és kisteleki homok-dombok kivételével — majdnem minden homokdombon találunk oly jeleket, melyek azt mutatják, hogy

— jelentékeny magasságuk daczára, — valamikor vízzel voltak borítva. Ezen feltevésre engednek következtetni azon vastag s még ma is található nádgyökerek, melyek homokdombjainknak különben megfoghatatlan sajátságait képeznek.

Az említett dombok kivételével tehát egész Nyiregyháza területe egykor a Tisza áradásai és földalatti erei által táplált álló-víz volt, melyekben a főáramlat irányát a város keleti és nyugati részén folyó erek jelelik, különösen az az ér, mely Császárszállás felől indulva, a Debreczen-Szerencsi vasut mentén egész területünket keresztül hasítja.

Mielőtt a vízszabályozással az emberi ész, mint talajalkotó tényező fellépett volna, a talajképzéshez egyedül az üllepedés járult hozzá.

Az anyagot az üllepedéshez részben a Tisza áradásai által hozott iszap, részben a homokdombokról a szél által lehordott futóhomok szolgáltatta.

Ez magyarázza meg azt, hogy egyes, — a vízáramlatoknak kitett — területeken két méter mélységre is 7 féle talajváltozatot találhatunk, ott pedig, hol a vízáramlatok egyáltalában nem voltak vehemensek, megmérhetetlen mélységig csupa könnyű homoktalajaink vannak, jelezve azt, hogy ide semmiféle keverék alkatrészek nem juthattak — s a víz talaj-képző működése mellett a fontosabb tényezőt a szél képviselte.

Az egyes dombok közzé szorult völgyekben, melyekből a víznek a felületen semmiféle lefolyását fel nem fedezhetjük, mindenütt szikes foltokkal meg-megszakított fekete, kötöttebb vagy közép-kötöttségű vályog-talajokat lelünk, melyek meg-egyeznek úgy termékenységre, mint jellegre azon iszap-talajjal, melyet a Tisza mellett, a vármegye dadai alsó és felső járásában találunk, — amiből nyilván való, hogy medenczeink talaja, — kivéve egyes katlanokat — a tiszai iszappal egyenlő eredetű.

Ezen talajnemek teljesen elűtnek hazánk többi részein található iszapos lerakódásoktól; mert míg ezek pl. a Duna vízkörnyékén, vagy a Duna és Tisza vízkörnyékének egyesülésé-

nél lősz-lerakodások, addig a Nyiregyházán található laposokon a talaj nyirok-talaj, mely a lősztől abban különbözik, hogy földpátok elmállása által keletkezik, kővületeket nem tartalmaz és a savakra nem reagál.

Egy sajátos jelenség található azonban az Ér-folyó mentén, hol a nyirok és lősz egymás mellett fordul elő.

Ha pl. az Ér-folyó mellett Nyiregyháza város tulajdonát képező Ér-kaszálón, vagy a Fitkonidesz-féle tanyán az ér mellékköt vizsgáljuk, azt találjuk, hogy a parton jobbról-balról átlag mintegy 150 méter szélességben az érrel parallel halad egy lősz-vonal, mely a lősz-csigákat (*Helix Hispida*, *Helix Arbustorum*, *Clausilia Pomila*, *Succinea Oblonga*, és *Puppa Muscorum*) mérhetetlen mennyiségben tartalmazza, addig ezen lősz-vonaltól jobbra és balra szikes nyirok található.

Ennek egyedüli magyarázatát az adja meg, ha fellesszük, hogy a pontusi mélyedmény, mely a lősz-lerakodás korában egy magas édes vizi-tó volt (tehát nem tenger), és ennek egyik öblét képezte Magyarország medenczéje, ezen medenczének az a része, amely Nyiregyháza területét foglalta magában, a tóban egy folyóval birt, mely a tó többi részei között az összeköttetést fenntartotta, folytonos mozgásban volt és a velehozott lősz iszapot két partján lerakta, anélkül, hogy az álló víz többi részeiben a lerakodást befolyásolhatta volna.

Ezen feltevésre vall különben a másik ős vízvonálnak azon sajátága, hogy a szikes nyirok alatt mintegy 1·5 láb vastagságu hullámosan fekvő szikes márga réteget foglal magában.

Ezekben adván elő a talaj keletkezését, midőn megemlítem, hogy egész talajunk egyes foltokat (lősz vagy mészfoltok) kivéve, az erdős Kárpátok déli lejtője kőzeteinek elmállási terméke, áttérek a különböző talajnevek ismertetésére.

Nyiregyháza város területén, mint alaptalajneveket megkülönböztethetjük a homoktalajt és nyirok-talajt. — A többi előforduló talajok pl. a turfa és lősz oly csekély mennyiségben jönnek elő, hogy megemlítést csak, mint sajátlagos tünetek érdemelnek.

A *homok-talaj* a város területének mintegy $\frac{1}{3}$ -öd részét képezi, a többi $\frac{1}{3}$ -öd rész pedig nyirok-talaj.

A homok a futóhomoktól egész a homoktalajig mindenféle kötöttségben előfordul és a rozsréti, valamint a kisteleki homokdombokat kivéve csekély vastartalmu, növényi tápanyagokban aránylag nem szegény s középtermékenységűnek mondható, sőt a lejtők alján lévő és fekete homoktalajba átmenő részek dűstermékenységűek.

A futóhomok területek, melyek legnagyobb méretekben a sóstói, kisteleki és rozsréti szőlőket alkotják, a szőlő telepítésre rendkívül alkalmasak s épen ezért hasznavehetetlen területeket egyáltalán nem képeznek.

A *nyirok-talaj* a völgyeket, az u. n. laposokat foglalja el s helyenkint szikes vagy vadszik vályogfoltokkal szakítatik meg.

Általában víz át nem eresztő, könnyen kérgesedő, helyenkint két méter mélységű, őstermő erőben levő, fekete vagy feketés-barna, helyenkint szürkés talajnem, mely szénsavas nátriumban (sziksó) mindenütt, de különösen a legmélyebb fekvésű helyeken gazdag, ami különösen ez utóbbi helyeken a szelid növényzet kifejlődését, annak daczára, hogy a talaj különben őstermő erőben van, meggátolja s inkább a savanyú fűvek tenyészetének kedvez.

Megemlítendő itt még az Ér folyó mentén található lősz lerakódás, mely helyenkint $1\frac{1}{2}$ öl mélységű savanykás, könnyű tolevény talaj, túltelítve lősz csigákkal s a rendesen művelt és már szelidebb területeken a Németország Rajnamentén előforduló u. n. chermosem talaj dűstermékenységének képét tárja elénk.

Ezenkívül itt-ott, különösen az Oros felé eső bujtosi részen és a rozsrét alatt elterülő kaszálókon már teljesen átalakult, de csak jelentéktelen foltokat képező turfás ingoványos foltokat találhatunk.

* * *

Ilyen talajon él Nyiregyháza állat- és növényvilága. Sokat, igen sokat lehetne erről írni. A tér szűke azon-

ban nem engedi, hogy ezzel bővebben foglalkozzunk. Álljon itt tehát annyi, a mennyi elég Nyiregyháza és környéke növény- és állatvilágának nagyobb körvonalokban való megismertetésére.

Az élő teremtmények feladata (az embert csak fizikai értelemben véve) az önfentartásban, de még inkább a fajuk fenmaradására és gyarapítására irányuló törekvésükben összpontosítható. Az élő lények céljuk elérhetésére egyrészt a legtökéletesebb eszközökkel-szervekkel vannak megáldva a legbölcsebben alkotó természet által, de másrészt folytonos harcot kell vívniok a létért, szemben a különböző körülményekkel, éghajlati és talajviszonyokkal, ellenségeikkel.

A legnagyobb akadályokat pedig állandó terjeszkedésre törekvésük elébe az ember gördíti, a ki a neki szükséges és hasznos gazdasági, ipari és kereskedelmi terményeket szaporítja, gondozza; azokat pedig, melyeknek hasznát nem veszi, vagy tán közvetve és közvetlenül ártalmára vannak, alkalmatlanok — tűzzel, vassal pusztítja. Innen van, hogy protegált termények foglalnak el minden kedvező tért; az üldözöttek pedig rejtett vagy parlagon hagyott helyeken, utféleken, árkokban, kerítések mellett üregekben huzzák meg magukat.

Bizonyára városunk és környékének flórája és faunája is más volt benépesülése előtt, midőn itt-ott fehérlett csak egy-két szerény kunyhó, mint a leendő serdülő város jegőcződés pontja vagy embriója. Előttem vannak a messzeterjedő, városunk területét épen derekán két oldalról szűkre szorító lápok, ingoványok, mocsarak, melyek vízi növények és állatok eldorádói

voltak. De jött az ember. Mély metszéssel, csatornákkal elvágta azoknak életerét, levezette élető nedvét, és így történt meg, hogy a hol azelőtt beláthatatlan lengő náderdő, buzogányos gyékény, káka, zombék, sás és tőzegalkotó mohok stb. buja tenyészete volt, ott ma gazdagon fizető vetemények, ültetvények, dísz- és gyümölcskertek terülnek el; vagy a hol hajdan lomha tőkések hápogása, zizegő repülése, békasereg ismert lármája zavarta az alkonyat csendjét; a hol méléző gémek merengtek hosszan féllábon állva talán e boldog élet mulandóságán és a hol egykor duvadak, szegény legények rejtőztek az áruló világosság elől: ott ma fülemile csattog, rigó fütyül, munkások dalolnak, gépek zakatolnak, gyárak kéményei füstölnek.

Emlékezzünk vissza a minden irányban hosszan elnyúló dombhátak és homokbuczkák életére, melyek az egész Nyírségnek oly sajátos felszint kölcsönöznek. Ugy tűnnek azok fel, mint óriás sírmaradványai azon titáni diluvialis háborúságnak, melyet ezen geológiai korszakban a természeti erők vívtak, vidékünk felszínét ilyené alakítván. A nap hevében égő kopár hal-mók sovány gyeppel, tuskés, száraz kórokkal és ezekből származott bozóttal voltak nagy területeken benőve; vagy homokkötő növények ostor formájú indái — mint féltő karok — hálózta be felületüket, hogy a szél ne hordhassa el alóluk a megbizhatatlan, laza talajt. Olyan volt e hullámos vidék, mint az Orinokó melléki fátlan pusztaság — a lyano — Amerikában, csak földalatti üregében lelt enyhe árnyékot a homokszinü ürge, ökörfarkkóró levele alatt hűsölt a lihegő gyík.

De ismét jött az ember, és az ekevas, ásó és kapa nyomán smaragdzöld vetés bársonyszőnyege terül el, aranykalásztenger hullámaint kergeti a szellő, majd csilingelő és kolompoló nyájak fehérленek közelben és távolban az ákáczorok által bekoszorúzott tájakon.

E megjegyzésekben kissé el is tértünk talán a magunk elé tűzött tárgytól, mégis szükségesnek tartottuk az előbbieket kifejtését, hogy azok által feltűntessük flóránk és faunánk jellegét, melynek olyanná alakulásában, a milyennek az ezredik év találta — a legfőbb tényező volt a kultúra, az ember.

Ezek után hadd álljon itt növényvilágunk részletes ismertetése:

* * *

Virágos növények.

Egyszirmuak.

I. Rend. Ajakosvirágualk. Labiatae.

1. Ostorindás Fiasfű.	<i>Ajuga reptans.</i> L.
2. Tornyos Fiasfű.	<i>Ajuga pyramidalis.</i> L.
3. Gamandor Tarorja.	<i>Teucrium Chamedris.</i> L.
4. Hagymaszagu Tarorja.	<i>Teucrium Scordium.</i> L.
5. Tisztos Hunyász.	<i>Stachys recta.</i> L.
6. Egynyári Hunyász.	<i>Stachys annua.</i> L.
7. Süppedéki Hunyász.	<i>Stachys polustris.</i> L.
8. Fehér Hunyász.	<i>Stachys germanica.</i> L.
9. Orvosi Pemetefű.	<i>Marrubium vulgare.</i> L.
10. Fehér Pemetefű.	<i>Marrubium peregrinum.</i> L.
11. Orvosi Betonica.	<i>Betonica officinalis.</i> L.
12. Tarka Foganött.	<i>Galeopsis Tetrachit.</i> L.
13. Gyapjas Foganött.	<i>Galeopsis pubescens.</i> Bess.
14. Szúrós Gyöngyajak.	<i>Leonurus cardiaca.</i> L.
15. Kerti Majoránna.	<i>Origanum Majorana.</i> L.
16. Szurokszagu Majoránna.	<i>Origanum vulgare.</i> L.

17. Foltos Holtcsalán.	Lamium maculatum. L.
18. Piros Holtcsalán.	Lamium purpureum. L.
19. Fehér Holtcsalán.	Lamium album. L.
20. Szárölelő Holtcsalán.	Lamium amplexicaule. L.
21. Kakukfű.	Thymus Serpyllum. L.
22. Édes Mozsárvirág.	Melittis melissophyllum. L.
23. Torok Villahim.	Prunella vulgaris. L.
24. Kétix Repkény.	Glechoma hederaceae. L.
25. Kerti Zsálya.	Salvia officinalis. L.
26. Bolyhos Zsálya.	Salvia austriaca. Jacq.
27. Gyűrűs Zsálya.	Salvia verticillata. L.
28. Mezei Zsálya.	Salvia pratensis. L.
29. Erdei Zsálya.	Salvia silvestris. L.
30. Vizi Pesztercze.	Lycopus europaeus. L.
31. Százforintos Földepe.	Erythrea centaurium. Pers.
32. Bors Menta.	Menta piperita. L.
33. Fodor Menta.	Menta crispa. L.
34. Vizi Menta.	Menta aquatica. L.

II. Rend. Tátogatók. Scrophularinae.

35. Réti Fintor.	Melampyrum pratense. L.
36. Taréjos Fintor.	Melampyrum cristatum. L.
37. Mezei Fintor.	Melampyrum arvense. L.
38. Orvosi Szemvidító.	Euphrasia officinalis. L.
39. Sárga Szemvidító.	Euphrasia lutea. L.
40. Csörgő Kakasczimer.	Rhinanthus major. Ehrh.
41. Mocsári Kakastarj.	Pedicularis palustris. L.
42. Fekete Farkkóró.	Verbascum nigrum. L.
43. Őkőr Farkkóró.	Verbascum Thapsus. L.
44. Violaszín Farkkóró.	Verbascum phoeniceum. L.
45. Vizi Tátogató.	Scrophularia aquatica. L.
46. Bodza Tátogató.	Scrophularia nodosa. L.
47. Mezei Szigoráll.	Veronica agrestis. L.
48. Tavaszi Szigoráll.	Veronica verna. L.
49. Ugar Szigoráll.	Veronica arvensis. L.
50. Orvosi Szigoráll.	Veronica officinalis.

51. Deréceze Szigoráll.	Veronica Becabunga. L.
52. Cser Szigoráll.	Veronica Chamedris.
53. Macskafark Szigoráll.	Veronica Spicata. L.
54. Pallagi Szigoráll.	Veronica hедераefolia. L.
55. Közönséges Oroszlánszáj.	Antirrhinum Vulgare. L.
56. Kerti Oroszlánszáj.	Antirrhinum majus.
57. Réti Csikorka.	Gratiola officinalis. L.

III. Rend. Kankalinfélék. Primulaceae.

58. Czipra Kankalin.	Primula Auricula. L. Kertekben.
59. Füzény Lizinka.	Lysimachia Vulgaris. L.
60. Pénzlevelű Lizinka.	Lysimachia numularia. L.
61. Mezei Tikszem.	Anagallis arvensis. L.
62. Gyenge Tikszem.	Anagallis tenella. L.

IV. Rend. Szádorfélék. Orobanchaeae.

63. Homoki Szádor.	Orobanche arenaria. Borekh.
64. Ágas Szádor.	Orobanche ramosa. L.
65. Kék Szádor.	Orobanche coerulea. Vill.
66. Nagy Szádor.	Orobanche major. L.

V. Rend. Csucsorfélék. Solanaceae.

67. Licium Fanzár.	Lycium barbereum. L.
68. Közönséges Dohány.	Nicotiana Tabacum. L.
69. Kapa Dohány.	Nicotiana rustica.
70. Redősszirmú Maszlag (csu-	Datura Stramonium. L.
71. Török Paprika. [dafa)	Capsicum annum. L.
72. Beléndek.	Hyosciamus Niger. L.
73. Burgonya	Solanum tuberosum. L.
74. Fekete Ebszőlő.	Solanum nigrum. L.
75. Vörös Ebszőlő.	Solanum dulcamara.
76. Paradicsomalma.	Solanum lycopersicum. Mill.

VI. Rend. Folyókafélék. Convolvulaceae.

77. Közönséges Aranka.	Cuscuta europea. L.
78. Herefojtó Aranka.	Cuscuta epithimum.
79. Nagy folyóka.	Convolvulus sepium. L.
80. Kis folyóka.	Convolvulus arvensis. L.

VII. Rend. *Érdeslevelűek. Asperifoliae.*

81. Vanília Kunkor.	<i>Heliotropium peruvianum.</i> Ker-
82. Henyélő Magiszák.	<i>Asperugo procumbens.</i> L. [tekb.
83. Bojtorján Sülmag.	<i>Echinosperrnum lappula.</i> Sw.
84. Orvosi Arnő.	<i>Cynoglossum officinale.</i> L.
85. Fekete Nadálytő.	<i>Symphytum officinale.</i> L.
86. Gumós Nadálytő.	<i>Symphytum tuberosum.</i> L.
87. Kerti Borágó.	<i>Borago officinale.</i> L.
88. Mocsári Nefelejts.	<i>Myosotis palustris.</i> With.
89. Borzas Nefelejts.	<i>Myosotis hispida.</i> Schlechtl.
90. Mezei Nefelejts.	<i>Myosotis arvensis.</i> L.
91. Erdei Nefelejts.	<i>Myosotis sylvatica.</i> Hoffm.
92. Mezei Nyákó.	<i>Lycopsis arvensis.</i> L.
93. Gyászoló Nyákó.	<i>Lycopsis pulla.</i> L.
94. Orvosi Atracél.	<i>Anchusa officinale.</i>
95. Mezei Borzonka.	<i>Lithospermum arvense.</i> L.
96. Közönséges Kígyószisz.	<i>Echium vulgare.</i> L.
97. Vörös Kígyószisz.	<i>Echium rubrum.</i> Jacq.
98. Tüdőfű Gálna.	<i>Pulmonaria officinale.</i> L.
99. Szúrós Vértő.	<i>Onosma echioides.</i> L.
100. Kis Szeplén.	<i>Cerinthe minor.</i> L.

VIII. Rend. *Krepinfélék. Asclepiadeae.*

101. Méregölő Czinka.	<i>Cynanchum vincetoxicum.</i> Pers.
-----------------------	--------------------------------------

IX. Rend. *Apoczinfélék. Apocineae.*

102. Bőrvény Météng.	<i>Vinca minor.</i> L.
----------------------	------------------------

X. Rend. *Lonczfélék. Lonicereae.*

103. Kánya Bangita.	<i>Viburnum Opulus.</i> L.
104. Földi Bodza.	<i>Sambucus Ebulus.</i> L.
105. Fekete Bodza.	<i>Sambucus nigra.</i> L.
106. Fürtös Bodza.	<i>Sambucus racemosa.</i>
107. Tatár Loncz.	<i>Lonicera tatarica.</i> L.
108. Jerikói Loncz.	<i>Lonicera Caprifolium.</i> L. [Micht.
109. Hóbogyó.	<i>Symphoricarpus racemosa.</i>

XI. Olajfafélék. Oleaceae.

110. Orgona Lila.	<i>Syringa vulgaris</i> L.
111. Vesszős Fagyal.	<i>Ligustrum vulgare</i> L.
112. Magas Kőrisfa.	<i>Fraxinus excelsior</i> L.

XII. Rend. Buzérfélék. Rubiaceae.

113. Ugari Műge.	<i>Asperulla arvensis</i> L.
114. Festő M.	<i>Asperulla tinctoria</i> L.
115. Ragadós Galaj.	<i>Galium Aparine</i> L.
116. Mocsári Ragadványfű.	<i>Galium palustre</i> L.
117. Posvány Ragadványfű.	<i>Galium uliginosum</i> L.
118. Tejoltó Ragadványfű.	<i>Galium verum</i> L.
119. Puha Ragadványfű.	<i>Galium mollugo</i> L.
120. Keresztes Ragadványfű	<i>Galium cruciatum</i> Smith.

XIII. Rend. Harangvirágúak. Campanulinae.

121. Kerti Harangvirág.	<i>Campanula Medium</i> L.
122. Csomós Harangvirág.	<i>Campanula glomerata</i> L.
123. Villás Harangvirág.	<i>Campanula Trachelium</i> L.
124. Terebélyes Harangvirág.	<i>Campanula patula</i> .

XIV. Rend. Fészkesek. Compositae.

125. Ernyős Holgyomál.	<i>Hieracium umbellatum</i> L.
126. Egérfül Holgyomál.	<i>Hieracium Pilosella</i> L.
127. Kigyószisz Holgyomál.	<i>Hieracium echioides</i> W. K.
128. Gyermeklánczfű.	<i>Taraxacum</i> off. Wig.
129. Borzas Aszasz.	<i>Crepis hispida</i> W. K.
130. Bűzös Aszasz.	<i>Crepis foetida</i> L.
131. Hamvas Aszasz.	<i>Crepis tectorum</i> L.
132. Két nyári Aszasz.	<i>Crepis biennis</i> L.
133. Káka Kakics.	<i>Chondrilla juncea</i> L.
134. Dudva Csorbóka.	<i>Sonchus oleraceus</i> L.
135. Érdes Csorbóka.	<i>Sonchus asper</i> Vill.
136. Mezei Csorbóka.	<i>Sonchus arvensis</i> L.
137. Mocsári Csorbóka.	<i>Sonchus palustris</i> L.

138. Kerti Saláta.	<i>Lactuca saliva</i> . L.
139. Mérges Saláta.	<i>Lactuca virosa</i> . L.
140. Keszeg Saláta.	<i>Lactuca Scariola</i> . L.
141. Nyilas Saláta.	<i>Lactuca sagittata</i> W. K.
142. Cserlevelű Saláta.	<i>Lactuca quercina</i> . L.
143. Réti Kecskesisz.	<i>Tragopogon pratensis</i> . L.
144. Nagy Kecskesisz.	<i>Tragopogon major</i> . Jacq.
145. Kisvirágu Pozdor.	<i>Scorzonera parviflora</i> . Jacq.
146. Alacsony Pozdor.	<i>Scorzonera humilis</i> . L.
147. Piros Pozdor.	<i>Scorzonera purpurea</i> . L.
148. Együgyű Pozdor.	<i>Scorzonera austriaca</i> . Willd.
149. Mezei Katang.	<i>Cichorium Intybus</i> . L.
150. Sáfrány Szeklicze.	<i>Carthamus tinctorius</i> . L.
151. Keserűlapu Bojtorján.	<i>Arctium Lappa</i> . L.
152. Pókhálós Bojtorján.	<i>Arctium tomentosum</i> . Lam.
153. Tavi Bárcs.	<i>Cirsium palustre</i> . Scop.
154. Landsás Bárcs.	<i>Cirsium lanceolatum</i> . Scop.
155. Mezei Bárcs.	<i>Cirsium arvense</i> . Scop.
156. Akánt Bárcs.	<i>Carduus acanthoides</i> . L.
157. Fodros Bárcs.	<i>Carduus crispus</i> . L.
158. Fehérhátu Bordon.	<i>Onopordon acanthium</i> . L.
159. Kék Buzavirág.	<i>Centaurea cyanus</i> . L.
160. Egynyári Vasvirág.	<i>Xeranthemum annuum</i> . L.
161. Közönséges Űszögőr.	<i>Senecio vulgaris</i> . L.
162. Berzedt Űszögőr.	<i>Senecio Jacobaea</i> . L.
163. Posvány Űszögőr.	<i>Senecio paludosus</i> .
164. Mezei Dugasor.	<i>Cineraria campestris</i> . Resz.
165. Kerti Dugasor.	<i>Cineraria hybrida</i> . Willd. Csere-
166. Kétlaki Gyopár.	<i>Gnaphalium dioicum</i> . L. [pekben.
167. Sárga Gyopár.	<i>Gnaphalium arenarium</i> .
168. Gyepi Gyopár.	<i>Gnaphalium arvense</i> . Willd.
169. Iszap Gyopár.	<i>Gnaphalium uliginosum</i> . L.
170. Szagos Pártamag.	<i>Pyrethrum aureum</i> . L. Kertek-
171. Fehér Űröm.	<i>Artemisia Absinthium</i> . L. [ben.
172. Seprű Űröm.	<i>Artemisia scoparia</i> . W. K.
173. Mezei Űröm.	<i>Artemisia campestris</i> .

174. Fekete Űröm.	Artemisia vulgaris. [mum. L.
175. Őkőrszem Aranyvirág.	Chrysanthemum Leucanthe-
176. Rózsás Aranyvirág.	Ch. coronarium. L. Kertekben.
177. Orvosi Szikfű.	Matricaria Chamomilla. L.
178. Egérfark Cziczkóró.	Achillea millefolium. L.
179. Bűzös Montika.	Anthemis cotula.
180. Pallagi Montika.	Anthemis arvensis.
181. Farkasfog Villamag.	Bidens tripartita. L.
182. Bókoló Villamag.	Bidens Cernua. L.
183. Szűros Szerbtővis.	Xanthium Strumarium. L.
184. Gyengén szűró Szerbtővis.	Xanthium spinosum. L.
185. Napraforgó Napvirág.	Helianthus annuus. L.
186. Csicsóka Napvirág.	Helianthus tuberosus. L.
187. Őrvény Peremizs.	Inula Helenium. L.
188. Kardos Peremizs.	Inula ensifolia. L.
189. Bóbitás Küllőrojt.	Erigeron acris. L.
190. Seprencze Küllőrojt.	Erigeron canadensis. L.
191. Sziki Gerepcsin.	Aster pannonicus. Jacq.
192. Őszi-rózsa Gerepcsin.	Aster chinensis. L.
193. Százsorszép Rukercz.	Bellis perennis. L.
194. Kender Pakócza.	Eupatorium cannabinum. L.
195. Lókörmű Szattyu.	Tussilago farfara. L.
196. Kerti Georgina.	Dahlia variabilis. Desf.
197. Ékes Rézvirág.	Zinnia elegans. Jacq.
198. Nagy Bűdöske.	Tagetes erecta. L.

XV. Rend. *Macsonyafélék. Dipsaceae.*

199. Mezei Sikkantyu.	Scabiosa arvensis. L.
200. Galamb Sikkantyu.	Scabiosa columbaria. L.
201. Vajszin Sikkantyu.	Scabiosa ochroleuca. L.
202. Héjjakut Mácsonya.	Dipsacus lacinated. L.

XVI. Rend. *Gyökönkefélék. Valerianeae.*

203. Kéllaki Gyökönke.	Valeriana dioica. L.
204. Masska Gyökönke.	Valeriana off. L.
205. Saláta Galambbegy.	Valerianella olitoria. Moench.

XVII. Rend. Utilapufélék. Plantagineae.

206. Széles Utilapu.	<i>Plantago major.</i> L.
207. Közép Utilapu.	<i>Plantago media.</i> L.
208. Keskeny Utilapu.	<i>Plantago lanceolata.</i> L.
209. Homok Utilapu.	<i>Plantago arenaria.</i> L.
210. Sziki Utilapu.	<i>Plantago maritima.</i> L.

XVIII. Rend. Galambócfélék. Verbenaceae.

211. Szapora Galambócz.	<i>Verbena off.</i> L.

Sokszirmuak.*XIX. Rend. Pillangósak. Papilionaceae.*

212. Takarmány Varju-borsó.	<i>Onobrychis sativa.</i> Lam.
213. Változó Koronilla.	<i>Coronilla varia.</i> L.
214. Fekete Lednek.	<i>Orobus niger</i> L.
215. Tavaszi Lednek.	<i>Orobus vernus.</i> L.
216. Kaszanyűg Babó.	<i>Vicia cracca.</i> L.
217. Borsóka Babó.	<i>Vicia pisiformis.</i> L.
218. Vitéz Babó.	<i>Vicia cassubica.</i> L.
219. Szőrös Babó.	<i>Vicia villosa.</i> Roth.
220. Bab Babó.	<i>Vicia faba.</i> L.
221. Gyepűi Babó.	<i>Vicia sepium.</i>
222. Szennyes Babó.	<i>Vicia sordida.</i> W. K.
223. Abrak Babó.	<i>Vicia sativa.</i> L.
224. Mogyorós Bükköny.	<i>Lathyrus tuberosus.</i> L.
225. Szeges Bükköny.	<i>Lathyrus sativus.</i> L.
226. Pallagi Bükköny.	<i>Lathyrus pratensis.</i> L.
227. Borzas Lencse.	<i>Ervum hirsutum.</i> L.
228. Vetemény Borsó.	<i>Pisum sativum.</i> L.
229. Gyapjas Bóka.	<i>Astragalus dasyanthus.</i> Pall.
230. Edeslevelű Bóka.	<i>Astragalus glycyphyllus.</i> L.
231. Szarvas Kerep.	<i>Lotus corniculatus.</i> L.
232. Fehér Somkóró.	<i>Melilotus alba.</i> Desr.
233. Sárga Somkóró.	<i>Melilotus off.</i> Desr.

234. Kék Lucerna.	Medicago sativa. L.
235. Sárkerek Luczerna.	Medicago falcata. L.
236. Nyul Szapuka.	Anthyllis vulneraria. L.
237. Fai Zanót.	Cytisus laburnum.
238. Gombos Zanót.	Cytisus capitatus. Jacq.
239. Kétvirágu Zanót.	Cytisus biflorus. L.
240. Henye Zanót.	Cytisus supinus. L.
241. Nyul Rekettye.	Genista tinctoria. L.
242. Tövíses Igliez.	Ononis spinosa. L.
243. Búzós Igliez.	Ononis hyrcina. L.
244. Közönséges Paszuly.	Phaseolus vulgaris. L.
245. Nagy-virágu Paszuly.	Phaseolus multi-florus. L.
246. Cserjés Ámorfa.	Amorpha fruticosa. L.
247. Fehér Ákác.	Robinia pseudo-acacia. L.
248. Rózsás Ákác.	Robinia hispida. L.
249. Jegenye Ákác.	Robinia pyramidata. Mill.
250. Szurkos Ákác.	Robinia viscosa.
251. Pukkantó Dudafürt.	Colutea arborescens. L.

XX. Rend. Rózsa-viráguk. Rósi-florae.

252. Mandulafa.	Amygdalus communis. L.
253. Kajszin Barackfa.	Prunus armeniaca. Lam.
254. Őszi Barackfa.	Persica vulgaris. L.
255. Cseresznyefa.	Prunus avium. Fl.
256. Meggyfa.	Prunus Cerasus. Fl.
257. Szilvafa.	Prunus domestica. L.
258. Kőkény-cserje.	Prunus spinosa. L.
259. Fürtös Zelnice.	Prunus padus. Host.
260. Saj Zelnice.	Prunus Mahaleb. L.
261. Vad Rózsa.	Rosa Canina. L.

Kertekben számos fajtája van elterjedve.

262. A málna.	Rubus Idaeus. L.
263. Seregély Szeder.	Rubus fruticosus. L.
264. Földi-eper (Szamócza).	Fragaria vesca. L.
265. Liba Pimpó.	Potentilla anserina. L.
266. Ezüst Pimpó.	Potentilla argentea. L.

267. Tavaszi Pimpó.	Potentilla verna. L.
268. Bojtorjános Parlófű.	Agrimonia Eupatorium. L.
269. Vérfejú Csábair.	Poterium sanquisorba. L.
270. Szegfű-szagu Csiklász.	Geum urbanum. L.
271. Kolonczos Bajnócza.	Spirea filipendula. L.
272. Szil-levelű Bajnócza.	Spirea ulmaria. Scop.
273. Közönséges Birs.	Cydonia vulgaris. P.
274. Körtefa.	Pyrus communis. L.
275. Almafa.	Pyrus Malus. L.
276. Galagonya-cserje.	Crataegus oxyacantha. L.
277. Borizű Naspolya.	Mespilus germanica. L.

XXI. Rend. Csészkürtfélék. Oenotherae.

278. Liget-éke Csészekürt.	Oenothera biennis. L.
279. Piros Csővirág.	Epilobium hirsutum.
280. Deréceze Csővirág.	Epilobium palustre. L.

XXII. Rend. Fájvirágfélék. Balsamineae.

281. Kerti Fájvirág.	Impatiens Balsamina. L.
----------------------	-------------------------

XXIII. Rend. Sósdi-félék. Oxalidae.

282. Madár Sósdi.	Oxalis acetosella. L.
-------------------	-----------------------

XXIV. Rend. Gólyaorr-virágúak. Gruinales.

283. Bűrök Arorr.	Erodium cicutarium. L.
284. Mezei Gólyaorr.	Geranium pratense. L.
285. Bűdös Gólyaorr.	Geranium Robertianum L.
286. Rózsás Gólyaorr.	Geranium Sangvineum. L.
287. Apró Gólyaorr.	Geranium pusillum. L.

XXV. Rend. Balzsamos növények. Terebinthinae.

288. Kőrís Ezerjő.	Dictamnus albus L.
A sóstói erdőben a fürdőtől délnyugatra kivesző félben.	
289. Szagos Ruta.	Ruta graveolens. L.

XXVI. Rend. *Háromfejűek. Tricoccae.*

290. Egy nyári szélfű	Mercurialis annua. L.
291. Tartós Szélfű.	Mercurialis perennis.
292. Nagylevelű Fűtej.	Euphorbia platyphyllos. L.
293. Tavi Fűtej.	Euphorbia palustris. L.
294. Éklevelű Fűtej.	Euphorbia helioscopia. L.
295. Kissár Fűtej.	Euphorbia esula. L.
296. Füzlevelű Fűtej.	Euphorbia salicifolia. L.
297. Farkas Fűtej.	Euphorbia Cyparissias. L.
298. Apró Fűtej.	Euphorbia exigua. L.
299. Téli-zöld Puszpang.	Buxus sempervirens. L.
300. Csudafa Himbój.	Ricinus communis. L.

XXVII. Rend. *Kutyafélék. Frangulinae.*

301. Varjutóvis.	Rhamnus cathartica. L.
302. Kutya Benge.	Rhamnus frangula. L.
303. Mogyorós Hályogfa.	Staphylea pinnata. L.
304. Bortermő Szőlő.	Vitis vinifera.
305. Borostyán Szőlő.	Ampelopsis Hederacea. Dec.

XXVIII. Rend. *Juharfélék. Acerinae.*

306. Fodor Juhar.	Acer campestre. L.
307. Jókori Juhar.	Acer platanoides. L.
308. Fehér Juhar.	Acer Pseudoplatanus. L.
309. Tarka Juhar.	Acer negundo. L.
310. Vadgesztenyefa.	Aesculus Hippocastanum L.

XXIX. Rend. *Mézgatermők Guttiferae.*

311. Német Átánfa.	Tamarix germanica. L.
312. Csengő Linka.	Hypericum perforatum. L.

XXX. Rend. *Mályvavirágúak. Columniferae.*

313. Kerek Mályva.	Malva rotundifolia. L.
314. Bodros Mályva.	Malva crispa. L.
315. Erdei Mályva.	Malva silvestris.

316. Fehér Mályva.	Althaea off. L.
317. Rózsa Mályva.	Althaea rosea. L.
318. Rózsás Hibiscus.	Hibiscus syriacus. L. Népkert.
319. Selyem Sárda.	Sida Abutilon.
320. Kislevelű Hársfa.	Tilia parvifolia. L.
321. Nagylevelű Hársfa.	Tilia grandifolia. L.

XXXI. Rend. *Szegfűvirágúak. Cariophyllinae.*

322. Tollas Szegfű.	Dianthus plumarius L.
323. Pompás Szegfű.	Dianthus superbus. L.
324. Kerti Szegfű.	Dianthus coryophyllus. L.
325. Karthauzi Szegfű.	Dianthus carthusianorum. L.
326. Homoki Derczefű.	Gypsophila arenaria. W. k.
327. Gyepi Derczefű.	Gypsophila muralis. L.
328. Parlagi Madárhur.	Cerastium arvense. L.
329. Terjedő Madárhur.	Cerastium repens. L.
330. Ragadós Madárhur.	Cerastium viscosum. L.
331. Vizi Madárhur.	Cerastium aquaticum. L.
332. Pázsit Csillaghur.	Stellaria graminea. L.
333. Gyenge Csillaghur.	Stellaria media. L.
334. Olocsán Csillaghur.	Stellaria Holostea. L.
335. Ernyős Olocsán.	Holosteum. Umbellatum L.
336. Kakuk Homokhur.	Arenaria serpyllifolia. L.
337. Tajtékzó Szappanfű.	Saponaria off. L.
338. Enyves Szilene.	Silene viscosa. Pers.
339. Konya Szilene.	Silene nutans. L.
340. Éjjeli Szilene.	Silene vespertina. L.
341. Hólyagos Szilene.	Silene inflata. Smith.
342. Szurkos Mécsvirág.	Lychnis Viscaria. L.
343. Kakuk Mécsvirág.	Lychnis flosculi. L.
344. Kétlaki Mécsvirág.	Lychnis dioica. L.
345. Vetési Konkoly.	Agrostemma Githago. L.
346. Bogyós Kukuba.	Cucubalus bacciferus. L.

XXXII. Rend. *Porcsinfélék. Portulacaeae.*

347. Kővér Porcsin.	Portulaca oleracea. L.
348. Kerti Porcsin.	Portulaca hortensis.

XXXIII. Rend. Tököfélék. Cucurbitaceae.

349. Uri Tök.	Cucurbita Pepo. L.
350. Disznó Tök.	Cucurbita verrucosa. L.
351. Lopó Tök.	Cucurbita lagenaria. L.
352. Sárga Dinnye.	Cucurbita melo. L.
353. Görög Dinnye.	Cucurbita citrullus. L.
354. Uborka.	Cucumis sativus. L.

XXXIV. Rend. Ibolyafélék. Violaceae.

355. Árvácska.	Viola tricolor. L.
356. Illatos Ibolya.	Viola Odorata. L.
357. Mezei Ibolya.	Viola Canina. L.
358. Borzos Ibolya.	Viola hirta. L.

XXXV. Rend. Rezedafélék. Resedaceae.

359. Szagos Rezeda.	Reseda odorata. L.
360. Fogas Rezeda.	Reseda luterla. L.

XXXVI. Keresztesek. Cruciferae.

361. Kerti Retek.	Raphanus sativus. L.
362. Repcsén Retek.	Raphanus Raphanistrum. L.
363. Vetés Repcze.	Sinapis arvensis. L.
364. Fekete Repcze.	Sinapis nigra. L.
365. Főzelék Káposzta.	Brassica oleracea.
366. Karrórépa Káposzta.	Brassica Napus. L.
367. Kerti Zsázsa.	Lepidium Sativum. L.
368. Búzós Zsázsa.	Lepidium ruderales. L.
369. Átnőttlevelű Zsázsa.	Lepidium perfoliatum. L.
370. Mezei Zsázsa.	Lepidium campestre. R. Br.
371. Daravirág Zsázsa.	Lepidium Draba. L.
372. Pásztor Tarsolyfű.	Capsella bursapastoris. L.
373. Hagymaszagu Szegecs.	Erysimum aliarria. L.
374. Boglyos Szegecs.	Erysimum canescens. Roth.
375. Fürtös Szegecs.	Erysimum rapandum. L.
376. Zsófia Zsombor.	Sisymbrium Sophia. L.

377. Szapora Zsombor.	Sisymbrium off. L.
378. Vetési Tarsóka.	Thlaspi arvense. L.
379. Orrtekerő Torma.	Cochlearia Armoracia. L.
380. Tavaszi Daravirág.	Draba verna. L.
381. Csészés Ternye.	Alyssum calycinum. L.
382. Kakuk Foslár.	Cardamine pratensis. L.
483. Hóimok Ikrapikk.	Arabis Arenosa. Scop.
384. Kopasz Toronyszál.	Turritis glabra. L.
385. Közönséges Tormáncs.	Barbarea vulgaris, R. Br.
386. Tavi Rezsuka.	Nasturcium palustre.
387. Sárga Viola.	Cheiranthus cheiri. L.
388. Nyári Viola.	Cheiranthus annuus. L.

XXXVII. Rend. Mákfélék. *Papaveraceae.*

389. Orvosi Füstike.	Fumaria off. L.
390. Fecskefű Gódiréz.	Chelidonium majus. L.
391. Kerti Mák.	Papaver Somniferum. L.
392. Pipacs Mák.	Papaver Rhoeas. L.
393. Csekély Mák.	Papaver hybridum. L.

XXXVIII. Rend. Soktermésűek. *Polycarpicae.*

394. Sóskafa Borbolya.	Berberis vulgaris.
395. Vízitök Nimfa.	Nymphaea alba. L.
396. Sárga Habrózsa.	Nuphar luteum. Smith.
397. Szarkaláb Sarkvirág.	Delphinium consolida. L.
398. Harangláb Czámoly.	Aquilegia vulgaris. L.
399. Mezei Kandilla.	Nigella arvensis. L.
400. Kék Kandilla.	Nigella Damascena. L.
401. Mocsári Gólyahir.	Caltha palustris. L.
402. Vizi Szíronták.	Ranunculus aquatilis. L.
403. Hínáros Szíronták.	Ranunculus peucedanifolius. Al.
404. Saláta Szíronták.	Ranunculus Ficaria. L.
405. Boglárka Szíronták.	Ranunculus repens. L.
406. Réti Szíronták.	Ranunculus acris. L.
407. Gumós Szíronták.	Ranunculus bulbosus. L.
408. Mezei Szíronták.	Ranunculus arvensis.

409. Torzsika Szironták.	Rannunculus sceleratus. L.
410. Piezi Mizura.	Myosurus minimus L.
Murikon (Vertfal kerítés)
411. Tavaszi Hérics.	Adonis vernalis. L.
412. Nyári Hérics.	Adonis aestivalis.
413. Mezei Kökörcsin.	Anemone pratensis. L. [előtt.
414. Iszalag Bércse.	Clematis vitalba. L. Folyosók
415. Fűgős Virnán cz.	Thalictrum aquilegifolium. L.

XXXIX. Rend. Ribiszkefélék. Ribesiaceae.

416. Veres Ribiszke.	Ribes rubrum. L.
417. Gőszméte Ribiszke.	Ribes Grossularia. L.
418. Arany Ribiszke.	Ribes aureum.
419. Rózsás Fűlfű.	Sempervivum tectorum. L.
420. Borsos Szaka.	Sedum acre. L.

XL. Rend. Fakinfélék. Loranthaceae.

421. Európai Fakin.	Loranthus europeus. L.
422. Fehér Fagyöngy.	Viscum album L.

XLI. Rend. Ernyősvirágúak. Umbelliferae.

423 Repkény Borostyán.	Hedera Helix. L.
424. Veresgyűrű Somfa.	Cornus Sanguinea. L.
425. Bűdös Bűrök.	Conium maculatum L.
426. Borzas Baraboly.	Chaerophyllum hirsutum. L.
427. Mezei Borzon.	Caucalis arvensis. L.
428. Sárga Murok.	Daucus carota. L.
429. Széleslevelű Bordamag.	Laserpitium latifolium. L.
430. Kerti Pasztinák.	Pastinaca sativa. L.
431. Sárgafejű Kocsord.	Peucedanum arenarium. W. k.
432. Kerti Kapor.	Anethum graveolens. L.
433. Kerti Ánizs.	Foeniculum vulgare. Gaertn.
434. Mérges Ádáz.	Aethusa Cynapium. L.
435. Buvák Szingallér.	Bupleurum rotundifolium. L.
436. Bigecsi Baktopp.	Aegopodium Podagraria. L.
437. Petrezselyem.	Petroselinum sativum. L.

438. Nagyszagu Zeller.	<i>Apium graveolens</i> . L.
439. Mezei Iringó.	<i>Erigium campestre</i> L.
440. Kék Iringó.	<i>Erigium planum</i> L.

Sziromtalanok. Apetalae.

XLII. Rend. Gégevirágfélék. Aristolochiae.

441. Farkas Gégevirág.	<i>Aristolochia Clematitis</i> . L.

XLIII. Ezüstfafélék. Eleagneae.

442. Olaj Ezüstfa.	<i>Eleagnus angustifolia</i> . L.

XLIV. Rend. Szandalfélék. Santaleae.

443. Lenlevelű Bögretok.	<i>Thesium linophyllum</i> . L.

XLV. Rend. Csikszárfélék. Polygoneae.

444. Erdei Sóska.	<i>Reumex acetosa</i> . L.
445. Kerti Sóska.	<i>Reumex scutatus</i> . L.
446. Vizi Sóska.	<i>Reumex aquaticus</i> . L.
447. Mocsári Sóska.	<i>Reumex palustris</i> . Smith.
448. Sós Sóska.	<i>Reumex maritimus</i> L.
449. Homoki Cziksászár.	<i>Polygonum arenarium</i> . Wk.
450. Porcsin Cziksászár.	<i>Polygonum aviculare</i> . L.
451. Keskeny levelű Cziksászár.	<i>Polygonum minus</i> . Huds.
452. Vidra Cziksászár.	<i>Polygonum amphibium</i> . L.
453. Gyom Amaránt.	<i>Amaranthus hybridus</i> .
454. Csákós Amaránt.	<i>Amarant. cudatus</i> . Kertekben.

XLVI. Rend. Libatopfélék. Chenopodiaceae.

455. Fehér Libatop.	<i>Chenopodium album</i> .
456. Pokolvar Libatop.	<i>Chenopodium hybridum</i> .
457. Paréj Libatop.	<i>Chenopod. Bonus Henricus</i> . L.
458. Kerti Maglapél.	<i>Atriplex hortensis</i> . L.
459. Parti Maglapél.	<i>Atriplex littoralis</i> . L.
460. Homok Kochia.	<i>Kochia arenaria</i> .
461. Szikes Salsola.	<i>Salsola Kali</i> . L.

462. Ballagó Salsola. *Salsola rosea*. L.
 463. Veres Czékla. *Beta vulgaris*.

XLVII. Rend. Barkásak. Amentaceae.

464. Fehér Nyárfa. *Populus alba*. L.
 465. Kanadai Nyárfa. *Populus canadensis*. Duroi.
 466. Jegenye Nyárfa. *Populus pyramidalis*. Rozier.
 467. Rezgő Nyárfa. *Populus tremula*. L.
 468. Fekete Nyárfa. *Populus nigra*. L.
 469. Tőrékeny Füz. *Salix fragilis*. L.
 470. Kecske Füz. *Salix caprea*. L.
 471. Kötő Füz. *Salix viminalis*. L.
 472. Fehér Füz. *Salix alba*. L.
 473. Szomorú Füz. *Salix babylonica*.
 474. Közönséges Diófa. *Juglans regia*. L.
 475. Kocsányos Tölgy. *Quercus pedunculata*. Willd.
 476. Közönséges Mogyoró. *Corylus Avellana*. L.
 477. Enyves Égerfa. *Alnus glutinosa*. L.
 478. Fehér Nyírfa. *Betula alba*. L.

XLVIII. Rend. Tobzosak. Coniferae.

479. Lucz Fenyő. *Pinus pectinata*. DC.
 480. Jegenye Fenyő. *Pinus Abies excelsa*. DC.
 481. Erdei Fenyő. *Pinus Sylvestris*. L.
 482. Sima Fenyő. *Pinus Strobilus*. L. Mint díszfák.
 483. Fekete Fenyő. *Pinus austriaca*. Az erdőben te-
 484. Keleti Tuja. *Thuia orientalis*. L. [lepítve is.

Egyszikűek. Monocotyledoneae.

XLIX. Rend. Gyékényfélék. Typhaceae.

485. Bodnározó Gyékény. *Typha latifolia*. L.
 486. Keskenylevelű Gyékény. *Typha angustifolia*. L.
 487. Buzogány Baka. *Sparganium ramosum*. Smith.

L. Rend. Buzogányosak. Spadiciflora.

488. Foltos Konytvirág.	Arum maculatum. L.
489. Békalencse.	Lemna trisulca. L.
490. Egy magvu Hinár.	Najas marina. L.
491. Békatutaj Uszány.	Potamogeton natans. L.
492. Bodros Uszány.	Potamogeton crispus. L.

LI. Rend. Kosborfélék. Orchidæ.

493. Madárfészek Kosbor.	Neottia Nidusavis. Rich.
494. Szélesnyelvű Bibak.	Epipactis latifolia. Swartz.
495. Kétnyelvű Kosbor.	Platanthera bifolia. Rich.
496. Agár Kosbor.	Orchis Morio. L.
497. Füles Kosbor.	Orchis mascula. L.

LII. Rend. Liliomvirágúak. Liliifloræ.

498. Pompás Nőszirm.	Iris germanica. L.
499. Sás Nőszirm.	Iris Pseudoacorus. L.
500. Homok Nőszirm.	Iris arenaria. W. K.
501. Magyar Nőszirm.	Iris hungarica. W. K.
502. Bókoló Dákoska.	Gladiolus communis. L.
503. Jóféle Sáfrány.	Crocus sativus. L.
504. Májusi Gyöngyvirág.	Convallaria majalis. L.
505. Fürtös Gyöngyvirág.	Convallaria multiflora. Áll.
506. Kétlevelű Gyöngyvirág.	Convallaria bifolia.
507. Spárga Nyúlárnyék.	Asparagus off. L.
508. Ernyős Sárma.	Ornithogallum umbellatum L.
509. Sárga Sárma.	Ornithogallum luteum.
510. Kétlevelű Csilla.	Scilla bifolia. L.
511. Foghagyma.	Allium Sativum. L.
512. Kigyós Hagyma.	Allium Scorodoprasum. L.
513. Póré Hagyma.	Allium Porrum. L.
514. Vörös Hagyma.	Allium Ceba. L.
515. Metélő Hagyma.	Allium Schoenoprasum. L.
516. Mogyoró Hagyma.	Allium ascalonicum. L.
517. Fürtös Gyöngyike.	Muscari racemosum. Mill.

518. Fehér Liliom.	<i>Lilium album.</i> L.
519. Sárga Liliom.	<i>Lilium flavum.</i> L.
520. Fehér Funkia.	<i>Funkia alba.</i>
521. Tubarózsa.	<i>Polianthes tuberosa.</i> L.
522. Pompás Tulipán.	<i>Tulipa Gesneriana.</i> L.
523. Császárkorona.	<i>Fritillaria imperialis.</i> L.
524. Sárga Tyúktaréj.	<i>Gagea Lutea.</i> Schult.

LIII. Rend. Szittyófélék. Juncaceae.

525. Béka Szittyó.	<i>Juncus effusus.</i> L.
526. Fakó Szittyó.	<i>Juncus glaucus.</i> Ehr.
527. Bunkós Szittyó.	<i>Juncus conglomeratus.</i> L.
528. Sivatag Szittyó.	<i>Juncus compressus.</i> L.
529. Fehérlő Luzula.	<i>Lusula albida.</i> L.
530. Perje Luzula.	<i>Lusula pilosa.</i> Willd.
531. Mezei Luzula.	<i>Lusula campestris.</i> Dec.

LIV. Rend. Hidőrfélék. Alismaceae.

532. Vizi Hidőr.	<i>Alisma Plantago.</i> L.
533. Nyíllevelű Nyílű.	<i>Sagittaria sagittaeifolia.</i> L.
534. Savanyu Hutsza.	<i>Triglochin palustre.</i> L.
535. Ernyős Elecs.	<i>Butomus umbellatus.</i> L.

LV. Rend. Pelyvás füvek. Glumaceae.

536. Barna Palka.	<i>Cyperus fuscus.</i> L.
537. Bogár Palka.	<i>Cyperus pannonicus.</i> Jacq.
538. Tavi Káka.	<i>Scirpus lacustris.</i> L.
539. Gyepi Káka.	<i>Scirpus caespitosus.</i> L.
540. Villás Káka.	<i>Scirpus maritimus.</i> L.
541. Posvány Sás.	<i>Carex paludosa.</i> Good.
542. Borzas Sás.	<i>Carex hirta.</i> L.
543. Muhar Sás.	<i>Carex panicea.</i> L.
544. Jókori Sás.	<i>Carex praecox.</i> Jacq.
545. Madárlábu Sás.	<i>Carex ornithopus.</i>
546. Gyepi Sás.	<i>Carex caespitosa.</i> L.
547. Boglyos Sás.	<i>Carex paniculata.</i> L.

548. Élesmosó Fenyer.	<i>Andropogon Gryllus.</i> L.
549. Vért-állító Fenyer.	<i>Andropogon Ischaemum.</i> L.
550. Közönséges Árpa.	<i>Hordeum vulgare.</i> L.
551. Fővény Elymus.	<i>Elimus Arenarius.</i>
552. Gabona (Rozs).	<i>Secale cereale.</i> L.
553. Közönséges Buza.	<i>Triticum vulgare.</i> Will.
554. Puha Rozsnok.	<i>Bromus mollis.</i> L.
555. Gabona Rozsnok.	<i>Bromus secalinus.</i> L.
556. Fedél Rozsnok.	<i>Bromus tectorum.</i> L.
557. Meddő Rozsnok.	<i>Bromus sterilis.</i> L.
558. Szédítő Vadócz.	<i>Lolium temulentum.</i> L.
559. Utféli Vadócz.	<i>Lolium perenne.</i> L.
560. Magas Csenkesz.	<i>Festuca elatior.</i> L.
561. Juh Csenkesz.	<i>Festuca ovina.</i> L.
562. Csomós Ebir.	<i>Dactylis glomerata.</i> L.
563. Bókoló Gyöngy-Perje.	<i>Melica nutans.</i> L.
564. Magas Gyöngy-Perje.	<i>Melica altissima.</i> L.
565. Közép Rezgőfű.	<i>Briza media.</i> L.
566. Apró Rezgőfű.	<i>Briza minor.</i> L.
567. Sovány Perje.	<i>Poa trivialis.</i> L.
568. Ligeti Perje.	<i>Poa nemoralis.</i> L.
569. Egyényári Perje.	<i>Poa annua.</i> L.
570. Mezei Perje.	<i>Poa pratensis.</i> L.
571. Közönséges Üre-Zab.	<i>Arrhenath. avenaceum.</i> Beaud.
572. Csíkos Zab.	<i>Avena pubescens.</i> L.
573. Abrak Zab.	<i>Avena sativa.</i> L.
574. Gyepi Nápicz.	<i>Aira caespitosa.</i> L.
575. Vanyiga Nápicz.	<i>Aira flexuosa.</i> L.
576. Közönséges Fedő nád.	<i>Phragmites communis.</i> Trin.
577. Olasz Nád.	<i>Arundo Donax.</i> L.
578. Fiókos Nádtippan.	<i>Calamagrostis.</i> Roth.
579. Siska Nádtippan.	<i>Calamagrostis Epigeios.</i> Róth.
580. Harmat-tartó Széltippan.	<i>Anemagrostis Spicaventi.</i> L.
581. Czérna Tippan.	<i>Agrostis vulgaris.</i> With.
582. Köles Muhar.	<i>Panicum miliaceum.</i> L.
583. Zöld Muhar.	<i>Panicum viride.</i>

584. Piros Muhar.	<i>Panicum sanguinale</i> . L.
585. Szagos Borjupázsit.	<i>Antoxanthum odoratum</i> . L.
586. Puha Czirok.	<i>Holcus mollis</i> . L.
587. Seprű Czirok.	<i>Sorghum vulgare</i> . Pers.
588. Nádas Polyvacskó.	<i>Phalaris arundinacea</i> . L.
589. Mezei Komócsin.	<i>Phleum pratense</i> . L.
590. Kukoricza v. Tengeri.	<i>Zea Mays</i> . L.
591. Réli Ecsetpázsit.	<i>Alopecurus pratensis</i> . L.
592. Bütykös Ecsetpázsit.	<i>Alopecurus geniculatus</i> . L.

Virágtalan növények.

Edényes virágtalanok.

593. Erdei Paizska.	<i>Aspidium felix</i> mas. Sw.
594. Szárnyas Uszósakál.	<i>Salvinia natans</i> . Mich.
595. Tavi Zsurló.	<i>Equisetum palustre</i> . L.
596. Mezei Zsurló.	<i>Equisetum arvense</i> . L.
597. Iszap Zsurló.	<i>Equisetum limosum</i> . L.
598. Erdei Zsurló.	<i>Equisetum silvaticum</i> . L.

A virágtalan növények (mohok, zuzmók, gombák, moszatok stb.) további ismertetése már más, részlettanulmányok feladata. A felsorolt fajok gazdagsága arra mutat vissza, hogy a Nyírség homokja, és közelebbről Nyiregyháza talaja ép oly alkalmas a természet ezen lényeiének tenyészésére s egymásik fajban tényleg van is oly gazdag tenyészete, mint a felvidék zezgugos völgyeinek, vagy televényes erdei földjének.

Az állatok (fauna) ismertetése.

Gerinczesek. Vertebrata.

A) Emlősök. Mammalia.

I. Rend. Denevérek. Chiroptera.

1. Éjjelező Denevér.	<i>Vespertilio noctula</i> . Daub.
2. Közönséges Denevér.	<i>Vespertilio murinus</i> . Schrb.
3. Kései Denevér.	<i>Vespertilio serotinus</i> . Daub.
4. Patkós orru Denevér.	<i>Rhinolophus ferrum equinum</i> .
5. Nagyfülű Denevér.	<i>Plecotus auritus</i> . L. [Daub.

II. Rend. Rovarevők. Insectivora.

6. Erdei Cziczkány.	Sorex vulgaris. L.
7. Közönséges Cziczkány.	Sorex araneus. Schreb.
8. Közönséges Vakond.	Talpa europea. L.
9. Sündisznó.	Erinaceus europaeus.
10. Vizi Cziczkány.	Sorex fodiens.

III. Rend. Ragadozók. Carnivora.

11. Közönséges Borz.	Meles Taxus. Schrb.
12. Közönséges Vidra.	Lutra vulgaris. Határunkban létele nincs behizonyítva, de a szomszéd községek vizei mellett előfordul. Ilyen van a főgymnasiumban egy fiatal és egy kifejlődött példány.
13. Közönséges Menyét.	Mustella vulgaris. Briss.
14. Nyest Menyét.	Mustella Foina. Briss.
15. Hermelin Menyét.	Mustella erminea. L.
16. Görény Menyét.	Mustella putorius. L.
17. Házi Kutya.	Canis familiaris. L. Mindenféle válfaja előfordul, sajátos válfaja az erős nyaku, lompos farku és leginkább fehér, bozontos szőrű Juhász kutya.
18. Róka.	Canis vulpes. L.
19. Házi macska.	Felis domestica. L.
20. Vad macska.	Felis catus. Vadászok látni vélték az erdőben.

IV. Rend. Páros ujjak. Artiodactyla.

21. Házi juh.	Ovis aries. L.
22. Házi kecske.	Capra Hircus. L. Nagyon ritkán tartják teje miatt.
23. Őz.	Cervus capreolus. L. Több esetben lőtték az erdőn, de ott nem tenyészik, hanem a szomszéd özes területekről tévedt ide.
24. Házi Tulok.	Bos Taurus. L. A magyar fajon kívül más külföldi fajták is tenyésztetnek.
25. Bivaly Tulok.	Bos Bubalus. L. Nagyobb birtokosok tanyáin gyéren.
26. Szelid Disznó.	Sus Scrofa domestica. L.

V. Rend. Páratlan ujjak. Perissodactyla.

27. Ló. *Equus caballus.* L. Kivált gazdasági célra szép eredménnyel tenyésztetik.
 28. Szamár. *Equus Asinus.* L. Satnya ivadék.

VI. Rend. Rágcsálók. Rosores.

29. Közönséges Űrge. *Spermophilus citillus.* L.
 30. Közönséges Hőrcsóg. *Cricetus frumentarius.* L.
 31. Mezei egér. *Mus agrarius.* Pall.
 32. Erdei egér. *Mus silvaticus.* L.
 33. Házi egér. *Mus musculus.* L.
 34. Gözü v. kalászyűjtő egér. *Mus spicilegus-hungaricus.*
 35. Patkány. *Mus decumanus.* Pall.
 36. Vízi Poczok. *Hipudaeus amphibius.* L.
 37. Földi Poczok. *Arvicola terrestris.* L.
 38. Mezei Poczok. *Arvicola arvalis.* Pall.
 39. Mezei Nyul. *Lepus timidus.* L.
 40. Tengeri vagy Házi Nyul. *Lepus cuniculus.* L.
 41. Tengeri disznócska. *Cavia cobaya.* Házakban.

B) Madarak. Aves.*I. Rend. Ragadozók. Rapaces.*

1. Láng bagoly. *Strix flammea.* L.
 2. Kisfüles bagoly. *Strix Otus.* L.
 3. Erdei bagoly. *Strix Aluco.* L.
 4. Réti bagoly. *Strix brachyotus.* Forst.
 5. Kuvik bagoly. *Strix Noctua.* Retz.
 6. Csonttörő sas. *Haliätus albicillus.* Briss.
 7. Ölyücske sólyom. *Falco subbuteo.* L.
 8. Vöröslábú sólyom. *Falco rufipes.*
 9. Vérese. *Falco Tinnunculus.* L.
 10. Közönséges héjja. *Astur palumbarius.* L.
 11. Karvaly. *Astur nisus.* L.
 12. Egerész ölyü. *Buteo vulgaris.* Bechst.
 13. Gatyás ölyü. *Buteo Lagopus.* Brunn.

14. Méhész Ölyü.	Pernis apivorus. L.
15. Fecskefarku Kánya.	Milvus regalis. Briss.
16. Fekete Kánya.	Milvus niger. Briss.

II. Rend. Éneklők. Oscines.

17. Tengelicz pinty.	Fringilla carduelis. L.
18. Csíz pinty.	Fringilla Spinus. L.
19. Kenderike pinty.	Fringilla cannabina. L.
20. Erdei pinty.	Fringilla coelebs. L.
21. Zöldike pinty.	Fringilla chloris. L.
22. Kanári pinty.	Fringilla canaria.
23. Házi veréb.	Passer domesticus. L.
24. Közönséges Pirók.	Pyrhula vulgaris. L.
25. Nagy Sármány.	Emberisa millaria L.
26. Czitrom Sármány.	Emberisa Citrinella. L.
27. Nádi Sármány.	Emberisa Schoeniculus. L.
28. Búbos pacsirta.	Alanda cristata. L.
29. Mezei pacsirta.	Alanda arvensis. L.
30. Mezei Pipiske.	Anthus pratensis. L.
31. Fehér Billegény.	Motacilla alba. L.
32. Sárga Billegény.	Motacilla flava. L.
33. Közönséges Fakuszó.	Certhia familiaris. L.
34. Kurtakalapács.	Sitta europaea. L.
35. Fűzesfejű Királyka.	Regulus ignicapillus. Brehm.
36. Hosszufarku Czinke.	Parus candatus. L.
37. Kék Czinke.	Parus coeruleus. L.
38. Szén Czinke.	Parus major. L.
39. Búbos Czinke.	Parus cristatus. L.
40. Fügő Czinke.	Parus pendulinus. L.
41. Rigó Zenér.	Sylvia turdoides. Meyer.
42. Nádi Zenér.	Sylvia arundinacea.
43. Sási Zenér.	Sylvia phragmitis. Bechst.
44. Barátka Zenér.	Sylvia atricapilla. Briss.
45. Kerti Zenér.	Sylvia hortensis. Pennant.
46. Füstfarku Zenér.	Sylvia phoenicurus.
47. Bájdalú fülemüle.	Luscinia Lusciola. L.

48. Vörösbegyü fülemüle.	Lusciola rubecula. L.
49. Huros rigó.	Turdus viscivorus. L.
50. Fekete rigó.	Turdus Merula. L.
51. Ökörszem.	Troglodytes parvulus.
52. Közönséges seregély.	Sturnus vulgaris. L.
53. Sárga rigó.	Oriolus Galbula. L.
54. Fekete holló.	Corvus corax. L. Mondják, hogy
az erdőn régebben gyéren tartózkodott, most nincs.
55. Fekete v. vetési varju.	Corvus frugilegus. L.
56. Tarka varju.	Corvus Cornix. L.
57. Csóka varju.	Corvus Monedula. L.
58. Cserszajkó.	Garullus glandarius. L.
59. Csörgő szarka.	Pica caudata. L.
60. Ór gébics.	Lanius Excubitor. L.
61. Töviszúró gébics.	Lanius Collurio. L.
62. Kis gébics.	Lanius minor.
63. Szürke légykapó.	Muscicapa grisola. L.
64. Házi fecske.	Hirundo urbana. L.
65. Füsti fecske.	Hirundo rustica. L.
66. Parti fecske.	Hirundo riparia. Meredek ho-
mokpartoldalon.
67. Kecskefejő lappantyú.	Caprimulgus europaeus. L.
68. Bupos banka.	Upopa eops. L.
69. Csacsogó karics.	Coracias garulla. L. Kék csóka.
70. Közönséges gyurgyóka.	Merops Apiaster. L.

III. Rend. Kuszók. Scansores.

71. Zöld harkály.	Picus viridis. L.
72. Nagy tarka harkály.	Picus major. L.
73. Közép tarka harkály.	Picus medius. L.
74. Kis tarka harkály.	Picus minor. L.
75. Közönséges nyaktekeres.	Junx torquilla. L.
76. Hangos kakukk.	Cuculus canorus. L.

IV. Rend. Galambok. Columbæ.

77. Vad galamb.	Columba Oenas. Gm. Őszszel a
tarlón. |
|-----------------|---|

78. Házi galamb.	Columba domestica. Sok válfajban.
79. Kaczagó galamb.	Columba risoria. L. Házi gerlicze.
80. Vad gerlegalamb.	Columba Turtur. L.

V. Rend. Tyukok. Gallinae.

81. Házi tyuk.	Gallus domesticus. Sok válfajban.
82. Közönséges gyöngytyuk.	Numidia Meleagris. L.
83. Közönséges pulyka.	Meleagris Gallopavo. L.
84. Közönséges páva.	Pavo cristatus. L.
85. Szürke fogoly.	Perdix cinerea. Briss.
86. Pitypalatyos fűrj.	Coturnix dactylisonans. L.
87. Közönséges fácán.	Phasianus colchicus. A sóstói erdőben a vadásztársulat csekély gondozása mellett is tenyészik.

VI. Rend. Gázolók.

88. Lomha túzok.	Otis tarda. L. Nagyon ritka.
89. Szürke gém.	Ardea cinerea. L.
90. Bibor gém.	Ardea purpurea. L.
91. Dobos gém.	Ardea Stellaris. L.
92. Vakvarju gém.	Ardea Nycticorax. L.
93. Kis gém.	Ardea minuta. L.
94. Kanalas gém.	Platalea Leucordia. L.
95. Fehér gólya.	Ciconia alba. Briss.
96. Arany lile.	Charadrius auratus. L.
97. Bagoly szemű lile.	Oedicronemus crepitans. Femm.
98. Bubos bibicz.	Vanellus cristatus. Meyer.
99. Erdei szalonka.	Scolopax rusticola. L.
100. Mocsári szalonka.	Scolopax gallinago. L.
101. Harczós bibicz.	Tringa pugnax. L.
102. Tavi vízi szalonka.	Totanus staguallis. L.
103. Vöröslábu parti szalonka.	Totanus fuscus. Briss.
104. Tarka vízi szalonka.	Totanus Calidris. L.
105. Pettyes vízi szalonka.	Totanus ochropus. L.
106. Szelkiáltó póling.	Numenius arquatus. L.

107. Gólyalábu sneff.	Hypsibates Himantopus. L.
108. Kardorru gázló.	Recurvirostra — avocetta L.
109. Vízi guvat.	Rallus aquaticus. L.
110. Közönséges haris.	Crex pratensis. Bechst.
111. Zöldlábu vizityuk.	Gallinula chloropus. L.
112. Szürke daru.	Grus cinerea. Bechst. Nagyon ritka.

VII. Rend. Uszók. Natatores.

113. Vadlud.	Anser cinereus. Meyer és Wolf.
114. Törpelud.	Anser erythropus.
115. Teelő rucza.	Anas Querquedula. L.
116. Csergő rucza.	Anas strepera. L.
117. Nyilfarku rucza.	Anas acuta. L.
118. Tőkés rucza.	Anas Boschas. L.
119. Apró rucza.	Anas Crecca.
120. Kanalas rucza.	Anas clypeata. L.
121. Rött rucza.	Anas ferina. L.
122. Nevető sirály.	Larus ridibundus. L.
123. Nagy halászkka.	Sterna Hirundo. L.
124. Fekete halászkka.	Sterna nigra. Briss.
125. Kis vöcsök.	Podiceps minor.
126. Kisbúbu vöcsök.	Podiceps subcristatus. Jacq.
127. Búbos vöcsök.	Podiceps cristatus. L.

C) Hüllők. Reptilia.

1. Közönséges teknős.	Emys europaea. Schn.
2. Sima sikló.	Coronella laevis. Merr.
3. Vízi sikló.	Coluber natrix. L.
4. Fürge gyík.	Lacerta agilis. L.
5. Fali gyík.	Lacerta muralis. Merr.
6. Zöld gyík.	Lacerta viridis. Daud.

D) Kétéltűek. Amphibia.

1. Kecse béka.	Rana esculenta.
2. Gyepi béka.	Rana temporaria. L.

3. Zöld vagy levelibéka.	Hyla arborea. L.
4. Szürke varangy.	Bufo cinereus. Schn.
5. Keresztes varangy.	Bufo Calamita. L.
6. Vereshasu béka.	Bombinator igneus. Merr.
7. Tarajas götte.	Triton cristatus.

A gerinczes állatok halfaunája városunk környékén kivált a vizek levezetése óta egészen jelentéktelen lett. Mindössze néhány mocsár vagy földmunka által előállott vízmedence tünteti fel a szokásos állóvizi halfajokat. Rendszeres haltenyésztő telepünk nincs, — némileg ennek volna mondható a Barzó és Vojtovits építő czég téglagyári vízmedenczéje.

Végre bármily érdekes volna még a rejtettebb életű gerinctelen állatoknak ismertetése is, abba részint idő, részint tér szűke miatt nem bocsálkozhatunk, lévén az inkább nagyobb kiterjedésű monographia feladata.

* * *

Ezenkívül még egy irányban lehetne szó a természet életéről városunkban, — a *légköri* tünetnyekről, tehát az *időjárásról* és az *éghajlati viszonyokról*. A kettőt összefoglalva, elmondhatjuk (és e tekintetben az ezredik év sem tesz kivételt), hogy Nyiregyháza sajátos földrajzi fekvésénél fogva osztozik az alföldi városok majdnem minden bajában, a felföldi városok minden kelleme nélkül. A mi síkságunk legelső pihenő területe az északi völgyekről az alföld felé tartó szél- és viharáramlatoknak. Általában arról vagyunk nevezetesek, hogy telünk van olyan hideg, mint a felföld legtöbb helységeié, nyarunk van olyan meleg mint az alföld legtöbb városáé, tavaszunk nincs, az ősz, mely vidékünkön a legszebb, maga sem más, mint megszeliült, megenyhült nyár. Szeles, viharos időjárásunk pedig oly gyakran van, hogy e tekintetben kevés hely állja meg velünk a versenyt. A légköri

mozgalmak e rendkívülisége okozza azt, hogy *városunk éghajlati viszonyai kedvezőtlenek, sőt elmondhatjuk, egészségtelenek*. Számos baj, melyek itt a betegségek uralkodó válfajait képezik és a csak kissé gyenge szervezetűeket egyik-másik szervökben megtámadják (malária, mell- és tüdőbajok, fej- és agybántalmak, szembajok), a futó homok és nyirok talajon és a mocsarakon, lápokon, meg rosz ivóvízen kívül e légköri elváltozásokban találja fel forrását. Nyiregyháza népe daczára annak, hogy az ifjabb és a középkorban izmos, egészséges faj, — átlag még sem mondható hosszú életűnek. Kivételek, mint mindenütt, természetesen itt is vannak, és hogy ez örvendetes kivételek szaporodnak, abban nem kis része van az újabb időben az egészségügy fejlesztése tekintetében történt számos kedvező intézkedésnek (ezekről alább): de eltagadhatatlan tény, hogy hosszú időn keresztül városunk, hazánk összes jelentősebb városai között a *legnagyobb halálozási arányszámmal* szerepelt, — a mi kétségtelenül a fekvésével járó légköri és talaj viszonyoknak tulajdonítandó.

Ezt bizonyítják az itt évek óta történt *meteorológiai feljegyzések* is.

Városunkban a meteorológiai tényezők rendszeres följegyzése a hatvanas években indult meg, mikor is a bécsi központi meteorológiai intézet műszereket küldött s azok kezelését az ág. ev. tanítóképző intézet igazgatójára bízta.

1866. évtől 1868. év végéig Bánhegyi István ág. ev. tanítóképző intézeti igazgató kezelte a műszereket s jegyezte föl az adatokat. Az 1869. évben szünetelt a megfigyelés. Az 1870. év elejétől az 1890. év utolsó negyedéig Habzsuda Dániel ág. ev. tanító vitte ritka buzgósággal, a megfigyelés és

följegyzés munkáját. Csak épen az 1878. év adatai hiányoznak a magyar központi intézet Évkönyveiből, azon megjegyzéssel, hogy az állomás szünetelt; azonban a szünetelés oka nincs megemlítve. A hatvanas évek észleléseinek adatai egész 1870. év végéig csak a bécsi központi meteorologiai intézet feldolgozása alá kerültek s ezek előttünk ismeretlenek; míg 1871. óta a budapesti központi intézet évkönyvei az évi középértékeket híven tüntetik elő. — Habzsuda Dániel megbetegedése után másfél hóig családja tagjai vezették a följegyzéseket; 1891. február 7-én a műszerek a főgymnasium udvarára és a régi épület emeletére kerültek s azok kezelője s az észlelések vezetője azóta Mészáros Ferencz tanár.

Az észlelés ideje 1891. február 7-ig reggeli 7, délutáni 2 és esti 9 óra volt; azontúl reggeli 8, déli 1 és esti 8 óra; ezen időpontok helyi közép-időben értendőek, melynél a zóna idő 25 perczel kevesebbet mutat, tehát a toronyórák, bár nagy ingadozást mutatnak, mégis inkább a helyi időt mutatják.

A következő táblázatok elseje 24 évi (1871—1895.) észlelésekből kiszámított átlagos (normal) értékeit mutatja a havi és évi időjárásbeli viszonyoknak.

A második és harmadik táblázat az 1895. évi egész és a folyó évi 5 hó középértékeit tünteti elő, melyeknek az átlagos értékekkel való összehasonlítása mutatja, mennyire tért el egyik-másik hónap, illetőleg év valamely középértéke a kiszámított átlagos értéktől.

(N = észak, E = kelet, S = dél, W = nyugat.)

Normalértékek 24 évről (1871—1895. évekről).

Meteor. tényező	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Oktober	November	December	Evi
	Légnyomás középért. mm.	754.5	753.2	750.2	748.4	749.1	749.2	749.6	750.3	752.1	751.7	752.7	753.2
Hőmérséklet " C°	-3.6	-1.8	4.1	11.0	16.0	20.7°	22.0	20.5	16.0	10.4	3.5	-1.7	9.7
Páranymás " mm.	3.3	3.6	4.9	6.8	9.5	12.3	13.6	12.6	10.3	7.9	5.4	3.9	7.8
Légnedvesség " °	91	88	79	70	70	72	70	71	77	83	88	91	78
Felhőzet " (0—19)	6.5	5.6	5.0	4.8	4.7	4.7	3.7	3.6	3.8	5.2	6.4	6.9	5.1
Szél erősség " (5 évről)	1.8	1.9	2.3	2.4	2.3	2.0	2.0	1.8	1.7	1.8	1.6	1.6	1.9
Szélirány ¹⁾ °-os középértéke													
" N. "	17	19	21	22	21	22	23	20	19	17	17	15	20
" NE. "	27	22	21	21	23	22	22	26	23	21	25	25	23
" E. "	9	10	6	9	7	7	7	7	8	9	5	7	8
" SE. "	8	8	6	8	6	4	6	5	7	7	8	8	7
" S. "	10	11	12	13	10	9	9	9	9	14	13	13	11
" SW. "	19	20	22	16	18	16	14	15	19	21	23	23	18
" W. "	7	7	10	8	11	15	12	13	11	9	7	7	10
" NW. "	3	2	3	3	4	5	7	4	4	2	2	2	3
Csapadékos napok "	10	7	9	8	10	12	10	7	7	9	9	15	109
Csapadék középértéke mm.-ekben . . .	31	27	40	45	58	89	79	53	48	63	47	44	624

Az 1895. év meteorológiai viszonyainak átnézete.

Meteor, tényező	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Oktober	November	December	Evi
Légnyomás mm.-ekben	744.7	748.1	746.8	751.0	752.0	751.1	750.0	751.5	755.6	749.5	756.6	749.2	750.5
" maximuma	57.5	55.9	58.0	59.0	59.7	56.8	55.6	58.1	66.0	57.6	69.5	63.8	69.5
" napja	19	21	16	10	9	23	25	29	23	1	2	28	nov. 2.
" minimuma	35.2	37.3	31.9	40.2	33.7	44.6	42.9	40.4	47.1	38.0	45.9	32.1	31.9
" napja	3	12	3	7	17	12	13	5	14	25	13	6	márcz. 3.
Hőmérséklet C. fokokban	-1.4	-4.4	3.1	11.7	17.5	21.2	23.8	21.4	17.7	11.8	5.9	-0.8	10.6
" észl. maximuma	7.8	2.6	13.9	21.7	24.2	29.0	33.9	30.9	29.8	25.2	15.8	7.4	33.9
" napja	16	28	28.30	25	13 14.23	30	29	1	8	10	8	20	jul. 29.
" észl. minimuma	-12.4	-15.2	-6.2	3.4	8.8	12.2	14.1	14.8	7.9	2.4	-5.2	-17.6	-17.6
" napja	28	20	10	6	18	17	14	17	23	30	30	30	decz. 30.
" abszolút maximuma	8.0	3.2	14.8	23.2	25.7	30.1	34.4	31.6	30.9	25.7	16.6	8.0	34.4
" napja	16	28	28.30	25	13	30	29	1	6	10	8	20	jul. 29.
" abszolút minimuma	-12.4	-16.8	-7.8	0.5	5.9	9.8	11.6	10.4	4.2	1.7	-6.2	-19.0	-19.0
" napja	28	20	10	6	19	18	14	19	23	30	30	30	decz. 30.
Párhanyomás mm.-ekben	3.7	2.9	4.5	5.9	8.1	11.1	13.9	12.0	9.7	7.5	6.0	3.9	7.4
Légnedvesség %.-okban	89	87	77	58	56	60	64	64	65	73	81	87	72
" minimuma	57	57	44	34	22	34	35	33	36	32	53	57	22
" napja	15	28	11	29	10	12.7	30	27	12	2	21	9	máj. 10.
Felhízet (0-10 mérték)	8.3	7.6	5.8	5.4	4.3	5.4	4.2	4.4	2.9	7.1	5.7	8.0	5.8
Szél erősség (0-10 mérték)	2.0	2.0	2.1	2.2	2.2	1.8	1.9	1.9	1.4	2.0	1.8	1.8	1.9
N irányú szél hányszor	4.5%	14.20%	7.9%	7.9%	11.13%	9.11%	10.13%	3.4%	2.39%	11.14%	13.19%	5.69%	96.11%
NE	32.38	25.37	28.35	31.39	33.38	39.49	30.38	33.50	35.56	31.40	29.41	34.43	380.42
E	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	1.1	1.1	1.2	0.0	0.0	0.0	3.4	7.1

Meteor. tényező	Evi												
	Januar	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	Deczenber	
SE irányú szél hányszor	5,6%	4,0%	3,4%	11,1%	18,2%	5,6%	5,6%	4,6%	3,5%	4,5%	1,1%	3,4%	69,7%
S	8,10	2,3	1,1	1,3	1,1	3,4	2,2	0,0	0,0	9,12	3,4	3,4	34,4
SW	34,41	23,34	56,46	21,27	19,22	20,37	17,26	22,35	22,29	22,31	31,30	0,0	297,33
W	0,0	0,0	4,5	2,3	4,5	1,1	2,2	8,12	0,0	0,0	2,3	0,0	23,2
NW	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0
Szélesend hányszor	10	16	14	11	7	10	14	27	28	16	20	14	187
(csapadék mennyiség mm.-ekb.)	67	42	58	19	47	43	93	28	16	94	13	72	591
" napi maximuma	12	9	36	11	13	6	37	12	6	20	5	13	37
" napja	2	7	25	2	17	22	6	5	17	27	13	25	6
Hány nap volt csapadék mérh.	21	13	11	5	14	14	13	10	8	15	11	22	157
" " nem mérh.	2	4	1	4	3	2	—	3	1	2	1	2	25
" " 1 mm. alatt	5	6	4	4	4	4	4	2	2	2	6	8	48
" " 1 mm. fölött	16	7	7	4	10	10	9	8	6	13	5	14	109
" " eső	7	1	5	5	14	13	13	10	8	15	10	8	109
" " hó	14	12	5	—	—	—	—	—	—	—	1	14	46
" " jégeső	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
" " zivatar	—	—	1	—	4	8	9	4	1	—	—	—	2
" " szélvihar	2	1	—	—	2	3	3	4	1	—	—	—	27
													19

Az 1896. év 5 első hónapjának meteorológiai viszonyai átnézetben.

Meteorológiai tényező	Január	Február	Márczius	Április	Május
Légnymás mm.-ekben	759.6	759.0	750.0	750.1	749.2
" maximuma	72.2	67.2	57.5	59.7	55.4
" napja	28	5	16	21	12
" minimuma	43.9	41.3	33.8	41.0	43.3
" napja	17	29	30	1	13
Hőmérséklet Celsius fokokban	-7.8	-1.9	6.8	9.3	17.3
észlelt maximuma	-0.2	5.4	20.0	24.4	29.6
" napja	18	13	25.26	30	27
" minimuma	-15.4	-11.4	-2.1	1.5	9.3
" napja	23	23	10	5.6	14
" abszolút maximuma	0.0	6.6	21.4	25.4	30.6
" napja	18	13	26	30	27
" minimuma	-18.9	-12.6	-2.8	-2.2	4.0
" napja	3	23	2	8	14
Párányomás mm.-ekben	2.3	3.4	5.4	5.9	8.4
Légnedvesség százalékokban	90	83	73	67	57
" minimuma	71	53	35	33	28
" napja	10	21	28	10, 29, 30	27
Felhőzet (mérték 0—10)	6.9	6.4	5.0	6.5	5.4
Szélerősség (mérték 0—10)	1.3	1.8	1.7	2.2	2.2

Meteorologiai tényező		Január	Február	Márczius	Április	Május
N. irányú szél hányszor		11, 16 ^o / _o	2, 3 ^o / _o	4, 5 ^o / _o	14, 18 ^o / _o	11, 13 ^o / _o
NE.	"	26, 37 ^o / _o	25, 36 ^o / _o	20, 26 ^o / _o	33, 42 ^o / _o	29, 34 ^o / _o
E.	"	1, 1 ^o / _o	1, 1 ^o / _o	0, 0 ^o / _o	0, 0 ^o / _o	0, 0 ^o / _o
SE.	"	2, 3 ^o / _o	4, 6 ^o / _o	3, 4 ^o / _o	5, 6 ^o / _o	10, 12 ^o / _o
S.	"	5, 7 ^o / _o	1, 1 ^o / _o	3, 4 ^o / _o	3, 4 ^o / _o	3, 4 ^o / _o
SW.	"	24, 34 ^o / _o	28, 40 ^o / _o	35, 45 ^o / _o	19, 24 ^o / _o	30, 36 ^o / _o
W.	"	1, 1 ^o / _o	1, 1 ^o / _o	9, 12 ^o / _o	0, 0 ^o / _o	0, 0 ^o / _o
NW.	"	0, 0 ^o / _o	8, 11 ^o / _o	3, 4 ^o / _o	4, 5 ^o / _o	1, 1 ^o / _o
Szélszend hányszor		23	17	16	12	9
Csapadék mennyisége mm.-ekben		15	16	33	61	19
" napi maximuma		5	6	18	13	11
" " napja		8	26	29	24	2
Hány nap volt mérhető csapadék		14	10	14	13	10
" nem mérhető	"	2	1	1	4	5
" 1 mm. alatt	"	9	5	10	1	5
" 1 mm. fölött	"	5	5	4	12	5
" eső	"	—	3	10	11	10
" hó	"	14	7	4	—	—
" jégeső	"	—	—	—	2	—
" zivatar	"	—	—	—	2	6
" szélvihar	"	3	—	—	2	—

III. A város élete.

(A város lakossága, belterületi viszonyai, kormányzata.)

Nyiregyháza, a Nyírség fővárosa, Szabolcsvármegye székhelye, mindenesetre a legérdekesebb alföldi városok egyike. Nyelvben, gondolkozásban, vallásban, felfogásban — majdnem mindenben — az északnyugati és északi felföldnek levezető csatornája az alföld felé, központi gyűjtőhely alföld és felföld között — Gömör, Nógrád, Sáros, Szepes és Zemplén ép oly erős tényezői a lakosság faji keletkezésének, mint Szabolcs, Hajdu, Bihar, Békés és Borsod népe. Jellege határozottan magyar, mégis a legkülönbélebb hazai nyelvek, különösen a tót és német nyelv erős szerepet játszanak benne. Az ev. reformált jellegű Szabolcsvármegye központja, mégis az ág. hitv. ev. egyház jár benne elől lélekszámarányban, utána jó a róm. kath. egyház és csak ezután a megye lakossága többségének vallásfelekezete.

A haladás, a szabadelvűség szelleme lengi át s intézményei révén elmondhatjuk, hogy a haladó kor követelményeit megérti és betartja. Mégis a lakosság jelentékeny része az anyagi teherrel járó haladásnak kezdetben rendszerint ellensége és csak utólag, de mindig kibékül a vezető körök kitartó küzdelme által létesített új alkotásokkal. Az alföld nehezen mozduló

kényelmessége a felföld takarékosági hajlamaival egyesül benne s azért bármennyire haladjon, bármily teherrel sujtás is a haladás követelményei, ezeket mindig megfogja birni és a káros befektetéseket, az észszerütlen költsékezést mindig el fogja tudni kerülni.

A törvény tisztelete, a közrend megóvása és a polgári kötelességek egyéb fajai iránt erős érzékkel bir. Államfelforgató, közrendzavaró, a népesség egyes osztályai vagy felekezetei ellen izgató törekvések távol állanak tőle. Az érdem, a jog és a tulajdon szentsége előtt mindig meghajol.

Közkormányzati viszonyai ugyan még mindig hagynak fenn kívánni valót, különösen a gyors elintézés tekintetében, (és ez addig, míg tisztviselői a jelenlegi gyenge fizetési viszonyok közt maradnak és a tisztviselői karban oly kevés lesz a kellő hivatásos képzettséggel biró erő, máskép nem is lehet): de a közkormányzat szelleme határozottan egészséges, — a békés fejlődést, a rendet és az anyagi helyzet korlátait szem előtt tartja, — a mit különben minden szónál ékebben dicsér az idegeneknek városunk fényes haladásáról szóló elismerése.

Közművelődési viszonyai, közoktatási intézetei, ipara és kereskedelme nemcsak a város és megye szükségleteit képesek kielégíteni, hanem az erő fölöslegénél fogva tágasabb körben is tudnak érvényesülni. Anyagi helyzete, daczára annak, hogy az utolsó időkben rendkívüli befektetéseket végzett és mert népe nagyrészt földmivelő, a gazdasági válság sok terhét viselte, kedvező — a takarékpénztári betétek határozott emelkedést tüntetnek fel.

Belterületi viszonyai, különösen a mi az utak és házak szabályozását és a csatornarendszer kiépítését illeti, ugyan nem a legszerencsésebbek és az újabb középületek elhelyezése, a nádfödeles viskók nagy száma, az utcák minden összhang és arány nélküli össze-visszasága, egyes épületek zezzugos kiugrása arra mutat, hogy a közigazgatásnak ez az ága a régi múltban, de kisebb mértékben még a közel múltban is kellő gondozásban nem részesült: annyit mégis örömmel ismerhetünk el, hogy az újabb köz- és magánépületek határozott emelkedést tüntetnek fel e tekintetben is s ha a következő években a közéletnek ezt az ágát kellő erélylyel fogják kezelni, vezetni, ellenőrizni — nemcsak azt fogjuk elmondhatni, a mit az ezredik évi Nyiregyházáról joggal mondhatunk el, hogy csínos város, de majd azt is, hogy *szép város*. Mert eddig még mindig csak a csínnál tartunk, — a szépség harmonikus vonásai még hiányzanak városunk külső képéről.

Csoportosítva azon adatokat, a melyek a város életét, a lakosság viszonyait, a belterületi állapotot és a közkormányzatot számszerűleg tüntetik elő, Nyiregyházáról az ezredik évben a következőket mondhatjuk el:

Nyiregyháza városa 904 kataszteri hold és 631 □öl területen fekszik. Ezen területen 95 utcája és tere van ; *) (leghosszabb a szarvasi-utca 1·4 kilométer hosszúsággal) 2106 házzal, a miből csak 28 emeletes, a többi földszint. Ezenkívül kell számítanunk a tanyákat s itt azon eredményre jutunk,

*) Adataink az 1890-ik évi népszámlálás idejéből származnak. Az utolsó 6 évi változást helyenként hozzávetőleges számítás útján közöljük.

hogy 79 *bokor-tanyán* összesen 1744 lakóházat találunk. Egy-egy bokor-tanyát egy utcának véve, kitűnik, hogy Nyiregyházán az ezredik évben mintegy *180 utca van 3900 lakóházzal*. Nagyobb szabású bérházakat, palotákat nem igen találunk. Városunk építkezési modorát az egyszerűség, a csín és a czélszerűség egyformán jellemzik. Középületeink határozottan stilszerűek, csak az a kár, hogy nem *egy* központi téren vannak elhelyezve és így nem oly határozottan imponálnak, mint a hogy bizonyára tennék, ha egy vagy két szabályos négyszögben helyezkedtek volna el. A nép építkezési modora az alföldi nádfödeles viskókat követi, a melyeknek mintája az országos kiállítás falujában elhelyezett bűdszentmihályi házban volt látható. Régi tót-szláv izléséből népünk ide semmit sem hozott át; e tekintetben is alkalmazkodott az új lakóhely magyaros izléséhez, szokásaihoz.

* * *

A legutolsó népszámlálás szerint a fentemlített területen és ezen épületekben összesen 27,004 volt a lakosok száma. Az utóbbi évtizedekben tapasztalt 12·1% szaporodást véve tekintetbe, kitűnik, hogy az ezredik évben Nyiregyházának 29,013 lakosa van, a mihez hozzászámítva az itt állandóan megtelepült 1200 főnyi katonaságot, elmondhatjuk, hogy az első évezredet városunk *több mint harminczezer főnyi népességgel zárja*.

A mi különben a lakosság szaporodását *s általában a népcsedési viszonyokat* illeti, e tekintetben csak az újabb idők tüntetnek fel örvedetesebb változást. A városi levéltár adataiból ugyanis kiviláglík, hogy ezelőtt 60 évvel, 1835. körül népünk 15000 főnyi volt, 37 év múlva, 1872-ben 22000, 18 év múlva, 1890-ben 27000, míg ma, 6 év múlva 30000. Ezen feltűnően lassú gyarapodást megmagyarázza az a körülmény, hogy a születések elég nagy száma mellett feltűnően nagy volt a halálozások száma, *különösen az 1—7 éves gyermekkorban*, úgy, hogy oly családok, melyeknek 7—8 tagja volt, rövid időn át elpusztultak, továbbá megmagyarázza ezt a bevándorlás mérvéhez képest nagyobb arányú kivándorlása

a szegényebb sorsú iparosoknak, földművelőknek és az értelmiség egyes elemeinek (hivatalnokok stb.) — végül a már említett s hosszú időn át kedvezőtlen közegészségügyi viszonyok. Hogy az utolsó évtizedekben népesedési tekintetben is szerencsésebb változást találunk, annak az az oka, mert, mint említettük is, javult az ivóvíz, javultak a köztisztaság, közrend, s általában a hatóságok részéről jövő ellenőrzése az egészségügynek, javultak a nép vagyoni viszonyai (eltekintve a legutóbbi 2–3 évtől) és sokkal kisebb mérvben lépett fel a gyermekhalandóság, veszélyes járványok nem pusztítottak, a művelődési viszonyok fejlettebbek stb. stb.

* * *

Anyanyelv szerint a lakosság úgy oszlik meg, hogy 90% magát magyarnak vallja, míg a többi 10% lakosságból 2500 tót anyanyelvű, 120 német, 39 idegen nyelvű, vagyis az ezredik évben városunknak **27000 magyar** anyanyelvű polgára van, a mi határozottan az alföld nagy magyar városai közé iktatja őt. . . . És ha e pontnál megállunk, csak kegyelettel emlékezhetünk meg azon vezérlő férfiakról, kik egyházi és iskolai téren ezen eredetileg tiszta tót telepítvényes népet a magyarosodás terén már ide vitték, — büszkeséggel magáról erről a jólelkű népről, mely nemcsak szívben és lélekben, de most már nyelvben is szívesen vallja magát magyarnak, — és reménnyel tekinthetünk a jövőbe, hogy czéltudatos és megfontolt vezetés mellett néhány évtized alatt népünk teljesen magyarra leend és Nyiregyházát nyelvben is a Nyírség természetes központjává és Szabolcsvármegye igazi székhelyévé teendi.

* * *

A művelődési viszonyokról szólva, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azon örövendetes tényt, hogy míg ezelőtt hat évvel a lakoságnak csak mintegy 61%-a, tehát alig több, mint minden második ember tudott *írni-olvasni*, addig ma már bizvást 66%-ra tehetjük az írni-olvasni tudók számát, úgy, hogy ma már minden 3 ember közül kettő tud írni-

olvasni; a miben kétségtelen érdeme van a város tanügyi hatóságának, a mely az iskolamulasztókkal s ezek szülcivel szemben a törvény minden megengedett szigorát felhasználja, továbbá a felekezeteknek, a melyek a törvény és a kor követelményeit szem előtt tartva, ritka áldozatkészséggel fejlesztették, gyarapították iskoláikat; — végül magának Nyiregyháza földműves népének, melynek más helységek, falvak és puszták földműves népe fölött meg van az a szép jellemvonása, hogy gyermekei haladása, fejlődése iránt s általában az iskoláztatás ügye iránt melegen érdeklődik. A tanyai iskola nemcsak a gyermekek gyülekező helye, de a felnőttek is. Vasárnaponként a tanyai iskolák előtt elterülő térség képezi az összejövetel, a táncz, ártatlan multságok, játékok színhelyét. Így az iskola minden tekintetben központi gondolattá válik a nép kedélyében s nézze meg bárki akár a tanyákon végbemenő téli vizsgákat, akár a nagy evang. templomban tartatni szokott nyári vizsgákat — a megjelenő szülék számából is fogja látni, hogy földműves népünk számára a művelődés ügye szent és drága érdeket képez. Igaz ugyan, hogy ezt némi részben talán maga az ev. egyház autonomikus szelleme is előmozdítja, a mely a nép számos rétegét bevonja az iskolai kormányzás tényezői közé, — de bármint is álljon a dolog, örvendetes körülmény marad mindég, hogy az ezredik évben a lakosság 66%-a írni, olvasni tud, a mi, ha leszámítjuk a fennmaradó 34%-ból a még nem iskolázható kis gyermekek számát, kevés oly helyen konstatálható, hol a lakosság zöme földművelő.

* * *

Felekezeti hovatartozandóság szerint városunk lakossága a település ideje óta többségében mindég az *új. hitv. ev. egyházhoz* tartozott. Ezt mutatja az 1890-diki népszámlálás eredménye is, a melyet kiegészítve a legutolsó évek alatt tapasztalt népesedési eredményekkel, az ezredik év ide vonatkozó adatait kerekszámokra kiegészítve a következőkben közölhetjük:

Ág. hitv. ev. van	14600.
Róm. kath. „	6200.
Gör. kath. „	3460.
Ev. ref. „	3300.
Izraelita „	2500.
Egyéb (nem egyesült stb.) van	40.

A felekezetközi viszonyok itt a lehető legbékésebbek. Mindenki megbecsüli a más hitét. Ha a nyolczvanas évek ismeretes mozgalmái alkalmából lehetett is szó felekezeti izgatásról, az rég elsimult a lakosság nagy többségének józan gondolkodásán és békeszerető hajlamain. A mely határozott többségben van, a prot. egyház nem törekszik praeponderantiára, s nemes békeszerető hajlamaiban kész szövetségeseket talál a többi felekezetek vezérlő elemeinek és népének hasonló gondolkodásában, érzületében. Itt a néppárt megélni sohasem fog. Sem más békebontó felekezeti törekvés.

Számbelileg az utolsó évtizedek alatt leginkább a róm. kath. és az izr. felekezetek népe szaporodott. Amaz a számos új hivatal felállítása által, emez a létét biztosító újabb vallásügyi törvényhozások és azon körülmény következtében, hogy a falvakon gazdálkodott számos izr. család újabb időben a városba tette át székhelyét s lett elődjévé kiterjedt új nemzedéknek.

Általában a felekezetek: Nyiregyháza városa patronatusa alatt házi tűzhelyökön a közművelődés, a szelid erkölcsök és a felvilágosodás terjesztését ápolják legjobb tehetségök szerint s ha valamiről, úgy városunk felekezetközi viszonyairól az első ezredév végén bátran elmondhatjuk, hogy a legszebb példányképet szolgáltatjuk hazánk minden városának.

* * *

Városunk lakosságának fő *foglalkozási ága* még ma, az ezredik évben is a *földművelés*. Ez az az őserő, a melyet különböző csatornákon át magába felszív az ipar, a kereskedelem, a közművelődés és a város kormányzata. A mi életforrásunk az a 46,592 hold föld, a melyen, mint Nyiregyháza határán,

népünk gazdálkodik. Mutatják ezt magok a számok. Az 1890-diki népszámlálás adatai szerint lakosságunk 53%-a földmiveléssel foglalkozott, 20%-a iparral, 5%-a kereskedelemmel, 10%-a tartozott az értelmiséghez, végül 12%-ot tett ki a napszámosok száma. Ezek a viszonyszámok az utolsó hat év alatt a földmivelők és az értelmiség javára, az iparosok és a kereskedelem kárára változtak, úgy, hogy a tulnyomó elem az ezredik évben is a földmives maradt, a mely a családtagokkal és a cselédekkel együtt ma majdnem 16000 főnyi lélekszámot képvisel. Ezen szaporodás oka azon örvendetes körülmény, hogy népünk erős gazdálkodó és takarékossági hajmainál fogva már a szomszéd községek felé is erősen terjeszkedik. Oros, Pazony, Kemeese, Böszörmény, Hügyaj, Szent-Mihály felé egyre-másra vásárolja a kisebb-nagyobb földterületeket s ezáltal mind-több és több földmives családnak ad megélhetési alapot. Egyik nagyobb arányú vétele volt az elmúlt évben a Dessewffy Ottó-féle zsendelyesi uradalom nagy részének megvétele; ide számítható továbbá azon szerzemény, a melyhez városunk képvisellete a Draskóczy-féle birtok megvétele által jutott s a melyet szintén a földmivesek között osztott ki, ezáltal simítva el a legbőlesebben az agrárszocializmus mutatókozó bajait.

Iparnak és kereskedelemnek sokat ártott a gyár. A kisiparos helyzete mind nehezebbre válik. A munka nálunk nem olcsóbb mint másutt, az előállítás tehát a kisiparosnak aránylag nagyobb költségébe kerül, mint a gyáriparosnak; míg ez ép ez okon olcsóbban árulhat amannál. A kereskedelmet viszont a gazdálkodás és az ipar nyomasztó helyzete sújtja és a kereskedelmi utazók titkos raktárai is bénítják helyzetét. A pénzpiacz jelenlegi helyzete, drágasága sem kedvez az említett két foglalkozási ágnek. Általában városunk közigazdasági helyzete az ezredik évben nem mondható a legkedvezőbbnek. A forgalom minden vonalon megecsappant, az egész ország nyög a gazdasági válság súlya alatt s ennek terhét első sorban az oly városok érzik, mint a mienk, a melynek mintegy 30000-nyi lakosa

közül 16000 földművelő, majdnem 4500 iparos, 1000 kereskedő és 3200 napszámos.

Az értelmiség számbeli gyarapodása összefügg az újabb időben keletkezett s idehelyezett hivatalokkal, — továbbá azon körülménnyel, hogy a régebben felállított hivatalok üzletforgalmának gyarapodása következtében is szaporodott a felállítandó hivatali állomások száma. Értelmiségünk legnagyobb része tehát a hivatalok személyzetéből kerül ki. Nagyobb földbirtokos, magánzó vagy nyugalmazott hivatalnok városunkban kevés van.

Összefoglalva a foglalkozási ágakból merithető tanulságokat, elmondhatjuk, hogy városunk polgársága általában véve a mindennapi munka által támadó keresetre szorul s a túlnyomóan nagy számot tevő földművelés és kisipar meg napszámosság a mellett bizonyít, hogy az ezredik év városunk lakosságát szerény, de nyugodt anyagi helyzetben találja. A jólét, a mennyiben alatta az erő bizonyos feleslegét értjük, itt általában véve ritkaság s hogy mégis találkozunk vele, s hogy nagy általánosságban népünk táplálkozás, ruházat, lakás és művelődés tekintetében más, vagyonosabb városok és községek népével szemben megállja helyét, azt szorgalmán kívül leginkább nagy takarékosági hajlamainak kell tulajdonítanunk.

* * *

Ez a szellem vonul végig városunk háztartásán is. Ama nagy műhelyben, melyben a városi közigazgatás számos szála összefoly, hogy szorgalmas kezek szőjjék-fonják és gombolyítsák tova, — a városházán szigorú gonddal ellenőrzik a város szellemi és anyagi érdekeit. *Tisztikarunk*, általában lelkiismeretes odaadással valósítja meg kitűzött feladatát, mely ily nagy város kormányzatában elég fárasztó és nehéz. *A képviselő* pedig a mellett, hogy erős érzéke van a nagy hazafias feladatok megértésére, lelkes felkarolására — városunk házi ügyeinek vezetését szorgalmasan ellenőrzi, fontosabb város fejlesztő mozzanatokot, törekvéseket gyámolít s habár el nem mulaszthatjuk azon általánosan uralkodó szo-

kás jelzését, hogy városunk képvisellete leginkább a választások alkalmából fejti ki tevékenységét, míg ellenben oly életbevágó, de az érdekességet a nagy közönség szemében nélkülöző fontos ügyeknek, mint a költségvetés tárgyalása, a régi idők képviselétével szemközt ma már sokkal kevesebb időt és fáradságot szentel: el kell mégis ismernünk, hogy e tekintetben is elég jól állunk, még mi nálunk elég eleven az érdeklődés a közügyek iránt, — elevenebb, mint az ország számos más városában.

A törvény értelmében rendezett tanácsú városokban — mint a minő Nyiregyháza is — a képviselate az a forum, a mely előtt a város minden szellemi és anyagi ügyei megfordulnak és elintézését nyernek. A képviselati tagok megválasztása élénk érdeklődés mellett folyik. A képviselati tagok névjegyzéke a legutolsó választások után a következő:

Az 1890-ik év november hó 15-én megválasztott képviselati tagok névjegyzéke: Hibján Gyula, ifj. Garaj János, Varga Antal, Barzó János, Mikecz János, Tahy Miksa, Sesztlay Pál, Eördögh Károly, Orsovszky Gyula, Andre Gyula, Zomborszky György, Pintér István, Nádossy Lajos, Belfy András, Hrenkó György, Dvorszky András, Barzó István, Kazár István, Neubauer János, Pivnyik András, Antal János, Prok Pál, Mikecz József, Nádossy János, Simkó József, Hricz András. Hibján Ferencz, Huray László, Huray János, Márkus Károly, Palicz Lajos, Kosecz András, Lakner Ödön, Hrenkó Sámuel, Sajben András, Szmolár István, Garaj András, Benes András, Bozán Gyula, Palaticz Jenő, id. Sexty József, Hegedüs József, Markó Mihály, Nagy Lajos járásbíró, ifj. Zomborszky János, Nagy István kisker., Pazár István, Ruhman Andor, Kálnay Sándor, Tiszószki Mátyás.

Az 1893. év deczember 22-én megválasztott képviselati tagok névjegyzéke:

Racskó Mihály, Zomborszky János, Király Sándor, Szikszay Pál, Kubassy Gusztáv, Sütő József, Stoller Ferencz, Garay Mihály, dr. Meskó László, dr. Kovách Elek, Papp Miklós, Lipták Dániel, Nádossy György, Rottaridesz János, Nádassy

Kálmán, Flegmann Lipót, Kovács István trvsz., Borbély Sándor tb., dr. Flegman János, Nádossy Emil, Szedlák János, id. Henzsely Mihály. Barzó Pál, Martinyi József, Imre János. Nikelszky Sámuel, Dietcz Miksa, Szabó Endre, Huray Samuel. Bukovinszky József, Deák József, Pozsonyi György, Szokol János, Tajnel László, Friedman Sándor, Szmolár András, Szmolár Pál, Kovács János grncsó, Kolimár András, Garay József cserk., Mihovics Ferencz, Ripper András, Fábri János. Palicz István mész., Jánószki Mihály, id. Tomasószki Mihály, Babicz János, ifj. Kovács András lov., Kovács János mandai, Lentvorszky Mihály.

A rendes képviselői közgyűléseken kívül városunk képviselőtestülete az elmúlt és a folyó évben is számos rendkívüli közgyűlést tartott, melyek különösen 4 fő tárgy körül csoportosultak, u. m.: egy újabb nagyobb kölcsön felvétele, a Draskóczy-féle a Császárszállás mellett fekvő birtok megvétele, az új nagy „Korona“ vendéglő átvétele és a villanyvilágítás berendezése körül. Ezenkívül a folyó év milleniumi örömei, az ünnepek előkészítése és maga a város, mint hivatalos testület által folyó évi május hó 10-én rendezett milleniumi képviselői diszközgyűlés foglalták leginkább le a maguk számára a képviselőtestület figyelmét.

A legutolsó zárszámadás, melyet képviselőnk jóvá hagyott, s mely egyszersmind hű képét tárja fel városunk önfentartási forrásainak és anyagi helyzetének, az ezredik évben a következő adatokat tünteti elénk :

Városunk erdei birtoka (1083 hold 1593 □öl) **jövedelmezett** 8526 frt 45 krt, a határbeli és városi tanyai földbirtok (3522 hold 1572 □öl) jövedelmezett 77570 frt 18 krt, a városi épületek (városházpalota, Szent-Mihály-utcai ház, Eötvös-féle ház, Flégler-féle ház, Gyepmester-féle ház, Ér-utcai malomház, Cserkeszi korcsma, Háromrózsa korcsma, Czedulaház, Sas korcsma, Csillag-, Morgó-, Zsandár-, Szarvas-, Újteleki korcsma, vasuti vendéglő, Huszár-fogadó, Koronaépület) jövedelmezett 21159 frt 90 krt, a kövezetvám hozott 12364 frt 84 krt, a tőkék és alapítványok 490398 frt 71 krt, a rendőri intézmé-

nyek és pedig: bor-, sör mértékhitelesítési díjából 494 frt 72 krt, tolonecz költségek megtérítéséből 77 frt 34 krt, rendőri büntetés pénzek és bírságokból 327 frt 83 krt, zene, tánczvigalom és előadási engedély díjából 527 frt 50 krt, lakosítási díjából 10 frt, vásárvám bérletéből 7090 frt 77 krt, vásártéri bódék és piaczi sátrak bérletéből 1233 frt 40 krt, a többi tételekből és ezekkel együtt összesen hoztak 24494 frt 16 krt, katona szállásolásból (honvédlaktanya, debreczeni laktanya, nagylaktanya, honvédlovarda, lovassági gyakorló-tér, katonai lövölde, katonatiszti lakbérékből stb.) 64817 frt 30 krt, közegészség és jótékonyági ügyekből (gőz- és kádfürdő, Sóstó-fürdő, közvágóhid, kórházi ajánlatokból stb.) 12518 frt 50 krt, iskolák és kisedővók díjaiból 1974 frt 15 krt, szesz, hús, czukorfogyasztás, adóhátrálék és egyéb bevételekből 209 553 frt 81 krt, városi közmunkaalapból 2503 frt 63 krt, vagyis összesen a város összes jövedelme az 1895-ik évben kitett 929862 frtot. Ugyanezen idő alatt kiadott városunk 927025 frt 7 krt, vagyis összesen tiszta jövedelem gyanánt áthozott a millenáris évbe 2836 frt 93 krt, melylyel együtt városunk közvagyon a ezredik évben kitesz 4.152,237 forint 72 krajczárt, míg e vagyont 2.345,041 frt 54 kr teher sujtván, városunk tiszta vagyona, tulajdona az ezredik évben 1.807,196 frt 18 krt tesz ki. Mint feljegyzésre méltó adatokat a végre, hogy az utókor lássa, melyek voltak azon főbb érdekek, a melyeknek városunk anyagi áldozat meghozatalával a millenáris évet közvetlenül megelőzőleg eleget igyekezett tenni, kiemeljük e zárszámadás kiadási tételei közül a következőket:

Uj birtok vásárlásra (a Draskóczy-féle tanya vétele) 46,400 frtot költött.

Városi épületek fentartására 7794 frt 84 krt.

Uj utak fentartása és építésére 37,998 frt 84 krt.

Közigazgatási költségekre, tisztviselők, szegődvényesek fizetésére, hivatali szükségletek ellátására 71,005 frt 96 krt.

Rendőri intézményekre, és pedig: kóáttjárók és járdák készítésére 15,417 frt 83 krt, utczaszabályozásokra 1766 frt 98 krt, utczák világitása és tisztán tartására 3148 frt 67 krt,

közkutak építése és fentartására 2602 frt 5 krt, tűzoltási kiadásokra 2469 frt 77 krt, lókartásra és vásárlásra 6390 frt 55 krt, összesen pedig 37,824 frt 26 krt.

Katona elszállásolásra (s ebben mintegy 39000 frtot az új laktanya hátralevő építési költségeire) 49,904 frt 93 krt.

Közegészségügyi és jótékonyági kiadásokra (s ebben mintegy 5000 frtot a fürdők javítására és a közbágyhid fentartására), így például kórházra (281 beteggel) 3594 frt 53 krt, árvák ápolására (30 árva) 667 frt 60 krt, szegények gondozására (50 szegény) 1250 frt 80 krt, jótékony és kegyeletes célú adakozásokra 1351 frt 8 krt, összesen tehát 11,741 frt 87 krt költött.

Nevelési czélokra, így a polgári leányiskola, a fiu-ipariskola, óvodák, női ipariskola, simai iskola, tanyai iskolák, kereskedelmi és ismétlő iskolák segélyezésére 26,968 frt 88 krt.

Átmeneti és vegyes kiadásokra, bor, szesz, sör stb. bérletébe 112,690 frt 3 krt.

Kövezetlen utak javítására, dágványos helyek lecsapolására, csatornák, árkok, közhidak építésére, fentartására 7214 frt 96 krt költött.

Tekintélyes számok szerepelnek itt! Tekintélyes apparatussal kell az ily sokoldalú szükségleteket ellátni. Az a város, mely közel egy milliónyi költségvetéssel dolgozik és így közel 20 millió értékforgalmat és közvagyonot közvetít, a haladott, a tekintélyes városok sorába emelkedett. S e nagy költségvetéshez képest, melyben mint észrevehettük, utak, hidak, csatornák, kövezet, középítkezés, szeszforgalom és rendőri intézmények, tehát a *modern* város szükségletei uralkodnak, aránylag csekély összeggel szerepel két tényező: a nevelési czélok és a közigazgatás tétele. Amazt megmagyarázza az a körülmény, hogy az évenként újabb és újabb felmerülő köznevelési költségen kívül városunk a már többször is említett köznevelési alapítványai által szolgál a kulturának; emezt megmagyarázza ama körülmény, hogy képviselőnk kissé mostohán bánik el a személyekkel, kik fáradnak, és szivesebben áldoz a közczélokra, a melyekért a hivatalos személyek fáradnak. Pedig

ugy hisszük, a hivatalos személyek kellő ellátása egyik fő biztosítóka a közczélok sikeres menetének.

Egy égető szükséglet várja kielégítését az új ezredév legközelebbi idejétől. A városi tisztviselők nyugdíj-intézete. Ebben az irányban eddig alig történt több a semminél. Ezt a közel jövőnek meg kell oldania, ha a teljesen rendezett helyzetben levő városok sorába akarunk jutni.

Mindenesetre a feltüntetett számok és azok csoportos összeállításai a mellett bizonyítják, hogy városunk szellemi és anyagi érdekei hű tisztikar és ahhoz értő képviselő által nyernek kellő kielégítést.

A városháza.

A mi már városunk tisztikarának személyi viszonyait illeti az ezredik évben, úgy természetes, hogy első sorban is a város fejről, a millenáris év polgármesteréről kell megemlékeznünk.

Ez idő szerinti polgármesterünk **Benes László,***) született Nyiregyháza 1841. aug. 4-dikén. Tözszyökeres régi nyiregyházi családnak gyermeke. Atyja János, nagy befolyásu ember volt városban és egyházban egyaránt. Tőle örökölte László fia az erős szorgalmat, ügybuzgóságot és azt a ritka gyakorlati ér-

*) A várositanács szavazó tagjainak arczképét első fénynyomat, mel
Geduly.

zékét, mely polgármesterünket városkormányzó működésében jellemzi.

Elemi iskoláit Nyiregyházán, a gimnáziumot Lőcsén, Sopronban, Eperjesen és Debreczenben, a jogot Eperjesen végezte, hol vizsgáit letéve, 1868-ban ügyvédi oklevelet nyert.

A közpályán 1867-től kezdve működik, mint tiszteletbeli megyei esküdt. 1868-ban Bánóval, a már akkor is jőnevű országgyűlési képviselővel mint kiskövet megyen fel az országgyűlésre. Majd 1869. május 27-től 1873-ig mint a város II-dik, 1873-tól mint ennek I. tanácsosa működik s ezen minőségében kiváló érdemeket szerzett különösen a lótenyésztés felvirágoztatása körül, mely gazdálkodási ág különösen az ő kezdeményezésére és hatékony közreműködésével vett oly lendületet, hogy ma népünk egyik fő jövedelmi forrását és legutóbb az ezredévi budapesti országos kiállítás tapasztalatai szerint egyik méltó büszkeségét képezi.

1874-ben 11 hóig a város főkapitánya is volt, majd 1890. november 20-án polgármesterré választatott s városunknak ez óta tett rendkívüli haladása minden szónál ekesebb bizonyága az ő működése áldásosságának. A múlt évben ülte közpályán való működésének 25 éves jubileumát, hatóságok, testületek, s a lakosság minden rétegének köréből jött szinte ovációval.

Erős termetű, a régi görög athlétákra emlékeztető arczéllal, stentori hanggal bíró férfiú. Demokratikus érületű, igazi „polgár“-mester. Féltékeny óre a város anyagi és kulturális érdekeinek. Jellemzi, hogy mindenre tud magának időt szakítani. Társadalmi mozgalmakban, az egyházi közéletben, a vármegye adminisztrációjában s mindenütt, hol szükség van rá, megjelen a porondon, küzd és a legtöbbszor győz. Működésétől még igen sokat várhat a jövő.

Hivatala felőleli az összes városi közigazgatási ügyek elnöki elintézését s a törvény által hozzáutalt (mezőrendőri, árvaszéki, anyakönyvvezetői stb.) ügyek ellátását. Így a múlt évben elnökileg elintézett (és ez egyszersmind a városháza irodai és hivatali forgalmát is megvilágítja) 14095 közigazgatási, 5021 árvaügyi, 4230 adóügyi, 4014 községi bírósági, a szóbelileg

elintézett s 2000-re tehető eseteken kívül 179 mezőrendőri, 391 iparügyi, 70 elnöki és 700 rendőrségi ügyet. A törvény által reáutalt s általa elsőfokon elintézett ügyek száma az elmúlt évben 3593 volt az anyakönyvvezetői teendőkön, a számos helyszíni tárgyaláson és a képviseleti közgyűlések, valamint tanácsulések vezetésén kívül. Irodájában a közigazgatási fogalmazói teendőket a már 8 év óta alkalmazott Sipos Lajos végzi, a kinek e teendőiben Sipos Árpád díjnok segítkezik.

Az ezredéves városi tanácsnak második tagja:

Mújerszky Béla főjegyző, a polgármester elfoglaltatása esetén a közigazgatási ághban ennek törvényszerinti helyettese. Nyiregyházán született 1845. április hó 16-án. Atyja Lajos, tekintélyes ügyvéd, a közélet terén sok babért szerzett férfiu volt. Az elemi iskolát helyben, a gymnásiumot, jogi és államtudományi tanfolyamot Eperjesen az ág. h. ev. collegiumban, és Debreczenben a ref. collegiumban végezte s az államvizsgát utóbbi helyen letette.

Mint joggyakornok s irodavezető városunk egyik legtekintélyesebb ügyvédje, Bodnár István oldalán képezte ki magát. 1874. június 8-án városi tanácsnökká és árvaszéki ülnökké, később helyettes elnökké választatott. 1885. június 19-ike óta a város főjegyzője s helyettes polgármestere lett s ezen minőségben működik ritka buzgalommal ez idő szerint is.

Fényes eredménnyel működik különösen az egyházi közigazgatás és a köznevelésügy terén már több, mint 21 év óta. A helybeli ág. h. ev. egyháznál elébb presbyter és jegyző lett, majd 9 év óta ennek páratlan buzgóságu felügyelője, kinek nevével a nagy nyiregyházi egyház felvirágzása és nagy szolgálatai a kultura terén vállalhatlan kapcsolatban állanak. Elnöke a főgymnásium pártfogóságának, a hegyaljai esperesség gyámintézetének és tagja a tiszakerület nagy bizottságának.

A „Szabolcsi Hitelbank“ majd az „Egyesült Takarékpénztár“ felügyelő bizottsági elnökének, a városi iskolaszék megalakulásakor jegyzőjének, majd 1891-ben elnökének választotta meg s ezen minőségében szerzett érdemei közül a leg-

kiválóbb az, hogy ő kezdeményezte a városi polgári leányiskola létesítését, mely intézet azóta már áldásosan működik is.

A nyiregyházi önkéntes tűzoltó egyesület létrehozásánál mint parancsnok s helyettes főparancsnok 3 éven át buzgólkodott a működő tagok kiképzése körül, hol honvédtiszti tapasztalatait bölcsen tudta érvényesíteni. Nemes szívű, jóságos lelkületű férfi. Kiváló barátja a nevelésügynek és Nyiregyháza népe magyarosodásának. Felszólalásait a dolgok ősmérete és szeretete, hev és lelkesültség jellemzi.

Hivatalának ügykörébe a községi közigazgatás ellátása tartozik s itt atyja, a néhai holdog emlékü főjegyző nyomain haladva, igazi ügyszeretettel, sőt sokszor önfeláldozó buzgalommal adózik kötelességeinek.

Saját hatáskörében a múlt évben 1537 ügydarabot intézett el. Ezenkívül számos esetben helyettesítette a polgármestert s mint állami helyettes anyakönyvvezető is működött 1895. október 1-étől 1896. márczius haváig.

A vezetése alatt álló hivatalnoki kar a városi közigazgatási iroda, a melynek személyzetét a következőkben adjuk:

Jánószky Endre közigazgatási és árvaszéki iktató. Hivatali éve: 3. Juhász Péter közigazgatási és árvaszéki kiadó. Hiv. éve: 12. Lenhardt József nyugdíjas irnok. Szolgálati éve: 26. Kovács Sándor városi árvaszéki irnok. Szolg. éve: 6. Nagy Gyula nyugdíjas irnok. Szolg. éve: 8.

A városi tanács többi szavazó tagjai névszerint:

Báthy Barnabás, született 1849. márczius 23-án Ujfehértón. Atyja Dániel, földbirtokos volt. A gymnasiumi tanulmányokat Debreczenben, a jogot Sárospatakon végezte. 1872-ben Szabolcsvármegye aljegyzője, 1874-ben árvaszéki ülnöke, majd 1876—1888-ig árvaszéki helyettes elnöke gyanánt működött. 1890-ben Nyiregyháza város rendőrtanácsosául, majd 1894-ben gazdasági tanácsosául választotta s e minőségben működik most is.

Hivatala a régi városbirói intézmény egyik ágából fejlett ki. Ügykörébe egyfelől a katonaugyek, másfelől a külső gazdaság ellátása, az erdészeti és vámsorompók feletti felügyelet,

a pusztai és a városi legelő-ügyek elintézése tartozik. A múlt évben 3552 ügydarabot intézett el. Irodai személyzete: Bodnár Ferencz irnok, működik 12 éve. Szűcs Gyula irnok, működik 28 éve. Ezenkívül felügyelete alá tartoznak: Nádassy Mihály, 3 év óta városi és kertgazda, 2 kerülő, 3 erdőőr, 2 számadó pusztai gulyás, 8 külső bojtár, 2 belső csordás, 6 belső bojtár, 2 külső és 3 belső városi kocsis, 1 belső és 1 sóstói hetes, összesen tehát 31 szegődvényes. Ezek felett rendelkezve, intézi Básthly a város 3522 hold és 1572 □öl területen fekvő külső és belső gazdaságának sorsát sikeresen és jó példát szolgáltatva a tanyai gazdálkodó népnek is, melynek körében a gazdasági tanácsos époly népszerű, a minő kedvelt alakja Nyiregyháza egész társadalmának. Egyébiránt a városi földbirtok legnagyobb részét, a Kálló-felé eső u. n. „Császárszállás“ földterület bérletét most Kun Mátyás földbirtokos vette ki.

Dr. Ferlicska Kálmán tiszti ügyész. Életrajzi adataiból kiemeljük, hogy jogi tanulmányait 1879-ben Budapesten végezte hol a jogtudományi tudorságot és az ügyvédi oklevelet nyerte. 3 éven át Budapesten működött gyakorló ügyvéd gyanánt, majd egészségi tekintetekből városunkba költözött, s itt 1882. óta tart fenn jőnevű ügyvédi irodát. 1893-ban dr. Meskó Lászlónak néhai Irányi Dániel, a nagynevű pártvezér halála után Békésen országgyűlési képviselővé történt megválasztása után Nyiregyháza város tiszti ügyészévé lett s e minőségben működik ma is. Társadalmi téren épügy, mint a közélet egyéb ágaiban tekintélyes szerepet játszik. Mint szónok a választékos forma barátja. Eddigi tevékenysége által igen népszerű alakká lett városunkban, a minek bizonyága az, hogy választott képviselői és vármegyei bizottmányi tag, az iparos ifjusági egyesület és a városi dalkör elnöke, a nyiregyházi ipartestület t. elnöke, a felszólamlási bizottság h. elnöke, a „nyiregyházi kölcsönös segélyző egyesület, mint szövetkezet“ elnöke stb.

Hivatala természeténél fogva mint előadó nem működik. Irodai személyzete: Guttmann Zsigmond ügyvédjelölt, Gavallér Zoltán és Fuhrmann Lajos jogász, leirók.

Horváth Gyula t. főmérnök, okleveles építész-mérnök. Hivatala csupán 1873. óta lévén szervezve, a teendőket azelőtt magánmérnökök által végeztették el. Hatáskörébe a városi hatóság és a kebelbeli lakosság építkezési ügyei tartoznak. Irodája rendkívüli forgalmáról, illetve hivatali teendői nagy számáról fogalmat nyújtanak az alább felsorolandó tények — melyek egyszersemind városunk külső kifejlődésének is hű képét tárják fel. A tiszti mérnöki hivatal ugyanis az elmúlt évben saját hatáskörében 76 ügydarabot intézett el, 408 esetben adott be jelentést, 262 darab jegyzőkönyvet készített, 2224 esetben tartott helyszíni szemlét. Ezenkívül tartozott felügyelni a 4158 □ méteren végzett kőburkolásra, 3136 □ méteren végzett járda-burkolásra, 46 új lak és 32 új istállónak magánosak által történt felépítésére, illetve ellenőrzésére; a határbeli utak javítása végett 7160 köbméter föld felhordására, 3 darab új kút fúrására, a „Korona“ vendéglő és a polgári leányiskola, mint városi épületek építésére. Ezeken kívül még 28 esetben kellett e hivatalnak árlejtést tartania. Nagyon indokolt dolog tehát, hogy fejlődésben levő városunk ez irányú közigazgatási teendőinek megfelelő ellátása végett a szabályrendeletileg is megállapított másodmérnöki állás mihamarabb betöltesse.

A hivatal személyzetéhez tartozik Czapkay Géza utibiztos, ki mint ilyen már 12 éve felügyel a városi utak jókarban tartására. Van azonkívül a városnak évi fizetéses kőművese, ácsa, burkolója, kik a 156 darab városi épületen a szükséges javításokat eszközlik, illetve a burkolt utak jókarban tartását teljesítik.

Az ezredik évben a közigazgatás ezen ágában történt nevezetes intézkedés Nyiregyháza város építkezési szabályrendeletének megalkotása. Nagy szükség volt erre a végre, hogy városunk jövő külső fejlődése egészséges lefolyást vegyen s úgy a külső rend, mint a csín és egészség elvei átmenjenek köz- és magánépítkezésünkbe. Ezen szabályrendeletből, mint oly pont, mely meghatározza, hogy az ezredik évben mely városrészek képezik Nyiregyházán a *belvárost*, álljon itt az 59-ik §. E szerint városunk központját a városháza és az u. n. zöld-

ségtér képezi. Innen ágazik szét a belváros a következő utcákba: Szarvas-utca, Kígyó-utca sarkalatáig mindkét oldalon, sip- tokaji-utca a csillag vagy bundi koresmaig; vízi- és uj-utca mindkét oldala, kereszt- holló- és Kossuth Lajos utcákból a keresztközéig terjedő útczarészek mindkét oldalon, Körte-utcából a másodközéig terjedő rész mindkét oldalon, a nádor-utcának 4—4 első háza mindkét oldalon, pazonyi-utca a gémes kutig mindkét oldalon, nagy-kállói-, iskola-, vármegyeház-utca és tér egészen, debreczeni-utca a háromrőzsáig, Széchenyi-tér, városház-utca, egyház-utca, Eötvös- és kereszt-utca, valamint a vasuti-út egészen, Szent-Mihályi utca a sertéspiactig. A többi részek, egészen a vámházakig, *külvárosoknak* vétetnek. Ezenkívül jönnek a tanyák.

Az utcák elnevezéséből látható, hogy városunk leginkább az illető hely fekvése, vagy jellege, vagy használhatósága szerint nevezi el egyes területeit. A személy-kultusznak csak három esetben, illetve a Hatzel-tért is beleszámítva, 4 esetben áldozott: Széchenyi, Kossuth Lajos és Eötvös emlékéét örökítvén meg földjén.

Kovách Győző főszámvevő. Született Nyiregyházán 1867. július 2-án. Atyja Gergely kir. jbiró volt. Elemi iskoláit itt, középiskolai tanulmányait itt, Iglón és Eperjesen végezte, hol az önképzőkör főjegyzője is volt. Hajlama a gazdasági pályához vonzotta s ezért az 1885. évet Gr. Dégenfeld G. szegegyházi birtokán tölti mint gyakornok. 1867-ben a m.-óvári gazdasági akadémia oklevelét szerzi meg. 1890. évben lép Nyiregyháza város szolgálatába mint számgyakornok, 1892-ben alszámvevővé, később az államszámviteltanból levizsgálván, 1895. évben Nyiregyháza főszámvevőjévé és törvényhatósági bizottsági taggá választatik. Tartalékos tiszt a közös hadsereg kötelékében.

Kiválóan pontos, lelkiismeretes hivatalnok. Mintaszerű rend uralkodik mindenütt, hol az ő keze munkás. Hivatalát elvben megemlíti már ama kiváltság-levél is, a melyet V. Ferdinánd 1837-ben, Nyiregyházának rendezett tanácsu várossá emelésekor adott ki, — tényleg azonban csak 1850-ben talál-

kozzunk a számvevővel a tanács tagjai között. S ezóta ez a hivatal fejlett ki oda, hogy — karöltve az adótanácsosi hivattal — ma minden vonalon a legrendezettebb viszonyokat tünteti fel. És ez rendkívül fontos dolog is, mert hiszen ezen hivatalok keretébe tartozik a város anyagi helyzetének gondozása; közelebbről a főszámvevői hivatal keretébe tartozik a város gazdasági életének ellenőrzése, fejlesztése, a pénztári hivatalnak vezetése, a házipénztári és az árvapénztári számadások felülvizsgálása, a háztartásra vonatkozó összes nyilvántartások, költségvetések összeállítása, — szóval a város pénzügyeinek rendszeres vezetése, a város anyagi érdekeinek megóvása. Mint ilyen, a főszámvevő nyilvántartja a tűzkár elleni biztosítást és felügyel az esedékességi nyilvántartásra, az italmérési és fogyasztási adóügyeket, mint azok felügyelője, vezeti; intézkedik az adók biztosítása tárgyában, a visszaélések megállítására és megtorlására tárgyában; végül hivatali érdekeinek és ügyeinek ellátása végett résztvesz a képviselői- tanács- és bizottsági üléseken. Az elmúlt évben hivatalához 1214 darab közigazgatási ügy érkezett s ebből elintézett 1181 darabot, érkezett továbbá hozzá 890 darab árvaszéki ügy s elintéztett valamennyi.

Hivatalában közvetlen elődei voltak: Galánffy Dániel (1850—1881-ig) és Déry Károly (1881—1894-ig).

Jelenleg hivatalának *fogalmi* személyzetéhez tartozik Huray Sámuel, ki a városnál 1889. óta mint számtiszt, 1894. óta mint alszámvevő működik. A *segéd- és kezelő személyzet* tagjai: id. Orbán Károly számtiszti teendőkkal felruházott irnok, ki a házipénztári főkönyvet vezeti; Haisinger Lajos irnok, mint iktató, ki egyszersmind a hozzáutalt írásbeli reendőket is végzi; Dietz Miksa, Motoska Sámuel, Andrejkovits János, Karasz István, Kresztyankó János borügynokok; Kiss János, Markó György esküdtek; Kazár Sámuel, Valent András.

A *házipénztári hivatalhoz* tartozik első sorban Kovács Ferencz, 1883-tól Nyiregyháza város házipénztárnoka; Marsalkó Gusztáv 1880-tól e pénztár ellenőre; Sexty József 1892-től rendőrhadnagy, 1895-től pénztári segédtiszt. A főszámvevő és

házipénztári hivatal legutóbb végzett nagyobb szabásu munkája az 1895-ik évről szóló terjedelmes zárszámadás, melynek főbb adataival már találkoztunk is.

Moesz Béla, városi aljegyző, tanácsjegyző. Született Nyiregyházán 1854. január 14-én. Atyja Adolf, most takarékpénztári tisztviselő. Elemi iskoláit Nyiregyházán, a gymnasiumot ugyanitt, továbbá Eperjesen és Iglón végezte. A jogot Debreczenben hallgatta s itt tette le a jog- és államtudományi államvizsgákat. 2 1/2 évig dr. Meskó László mellett mint ügyvédjelölt működött; majd a kir. törvényszékhez került mint joggyakornok, innen Szabolcsvármegye törvényhatóságához mint közigazgatási-gyakornok. Gräfl József főispán által tiszteletbeli aljegyzővé neveztetvén ki, két éven át mint árvaszéki előadó működött. 1885-ben Nyiregyháza város községi bírójává, majd 1890-ben városi aljegyzővé választatott s mint ilyen működik ma is. Tartalékos honvédhadnagy.

Tevékenységeinek súlypontja a tanácsülések jegyzőkönyvének vezetése, az egyes, hozzáutalt ügyek előadása a tanácsnál és a képviselőnél. Az elmúlt évben különben 52 közigazgatási tanácsülésen működött közre, mint ezek jegyzője; tevékeny része volt továbbá a 12 rendes és 13 rendkívüli képviselői gyűlés ügyeinek elintézésében is.

Sexty Gyula, tanügyi tanácsos. Született Nyiregyházán 1843. október 14-én. Atyja József mérnök, a Gömörmegyéből származó Sexty-családnak nestora. Elemi iskoláit Nyiregyházán, a gymnasiumot Miskolczon, a jogot Eperjesen végezte, hol letévé vizsgáit, Budapesten ügyvédi oklevelet nyert. 10 évig működött mint gyakorló ügyvéd, majd 1884-ben a városhoz tanácsossá választatván meg, ezóta itt érvényesíti képességeit.

Társadalmi és hatósági életünknek egyaránt kedvelt tagja. A folyó ezredévben Vlassich Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter külön elismerő oklevélben fejezte ki Sextynek a kormány igaz megelégedését a köznevelésügy terén kifejtett buzgólkodásáért. Mint legidősb tanácsnok, ő van hivatva a városi képviselői közgyűlésen a polgármester akadályoztatása esetén az elnöki tiszt betöltésére.

Hivatala már 1837-ben szerveztetett. A tanügyek feletti felügyelettel az idők folyamán keletkezett új törvények következtében kibővítettett és szabályoztatott s ekkor kapta a „tanügyi tanácsos“ elnevezést. Egyébként hatásköréhez tartozik a közegészségügy, a szegényügy, a faiskolák, gőzfürdő, népkert, mintakert, sétaterek és az összes városi épületek feletti felügyelet.

Elintézett az elmúlt évben 333 közigazgatási ügydarabot, azonfelül az iskola-mulasztásokból kifolyólag csaknem minden nap tárgyalt szülőkkel, gyámokkal, kereskedő-főnökökkel és mesterekkel; továbbá meglátogatta a város és a tanyák területén levő, összesen 72 iskolateremből álló tanhelyiségeket s ezek felett a hivatalos ellenőrzést gyakorolta, úgy, hogy a hivatalos helyiségen kívüli teendők túlszárnyalják a szorosabb értelemben vett hivatalos munkát.

Egyébként a város területén az elmúlt tanévben mindennapi iskolaköteles volt 3264, ismétlő —, iparos- és kereskedőtanuló 2513 tanuló. A három városi óvodába (Eötvös-utcái, Kossuth-utcái, Központi) köteles volt járni összesen 1380 gyermek, vagyis 3 évtől 15 éves korig terjedő időben él összesen 7157 egyén, tehát a lakosságnak 23%-a.

A mindennapi iskolakötelesek közül nem járt 348 egyén, tehát mintegy 11%, a minnek az az oka, hogy az elmaradottak egy része meghalt, másrésztők tanyai lakosok vagy cselédek gyermeke lévén, szüleivel a szomszéd községi birtokokba vagy más lakóhelyre került, végül több ide került családos munkás a nagyobb munka megszűntével Nyiregyháza területéről végkép elköltözött. Hogy az iskolakötelesek kisebb, de a mulasztók jelentékenyen nagyobb részét a leánygyermekek képezik (1677 fiú, 1587 leány iskolaköteles, 145 fiú, 203 leány mulasztó), az abban leli magyarázatát, hogy vannak több apró gyermekkel bíró szegény és beteges szülők, kik a 11 évet már meghaladott leánygyermekeiket a többiek ellátása és gondozása végett az iskolától minden kényszer dacára elfogják. A tanügyi tanácsosi hivatal különben mindössze 241 esetben alkalmazott a mulasztók szüleivel szemben kényszert, illetve pénzbírságot

összesen 197 frt erejéig, a mely számok a felsorolt okokat tekintetbe véve, igazolják azon fentebb említett állítást, hogy Nyiregyháza népe igaz érzékkel bír kulturális kötelességei iránt. Egyébiránt az iskolamulasztók legnagyobb száma az ipariskolára kötelezettek közül kerül ki.

A tanügyi tanácsosi hivatal személyzetét Kálnay Sándor fogalmazó és Kovács Lajos esküdt — összeíró egészítik ki, kik mindketten már hosszabb ideje állanak Nyiregyháza város szolgálatában.

Szohor Pál adóügyi tanácsos, született Nyiregyházán 1854-ben. Elemi iskoláit és a gymnasium alsó osztályait ugyanitt, a felgymnasiumot Késmárkon végezte. A technikai tudományokat a József műegyetemen és a bécsi polytechnikumon hallgatta. E tanfolyamok bevégezte után mint mérnök működött az alsó-szabolcsi tiszai ármentesítő társulatnál, a vásáros-naményi m. kir. folyammérnökség, továbbá a helyben székelő nyírvízszabályozó társulatnál. Városi tanácsossá első ízben 1886-ban, másodízben 1891-ben választatott meg s azóta folytonosan városi szolgálatban van. Tartalékos tisztii ranggal is bírt.

Az adóügyeket s a város legtöbb vállalkozásának technikai oldalát kiváló szakértelemmel vezeti. Az adóügyi alapok csoportosítása és rendszerezése a városnál, az 1890-iki népszámlálás pontos és még a miniszteriumnál is kiváló elismerésre talált keresztülvitele, a villanyvilágítás létesítéséhez szükséges terjedelmes előmunkálatok elkészítése képezik hivatalos működésének legfőbb eredményeit. Hatásköréhez tartozik az állami egyenes adó, a megyei és a községi adók kivetése, azok behajtása, a kataszteri birtokívekben történt évközi változások átvezetése, továbbá az adóügyre vonatkozó mindennemű megkeresések és rendeletek elintézése, illetve azok végrehajtása, illetékek behajtása, haddij kivetése és behajtása.

Az elmúlt évben hivatala 4318 adó számú ügydarabot intézett el.

A folyó évben az egyenes állami adó a 4. kereseti osztály szerint így oszlott meg:

I. és II. osztályu kereseti adó (segéd nélkül dolgozó kisiparosok, kis kereskedők, elárusítók stb.) 21000 frt. III-ik osztályu kereseti adó (a legtöbb ipar- és kereskedelmi ág, az oklevéllel bírók közül ügyvédek, orvosok, gyógyszerészek, mérnökök, állatorvosok stb.) 26000 frt. IV. osztályu kereseti adó (hivatalnokok, papok, tanárok, tanítók stb.) 2000 frt, összesen 49000 frt, a mi tekintetbe véve, hogy itt a tiszta jövedelem 10%-át fizetik az adózók, annyit jelent, hogy Nyiregyháza kereskedelme, ipara, hivatalnoki kara és értelmisége, szóval a lakosság fele része együtt évente munkája után 490,000 frtot keres. Tudva azonban azt, hogy a jövedelem bevallásánál nem a legnagyobb pontosság dívik és sokan némely czimeken, különösen a kereseti adónál a jövedelmet egészen is elhallgatják (a mi különben állami adótörvényeink czélszerűtlen rendszere következtében hazánkban annyira általános szokás, hogy épen napjainkban az intéző körök a kereseti adó kivetésének egészen új rendszere felett gondolkoznak), bátran vehetjük ez összeg kétszeresét s elmondhatjuk, hogy a földművelőkön és tőkepenzseseken kívül Nyiregyháza lakossága munkája után évente legalább is *egy millió forintot* keres.

A többi adónemek és adókötelezettségek így oszlnak meg:

a) földadó 52000 frt, a mi 200000 frt bevallott földjövedelemnek felel meg;

b) házadó 26000 frt, a mi 86600 frt bevallott házbérijövedelemnek felel meg;

c) tőkekamat-adó, pénzintézetek adója 9000 frt, a mi együtt 150000 frt jövedelemnek felel meg;

d) általános jövedelmi pótdadó 30000 frt, úgy, hogy egyenes állami adóban lakosságunk évente összesen 166000 frtot fizet, a mi nagy vonásokban számítva, annyit jelent, hogy lakosságunk évente legalább is két millió forintot, a város egy-egy lakója, kor-nem és állásbeli különbséget nem számítva, átlag 66 frtot keres, a mi oly szép eredmény, hogy napnál fényesebben bizonyít Nyiregyháza város lakosságának életrevalósága, szorgalma és munkaszeretete mellett.

A fentebb felsorolt adónemeken kívül jönnek aztán a pótdadók. Így a vármegyei pótdadó az egyenes állami adónak 7°/_o körülbelül 10500 frt,
 községi pótdadó 53°/_o 63619 frt,
 útdadó 8°/_o 12000 frt,
 hadmentességi adó 4000 frt.
 Ezeken kívül ártéri adó 5400 frt,
 iparkamarai illeték az I. és II. oszt. kereseti adó
 3°/_o-a 800 frt,
 városi közmunkaváltság 4500 frt.
 Egyenes adó 166000 frt,

úgy, hogy Nyiregyháza lakossága különféle címeken államnak, megyének, városnak, ármentesítő társulatnak és iparkamarának a folyó ezredik évben összesen 266896 frt, kerekszámban 270000 frtot fizet, s ez alapon valóságos virilise hazánknak, a városokat tekintve, aligha áll túl az adófizetők sorában a harminczadik helyen.

Nyiregyháza népe elismert jó adófizető. Természetes, hogy mivel a közjövödelmek főforrása a földművelés, az adófizetés főidőszaka az ősz és a tél. Ez a két évszak a legmozgalmasabb ideje városunk adóhivatalának. Ekkor folyik ott össze a legtöbb teendő.

Ezek ellátásában az adóügyi tanácsost a következő személyzet támogatja: Kovács P. Pál, a város legnépszerűbb alakjainak egyike, adópénztáros, Fedor Ágoston és Hibján Ferencz ellenőrök, Hankószky István, Susztek Pál, Tomásószky Lajos adótisztek, Murányi Géza, ifj. Gaál Ede, Sebessy Lajos, Nagy Sándor irnokok; Lustyik András, Szkubán Mihály, Pataky Dániel, Vrbecz András, Páskó Ferencz, Kulcsár József v. végrehajtók. Ezenkívül a hivatal szolgálatában áll 6 hetes és egy kézbesítő.

Sztúrek Ferencz rendőrkapitány, született 1835. október 4-én Búd-Szent-Mihályon. Atyja Dezső a gróf Dessewffyék uradalmának és Búd-Szent-Mihály községnek orvosa volt. Elemi iskoláit szülőhelyén, a gymnasiumot Ujhelyt és Egerben,

a jogot Budapesten végezte, a mikor nem egy ízben vett részt az akkori politikai hatóságok ellen az ifjuság által rendezett tüntetésekből. Ügyvédi oklevelet 1864-ben nyert. Ez időben, mint gyakorló ügyvéd, városunkban telepedett le s 1866-ban az akkori városi törvényszék birájává választott. Majd egy év múlva gróf Dessewffy Kálmán választotta őt uradalmi ügyészéül és hitbizományi jogtanácsosául s e minőségében egész az 1888-dik évig működött, midőn — az uradalom ügyei körül szerzett érdemei miatt teljes fizetéssel — nyugdíjaztatott. 1891-ben megüresedvén a városi rendőrkapitányi állás, erre a főispán által kineveztetett. 1880. óta elnöke a vereskereszt-egylet helyi választmányának, 1884. óta főparancsnoka városunk tűzoltóságának, s mindkét minőségében számos siker koronázta fáradozását.

A hivatalához utalt ügyek közül nevezetesebbek a kórházi ügyek külső kezelése, a rendőri előnyomozatok, igazolási jegyek, marhalevelek kiadása, a tolonczügy, a dajkaságban levők nyilvántartása, a kutyaadó bevonása, piaczi árjegyzék ellenőrzése, — nyilvános helyiségek s azok személyzetének, — nyilvános gyülekezések és előadások, mindenféle nembeli bíróságok, a közegészséggel összefüggő iparágak és azok gyakorlóinak nyilvántartása, ellenőrzése, a cselédügy nagy része, a közegészségi, köztisztasági és közerkölesiségi ügyekben való mindennapi intézkedések s általában a közrend fenntartása, megóvása. Az ezenkívül irodai uton elintézett ügydarabok száma évenként átlag 4500-at tesz ki.

Kihágásokat, büntetteket az elmúlt évben következő számmal nyomozott:

Tűzvizsgálatnál	15	esetben.
Lopásnál	83	„
Állategészségügyi rendőri eljárásnál	50	„
Öngyilkosságnál	8	„
Sulyos testi sértésnél	12	„
Gondatlanságból okoz. emberhalálnál	9	„
Balesetnél	6	„

Összesen 183 esetben, vagyis

az elmúlt évben Nyiregyháza népe sorából oly dolgot, a mely rendőrileg súlyosabb beszámítás alá esik, átlag minden 170-dik ember követett el, a mi, tekintetbe véve azt, hogy ezen nyomozatok nem mindig vezettek oly eredményre, a mely igazi bűn fennforgását igazolta volna, kétségtelen bizonyítéka népünk józan, vallásos és erkölcsös életmódjának. Általában ismert dolog ugyanis, hogy a tőzsgyökeres nyiregyházi faj a tettleges bűnöket a lehetőségig kerüli. E tekintetben fényes igazolásunk a nyiregyházi kir. fogház rabtömegének statisztikája, a mely feltűnteti, hogy Szabolcsvármegye területéről a községek lakossága számát tekintve *aránylag* Nyiregyháza szolgáltatja a legkevesebb rabot. Bátran elmondhatjuk, hogy a mi büntetőjogi szempontból súlyosabb beszámítás alá kerülő dolog itt történik, azt ritka kivétellel idegenek, bevándorlottak követik el.

A rendőrkapitányi iroda személyzetéhez tartozik Velençzey István, 9 év óta rendőrkapitánysági tollnok, Laszlavik József és Brusek Sándor irnokok, Sexty József rendőroktató.

A rendőrségi személyzet vezetői Bencs Károly ellenőr, Prok Sámuel lovas biztos, Moldován Lajos őrmester, Kolcsál József, Maleskovits János gyalog biztosok és Palicz József mezei lovas biztos. Ezenkívül van Hankószky András hajdu káplár, 8 lovas pandúr, 2 lovas rendőr, 2 börtönőr, 1 lovas biztos helyettes, 27 városi, 1 mezei rendőr és 9 hajdu összesen 57 ember. A külső rend kielégítőnek mondható, ha ellene valaki valamit elkövet, úgy a veszélyeztetetteknek segítségére, mint a vétkesnek fékezésére legalább a belső területeken készen áll a segítség. A rendőrségi személyzet szaporítása különben úgy tudjuk, tervben van.

Dr. Trajtler Soma, városi főorvos. A legszebb örökségek egyikét városunknál ő vette át, — a dr. Meskó Pál, most már boldogult nesztorunk örökségét. S hozzátehetjük, a rendkívüli tisztelet és a lakosság részéről jött szinte gyermeki ragaszkodással környezett dr. Meskó szelleméhez híven vezeli városunk közegészségügyi életét. Fiatal, agilis erő, kinek erős érzeke van a közegészség követelményeinek erélyes keresztülviteléhez. A gondviselés nem közönséges szólásképességgel ru-

házza fel. Innen van, hogy a városi képviseleti közgyűlésen is számos alkalommal akár mint előadó a saját ügykörében, akár más téren felmerült ügyekben rendesen a szegnek fejére talál s a mit jónak vall, azt körömszakadtáig védelmezi. És ez egy modern város egészségügyi főnökében oly tulajdonság, a melynek áldásos kihatását az egész város közönsége megérzi.

Életrajzi adatai közül hadd álljanak itt a következők: Született Rimaszombatban 1850. február 8-án. Elemi iskoláit szülőhelyén, a gymnasiumot ugyanott és Iglón, az orvosi cursust Pesten és Bécsben végezte. 1873-ban, mint a belügyminiszter által kiküldött járványorvos Gömörmegyében működött, mikor is 3 hó leforgása alatt 1400 kolerás beteget kezel. Időközben Bécsben a cs. és kir. I. sz. Garnisons-Spitalban és Pesten a Szt.-Rókus kórházban töltött egy-egy évet. 1875. december 7-én telepedett le Nyiregyházán, s mint gyakorló orvos működött 8 évig, majd mint Oros és Pazony községek körorvosa két évig; 1885. óta városunk egészségügyének vezetésében működik, 1891-ig mint alorvos, 1891-től napjainkig mint tiszti orvosfőnök.

Ez irányban nevezetes műve a havonként, évnegyedenként és évenként beadatni szokott orvosi jelentése, a melyekben a közegészségügy jelenlegi helyzetének számos fogyatkozásaira és követelményeire mutat rá, mindig bátor hangon, az általa képviselt ügy fontosságának érzetével. Különösen nevezetes ez irányban az 1894-ik évről szóló t. orvosi jelentése, mely nyomtatásban is megjelent s oly érdekes adatokat és bölcs tanácsokat tartalmaz, hogy mint olvasmány is egyike a legélvezetesebbeknek.

Konstatálja — s ebben a mai, vagyis a jelentés keltétől számítva másfél évvel későbbi állapotok még inkább adnak neki igazat, — hogy a halálozási arányszám az utolsó években igen kedvezően alakult, mert míg azelőtt 1210 körül volt az évenként elhaltak száma, addig most már csak 940—950 körül jár ezen szám, az arányszám tehát 9 ezrelékkal javult, úgy, hogy míg azelőtt a magyarországi 30 nagyobb város sorában utolsók voltunk, addig most már sikerült elhagynunk Békés-

Seaty Gyula
székesbíró

Szohor Pál
székesbíró

Báthly Barnabás
székesbíró

Dr. Terjstler Soma
orvos

Májersky Béla
bíró

Bence László
bíró

Dr. Ferdicska Kálmán
bíró

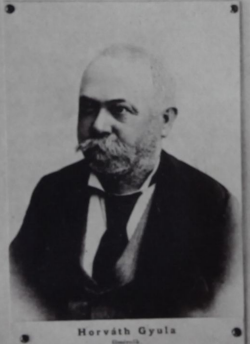
Sztárek Ferenc
kapitány

Moesz Béla
székesbíró

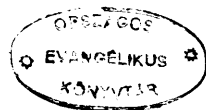
Kovách Győző
székesbíró

Horváth Gyula
székesbíró

NYIREGyhÁZA VÁROS TANÁCSA AZ EZREDIK ÉVBEN

Fénynyomat Divald K. fia, Eperjes.

Csabát (39·8), Félegyházát (38·2), Békést (35·7), Pozsonyt (34·4) és Jászberényt (33·4).

A halálokok közül legnagyobb számmal szerepelnek: gyomor és bélhurut (171 eset), tüdő gümőkór (110), tüdő mellhártyalob (95), veleszületett gyengeség (90), görcsök (89), aggkór (48), roncsoló toroklob (45), Brightkór 30), agykérlob (26), hörghurut (22) esetben. Öngyilkosság 4, erőszakos halál 2, bujakór 2 fordult elő, — a mi e tekintetben egészséges viszonyokat tüntet fel.

A gyermekhalandóság azonban fájdalom, még mindig igen nagy. 0—1 évig 950 ember közül 408 halt meg, 1—5 évig 192, összesen 7 éves koráig 613, tehát a két harmadrész. Iszonyú százalék! Ezért ajánlja jelentésében a főorvos is a gyermekek műtáplálékkal való táplálása helyett az anyáknak egyik legszebb anyai kötelességök, gyermekök táplálásának szent ügyét; ezért kel ki a nálunk is szokásos dajkaságra adás ellen s ezért ajánlja a hatóságok figyelmébe a cselédszerző intézetek, a prostitúció és az iskolák építkezési viszonyainak szorgos ellenőrzését, a jó ivóvizet és a jó levegőt mindenkinek egyaránt, s hogy e tekintetben számos üdvös intézkedés történt, hogy köztisztasági tekintetben rendőrségünk közreműködése következtében viszonyaink már is javultak, — jó ivóviz előteremtése céljából a város területén számos helyen furott kutak létesültek, a levegőt fertőző s a város közelében volt személtlerakodó helyek is kezdenek távolabb kerülni, a város területén számos helyen új fásítás történik és a halottas házban divott ragályterjesztő rosz szokásokat népünk elhagyni kezdi, — azt nagyrészt egészségügyi közegeink hatékony fáradozásának köszönhetjük.

Egyébiránt a főorvosi hivatal az elmúlt évben 509 dbot adott elő és ezenkívül 307 dbot iktatott be. A főorvost működésében támogatják: Dr. Konthy Gyula és Dr. Saáry Sándor 4 év óta a város alorvosai, kik saját kerületeikben önállóan látják el az egészségügyi szolgálatot.

Az orvosfőnök rendelkezése alá tartozik egy egészségügyi utcabiztos és egy díjnok, — az utóbbi az ő ellen-

őrzése mellett az elsőfokú egészségügyi hatóság kimutatásait készíti.

A városi tanács felsorolt szavazó tagjai által képviselt közigazgatási ügykörön kívül még öt oly hivatalról kell megemlékeznünk, a melyek ugyan az elébbiekkel szerves összefüggésben állanak, ám önmagokban is bizonyos sajátos hatáskörrel vannak felruházva. Ilyen s a névsorban első *az állatorvosi hivatal*. Ennek két ága van. Az egyik, a mely az általános állategészségügyi teendőket végzi, a város területén előforduló bajokat igyekeznek eloszlatni s ezt Mihályi Imre tölti be. A hivatal másik ágának főteendője a közbiztonsági telep működésének vezetése, ellenőrzése, szóval az állategészségügyi intézmény, valamint a köztisztaság képvisellete és védelme a közbiztonsági telepen s ezt Kovács Kálmán tölti be. A közigazgatási állategészségügyi hivatalnak legtöbb dolgot a fájdalom, két év óta már vidékünkön is elterjedt sertésvész elleni védekezés, illetve ez irányban a megtorló intézkedések adják. A közbiztonsági állatorvosi hivatal tevékenysége inkább az ellenőrzésben áll. Mint oly adat, a mely megközelítő képet ad Nyiregyháza húsfogyasztásáról, álljon itt a múlt esztendőben levágott állatokról szóló következő kimutatás:

Levágatott 11 bika, 85 ökör, 1709 tehén, 150 növendékmарha, 2152 borjú, 3 bivaly, 1785 öreg juh, 67 bárány és 3990 db sertés. — Ezek súlya, illetve értéke a következő:

Holt súly :		klgr.	értéke	
bika	11 × 250 klgr.	2750 klgr.	2750 × 48 kr.	1320 frt — kr.
ökör	85 × 300 „	25500 „	25500 × „ „	12240 „ — „
tehén	1709 × 160 „	173440 „	173440 × „ „	83251 „ 20 „
növendék	150 × 100 „	15000 „	15000 × „ „	7200 „ — „
borjú	2152 × 20 „	43040 „	43040 × „ „	22380 „ — „
bivaly	3 × 200 „	600 „	600 × „ „	288 „ — „
juh	1785 × 17 „	29645 „	29645 × 28 „	2371 „ 60 „
bárány	65 × 8 „	536 „	536 × 48 „	472 „ 28 „
sertés	3990 × 100 „	399000 „	399000 × 44 „	175560 „ — „
		Összesen	689511 —	306083 frt 08 kr.

értékben.

A miből az derülne ki, hogy Nyiregyháza minden polgára évenként átlag 25 kilogramm, naponként tehát 3 kenyi

értékben körülbelül 0·07 kilogramm húst eszik meg. Tekintve azonban, hogy itt a nép sorában a baromfi tartás és a sertés hizlalás közkeletű dolog s hogy alig van család, a mely a maga szűkebb portáján évenként legalább egy disznótort ne ülné: e számok a lakosság előnyére lényegesen változnak. (Mellékesen legyen itt megjegyezve, hogy népünk ismert takarékosági hajlamainál fogva a nyarat a lehető legolcsóbb ételneműekkel, a gyümölcsfélékkel [dinnye, körte, szilva] bőjtöli ki s hogy a gyermekhalandóságot elősegítő számos gyomor és bélhurut-cset ide vezetendő vissza. Húsneműekkel inkább télen táplálkozik.)

A közigazgatás ezen ágában különben a két állatorvoson kívül más hivatalokkal nem találkozunk. A közbizághídon két hetes végzi a kézímunkát s egy közrendőr tartja fenn a rendet.

A városi hatóságot újabb időben kiegészíti továbbá *a kir. anyakönyvvezetői hivatal*. Az 1894-iki év új viszonyokat teremtett a hazában. A felekezeti anyakönyv közokmányyszerű jellegét elvesztette, az állampolgár legfontosabb életmozzanatainak hivatalos bejegyzését és ellenőrzését maga az állam vette át. E lényeges fordulat megteremtését fontos politikai okokkal igyekeztek megmagyarázni, de számos vidéken e magyarázat kellő elismerésre nem talált, a közbéke eltűnt, heves ellentállásokkal kellett megküzdenie kormánynak, közigazgatásnak. Magában Szabolcsvármegyében több helyütt áldástalan békebontás keletkezett s felütötte fejét e vajadások torzszülötte, a néppárt. Nyiregyháza népe nem valami nagy kedvvel, de az elkerülhetetlen előtt való okos megadással fogadta az új idők hírét.

Törvénytisztelő és békeszerető jelleménél fogva beletörődött az új helyzetbe és most már fennakadás nélkül teljesíti törvényrendelte új kötelességeit, megőrizvén e mellett hagyományos vallásosságát és hithűségét is. A vezető elem, az értelmiség pedig kezdettől fogva lelkes pártolója volt az egyházpolitikai nagy alkotásoknak s ezek keletkezése hajnalán feliratilag és üdvözlő táviratokkal köszöntötte az országgyűlési szabadelvű vezérlő elemeket.

Az új törvények következtében városunk is külön anyakönyvvezetői kerületté lett s mint ilyen szervezetett 1895. október 1-én, Bencs László polgármester, mint kinevezett állami anyakönyvvezető, Májerszky Béla főjegyző, mint h. anyakönyvvezető és Oberländer Zsigmond, mint II-od anyakönyvvezetői helyettes személyében. Időközben Májerszky sokoldalú elfoglaltatása következtében az anyakönyvvezetői helyettesi teendők alól felmentetvén, helyébe Oberländer Zsigmond, ennek helyére pedig II-od helyettesi minőségben Kiss József jutott.

Az anyakönyvvezetői hivatal keletkezése óta f. évi május hó végéig, tehát 8 hónap alatt 1043 születést, 674 halálozást és 231 házasságkötést vezetett be. Az első két rovatról a népesedési, illetőleg közegészségügyi adatok felsorolásánál esett több szó. A mi az esketések számát és általában a házasságkötést illeti, erre nézve a következő érdekesebb felvilágosításokkal szolgálhatunk. — Mindenekelőtt a házasságkötések évenkénti száma nagyrészt a terméstől is függ. Jó búzatermés és bő szüret után Ámor is nagy hódítást tesz a nép sorában. Tehát természetes, hogy a lakodalmak fő időszaka a 3 fő téli hónap: november, december, január. Ilyenkor az ág. hitv. ev. nagytemplom körül özönével áll a sok kocsi meg csilingelő szánkó. Érdekes és megnyugtató továbbá az a tapasztalás, hogy a házasságra lépettek közül 1%o hiján minden új pár eleget tesz vallási kötelezettségének is. Végül felemlítésre méltónak tartjuk, hogy itt a törvény életbelépése napján is volt már polgári házasságkötés, az új aerát Paulay József fővárosi bankhivatalnok kezdette meg jegyese, Kovács Jolánnal, Kovács Ferencz városi házi pénztáros leányával s hogy az új párat épen e sorok írója részesítette az egyház áldásában.

Igen fontos szerve városunk közéletének továbbá az *árvaszék* is. A város tisztviselői karának nagy részét igénybe veszi e hatóság tekintélyes szervezete, mely 1864. óta működik s önállóan intézi el mindazon ügyeket, melyeket az 1877-iki XX. t.-cikk s más törvényes intézkedések és kormányrendeletek a gyámhatóságok elintézési körébe utalnak. Tekintélyes összegeket kezel, mert tekintélyes számú árva ügye van éber

gondjaira bízva. Így a múlt évben az árvák ingó vagyoni követelése volt készpénz 192269 frt 60 kr, értékpapirokban 25715 forint, értékneműekben 52 forint, magánkötvényekben 163495 frt 60 kr. Ingatlan vagyonban: Ház és föld 161273 frt 2 kr, csupán ház 64846 frt 59 kr, csupán föld 211825 frt 48 kr, úgy, hogy a városi árvaszék hatósági gondozása alatt levő 1721 vagyonos árvának 820000 frtot kitevő tulajdona van a gyámpénztár gondjaira bízva, vagyis egy-egy árvának átlag 465 frtja. A vagyontalan árvák száma volt 1593. Ezek közül egyik az életben maradt atyának, másik az anyának, vagy más kötelékben állónak gondozása alá jutott, és csak 22 volt oly teljesen vagyontalan és szerencsétlen, hogy a városnak kellett róla gondoskodnia. A városi árvaszék egyébiránt a nyiregyházi városi törvényszékből fejlett ki, mely azelőtt mint gyámhatóság is működött. A múlt évben 5021 ügydarabot intézett el. Élén *Bencs László* polgármester, mint elnök áll; helyettes elnök *Bojár Lajos* ülnök, 11 év óta; többi tisztviselői *Saáry Pál* ülnök, a város szolgálatában áll 34 év óta; *Soltész Gyula* közgyám 21 év óta. A tiszti ügyész, a város főjegyzője, főszámvevője, házi pénztárosa, iktatója, kiadója, levéltárosa*) hasonló minőségben az árvaszéknél is párhuzamos szolgálatot teljesítenek. Ezenkívül vannak: *Oberländer Károly* árvapénztári ellenőrkönyvelő 10 év óta, *Juhász F. Lajos* haláleset felvevő 5 év óta és *Kovács Sándor* irnok 8 év óta.

A *községi bíróság* intézménye a millenáris évben *Horkay* volt közs. bíró elhunytával árván maradt. Helyettesül *Szücs Gyula* irnok van kirendelve. Múlt évi ügyforgalma kitett 4014 ügyszámot, a mi arra vall, hogy apróbb perek elég nagy számmal fordulnak elő. És ezt azok, kik népünket jól ismerik, indokolni is tudják a tőzsgyökeres nyiregyházi ember gondolkozásával, a ki kész elkölteni egy hold föld értékét, hogy a maga egy ölnyi „juss“-át kijárja. Általában a „juss“ fogalma minden irányban igen népszerű erre mi felénk.

A *rendőrtanácsosi* hivatalt a rendőrkapitányi hivatal felállításánál jóval később — akkor szervezték, a mikor ennek

*) Jelenlegi levéltáros: *Gaal Ede.*

hivatali teendői rendkívül felszaporodtak. (Az időpontot ki-
puhatolni nem sikerült.) Hatásköréhez a kihágási ügy, cseléd-
ügy (s ezekkel van a legtöbb dolga), bűnügyi előnyomozat,
tolonczügy s a rendőrkapitány elfoglaltsága esetén ennek
minden irányban való helyettesítése tartozik. A múlt évben
irodájában 474 közigazgatási, 488 kihágási, 505 rendőri, 443
cseléd- és cselédkönyvügy fordult meg. 3 év óta *Bertalan
Kálmán*, tartalékos huszárhadnagy tölti be a rendőrtanácsosi
állást, irodájában pedig Félegyházi Papp János és Takács
Lajos működnek napidijasok gyanánt.

Végül álljon itt a kép teljessége érdekében az ez évi leg-
több adót fizetők, mint a vagyonos elem képviselőinek névsora:

1. Takarékpénztár (Moesz Adolf) 6993 frt,
2. ifj. gróf Dessewffy Miklós Vencsellő 4459 frt,
3. ifj. gróf Dessewffy Dénes Királytelek 3406 frt,
4. ifj. gróf Dessewffy Alajos Királytelek 3406 frt,
5. ifj. gróf Dessewffy Béla Királytelek 3406 frt,
6. Bodnár István 1578 frt,
7. Csengery József 1442 frt,
8. Termény- és áruraktár Szamuely Aurél 1192 frt,
9. Haas Ignác 1164 frt,
10. Gredig Jeremiás 772 frt,
11. Führer Zsigmond 761 frt,
12. Klár Dezsőné, Klár Sándor 736 frt,
13. Szopkó Alfréd 731 frt,
14. Somogyi Gyula 652 frt,
15. Stern Jenő 643 frt,
16. Csengery Mihály 580 frt,
17. Czukker Henrik 531 frt,
18. Glück Ignác 503 frt,
19. Vojtovics Bertalan 491 frt,
20. Barzó Mihály 491 frt,
21. Szesztay Károly 462 frt,
22. Verzár István 460 frt,
23. Beniczky Miksa 460 frt,
24. Grósz L. H. 450 frt,
25. Czukker Ignác 396 frt,
26. Führer Ignác 381 frt,
27. Baruch Arnold 368 frt,
28. Polánszky József 359 frt,
29. Groák Ödön 344 frt,
30. id. Sallai Pál 344 frt,
31. özv. Nikelszky Mátyásné (Novák Gyula) 342 frt,
32. Fest László 339 frt,
33. Palicz János 329 frt,
34. Korányi Imre 320 frt,
35. id. Nagy Mihály 314 frt,
36. Gyuresán Ferencz 312 frt,
37. Ferlicska Rezső 311 frt,
38. Lang Lázár 304 frt,
39. Feldheim Emánuel 299 frt,
40. Dr. Gara Leo 288 frt,
41. Dr. Jósa András 288 frt,
42. Silberstein László 286 frt,
43. id. Pampuch András 284 frt,
44. id. Jánószki János 281 frt,
45. Nikelszky Sámuelné (Bertalan Kálmán) 279 frt,
46. Fejér

Imre 277 frt, 47. Bartholomaeidesz János 263 frt, 48. Hölez Gyula 263 frt, 49. Fekete István 216 frt, 50. id. Hibján Dániel 242 frt, 51. Garaj Mihály (rozs.) 236 frt, 52. Bukovinszki András 236 frt, 53. Léderer Ignác 232 frt, 54. Palaticz Béla 231 frt, 55. Kovách Gerő 231 frt, 56. Friedman Sámuel 230 frt, 57. Hudák Károly 228 frt, 58. Jánószky Andrásné (Jánószky Endre) 227 frt, 59. Halasy János 226 frt, 60. Garaj István 224 frt, 61. Kellner Lajos 223 frt, 62. ifj. Krudy Gyula 221 frt, 63. Déry Dániel 216 frt, 64. Henzsely András 213 frt, 65. Diecz Sándor 213 frt, 66. id. Hrenkó János 212 frt, 67. Dr. Vadász Leo 206 frt, 68. id. Nagy István 205 frt, 69. Csapkay Jenő 204 frt, 70. id. Cseh Pál 203 frt, 71. Pavlovits Imre 198 frt, 72. Róm. kath. isk. (Okolicsányi Géza) 197 frt, 73. Szmolár Pál 196 frt, 74. Kerekréthy Miklós 193 frt, 75. Morgenstern Dezső 192 frt, 76. Morgenstern Zsigmond 192 frt, 77. Marsalkó Lajos 190 frt, 78. id. Kovács András (lovas) 188 frt, 79. Schuleze György 187 frt, 80. Májerszky Barna 184 frt, 81. Jäger József 182 frt, 82. Biederman Sámuel 182 frt, 83. Blumberg József 182 frt, 84. Karner Vilmos 178 frt, 85. Diener Miksa 178 frt, 86. Kovács Mihály (poloma) 177 frt, 87. Dr. Rosenberg Emil 173 frt, 88. Tolnay Sándor 172 frt, 89. Farkas Mór 171 frt, 90. Lebovics János 170 frt, 91. Náclassy József 169 frt, 92. Kovács Soma 167 frt, 93. Balogh Klára Pazony 166 frt.

Ime, ezekben tártuk fel Nyiregyházának, mint városnak — erkölcsi testületnek — nyilvános életét. Sokoldalú, eleven, pezsgő élet tárul fel szemeink előtt, a mely talán nem minden pontján érte el a tökély magaslatát. — de annál inkább biztat, hogy a tökély magaslatai felé való törekvéshez meg van benne a készség, az akarat és a mód is. Rövid 60 éves múltja által Nyiregyháza, mint város, közigazgatása révén is kivívta magának a polgárjogot Magyarország nagyobb városai között. Erős a hitünk, hogy a mint a múltban

e város hatósági élete is szerencsés fejlődést tüntet fel, ez a további fejlesztés a jövőben sem fog elmaradni s városunk a közérdek hű ápolása, új intézmények alkotása által a későbbi nemzedéket oly hálára fogja kötelezni, mint a mily hálára vagyunk kötelezve az elköltözött generáció iránt mi mai nemzedék, hogy hatósági életünk kifejlesztése által számunkra a közéletnek ma birt kényelmét megszerezte.

IV. A megye a városban.

A midőn az ezredév jelentős időszakában Nyiregyházáról, ennek multjáról, jelenéről, életéről, intézményeiről szólunk, el nem mulaszthatjuk, hogy a legnagyobb tisztelet és elismerés hangján ne szóljunk azon legfőbb tényezőről, mely a multban Nyiregyháza jelenének, a jelenben Nyiregyháza jövőjének egyik legbiztosabb alapját képezi, a mely e várost megtermékenyítette az intelligens élet ama számos erőforrásaival, a mik nélküle reánk nézve soha meg nem nyíltak volna.

Ez ősi Szabolcsvármegye kormányszékelye, mely városunkban székel.

Ősi Szabolcs („Zabolch“) vármegyét mondtunk, mert hiszen e vármegye nemcsak azért érdemli meg e nevet, mert mint külön kormányzékely terület már hazánk vármegyékelyre osztásakor, I. v. Szt. István király alatt is találkoztunk vele, de megérdemli azért is, mert az őssökkel való históriai kapcsolatnak, az ősmagyaroktól való leszármazásnak büszke öntudata kevés vármegye népében s vezérlő elemeiben él oly öntudatosan, mint a mi vármegyénkelyben.*)

S a meddig ez az érzés az őssök emlékezete tiszteletben tartásának határai között mozog s nem

*) Igen sok szabolcsvármegyei nemesi család a honfoglalásra, Gud-Keled és más őssök nemzetségére viheli vissza eredetét. Így pl. a Kállayak, Megyersek, gróf Andrásnyak, gróf Vayak stb. stb.

szolgál kikényszerített alkalmúl egyéni előjogok követelésére, — mindenki, a ki a „magyar“ nemzet ősi történelmének ösmeretét a megkövetelhető tisztelettel vallja lelke legszebb kincsei egyikének: ez érzés előtt csak örömteljes odaadással hajol meg.

Két elemet hozott be Szabolcsvármegye központjának Nyiregyházára való áttétele e város életébe. Két oly elemet, a mely kisebb mérvben ugyan meg volt itt azelőtt is, de nem abban a mértékben, a melyben meglennie kellett volna: az assimiláló magyar nemzeti — és a szorosabban vett intelligens elemet. Mert ne feledjük, hogy Nyiregyháza népe magyar érzésű volt ugyan mindig, de a társadalmi legfelső rétegek, a vezető elemek számbeli csekélyisége nem fejthetett ki oly erős vonzó erőt a magyarosodás és általában minden magyar nemzeti érdek megvalósítása terén, mint a mennyire ezt a körülbelül 100 törzsökös magyar családnak, kik mind az értelmiség, tehát a vezető, a vonzó, a példaadó osztály számát szaporították, ide költözése után megtehetette. Ezóta magyarosodott meg teljesen az ipar, a kereskedelem, ezóta szivárgott át mind szélesebb és szélesebb ereken a magyar nemzeti szellem és nyelv érdeke a nép legalsó rétegeibe. Tagadhatatlan, hogy a levezető csatornák — az iskolák és egyházak — is épek, egészségesek, arra valók, alkalmasak voltak. Ezeknek e téren való érdeméről és szolgálatairól eddig is szoltunk, ezután is fogunk szólni, habár elég magasztaló szót e tárgy kimerítésére alig is találunk. De hogy egyház- és iskola-vezetők között sokan e téren fokozottabb tevékenységre szánták el magokat, abban igen nagy része volt

a vármegye székházának áttétele következtében ide átjött impozánsan nagy számú régi családok nymbuszának és annak az öntudatnak, hogy tiszta magyar vármegye központját képezzük. S a ki a való tényeket kereken lezáfolni nem akarja, kénytelen elismerni, hogy városunk magyarosodása és értelmisége színvonalának emelkedése az 1876-ik évtől kezdve, tehát az utolsó 20 év alatt sokkal szembetűnőbb, mint az azelőtti években.

Nem mi ránk tartozik kimutatni, mennyi tényleges részt vett ki magának ez üdvös tevékenységből vármegyénk átköltözködött tisztikara, mennyit városunk népe. Ily statisztika, ha nem felesleges, úgy legalább is mindkét félre egyaránt lealázó lenne. Művem hivatása csupán a történelmi vagy erkölcsi kapcsolatot kimutatni a nagy tények és ezeknek városunk életében feltűntethető következményei között. S e tekintetben nyíltan megvallhatom s megvallani kénytelen a viszonyok minden ismerője, hogy a vármegye székhelyének áttétele s a vármegye központi tisztikarának működése Nyiregyházára minden vonalon csak emelőleg hatott annál is inkább, mert vele számos oly hivatal és intézmény székhelyévé lettünk, a melyek különben alighanem máshol nyertek volna elhelyeztetést.

Néhány szóban hadd álljon itt Szabolcsvármegye ismertetése.

Hazánk egyik legnagyobb vármegyéje. Területe 798737 katasztrális hold. Lakosainak száma 244945. Lakosainak 94,5 százaléka, vagyis 234920 lélek magyar; 6897 lélek tót, 1387 lélek német; 714 lélek oláh, 596 lélek ruthén, egyéb nemzetiségű (szerb, vend stb.) 461. Jellemzi hazánk *nemzetiségi*

viszonyait, hogy a többi 10000-nyi idegen nemzetiségűvel együttvéve nincs annyi baja vármegyénk hatóságának, mint a 714 főnyi oláhval, illetve az ezek közt élt néhány bujtogatóval, kik leginkább a nagy-kállói járás területén fekvő Nyir-Adony, Nyir-Acsád és Szt.-György-Ábrány községekben garázdálkodnak. Hála azonban hatóságaink, különösen Kállay András főispán éber figyelmének, most már keveset árthatnak.

A megjelölt területen 35825 lakóház épült, úgy, hogy egy-egy lakóházra átlag 7 lélek esik.

Hítfelekezet szerint evang. ref. 96435, róm. kath. 65119, gör. kath. 46597, izr. 21178, ág. h. ev. 15490, gör. keleti 119, unitárius 6, egyéb ker. hitfelekezetű 1.

Hét járása és egy rendezett tanácsú városa van. A járasok nevei: nyirbogdányi, dadai alsó, dadai felső, kisvárdai, nagy-kállói, nyirbátori, tiszai járás. Az egyetlen rendezett tanácsú város: Nyiregyháza. Legnagyobb járása a nagy-kállói 43348 lélekszámmal; legnagyobb községe városunkon kívül Tisza-Polgár 9287 lélekszámmal.

Talaja $\frac{2}{3}$ -ad részben homok s ebben tekintélyes terület futóhomok, $\frac{1}{3}$ -ad részben nyirok, megfelelően ama geológiai alakulásnak, a melyet Nyiregyháza földjére vonatkozólag bővebben is kifejtettünk.

A Tisza-folyam vármegyénk északi részét 204 km. hosszban érinti, ebből 113 km. hosszban a megye határát képezi, 91 km. hosszban pedig (különösen a „Kis-Tisza“ nevű ág) a megye területét metszi. Ezenkívül jelentősebb vizei nincsenek. Az u. n. Ér-folyó, mely városunkból kiágazólag a dadai alsó járáson végig haladva ömlik a Tiszába, nem egyéb, mint az ármentesítő társulatok munkája nyomán támadt vízlevezető csatorna. A régi nagy mocsarak, melyek a gazdálkodásnak oly sok helyütt útjában állottak, most már ide, illetve más vízgyűjtőkbe szolgáltatják vizöket, miután magok megszűntek. A Tisza partján, ezen a sokszor veszélyeztetett, de szép tájon, hol a magyar népélet legigazabb, mert ősi jelenségeivel találkozunk, a következő községek terülnek el: Zsurk, Thuzsér, Dombrád, Berczel, Vencsellő, Balsa, T.-Lök, T.-Dada, T.-Dob.

A vármegye *közlekedési viszonyai*, különösen a megye déli és keleti részében nem a legkényelmesebbek. Újabb időben ugyan egymásután épültek és épülnek a szárnyvonalak (így pl. a polgár—királytelki vonal), mindamelllett kényelemről e tekintetben még csak a távol jövőben lehet szó, akkor, a mikor a megyének több vasuti szárnyvonala lesz, meg a tervben levő kőutak is kiépülnek és a homokos talajon való járás sok kényelmetlensége legalább a főutakon és vonalakon megszűnik.

Közegészségügyi viszonyai elég kedvezőek. Két kórháza van: a nagy-kállói és a kisvárdai, ezenkívül területén fekszik a nagy-kállói országos elmeógyógyintézet, s legközelebb készül városunkban is egy igen tekintélyes, modern jellegű kórháza is. Nagyobb járványok elterjedésétől megóvja a vármegyét az itt kitűnő egészségügyi adminisztráció.

Közművelődési viszonyairól már nem szólhatunk ily feltétlen elismeréssel. Mindössze egy teljes (nyiregyházi ev. főgymnasium) és egy részleges (nagy-kállói állami alreáliskola) középiskolája van. Ezenkívül a tanfelügyelői jelentés gyakran kénytelen panaszt emelni a közigazg. bizottság előtt egyes oly iskolafenntartók ellen, kik törvényes kötelezettségüknek eleget nem tesznek. Az iskolamulasztók száma is tekintélyes számmal szerepel s ennek főoka a nép egyes rétegeinek érzéketlenségében van a saját legnemesebb érdeke iránt. A leánynevelést meg egyedül a nyiregyházi közs. polgári leányiskola képviseli.

Közbiztonsági viszonyairól is szeretnénk jobbat mondani, mint a mit nekünk a való mond. A betyárvilág romantikája itt sem volt ismeretlen s oly tények, mint a máig felderítetlen Dogály-féle bűnper, azt mutatják, hogy ennek nyomaival még ma is találkozunk. Ezekről különben később bővebben is megemlékezünk.

Népe különben jómódú, — a földmivelés, a főkereseti forrás még elég bőven ontja a jövedelmet ezen a — sok tekintetben kiváló gazdasági értékkel bíró nagy homokterületen.

Nevét Szabolcs vezértől kapta, ki hadaival és törzseivel a Tisza folyó partján telepedett le s kinek emlékét ma napig

hiven megőrizte a vármegye „Szabolcs“ nevű tiszamenti községe a dádai alsó járásban és az ugyanott fekvő „Szabolcsi vár“ nevű hatalmas földhányás, a mely mint ilyen, a maga nemében páratlan épségben megmaradt emléke az ősök védelmi rendszerének s a melyhez az utódok ép a közeli szeptember havában fognak elzarándokolni, hogy a millenáris év hálafohászát ott is elrebegjék az ősök lebegő szelleme előtt.

A vármegye czimere: paizsformájú alapon, tojásdad alakú körben, egymást keresztező ezüst és kék mezőben jobb felső szegleten egy *úszó hal*, balról 3 arany *kalász*, alól jobbfelől egy kifeszített *nyíl*, balfelől pázsitos dombon egy *fatörzs* (az ősi főfoglalkozási ágak symbolumai).

Szabolcsvármegye
czimere.

A monumentális székház gyönyörű dísztermét I. v. Szt. István és I. Ferencz József életnagyságu képei díszítik, a folyosót pedig Attiláé, Árpádé, IV. Béla, Mátyás királyoké, Lehel, Bulesu, Őrs, Buda, Szabolcs, Gyula, Géza, Kund vezéreké.

A közelebbi múltban élt nagy alakjai közül nevezetesek Bessenyei György, a kiváló költő, a magyar irodalmi renaissance megteremtője, kinek szobrát a vármegye székháza előtt elterülő díszkertben a hálás utókor ugyancsak a millenáris emlékünnepelemek kapcsán fogja leleplezni; a híres-neves báró Simonyi tábornok, Répási Mihály tábornok, gróf Andrássy Gyula, a kiegyezés óta hazánk legnagyobb alakja, a világszerte tisztelt külügyminiszter, Bónis Sámuel koronaőr, Patay István orsz. képviselő, Kállay Miklós alispán, Kállay Ödön és Emánuel, Dr. Heumann Ignác, az országszerte ismert ügyvédi kapacitás, Lukács Ödön, a jeles egyházi szónok, Miklós László, a kitűnő adminisztrátori képességű alispán, Komócsy József író és költő.

A mai országos nevű férfiak közül Szabolcsvármegye szülőttei: Kállay Benjamin közös pénzügyminiszter, Benczur Gyula festőművész, Csepei Zoltán Elek altábornagy, gr. Vay Ádám, az ünnepelt szónok, Kállay András főispán, Kornis Ferencz ny. kir. trvszéki elnök, Dr. Korányi Frigyes és Dr. Jósa

András, az orvosi tudomány e két dísze, Patay András csendőrezredes gróf Dessewffy Aurél és gróf Andrassy Gyula miniszter. Többeket is revezhetnénk még e díszes sorban, — de legalább ezen vezéralakok megnevezése, mert ők mindnyájunk közül kimagaslanak, el nem maradhatott, — mint annak bizonyága, hogy Szabolcsvármegye is gazdag kiváló nevű, az országnak nagy szolgálatokat tett fiakban.

A vármegye *közigazgatásának* jellegéről általánosságban elmondhatjuk, hogy az magyar, igazságos, szabadelvű és hogy a közérdek igaz szempontjait tartja be. Hogy egyes közigazgatási ágak és körök kezelési rendszere valósággal mintaszerű, annak a közérdek szempontjából csak örülni lehet. Egyébként — különösen magában a tisztikarban — elevenen él az az óhaj, hogy az állami közigazgatás mennél hamarabb létrejőjjön.

Mielőtt a millenáris esztendei vármegyei tisztikar díszes névsorát bemutatnók, emlékezzünk meg arról a férfuról, a ki a kormány bizalmából Szabolcsvármegye hivatalos testületének és közönségének feje: a főispánról.

Ez idő szerinti főispánunk *Kállay András*. A Kállayak ősi, még a honfoglalás korából származott nemzetségének egyik kimagasló tagja. Tudományos műveltségben, egyéni kiváló tulajdonokban, hazafias érzületben, hatósági és társadalmi szerepkörében egyaránt kitűnő, kedvelt és tisztelettel környezett alak. Született 1839-ik évben, Napkoron. Atyja Kállay György, tekintélyes főrangú ember, anyja Tarnóczy Mária volt, kik fioknak mennél gondosabb oktatását tartva szemök előtt, őt már 7 éves korában Bécsbe küldték, hol egész 21 éves koráig végezte tanulmányait s különösen a történelemben, a művészeti ágakban, a bölcsészetben és a nyugati nyelvek ismeretében szerzett kiváló ismereteket. Innen van, hogy legelső szavára a finoman művelt ember benyomását érezzük. Az 1860-ik évben hazatérve, már a rákövetkező évben Szabolcsvármegye bizottsági tagjának választatott. Az 1862-ik évben Angol-, Francia-, Németországban és Belgiumban hat hónapra kiterjedt nagy utazásokat tett s e közben ismeretei még inkább bővültek.

1866-ban lépett házasságra s ettől fogva egész 1875-ig Kálló-Semjénben, majd Halászbán levő birtokán tartózkodott.

Ugyancsak 1866-ban lett a felső-szabolcsi tiszai árvízmentesítő társulat választmányi tagja, majd 1870-ben alelnöke, végül gr. Lónyay Menyhért halálával e társulat elnöke s e minőségében is kiváló érdemeket szerzett magának a közjó körül.

Időközben több cykluson át tagja volt a vármegyei közigazgatási bizottságnak, s már ekkor is nagy része volt abban, hogy Szabolcsvármegye fokenként az ország mintaszerűen adminisztrált megyéi közé küzdölte fel magát.

De a közéletben folytatott s messze körökre kiható tevékenységének súlypontja természetesen arra az időre esik, midőn Gräfl József főispán lemondásával a kormány őt bízta meg Szabolcsvármegye közéletének vezetésével. Ez 1889-ben történt s a kik azóta figyelemmel kísérték működését, erről is csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatnak. Nem ama főispánok közé tartozik, kik állásukat pusztán méltóságnak tekintik. Ő hivatali állásának önmagában hordott méltóságát kiváló személyes tulajdonaival és lankadatlan tevékenységével avatja olyanná, a mely előtt nemcsak az udvarias hódolat, de az őszinte kritika is meghajolni kénytelen. Innen van, hogy e kiválóan ellenzéki vármegyében a megyei közönség osztatlan rokonszenvét épúgy bírja, mint a kormány elismerését is tevékenysége miatt. Kiváló szónok, ki a régi nagyok művelt szellemével és finom modorában tud a dolgok mélyére hatolni. Ideje legnagyobb részét hivatala termeiben tölti el. Ezenkívül ráér a humanisztikus mozgalmaknak is élére állani és számos társadalmi intézmény létét majd böles tanácsaival, majd hatékony közreműködésével is biztosítani. Utóbbi tekintetben különösen mint dalárdánk védnöke szerzett rendkívül nagy érdemeket.

Irodájában, hol a dolog természeténél fogva a közigazgatás egész ügymenete és felső fokon való vezetése halmozza fel a teendők nagy számát, Kertész Bertalan titkár segédkezik neki. Ezenkívül egy őrök áll közvetlen rendelkezésére.

* * *

A vármegyei tisztikar élén, mint annak feje s mint az egész megyei adminisztráció vezére *Mikecz János* alispán áll. Született 1850. június 21-én Kemecsen, földbirtokos régi nemes családból. Elemi iskoláit szülőhelyén és Sárospatakon végezte. Ugyanitt végezte be gymnasiumi és jogakadémiai tanulmányait. A közügyvédi vizsgát Budapesten, 1873. márczius 22-én, a váltó-ügyvédi vizsgát ugyanazon év ápril 26-án tette le. 1878. január 1-éig Nyiregyházán magán ügyvédi gyakorlatot folytatott, majd mint választott alügyész, a vármegye tisztikarába lépett. Tiszti alügyészi állását 1884. január 1-én cserélte fel az első aljegyzői állással, a melyben 1887. június 17-én az a kitüntetés érte, hogy a nyirbogdányi választókerület országgyűlési képviselőjévé választotta függetlenségi programmal. Az 1890. év január 1-sejével megvált mandátumától, mivel Szabolcsvármegye közönsége főjegyzővé választotta őt. 1895. október 8-án pedig a nagyemlékü Miklós László alispán helyét foglalja el, mint annak méltó utóda. Hogy mily méltóan tölti be e diszes helyet, ennek legfényesebb bizonyága az, hogy rövid két hónap múltán, 1895. december 17-én az általános tisztújítás alkalmából ismét feléje fordult Szabolcsvármegye közönségének bizalma s őt egyhangulag megerősítette az alispáni székben.

S Mikecz Jánosra valóban büszke lehet vármegyénk közönsége. Fényes tehetségekkel megáldott férfiú, ki erejének javát a közjó oltárán hozza áldozatul. Adminisztrációját munkás ügybuzgalom és pártatlanság egyaránt szépen jellemzik. Előkelő állása daczára megmaradt mindenki iránt előzékeny, nyájas modorú, szerény fellépésű, nemes szívű embernek, ki mindenki számára nyitva tartja szívét. Beszédei, melyeket a törvényhatóság termében tart, e nemben a legszebbek közül valók. A nyilvános élet mezején is számos szónoki babér fűződik nevéhez. Különösen remekelt elődje, Miklós László hantjai felett, választatása alkalmából mondott programjában, s a millenium megünneplése alkalmából tartott vármegyei ünnepi közgyűlésen.

Az ő kezében futnak össze a nagy Szabolcsvármegye igazgatásának minden szálai s hogy ezek mily tekintélyes feladatot rónak reá, mutatja irodája következő forgalma :

A mult évben elintézett 19751 közigazgatási, 1834 közigazgatási bizottsági, 6290 kórházi, 778 közgyűlési, 814 kihágási, 164 központi választmányi és 16 kórházi választmányi, összesen tehát 29647 ügdarabot.

A vezetése alatt álló tisztikar szolgálati idejével és helyével (a hol nincs külön megnevezve a szolgálat helye, oda Nyiregyháza, a központ értendő) a következő :

1. Mikecz Dezső főjegyző 1886. 2. Szikszay Pál főügyész 1887. 3. Péchy Gyula árv. elnök 1877. 4. Dr. Jósa András főorvos 1874. 5. Mikecz Gyula főszámvevő 1882. 6. Okolicsányi Géza főpénztárnok 1881. 7. Márky Elek főlevéltárnok 1892. 8. Vidovich László főszolgabíró tiszai járás 1883. 9. Angyalossy Pál főszolg. kisvárdai járás 1878. 10. Krasznay Péter főszolg. nyirbogdányi járás 1867. 11. Kömmerling János főszolg. dadai felső járás 1878. 12. Dobos Imre főszolg. dadai alsó járás) 1874. 13. Zoltán István főszolg. nagy-kállói járás 1879. 14. Vay István főszolg. nyirbátori járás 1873. 15. Sipos Béla I-ső aljegyző 1887. 16. Kornis Géza II-od aljegyző 1890. 17. Nagy Imre III-ad aljegyző 1893. 18. Okolicsányi Dezső IV-ed aljegyző 1895. 19. Böszörményi Kornél árv. ülnök 1869. 20. Novák Gyula árv. ülnök 1881. 21. Olchváry Pál árv. ülnök 1887. 22. Dr. Leövey Elek árv. ülnök 1887. 23. Lövey Sándor árv. jegyző 1894. 24. Fejér Imre alügyész 1883. 25. Szunyogh Kálmán alszámvevő 1892. 26. Eördegh Károly ellenőr 1886. 27. Jármy Vincze könyvelő 1878. 28. Vityi József pénztári segéd 1876. 29. Borsy János számtiszt 1891. 30. Sztreska Miklós számtiszt 1891. 31. Galgóczy József számtiszt 1895. 32. Milotay Gábor számtiszt 1896. 33. Vay Jenő irattárnok 1893. 34. Somlyódy János szolgabíró 1896 Mándok. 35. Koczogh József szolgabíró 1888 Kisvárdá. 36. Elek Béla szolgabíró 1878 Kemece. 37. Király József szolgabíró 1893 Gáva. 38. Simák János szolgabíró 1894 T.-Lök. 39. Sipos Endre szolgabíró 1881 Nagy-Kálló. 40. Péchy Gábor szolga-

biró 1890 N.-Kálló. 41. Lövey Miklós szolgabíró 1884 Nyirbátor. 42. Mikecz István gyakornok 1896. 43. Kállay Elek gyak. 1896 Ny.-Bátor. 44. Kálmánczhelyi Gyula gyak. 1896 Kisvárdá. 45. Ujhelyi Tamás gyak. 1896 Nagy-Kálló. 46. Dr. Sziklássy Lajos járásorvos 1867 Mándok. 47. Dr. Küzmös György járásorvos 1883 Kisvárdá. 48. Dr. Donál József járásorvos 1895 Kemece. 49. Dr. Fodor Sándor járásorvos 1895 Gáva. 50. Dr. Vadas József járásorvos 1891 T.-Lök. 51. Dr. Békési Ignác járásorvos 1894 Nagy-Kálló. 52. Dr. Boldizsár Imre járásorvos 1870 Nyirbátor. 53. Henter Antal várnagy 1865. 54. Lenhardt György nyomdász 1886. 55. Szabó Károly állatorvos 1884. 56. Madarassy János állatorvos 1887 Kisvárdá. 57. Zoltán Imre utibiztos 1889. 58. Stépán Elek utibiztos 1894 N.-Kálló. 59. Vidovich Antal utibiztos 1894 Kisvárdá. 60. Szentmariay Gyula utibiztos 1867 T.-Lök. 61. Vajda Dezső iktató 1890. 62. Weisz Ignác iktató 1883. 63. Jármy László h. iktató 1895. 64. Velenczey István kiadó 1884. 65. Ince György kiadó 1888. 66. Rózsa Béla központi irnok 1887. 67. Jávor Károly közp. irnok 1884. 68. Lakatos József közp. irnok 1895. 69. Fuchs Ignác közp. irnok 1887. 70. Balog Endre közp. irnok 1895. 71. Ujhelyi Aladár közp. irnok 1896. 72. Mika József járási irnok 1893 Mándok. 73. Ifj. Tutkovics György járási irnok 1895 Kisvárdá. 74. Kriston Miklós járási irnok 1873 Kemece. 75. Mikecz István járási irnok 1891 Gáva. 76. Murányi János járási irnok 1882 T.-Lök. 77. Thoma István járási irnok 1894 Nagy-Kálló. 78. Vay Béla járási irnok 1878 Nyir-Bátor.

A nagy-kállói közkórház tisztviselői: Dr. Kállay Rudolf igazgató-főorvos, Dr. Lórencz Gyula alorvos, Divizi Lajos gondnok, Ferenczy Emánuel ellenőr.

A kisvárdai közkórház tisztviselői: Dr. Küzmös György igazgató-főorvos, Dr. Zsindely Dániel alorvos, Kabay Imre gondnok.

Tiszteletbeli tisztviselők: Sipos Béla tb. főjegyző, Borsy János tb. alszámvevő, Dr. Meskó László tb. főügyész, Ferenczy Emil tb. főügyész Döghe, Kovács Lajos tb. alügyész Kisvárdá,

Márkus Károly tb. alügyész Nyiregyháza, Lévy Sándor tb. alügyész N.-Kálló, Bagdy Imre tb. alügyész T.-Lök, Deme Ignác tb. alügyész Nyirbátor, Dr. Bodnár István tb. alügyész Nyiregyháza, Dr. Kállay Rudolf tb. főorvos Nagy-Kálló, Dr. Trajtlér Soma tb. főorvos Nyiregyháza, Dr. Boldizsár Imre tb. főorvos Nyirbátor, Dr. Sziklássy Lajos tb. főorvos Mándok, ifj. gróf Festetich Pál tb. aljegyző Nyiregyháza, Mezősi Béla tb. aljegyző Ujfehértó, Elek Béla tb. főszolgabíró Kemece, Szalánczy Bertalan tb. főszolgabíró Komoró, Mihályi Imre tb. állatorvos Nyiregyháza, Ujhelyi Tamás tb. szolgabíró N.-Kálló, Horkovics Sándor tb. szolgabíró Kisléta, ifj. Kállay András tb. irattárnok Nyiregyháza.

Ezen tisztikar összesen 2 rendes, 5 rendkívüli, köztök egy általános tisztújító közgyűlés (1895. december 17.), 12 rendes és 1 rendkívüli közigazgatási bizottsági ülés anyagát dolgozta fel az elmúlt évben.

A tisztikar kezelési ágai közül az alispáni hivataltól eltekintve, különösen kettő az, a mely a közönséggel leg-sűrűbb érintkezésben áll, s ezek: az árvaszék és a t. főorvosi hivatal.

Az árvaszék 1872-ig a vármegyei törvényszéknek volt egy osztálya, mely évben az igazságszolgáltatás a közigazgatástól külön választott s az árvaszék teendői ez utóbbi közkormányzati ágban csoportosítottak. (Nyiregyházának, mint rendezett tanácsu városnak, hasonló hatáskörrel felruházott külön árvaszéke van). Így tehát a jelenlegi árvaszék kizárólag az árvaügygel foglalkozik s e nemben az elmúlt évben 15660 ügydarabot intézett el.

A jelenlegi elnök *Péchy Gyula*. Született 1852. január 15-én. A gymnasiumot Sárospatakon, a jogot Kassán és Eperjesen végezte. A jogtudományi államvizsgát 1875-ben ugyanitt tette le. 1876-tól kezdve két éven át városunkban az akkori híres-neves Molnár Pál ügyvéd oldalán működött mint patvarista; 1877. december 18-án választották meg a vármegyei árvaszék jegyzőjének, 1879. május 27-től ülnöknek, 1895. december 17-én elnöknek. Erélyes hivatalfő, közked-

veltségben álló férfí, kitől jelenlegi hatáskörében még igen sok üdvös reformot várhat az árvaszék.

A *tiszti főorvosi állást* jelenleg az országhírű tudós *dr. Jósa András* tölti be. Született Nagyváradon 1834. november 30-án. Atyja: Péter, a váradi püspök praefektusa, később udvari tanácsos, majd legfelsőbb semmitőszéki bíró volt. Nagyatyja: István, 10 évig Békés-, majd 50 évig Szabolcs-vármegyék főorvosa volt, és Szabolcsvármegye rendei e ritka évfordulót felhasználva, gyönyörű mívű arany kehelylyel ajándékozták meg népszerű főorvosukat, midőn 1837. ápril 14-én jubilaeumát tartotta.

Dr. Jósa András elemi iskoláit Nagyváradon, a gymnasiumot ugyanitt, majd Pesten, Pozsonyban, a 8-ik osztályt Bécsben végezte. Ekkor ütött ki a szabadságharc és Jósa az ifjú szívek lelkesedésével állott be gróf Károlyi György századában a nemzetőrök, majd az 1849-ik évben a honvédek közé, azonban atyja kérésére ennek politikai ellenfele, Beöthy Ödön, az akkori kormánybiztos által e szolgálattól felmentetett.

Az 1851—52. években a *jogtudományt* hallgatta, azonban sem az ügyvédi, sem a hivatalnoki pályára hajlamot nem érzett s azért két év múlva a magyaróvári *gazdasági akadémia* hallgatói közé lépett. Ezt elvégezve, Nagy-Szántón, apja bihar-megyei birtokán gazdálkodott.

Az 1858-ik évben ismét új pályára lép. Az *orvosi tudományok* felé fordul rokonszenvével s itt találja meg azt a tért, mely tanulni vágyó lelkének leginkább felel meg. Bécsben hallgatja e tudományokat s ott belátva azt, hogy a nagyszámú magyar lakosság, de különösen az egyetemi magyar ifjuság összekötő szervezet nélkül sokkal kisebb befolyást nyer a városi és az egyetemi élet intézésében, mint a milyen őt számbeli súlyánál fogva megilleti, tömöríti az ifjuságot s megalkotja a „magyar társaskör“-t, melynek azóta működött elnökei közül előttünk ismertebbek: Rákosy Béla, Wolf Bogdán és dr. Trajtler Soma, Nyiregyháza mostani tiszti főorvosa.

1864-ben doktorrá promoveáltatván, Nagy-Kállóba, a vármegye akkori székhelyére ment, mely helyütt a dr. Korányi

Frigyes által létesített akkor 8 ágyas szabolcsvármegyei kórházat vette át s egész törekvése oda irányult, hogy e fontos közegészségügyi intézményt a szükségletek és a kor színvonalára emelje s hogy e nembeli törekvéseit mily siker koronázta, mutatja az, hogy 20 év alatt a 8 ágyas kórházból 87 ágyra berendezett, minden kelléssel ellátott mintaintézményt létesített. (Jellemző különben, hogy 8—10 évig fizetést sem vett e kórház vezetéséért, mindent csupán ennek fejlesztésére fordított). 1884-ben minden pályázat nélkül, küldöttség által hivatott meg Szabolcsvármegye főorvosi székébe s a belügyminiszter az állás betöltésének e szokatlan módját dr. Jósa már akkor is széles körben ismert nagy érdemeire való tekintettel kivételesen jóváhagyta. Ugyanezen évben az országos egészségügyi tanács is tagjává választotta.

“ Főorvosi működése a legáldásosabb. Jelentései, melyeket a vármegyei közigazgatási bizottság elé terjeszt, az ő fáradhatatlan tevékenységének, kutató, mély szellemének és kitűnő orvosi tudományának, nemkülömben hivatása nemes felkarolásának eleven bizonyosságai. Különösen nagy érdeme van abban, hogy a vármegyében jó ivóvizet, a közegészség e nélkülözhetetlen kellékét igyekszik megteremteni s ez irányú törekvései sikeréről szól a vármegye területén az újabb időben keletkezett 70 mély fúratu kút felállítása; továbbá a cholera-, himlő- és trachoma járványok erélyes közbelépése által sikerült elhárításában s az épen a millenium alkalmából építeni szándékolt nagyszabású vármegyei közkórház létesítésében. Altalában meggyőződésünk, hogy dr. Jóságban Szabolcsvármegye közönsége oly tisztí főorvost üdvözölhet, a minőt kevés vármegye mondhat a magáénak. S e meggyőződésünkben csak megerősít az a legmagasabb helyről jött kitüntetés, mely főorvosunkat az 1894-ik évben érte, midőn is Ő felsége, a közegészségügy és a közművelődés terén szerzett érdemei elismeréséül neki a Ferencz József lovag-rendet ajándékozta.

Dr. Jósáról szólva, el nem mulaszthatjuk azon intézmény felemlítését, mely az ő nevével szintén válhatatlan kapcsolatban áll, s ez Szabolcsvármegye **muzeuma**, neki és nekünk

egyaránt büszkeségünk. Régiségtani becsre nézve e gyűjtemény rilkitja párját. 1868-ban keletkezett dr. Jósa András ösztönzésére báró Vécsey József akkori főispán nagylelkű támogatásával. Közben azonban 8 évig szünetelt a muzeum élete, már-már veszendőbe mentek a gyűjtött tárgyak. Ekkor Jósa maga vette kezébe a dolgot, szorgalmasan gyűjtögetett s midőn az új megyeház palotájának építése került a szőnyegre, ő nagybecsű magángyűjteményét új, kiterjedtebb muzeum megalapítása céljából az új székházban való elhelyezésre nagylelkűen felajánlotta. Nemes törekvésében gyámolították őt az egri székeskáptalan, Samassa érsek és a gróf Dessewffyék nagybecsű adományai. Így keletkezett a ma több termet betöltő szabolcsvármegyei muzeum, mely különösen őskorszaki tárgyakban oly gazdag, hogy a nemzeti muzeumtól eltekintve — még a kolozsvári országos muzeumot sem véve ki — nála gazdagabb hazánkban nincsen. S mintha a gondviselés épen a millenáris esztendőben akarta volna megajándékozni egy szerföltött becses alkalmi ajándékkal, a folyó év ápril havában találtak oly nagybecsű honfoglaláskori leletet Bezdéden, a minőnek a Galgócson, Nyitramegyében talált leletet kivéve egyetlen muzeumunk sincsen birtokában, egy honfoglaláskori temetőt, melyben 17 ősmagyar pihente álmát, 11 az akkori szokás szerint lóval, jellegzetes honfoglaláskori kengyelekkel és karddal együtt. E lelet becsét megvilágítja az ott talált lemez, melyhez hasonlót csak Galgócson találtak, a Galgócson talált ilyen lemez mellett pedig volt egy érem is, a melyet 918-ban K. u. Nazrel Achmed emir Szamarkandban veretett. Ez egykorú érem tehát megmutatja az egész lelet eredetének korát s így elmondhatjuk, hogy a bezdédi temető is az őshazából az új hazába került első nemzedék temetkezési helye volt.

A muzeum ismertetésén, mely illusztrációkkal bőven ellátva fog megjelenni, épen e millenáris év alkalmából, most dolgozik dr. Jósa, ki a muzeumnak buzgó őre, fenntartója, szóval lelke.

* * *

Alljon itt végül emlékezetül foglalkozásuk és lakhelyük megjelölésével ama férfiaknak díszes névsora, a kik az ezredik évben ősi Szabolcsvármegyének közönségét képezik.

A választott vármegye bizottsági tagoknak az 1896. évre kiegészített névjegyzéke:

Eszenyi választókerület: Makkay Miklós Eszeny körjegyző 1898-ig, Olchváry Pál Kisvárdai szolgabíró 1898-ig, Menyhért János Nyiregyháza ügyvéd 1898-ig, Szabó József Eszeny ev. ref. lelkész 1901-ig, Szabó Károly Szalóka ev. ref. lelkész 1901-ig, Kovács István Ágtelek ev. ref. lelkész 1901-ig.

Dombrádi választókerület: Almássy István Dombrád mérnök 1898-ig, Plavenszky Imre Kanyár urad. tiszt. 1898-ig, Moravek Gusztáv Dombrád körjegyző 1901-ig, Zacsék János Dombrád körorvos 1901-ig, ifj. Márton András Dombrád birtokos 1901-ig.

L.-Petrii választókerület: Nagy Tamás L.-Petri birtokos 1898-ig, Lövey Miklós Nyirbátor szolgabíró 1898-ig, Lövey István Lövény birtokos 1898-ig.

Mándoki választókerület: Rác Béla Bezdéd körjegyző 1898-ig, Makay Ferencz Eperjeske bíró 1898-ig, Bálint Mihály Zsurk birtokos 1898-ig, Pethő József Mándok ev. ref. lelkész 1901-ig, Mitrik Mihály Mogyorós körjegyző 1901-ig, Szikszay Sándor Mándok urad. titkár 1901-ig, Kereszturi János Mándok tisztartó 1901-ig.

Gyürei választókerület: Lácza Gyula Gyüre nyug. csendőr-százados 1898-ig, Tóth József Gyüre körjegyző 1898-ig, Erdőhegyi Ferencz Gyüre birtokos 1901-ig, Izsák László Cs.-Kenéz birtokos 1901-ig, Sulyok Elek Kis-Varsány birtokos 1901-ig.

Kisvárdai választókerület: Hrabovszky Guidó Kisvárdai ügyvéd 1898-ig, Vay Péter Kisvárdai járásbíró 1898-ig, Dr. Kűzmös György Kisvárdai orvos 1898-ig, Dr. Sarvay János Nyiregyháza trvszéki bíró 1898-ig, Kovács Lajos Kisvárdai ügyvéd 1901-ig, Angyalossy Pál Kisvárdai főszolgabíró 1901-ig, Szel Mihály Kisvárdai kereskedő 1901-ig, Dr. Vadász Lipót Kisvárdai ügyvéd 1901-ig.

F.-Litkei választókerület: Nozdroviczky Kázmér Döghe birtokos 1898-ig, Nozdroviczky György Döghe birtokos 1898-ig, Révész Menyhért F.-Litke jegyző 1898-ig, Nemes Béla Döghe körjegyző 1901-ig, Pilisy Géza F.-Litke birtokos 1901-ig.

T.-Pálczai választókerület: Vidovich László Mándok főszolgabíró 1898-ig, Jászay Bertalan Mándok jegyző 1898-ig, Hideg József T.-Pálcza ev. ref. lelkész 1901-ig, Koczogh József Mándok szolgabíró 1901-ig, Dobos László Órladány körjegyző 1901-ig.

Gyulaházai választókerület: Kovács István Nyiregyháza kir. trvszéki bíró 1898-ig, Orosz Pál Ajak gör. kath. lelkész 1898-ig, Orosz Gábor Gyulaháza földbirtokos 1901-ig, Bedeő Lajos Karász jegyző 1901-ig, Rosenbeig Márton Karász birtokos 1901-ig.

Napkori választókerület: Petrovics Gyula Oros lelkész 1898-ig, Lázár Kálmán Nyiregyháza kir. ügyész 1898-ig, Lányi Antal Oros jegyző 1898-ig, Zoltán Ödön Nyiregyháza birtokos 1901-ig, gr. Pongrácz Jenő Bashalom birtokos 1901-ig, Kovács Mátyás Napkor róm. kath. lelkész 1901-ig.

Thass—Pátrohai választókerület: Csajkos Miklós Thass birtokos 1898-ig, Angyal Gyula Gégeny jegyző 1898-ig, Majos Ferencz Thass körjegyző 1901-ig, Mezőssy Guszláv Gégeny birtokos 1901-ig.

Bogdányi választókerület: Jeney István Bogdány birtokos 1898-ig, Bónis György V.-Megyer birtokos 1898-ig, Hajnal Mihály Keék nyug. jegyző 1898-ig, Adorján István Tura körjegyző 1901-ig, Nyiri János Tura földbirtokos 1901-ig, Gergeffy Mihály Bogdány földbirtokos 1901-ig.

Kemecsei választókerület: Mikecz Ferencz Kemecse birtokos 1898-ig, Kriston Miklós Kemecse szb. írnok 1898-ig, Elek Béla Kemecse szolgabíró 1898-ig, Borbély Gáspár Kemecse birtokos 1901-ig, Géczy Ádám Kemecse jegyző 1901-ig. Mikecz Pál Kemecse birtokos 1901-ig.

Buji választókerület: Soldos Pál Gáva birtokos 1898-ig, Darvas István Buj birtokos 1898-ig, Pethő Antal Gáva birtokos 1898-ig, Braun Fülöp Buj orvos 1901-ig, Horváth

Ferencz Buj birtokos 1901-ig, Andó Sámuel Gáva körjegyző 1901-ig, Szikszay András Ibrány ev. ref. lelkész 1901-ig.

Szabolcsi választókerület: Ifj. Kömmerling János Gáva főszolgabíró 1898-ig, Jármy Jenő Gáva főszolgabíró 1898-ig, Nagy János Szabolcs birtokos 1898-ig, Veres Ferencz Balsa birtokos 1898-ig, Horváth Gyula Balsa körjegyző 1901-ig, P. Német Ferencz Vencsellő birtokos 1901-ig, Engel János Vencsellő birtokos 1901-ig, Tóth Gyula Vencsellő körjegyző 1901-ig.

T.-Dobi választókerület: Bodnár László T.-Dob jegyző 1898-ig, Lepkovszky Gábor T.-Dob tisztartó 1898-ig, Papp János T.-Dada körjegyző 1901-ig, Jakabfalvy László T.-Dada birtokos 1901-ig, Torday József T.-Dob urad. tisztartó 1901-ig.

Polgári választókerület: Ifj. Fleischer Ferencz Polgár birtokos 1898-ig, Simkovics István Polgár gazdatiszt 1898-ig, Dr. Járossy Sándor Nyiregyháza ügyvéd 1898-ig, Bartók János T.-Polgár birtokos 1901-ig, Vámosi János T.-Polgár birtokos 1901-ig.

Baáji választókerület: Vay Géza Tisza-Lök szolgabíró 1898-ig, Krecsák Lajos Csobaj jegyző 1898-ig, ifj. Szabó József Pthrügy birtokos 1901-ig, Virág András Baáj birtokos 1901-ig, Nagy Sándor T.-Ladány birtokos 1901-ig.

Nyirbátori választókerület: Balaton István Nyirbátor birtokos 1898-ig, Makrai Pál Nyirbátor birtokos 1898-ig, Bákonyi József Nyirbátor birtokos 1898-ig, ifj. Szikszay József Nyirbátor ügyvéd 1898-ig, Fuchs Ferencz Nyirbátor segélyegyleti igazgató 1901-ig, Márkus Antal Nyirbátor körjegyző 1901-ig, Dr. Boldizsár Imre Nyirbátor járásorvos 1901-ig.

Rakamazi választókerület: Kéki László Rakamaz birtokos 1898-ig, Tóth M. György Rakamaz földész 1898-ig, Gunya Sándor T.-Eszlár jegyző 1898-ig, Prokop József Timár földmives 1898-ig, Szentmariay Dénes Rakamaz róm. kath. lelkész 1901-ig, Serflek Konrád Rakamaz birtokos 1901-ig, Szitha Ferencz Rakamaz körjegyző 1901-ig.

B.-Szt.-Mihályi választókerület: Kálmán János Szt.-Mihály gazdatiszt 1898-ig, Bagdi János Szt.-Mihály birtokos 1898-ig,

Kabay József Szt.-Mihály jegyző 1898-ig, H. Pethe István Szt.-Mihály birtokos 1898-ig, Almási Sándor Szt.-Mihály birtokos 1898-ig, Lőfcsik Pál T.-Büd birtokos 1901-ig, Ötvös András Szt.-Mihály birtokos 1901-ig, Horváth Péter Szt.-Mihály birtokos 1901-ig, Homolay Gyula Szt.-Mihály tk. könyvelő 1901-ig, Kozelka Alajos Szt.-Mihály gazdatiszt 1901-ig.

T.-Lőki választókerület: Dobos Imre T.-Lök főszolgabíró 1898-ig, Pál János T.-Lök birtokos 1898-ig, Bagdy Imre T.-Lök ügyvéd 1898-ig, Borus Lajos T.-Lök ref. lelkész 1898-ig, Papp Miklós T.-Lök gazdatiszt 1898-ig, Halmi Sándor T.-Lök földbirtokos 1898-ig.

M.-Pócsi választókerület: Buday Gyula Ófehértó birtokos 1898-ig, Kovács Ferencz Kis-Léta jegyző 1898-ig, Lengyel János Gyulaj lelkész 1898-ig, Szilez Ferencz M.-Pócs gyógyszerész 1901-ig, Nagymáté Albert Kis-Léta lelkész 1901-ig, Mikolaj György Gyulaj jegyző 1901-ig.

Pócs-Petrii választókerület: Nagy Sándor Kálló-Semjén jegyző 1898-ig, Füzeséry József P.-Petri jegyző 1898-ig, Holló Mihály P.-Petri róm. kath. lelkész 1901-ig, Vályi Sándor Kálló-Semjén gör. kath. lelkész 1901-ig, Földváry Gerzson Ófehértó földbirtokos 1901-ig.

Nyir-Bélteki választókerület: Boresik Gyula Piricse jegyző 1898-ig, Fekete István Nyiregyháza gör. kath. lelkész 1898-ig, ifj. Várady István Nyirbátor birtokos 1898-ig, Truszka István Nyir-Lugos róm. kath. lelkész 1901-ig, Szinegh Elemér Nyir-Béltek körjegyző 1901-ig.

Nyir-Madai választókerület: Elek Dániel Eőr lelkész 1898-ig, Péchy Pál Nyiregyháza kat. nyilv. biztos 1898-ig, Komoróczy Lajos Eőr birtokos 1898-ig, Ujlaky Gyula Rohod birtokos 1898-ig, Péchy Béla Nyir-Mada birtokos 1901-ig, gróf Vay Ádám Vaja birtokos 1901-ig, Erdélyi Farkas Vaja körjegyző 1901-ig.

Nyir-Baktai választókerület: Kádár Ferencz Nyir-Bakta gazdatiszt 1898-ig, Seregi János Nyir-Bakta birtokos 1898-ig, Balogh György Nyir-Bakta erdész 1901-ig, Nyárády Bertalan

Ramocsaháza birtokos 1901-ig, Halka István Nyir-Bakta körjegyző 1901-ig, Balogh Antal Levelek körjegyző 1901-ig.

Balkányi választókerület: Gaál Elek Balkány birtokos 1898-ig, Gottlieb Mór Balkány birtokos 1898-ig, Somossy György Balkány birtokos 1898-ig, Simándi Dénes Balkány községi bíró 1901-ig, Hajdu Gyula Balkány birtokos 1901-ig, Koczogh Ferencz Balkány birtokos 1901-ig.

Nyir-Adonyi választókerület: Mikolay Lajos Nyirbátor urad. tisztartó 1898-ig, Sipos Béla Nyiregyháza vármegyei aljegyző 1898-ig, Márton Gyula Mihálydi lelkész 1898-ig, Dankó Pál Nyir-Adony körjegyző 1901-ig, Nagy Miklós Mihálydi körjegyző 1901-ig.

Geszterédi választókerület: Lengyel Endre Nagy-Kálló lelkész 1898-ig, Balogh Lajos Bököny jegyző 1898-ig, Zoltán István N.-Kálló főszolgabíró 1898-ig, Csendes Mihály Hugaaj körjegyző 1901-ig, Szabó Miklós Napkor gör. kath. lelkész 1901-ig.

Ujfehértói választókerület: Maklár István Ujfehértó birtokos 1898-ig, Szoboszlai Imre Ujfehértó birtokos 1898-ig, Szunyoghy Imre Ujfehértó birtokos 1901-ig, Nagy Kálmán Ujfehértó körjegyző 1901-ig, ifj. Katz Sámuel Ujfehértó birtokos 1901-ig.

Nagy-Kállói választókerület: Görömbey Péter N.-Kálló lelkész 1898-ig, Pethő Zsigmond N.-Kálló birtokos 1898-ig, Nagy Kálmán N.-Kálló jegyző 1898-ig, Dr. Bleuer Miklós N.-Kálló orvos 1901-ig, Berethőy János N.-Kálló birtokos 1901-ig, Nagy János N.-Kálló birtokos 1901-ig.

Nyiregyházai I. választókerület: Palicz János birtokos 1898-ig, Básthy Barna v. tanácsos 1898-ig, Eördegh Károly vm. ellenőrkönyvelő 1901-ig, Dr. Trajtler Soma v. orvosfőnök 1901-ig.

Nyiregyházai II. választókerület: Beniczky Miksa képviselő 1898-ig, Májerszky Béla jegyző 1898-ig, Korányi Imre gyógyszerész 1901-ig, Dr. Kovách Elek kir. közjegyző 1901-ig, Bogár Lajos v. árvaszéki ülnök 1901-ig.

Nyiregyházai III. választókerület: Dr. Ferlicska Kálmán ügyvéd 1898-ig, Kerekrethy Miklós birtokos 1898-ig, Dr. Meskó

László képviselő 1898-ig, Sexty Gyula v. tanácsos 1901-ig, Kovács Ferencz v. pénztárnok 1901-ig, Martinyi József gymn. igazgató 1901-ig, Mikecz József ipartestületi jegyző 1901-ig.

Nyiregyháza IV. választókerület: Kovács Győző számvevő 1898-ig, Leffler Sámuel tanár 1898-ig, Sütő József ügyvéd 1898-ig, Pazár István tanító 1901-ig.

Névjegyzéke Szabolcsvármegye 1896-ik évi legtöbb adót fizető bizottsági tagjainak:

Rendes tagok: Gróf Dessewffy Miklós birtokos Vencsellő 20506 frt 19 kr, gróf Dessewffy Aurél birtokos Szt.-Mihály 8475 frt 89 kr, gróf Forgách László birtokos Mándok 7508 frt 82 kr, Kornis Ferencz birtokos T.-Büd 4926 frt 43 kr, gróf Dessewffy Dienes birtokos Királytelek 4090 frt 81 kr, gróf Dessewffy Béla birtokos Királytelek 4090 frt 82 kr, gróf Dessewffy Alajos birtokos Kisvárdá 4090 frt 82 kr, gróf Vay Ádám birtokos Berkesz 3862 frt 77 kr, Reizmann Herman birtokos Kisvárdá 2979 frt 87 kr, ifj. Csillag Béla birtokos Uj-Fejértő 2633 frt 60 kr, Haas Ignác bérlő Nyiregyháza 2256 frt 44 kr, Leveleki Májer birtokos Apagy 2228 frt 98 kr, Bekény Péter birtokos Debreczen 2093 frt 36 kr, Pilissy István birtokos Eperjeske 1999 frt 59 kr, Salamon Tódor birtokos Thuzsér 1998 frt 74 kr, Leveleki Márton birtokos Levelek 1958 frt 57 kr, Gencsy Albert birtokos Kis-Léta 1881 frt 64 kr, báró Horváth Ferencz birtokos Papp 1700 frt 57 kr, Mandel Ede birtokos Ny.-Bátor 1656 frt 7 kr, dr. Mezőssy Béla birtokos Uj-Fejértő 1645 frt 12 kr, Bodnár István ügyvéd Nyiregyháza 1592 frt 84 kr, Ibrány Zsigmond birtokos Kótaj 1564 frt 22 kr, Ilosvay Ágoston birtokos K.-Apáthi 1492 frt 5 kr, Csengeri József birtokos Nyiregyháza 1442 frt 15 kr, Szomjas Ignác birtokos T.-Lök 1394 frt 93 kr, Okolicsányi Menyhért birtokos Karász 1394 frt 2 kr, báró Vay Miklós birtokos T.-Lök 1391 frt 97 kr, Oláh József birtokos T. Büd 1390 frt 71 kr, Kállay Ubald birtokos N.-Kálló 1368 frt 72 kr, Hrabovszky Rudolf ügyvéd K.-Várda 1349 frt 64 kr, Leveleki Ármin birtokos Apagy 1320 frt 38 kr, Rézler György ügyvéd K.-Várda 1301 frt 70 kr,

Liptay Béla birtokos Jéke 1289 frt 15 kr, báró Vay Arnold birtokos T.-Lök 1279 frt 98 kr, Klár Dávid birtokos Téth 1208 frt 10 kr, Ónody Géza képviselő T.-Eszlár 1204 frt 58 kr, Kállay András birtokos N.-Halász 1196 frt 65 kr, Boschán Jakab birtokos Ibrány 1155 frt 27 kr, Leveleki Mór birtokos Sényő 1153 frt 16 kr, Reviczky József birtokos Mártonfalva 1153 frt 8 kr, Bogáthy József birtokos Bogáth 1140 frt 8 kr, Weisz Lipót birtokos Szakoly 1124 frt 38 kr, Gröber József birtokos T.-Polgár 1101 frt 45 kr, Mandel József birtokos Ny.-Béltek 1093 frt 42 kr, Kun Mátyás birtokos Nyiregyháza 1059 frt 71 kr, Hartstein Lipót birtokos T.-Dada 1057 frt 90 kr, Gencsy Béla birtokos Balkány 1001 frt 64 kr, Czucker Henrik kereskedő Nyiregyháza 999 frt 77 kr, Blau Pál birtokos Nyiregyháza 989 frt 10 kr, Feldheim Emánuel birtokos Nyiregyháza 979 frt, Fried Aurél birtokos Ny.-Mada 960 frt 78 kr, Fried Ignác birtokos K.-Várda 955 frt 67 kr, Somlyódy János birtokos Eperjeske 942 frt 7 kr, Propper Sámuel birtokos Tura 935 frt 48 kr, Deutsch Géza birtokos V.-Megyer 889 frt 55 kr, Fränkel Sámuel birtokos Gáva 886 frt 43 kr, Okolicsányi Lajos birtokos Laskod 878 frt 39 kr, Mandel Ignác birtokos K.-Semjén 873 frt 82 kr, Klár Sámuel birtokos Kótaj 865 frt 77 kr, Grósz Vilmos birtokos K.-Várda 867 frt 19 kr, Bleuer Lajos birtokos Nyiregyháza 852 frt 32 kr, Szalánczy Bertalan birtokos Komoró 856 frt 52 kr, Székely Benedek ügyvéd Bogdány 849 frt 12 kr, L. Molnár Gyula birtokos Levelek 847 frt 82 kr, Szunyoghy István birtokos Uj-Fejértó 843 frt 40 kr, Szikszay Pál t. főügyész Nyiregyháza 831 frt 96 kr, Elek László birtokos Demecser 815 frt 17 kr, Elek Emil birtokos Demecser 794 frt 62 kr, Mandel Mór birtokos Piricse 792 frt 5 kr, Okolicsányi Géza árvaszéki ülnök Nyiregyháza 785 frt 36 kr, Szalánczy Ferencz birtokos Bogdány 774 frt 2 kr, Gredig Jeremiás birtokos Nyiregyháza 772 frt 80 kr, Führer Zsigmond birtokos Nyiregyháza 761 frt 73 kr, Bay Ferencz birtokos Ny.-Mada 750 frt 48 kr, Jürmy Márton birtokos Kótaj 744 frt 13 kr, Klein Mihály birtokos Uj-Fejértó 739 frt 84 kr, Har-

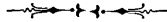
sányi Menyhért ügyvéd K.-Várda 739 frt 36 kr, Megyery Géza kir. trvszéki elnök Nyiregyháza 736 frt 98 kr, Burger Mihály birtokos Nyiregyháza 733 frt 7 kr, Rochlicz Dávid birtokos Mándok 733 frt 22 kr, Zuckermann Guszláv birtokos Lövő 733 frt 11 kr, Ferenczy Emil birtokos Döghe 732 frt 30 kr, Szopkó Alfréd gyógyász. birt. Nyiregyháza 731 frt 36 kr, Csillag Kálmán birtokos N.-Halász 730 frt 90 kr, Dr. Farkas Balázs képviselő Budapest 730 frt 47 kr, Klár Gusztáv birtokos Nyiregyháza 723 frt 11 kr, Gencsy Sámuel birtokos Uj-Fejértó 720 frt 52 kr, Kovács Béla birtokos Budapest 714 frt 17 kr, Petrovay János birtokos F.-Litke 713 frt 16 kr, Eröss György birtokos F.-Litke 679 frt 65 kr, Bleuer Béla K.-Semjén 666 frt 7 kr, Meisels Arnold birtokos T.-Dada 657 frt 35 kr, Somogyi Gyula kir. közj. ügyv. Nyiregyháza 652 frt 14 kr, Máté László bérlő N.-Varsány 650 frt 22 kr, Grósz L. H. kereskedő Nyiregyháza 648 frt 70 kr, Liptay Ede birtokos Nagyfalu 646 frt 66 kr, Stern Jenő kereskedő Nyiregyháza 643 frt 4 kr, Molnár Gusztáv birtokos Téth 642 frt 74 kr, Diener Gyula birtokos Anarcs 640 frt 83 kr, Bleuer Sámuel birtokos Nyiregyháza 639 frt 86 kr, Groák Ödön kereskedő Nyiregyháza 635 frt 24 kr, ifj. Szunyoghy Bertalan birtokos Uj-Fejértó 632 frt 9 kr, Hartstein Antal birtokos Napkor 628 frt 39 kr, Burger Mór birtokos Nyiregyháza 623 frt 85 kr, Bory Béla birtokos Szt.-Gy.-Ábrány 622 frt 30 kr, Haas Mór birtokos Nyiregyháza 622 frt 15 kr, Lövey János birtokos Lövő 618 frt 99 kr, Fried Dániel birtokos Székely 618 frt 65 kr, Katz Mihály birtokos Piricse 618 frt, Farkas Ferencz birtokos Kenézlő 617 frt 59 kr, Barzó Mihály építész Nyiregyháza 609 frt 54 kr, Groák Lajos birtokos Buj 607 frt 72 kr, Czukor Vilmos birtokos Napkor 606 frt 14 kr, Schreiber Herman birtokos P.-Petri 594 frt 30 kr, Schwarcz Károly birtokos Gyulaj 588 frt 85 kr, Csengeri Mihály birtokos Nyiregyháza 580 frt 66 kr, Farkas László birtokos Ny.-Acsád 578 frt 70 kr, Tersztyánszky Dezső lelkész F.-Litke 577 frt 30 kr, Jármly Miklós birtokos Eperjeske 573 frt 83 kr, Fried Ármin birtokos Levelek 567 frt 50 kr, Dr. Kállay Rudolf

kórh. főorvos N.-Kálló 562 frt 50 kr, Jármay Ferencz birtokos Balkány 560 frt 53 kr, Bay István birtokos Balkány 553 frt 19 kr, Boócz Ferencz birtokos Viss 552 frt 56 kr, Benes László polgármester Nyiregyháza 550 frt 38 kr, id. Szunyoghy Bertalan birtokos Uj-Fejértó 547 frt 33 kr, Zoltán Sándor birtokos Székely 543 frt 83 kr, Kastal Ferencz birtokos Kis-Várda 542 frt 35 kr, Lissauer Ignác birtokos T.-Lök 541 frt 90 kr, Goldstein Mózes birtokos Geszteréd 540 frt 52 kr, ifj. Mikecz János alispán Nyiregyháza 538 frt 52 kr, Ujhelyi Tamás birtokos Balkány 536 frt 40 kr, Dr. Somogyi Zsigmond orvos K.-Várda 535 frt, Stein Sámuel birtokos Csobaj 534 frt 12 kr, Propper Herman bérlő Berencs 533 frt 60 kr, Szunyogh Miklós birtokos Uj-Fejértó 533 frt 46 kr, Flegmann Bertalan bérlő Berczel 531 frt 60 kr, Edelstein Ignác bérlő T.-Kenéz 523 frt 53 kr, Edelstein Aladár bérlő T.-Kenéz 523 frt 52 kr, Fried Salamon bérlő Kis-Várda 514 frt 24 kr, Reichman József bérlő Oros 512 frt 61 kr, Kaufman Márton bérlő Szt.-Gy.-Ábrány 509 frt 74 kr, Orosz Miklós birtokos Vaja 508 frt 82 kr, Glück Ignác kereskedő Nyiregyháza 503 frt, Bleuer Bertalan birtokos Ibrány 502 frt 58 kr, Meisels Sámuel birtokos Kenézlő 501 frt 84 kr, gróf Vay Tibor birtokos Thass 501 frt 13 kr, Halasi Mór kereskedő K.-Várda 496 frt 13 kr, Ferenczy Bertalan r. k. lelkész N.-Kálló 494 frt 94 kr, Grósz Mór birtokos K.-Semjén 493 frt 85 kr, Vojtovics Bertalan építész Nyiregyháza 491 frt 33 kr, Groák Sándor birtokos Ibrány 490 frt 34 kr, Kálmánchelyi Márton birtokos Uj-Fejértó 489 frt 5 kr, Kóhn József haszonbérlő Uj-Fejértó 473 frt, Mandel Gusztáv birtokos Nyiregyháza 471 frt 84 kr, Szamueli Aurél birtokos Nyiregyháza 470 frt 62 kr, Láng Zsigmond bérlő K.-Várda 467 frt 17 kr, Somogyi Rezső gyógyszerész K.-Várda 465 frt 85 kr, Klár Andor birtokos Oros 465 frt 62 kr, Szesztay Károly ügyvéd Nyiregyháza 462 frt 70 kr, Rochlicz Samu bérlő K.-Báka 461 frt 31 kr, Kubinyi István birtokos Uj-Fejértó 459 frt 72 kr, Jármay Imre birtokos Eperjeske 458 frt 20 kr, Jármay András birtokos Eszény 457 frt 67 kr, Ujfalussy Béla birtokos Mihálydi 457 frt

58 kr, Szabó Károly várm. állatorvos Nyiregyháza 457 frt 6 kr, Ursziny Károly gyógyszerész N.-Kálló 453 frt 56 kr, Török Sámuel birtokos Nyir-Lugos 452 frt 97 kr, Kállay Leopold birtokos Napkor 452 frt 95 kr, Csajkos Gyula birtokos Uj-Fejértó 451 frt 72 kr, Czóbel István birtokos Anarcs 449 frt 46 kr, Orosz Sándor birtokos Papp 447 frt 73 kr, Szentniklössy Sándor birtokos Mihálydi 445 frt 32 kr, Koczok László kir. főmérnök Nyiregyháza 437 frt 62 kr, Fried Ignác birtokos Ibrony 436 frt 77 kr, Klár Leó birtokos N.-Halász 435 frt 73 kr, Weinberger Herman birtokos Balkány 435 frt 51 kr, Stern János birtokos Uj-Fejértó 432 frt 70 kr, Ujfalussy Endre birtokos Mártonfalva 432 frt 42 kr, Jármy Ödön birtokos Balkány 432 frt 29 kr, Lichtmann Dezső birtokos Gelse 430 frt 85 kr, Sztárek Ferencz rendőrkapitány Nyiregyháza 430 frt 48 kr, Stern Péter birtokos Uj-Fejértó 429 frt 90 kr, Bartholomaeidesz János lelkész Nyiregyháza 429 frt 64 kr, id. Fleischer Ferencz birtokos T.-Polgár 427 frt 71 kr, Liptay Jenő birtokos Nagyfalva 413 frt 68 kr, Zichermann Lajos birtokos Ajak 411 frt 54 kr, Gergelyffy Dezső birtokos M.-Pócs 411 frt 9 kr, Weiszberger Vincze bérlő Thuzsér 410 frt 30 kr, Csapkay Jenő kereskedő Nyiregyháza 405 frt 44 kr, Nánási István birtokos Uj-Fejértó 402 frt 9 kr, Zoltán Imre birtokos Nyiregyháza 397 frt 44 kr, Weinberger Mór bérlő N.-Báka 393 frt 40 kr, Morgenstern Zsigmond kereskedő Nyiregyháza 392 frt 14 kr, Király József birtokos Thass 392 frt 4 kr, Bodó Gyula birtokos Uj-Fejértó 387 frt 14 kr, Verzár István lelkész Nyiregyháza 386 frt 92 kr, Horovicz Márton bérlő Nyiregyháza 372 frt 39 kr, Goldstein Ignác bérlő Geszteréd 371 frt 13 kr, Baruch Arnold bankár Nyiregyháza 368 frt 73 kr, Burger Ignác birtokos Pazony 364 frt 85 kr, D. Kiss Sándor birtokos Szt.-Mihály 361 frt 67 kr, Jármy Ödön birtokos Laskod 361 frt 12 kr, Polánszki József koresmáros Nyiregyháza 359 frt 60 kr, Moskovics Márton bérlő Anarcs 358 frt 13 kr, Kertész István birtokos K.-Semjén 354 frt 5 kr, Lichtschein Dezső bérlő Pthrügy 353 frt 90 kr, Gomba Károly birtokos Rakamaz 352 frt 72 kr, Grósz Ignác

birtokos Demecser 352 frt 20 kr, Krajcsik András bérlő K.-Semjén 349 frt 95 kr, Batta Ignác birtokos Nyiregyháza 346 frt 43 kr, id. Sallai Pál birtokos Nyiregyháza 344 frt 39 kr, Bányász Sándor lelkész T.-Polgár 339 frt 90 kr, László Imre birtokos Uj-Fejértó 339 frt 29 kr, Mikecz Miklós birtokos Kemece 337 frt 78 kr, Fried Lajos bérlő Ny.-Adony 336 frt 11 kr, Fränkel Zsigmond bérlő Petneháza 335 frt 65 kr, Mandel Ármin bérlő T.-Dada 333 frt 98 kr, id. Mikecz János birtokos Nyiregyháza 328 frt 82 kr, Schwarcz Ignác bérlő Dombrád 325 frt 39 kr, Madarász Sándor birtokos Mártonfalva 321 frt 95 kr.

Póttagok: Neuvirth Jónás birtokos Uj-Fejértó 318 frt 9 kr, Nagy Mihály birtokos Nyiregyháza 314 frt 66 kr, Szonjas László birtokos T.-Dada 313 frt 90 kr, Suhajda József birtokos T.-Polgár 313 frt 43 kr, Rozenbaum Mózes birtokos Ny.-Bogdány 313 frt 20 kr, Gyurcsány Ferencz kereskedő Nyiregyháza 312 frt 92 kr.

V. Királyi hivatalok.

Részben mint megyei székhely, részben mint lakossága számára és vagyoni helyzetére, forgalmára nézve tekintélyes város, részben mint a felvidék és alvidék összekötő kapcsa Nyiregyháza számos királyi hivattalal bír. Sőt talán ép ez utóbbi oknál fogva a törvény és a miniszteriumok intézkedései oly hivatalokat is helyeztek benne el, melyek nem minden megyei székhelyen találhatóók (pl. kir. dohánybeváltó felügyelőség, kir. anyakönyvi felügyelőség stb.).

Hogy e hivatalok székhelye itt van, annak jótékony hatását a város forgalmára, közművelődési viszonyaira, a közönség kényelmére s városunk jövő fejlődésére nézve bővebben nem kell ecsetelnünk.

Hiszen elismert igazság, hogy a hivatalok száma és a városok jóléte, virágzása egymással egyenes arányban állanak. S az ezredik év e tekintetben is haladást tüntet fel csak a közelmúlttal szemben is. Az egyes hivatalok rövid történetéből fogja látni a szives olvasó, mennyivel több ily hivattal tud felmutatni Nyiregyháza az ezredik évben, mint a mennyit csak két vagy egy évtizeddel ezelőtt is felmutatni tudott.

Azon állapotról, melyben e hivatalok az ezredik évbe léptek s azon személyekről, kik ebbe áthozták, áljon itt a következő rövid ismertetés.

a) A kir. törvényszék.

Mindenesetre a legtekintélyesebb, mert a közönséggel is a legnagyobb területen találkozó kir. hivatalok egyike. Városunkba akkor került, midőn 1872. január 1-én a közigazgatás elválasztatott a törvénykezéstől s megyékszerte felállítottak a kir. törvényszékek. Nyiregyházán, mely szabad, kiváltságolt város minőségével birt, azelőtt külön városi törvényszék működött, melynek tagjai városi tanácsosi állásukban szolgálták a törvénykezést. A városi törvényszék személyzetéből az új kir. törvényszék személyzetébe az irodáigazgatói minőségben kinevezett Szakay Endrét kivéve azonban senkit sem vett át az állam ez új hatóságába.

Társai között a nyiregyházi kir. törvényszék egyike a legnagyobbaknak. Hatásköre Mihályfalva községet és Gúth pusztát kivéve, melyek már Debreczenhez tartoznak, egész Szabolcsvármegye területére kiterjed. 5 kir. járásbiróság van területén, u. m. a nyiregyházai, nagy-kállói, kiskvárdai, nyirbátori és tiszalöki.

A törvényszék jelenlegi elnöke *vasmegyeri Megyery Géza* kir. kuriai bíró, a megyebizottmány és a r. k. iskolaszék tagja. Született 1846. szeptember 20-án Kemecsén. Atyja — Gábor — most már nyugalmazott főpénztárosa Szabolcsvármegyének. Családja a honfoglalás ideje óta Megyeren, illetve Kemecsén lakott. Megyery Géza elemi iskoláit és a gymnasium I. osztályát magánnevelő vezetése alatt az apai háznál végezte, míg a gymnasium többi osztályai közül II—IV-ig Debreczenben, V—VI-ig Kassán, VII—VIII-ig Nagyváradon járt. Helytartótanácsi engedéllyel a jogot magántanulói minőségben Nagyváradon végezte, de az ugyanakkor (1865-ben) megnyílt országgyűlésen is fentjárt Somossy Ignác nyirbogdányi, majd később Erős Lajos kiskvárdai képviselő mellett kiskövet gyanánt. 1867. augusztus havában bírói államvizsgát tett, 1869. szeptember és október havában pedig letette a köz- és váltóügyvédi vizsgálatot is. 1867. május 2-án tartott megyei tisztujtás alkalmából törvényszéki iktatóul választatott meg,

1868. augusztus 8-án, mint alig 22 éves ifjút pedig megyei aljegyzőül választották meg s mint illet büntető-törvényszéki jegyzői és szavazó-bírói minőségben beosztották az akkori vármegyei törvényszékhez. 1872. január 1-étől mint kir. aljárásbirót találjuk őt Nagy-Kállóban egész 1876. szept. 16-áig, a midőn minden folyamodása nélkül hivatalból léptették elő kir. törvényszéki bírónak városunkba.

Házasságra lépett 1872. szeptember 30-án. 1885. február 7-én legfelsőbb elhatározásra a nyiregyházi kir. törvényszék elnökévé neveztetett ki, míg 1894. december 28-án kelt legfelsőbb kézirattal a kir. kuriai bírói czímet és jelleget nyerte. Elnöki állásában elődei voltak: Lauka József, ki a törvényszék szervezése után nyugalomba vonult; Korniss Ferencz, ki 1875. október 15-én vette át a törvényszék vezetését, kinek elnöklete alatt 1883-ban a hírneves tiszta-eszlári vérvád-pert tárgyalta a nyiregyházi kir. törvényszék s a ki 1885-ben adta át hivatalát a mostani elnöknek.

30 éves bírói pályáján tehát Megyery Géza a legmagasabb bírói rangfokozatok egyikét érte el, de egyszersmind a legmagasabb szolgálatokat is tette a törvénykezés magaslatos érdekének. Fényes tehetségei, adminisztrátori képességei érvényesülésére azonban mégis akkor nyílt meg a tér, a mikor a törvényszék elnökévé neveztetett ki. Az ő hatósága alá tartozó bíróságokban a legnagyobb rend és szorgalom uralkodik. A pontosság, lelkiismeretesség és ügybuzgalom — a törvényszék elnökével az élén — vármegyei igazságszolgáltatásunk minden fórumán egyaránt kifejezést nyer. Megyery elnöksége ideje alatt a bírósági személyzet nem szaporodott, egy váltóbírást kivéve, a törvényszéki bírói kar régi létszáma megmaradt, mindössze Nyiregyházán és Kisvárdán állították fel a 2-ik járásbírói állást, a segédszemélyzet létszámában pedig 2 irtoki állás törlésével formális apadás állott elő: mégis a törvényszék területén ma kevesebb a restanczia, mint valaha volt, a mi tekintettel a feldolgozandó ügyek folytonos szaporodására, fényes bizonysga a helyes vezetésnek és

annak az igazságnak, hogy a tisztviselők mintaszerű pontossággal felelnek meg állásuk kötelességeinek.

Megyery elnöksége idejére esik azon törekvés fokozatos érvényesülése is, hogy a kir. bírósági hivatalok lehetőleg saját tulajdonukat képező épületekben legyenek elhelyezve. Így alatta épült az impozáns nyiregyházi törvényszéki palota, a humanismus és rend minden követelményeinek megfelelő kerületi fogházzal egyetemben; továbbá Kisvárdán és Nagy-Kállóban a járásbíróóságok épülete, s tervben van a most még községi tulajdont képező épületekben elhelyezett tiszalöki és nyirbátori járásbíróóságok hasonló elhelyezése is.

Hogy egyrészt az ügyek szaporulatáról, másrészt a kir. törvényszék tisztviselői karának buzgó tevékenységéről kellő átnézetet szerzzünk, és lássuk, hogy Szabolcsvármegye közönsége milyen irányban és mily arányban foglalkoztatja törvényszékünk bíróságát, összehasonlításban adjuk az 1884-ik és az 1895-ik évi tevékenységi kimutatást:

Az év száma	Elnökségi ügy						Polgári ügy						Telekkönyvi ügy							
	Múlt évi hátralék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	Folyó évben elintéztelt	Maradt hátralék	Múlt évi hátralék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	Folyó évben elintéztelt	Maradt hátralék	Múlt évi hátralék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	Folyó évben elintéztelt	Maradt hátralék	Múlt évi hátralék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	Folyó évben elintéztelt	Maradt hátralék
1884-ik év	17	1159	1176	1170	6	377	7737	8114	7993	121	43	8411	8454	8148	306	43	8411	8454	8148	306
1895-ik év	—	2172	2172	2172	—	403	13256	13659	13317	342	338	7668	8006	7746	260	338	7668	8006	7746	260
Az 1895-ik évben tehát	—	több 1413	több 996	több 1002	keve- sebb 6	több 26	több 5519	több 5545	több 5324	több 221	több 295	keve- sebb 743	keve- sebb 448	keve- sebb 402	keve- sebb 46	több 295	keve- sebb 743	keve- sebb 448	keve- sebb 402	keve- sebb 46

Az év száma	Büntető ügy					Fegyelmi ügy					Összesítés				
	Mult évi hátrálék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	A folyó évben elintéztetett	Maradt hátrálék	Mult évi hátrálék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	A folyó évben elintéztetett	Maradt hátrálék	Mult évi hátrálék	A folyó évben érkezett	Lett összesen	A folyó évben elintéztetett	Maradt hátrálék
1884-ik év	75	4499	4574	4319	255	—	19	19	19	—	512	21825	22337	21649	688
1895-ik év	125	9147	9272	9158	114	—	24	24	24	—	866	32267	33133	32417	716
Az 1895-ik évben tehát	több 50	több 4648	több 4698	több 4839	keve- sebb 141	—	több 5	több 5	több 5	—	több 354	több 10442	több 10796	több 10768	több 28

Mann József
kir. dohánybeváltó-felügyelő

Popp György
kir. pénzügyigazgató

Megyery Géza
kir. kurali híd, törvényszéki elnök

Kállay András
főispán

Lázár Kálmán
kir. ügyész

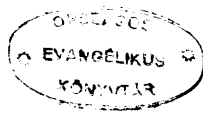

Mikecz János
alispán

Somogyi Gyula
kir. községi

SZABOLCSMEGYE ÉS A FŐBB KIR. HIVATALOK VEZETŐI.

Ezen kimutatás 30-ik tétele kitünteti, hogy e 11 év utolsó esztendejében összesen 10796 ügydarabbal több elintézni valója volt e törvényszéknek, mint az első (1884-iki) esztendőben, s daczára annak, hogy ugyanazon munkaerő mellett tényleg 10768 ügydarabbal többet el is intézett, mindössze 28-al több volt a hátráléka, vagyis kereken 10740 ügydarabbal többet dolgozott fel a törvényszék emez évben, mint 11 év előtt.

Mint a lakosság szaporodásával, pereskedési hajlamaival és a kereskedelem, forgalom növekedésével lépést tartó adat érdekes a 9-ik rovat, a mely kimutatja, hogy 5519-czel több most a polgári perek beadványainak száma, mint ezelőtt 11 évvel.

Nem oly megnyugtató a büntetőügyi statisztika, a mely 11 év alatt — fájdalom — 4648 beadvány-többletet tüntet fel. Ugy látszik, e körülmény összefüggésben áll azzal, a mit Szabolcsvármegye közművelődési viszonyainak ismertetésekor voltunk kénytelenek megjegyezni.

Feltűnő adat a 14-ik p. alatti, a mely kimutatja, hogy a telekkönyvi bírósághoz 743 beadvánnyal kevesebb érkezett a múlt évben, mint ezelőtt 11 évvel. Általában, ez a rovat az utolsó években folytonos hanyatlást tüntet fel, a mi egyrészt a birtokállapot rendezettebb voltának, másrészt a birtokügyletek kevesbedésének a jele.

A mi már a királyi törvényszék és a területén működő járásbíróóságok szervezetét és személyi viszonyait illeti, álljon itt első sorban a következő kimutatás:

Királyi törvényszék. Törvényszéki bírák: Virágh Kálmán 1871. Dudinszky Gyula 1885. Kunfalvy István 1886. Kovács István 1888. Borbély Sándor 1890. Sarvay János 1893. Palaticz Lajos 1893. Dr. Dicsőfi Sándor 1894. Wouvermans Ferenc 1894 óta. Aljegyzők: Maurer László 1895. Sovány Dezső 1895. Kovács László 1895. Vay Zoltán 1895. Balázs Lajos 1894. Mihálka Gyula 1896. Joggyakornokok: Kiss Endre 1893. Kérchy Péter 1895. Ujváry Béla 1896. Oláh György 1896. Irodaigazgató: Géczy Ábrahám 1889. Telekkönyvvezető: Margita

János 1891. Segédtelekkönyvvezetők: Balog András 1889. Budaházy Menyhért 1891. Irodatisztek: Lényei Soma 1882. Éles László 1886. Irnokok: Berzeviczy Dániel 1871. Grosz Sámuel 1871. Juhász Etele 1872. Szokolay Árpád 1878. Hoffman Ferencz 1882. Hegyessy Barna 1889. Tóth Lajos 1891. Strobl Béla 1894. Somogyi Bálint 1894. Vozarik Endre 1895. Nyomdász díjnok: Leviczki Béla. Díjnokok: Reichman Ármin 1892. Kovács Géza 1895. Zsák Dezső 1896. Herskovics Dezső 1895. Matulka Ödön 1895. Szatke Ferencz 1896. Vass Lajos 1896. Szolgák: Meleheczi Mihály 1884. Kosztán Péter 1886. Járó József 1891. Tóth Mihály 1892. Németh Medárd 1893. Szekeres Lajos 1894. Torma Sándor 1894.

Nyiregyházi kir. járásbiróság. Járásbirák: Nagy Lajos 1893. Ballay Győző 1895. Albirák: Bodó Pál 1885. Kerekes József 1894. Szabó Imre 1894. Aljegyző: Szöllőssy Miklós 1895. Joggyakornok: Zimmerman Kálmán 1895. Irnokok: Martinyi Ödön 1871. Husznay Sándor 1873. Leövey Bertalan 1892. Kovalik Cornél 1889. Díjnokok: Takács Sándor 1893. Demeter Ferencz 1894. Magyar András 1895. Friedmann Jakab 1895. Uszó Albert 1896. Jávor István 1896. Szolga: Soltész Ferencz 1887.

Kisvárdai kir. járásbiróság. Járásbirák: Vay Péter 1871. Kelemen Ernő 1895. Albirák: Somossy Mihály 1892. Finkey Pál 1892. Somlyódy István 1893. Aljegyző: Márczy Gyula 1894. Telekkönyvvezető: Fintor Károly 1894. Segédtelekkönyvvezető: Beleznay János 1889. Irnokok: Veres Mihály 1878. Juhász István 1882. Lacz Sándor 1891. Brebán Gyula 1893. Díjnokok: Brunár Ferencz 1881. Mártha Sándor 1887. Pósik József 1894. Eperjessy Albert 1894. Horváth Mihály 1895. Bayer Károly 1896. Szolgák: Seres Ignác 1871. Pásztor Miklós 1894.

Nagykállói kir. járásbiróság. Járásbiró: Szabó József 1892. Albirák: Gyalokay Antal 1886. Nyikos János 1893. Segédtelekkönyvvezető: Madarász István 1892. Irnokok: Benedek Lajos 1891. Riczko Gyula 1891. Horváth István 1893. Díjnokok: Dankó István 1878. Kiss Albert 1883. Benedek József 1887. Szolgák: Pák György 1880. Mártha Károly 1885.

Nyirbátori kir. járásbiróság. Járásbíró: Mráz János 1894. Albírák: Petróczy János 1892. Almássy László 1896. Aljegyző: Marton Imre 1891. Segédtelevkönyvvezető: Pungur József 1894. Irnokok: Weisz Imre 1887. Kűzmös Elek 1892. Görgey Alajos 1895. Dijnokok: Pintér Imre 1888. Bernstein Márton 1891. Fenyus Gábor 1893. Szolgák: Nyitray János 1889. Pompejusz Antal 1893.

Tiszalöki kir. járásbiróság. Járásbíró: Vekerdy Máté 1890. Albíró: Jármly Imre 1891. Aljegyző: Makay Károly 1893. Segédtelevkönyvvezető: Virágh József 1891. Irnokok: Káposztás István 1883. Bálint Károly 1895. Dijnokok: Balogh Gyula 1893. Majorszky Elek 1895. Szolgák: Juhász Ádám 1886. Kundrák István 1891.

Végül ugyancsak e törvényszék tanácsainak beosztása a folyó millenáris évre a következő:

Polgári felebbezési tanács. Elnök: Megyeri Géza, a kir. trszék elnöke. Elnök h.: Kovács István, tanácsvezetés jogával felruházott trszéki bíró. Birák: Kovács István, Palaticz Lajos. II. birák: Virágh Kálmán, Wouermans Ferencz. Tanács jegyző: Maurer László aljegyző. Nyilvános tárgyalások és előadások tartatnak hetenként kedden és szerdán.

Büntető végtárgyalási tanács. Tanács vezető: dr. Dicsöfi Sándor, trszéki bíró. Birák: Dudinszky Gyula, Kunfalvy István trszéki bírák. Jegyzők: Balázs Lajos, Vay Zoltán, Kovács László aljegyzők. Végtárgyalási napok: Hétfő, Kedd, Szerda, Csütörtök.

Polgári tanács. Elnök: Megyeri Géza, a kir. trszék elnöke. Birák: Virágh Kálmán, Kovács István, Borbély Sándor, Palaticz Lajos, dr. Dicsöfi Sándor, Wouermans Ferencz törvényszéki bírák. Jegyző: Maurer László aljegyző. Üléseket tart rend szerint pénteken és szombaton.

Váltó és kereskedelmi tanács. Elnök: Megyeri Géza, a kir. trszék elnöke. Birák: Virágh Kálmán, Palaticz Lajos törvényszéki bírák. Kereskedelmi ülnökök: Szamuely Aurél, Groák Ödön, Tester Lajos. Jegyző: Maurer László aljegyző. Ülések rendszerint kedden és pénteken tartatnak.

Büntető és II. fokú büntető tanács. Elnök: Megyery Géza, a kir. trszék elnöke. Birák: Dudinszky Gyula, Kunfalvy István trszéki birák. Tanács jegyző: Maurer László aljegyző. Üléseit tartja rendszerint szombaton.

Fegyelmi tanács. Elnök: Megyery Géza, a kir. trszék elnöke. Birák: Borbély Sándor, dr. Dicsőfi Sándor trszéki birák. Pótbirák: Dudinszky Gyula, Wouvermans Ferencz trszéki birák. Jegyző: Maurer László aljegyző. Üléseit szükségképen csütörtökön tartja.

A törvényszék területén működő s minket legközelebről érdeklő kir. járásbiróságról, melynek vezetője sokáig a város fejlesztése körül nagy érdemeket szerzett Kovách Gergely volt, most pedig a köztiszteletben álló Nagy Lajos kir. jbiró, álljon itt még annyi, hogy a mult évben elintézett ügydarabjainak száma 20535 volt.

* * *

b) Királyi ügyészség.

Hatáskörébe tartozik a Szabolcsvármegye területén felmerülő összes bűnügyekben, valamint a nyiregyházai kir. törvényszék s ennek területén levő kir. járásbiróságok és a kir. ügyészségnél alkalmazott segéd- és kezelő személyzet fegyelmi ügyiben a vádhatóság képviselote. 1872. január 1-je óta képez kir. hivatalt, — az előtt, mint minden későbbi kir. ügyészség, a vármegye tiszti ügyészi hivatalában foglaltatott.

Jelenleg vezetője *Lázár Kálmán* kir. ügyész, a vármegyei közigazgatási bizottságnak hivatalból tagja, — a nyiregyházi Casinó alelnöke stb. Született 1845. június 23-án, a most Szilágymegyébe kebelezett Krasznavármegye Kraszna nevű mezővárosában. Gymnásiumi tanulmányait Kolozsvárt, jogi tanulmányait Budapesten végezte. 1870-ben nyert köz- és váltó-üggyévi oklevelet.

1868-ban Krasznamegyében főispáni titkár, 1869-ben megyei esküdt, 1870. január 1-étől 1871. végéig Budapesten a m. kir. Curiánál segédfogalmazó volt. 1872-től 1882-ig kir. alügyész, — azóta ügyész.

Tetőtől-talpig gentleman, — a legkedvesebb emberek egyike, kiket ismerni szerencsénk lehet. Mint hivatalfő kiváló pontossága és erélye mellett a legnagyobb rokonszenvet és ragaszkodást tudta kivívni azok részéről, kik hivatalában működnek. Jelenlegi ügyésztársai: Hrabovszky Aurél, 14 év óta van hivatalban, kir. alügyész; Dr. Szikszay György 2 év óta hivatalban, kir. alügyész. Ezenkívül hivatala kezelő személyzetéhez tartozik Halász Sándor kir. fogházfelügyelő, hivatalos állásban 20 év óta, Adler Adolf irnok, Gavallér Árpád és Baumann Pál díjnokok, 1 hivataloszolga, 2 fogházőrmester, 1 női felügyelő és 28 fogházőr.

Ezen hivatal ügyforgalma az a forrás, a melyből vármegyénk lakosságának erkölcsi állapotára a leghivebben következtelhetünk. Természetes, hogy e hivatal kimutatásában csak az elítéltek szerepelnek. A hova a büntető bíró keze el nem hatolhat, mert a bűnös vétkeit ténybeli adatokkal bebizonyítva nem látja, a felmentettek közül hány volt a valóban ártatlan s mennyi a bűnös, azt más ember nem, csupán a vádlott, de felmentett egyén lelkiismerete tudja, érzi.

A kir. ügyészség által vádlottak az elmúlt évben összesen 16494 napot töltöttek vizsgálati fogságban.

Az elítéltek vádbeli cselekményei közül összesen 138 kihágás merült fel, s ezek közt a legtöbb a közrend, az adók és illetékek, jövedékek, — a többiek az állam, a hatóság, a közrend, a közszemérem, a tulajdon és a mezői rend ellen követelttek el. A nyiregyházi nép, a mennyiben a kir. ügyészség statisztikájában helyet foglal, aránylag a kihágások rovata alatt található a legnagyobb számtétellel.

A vétségek és büntettek rovatában határozottan a megyei lakosság szerepel szomorúan nagyobb arányban. S jellemző, hogy ama mult esztendei 400 büntett és vétség közül, a melyeknek vétkesei a kir. ügyészség fogházában bűnhődtek és bűnhődnek, legelől járnak 128 esettel a súlyos testi sértések, 100 esettel a lopás, 26 esettel a gondatlanságból elkövetett emberölés, 19 esettel a hatóságok elleni erőszak, 18 esettel a vagyonrongálás. Hiába, csak harezias faj vagyunk!

Legelől jár a súlyos testi sértés, a vásárok, népmulatságok, torok és lakodalmak e specialitása. (Innen járja tán a „nyiri bicskás“, „nyiri betyár“ országszerte közszájon forgó, habár épen nem hizelgő elnevezés is). A többi büntettek és vétségek így oszlottak meg: hatósági közegek elleni izgatás 2, vallás szabad gyakorlata ellen 5, személyes szabadság megsértése 1, hamis tanuzás 1, szemérem elleni büntett 3, rágalmazás 13, szándékos emberölés 6, felindulásban elkövetett emberölés 2, gyermekgyilkosság 2, magzatelhajtás 3, halált okozó súlyos testi sértés 14, könnyű testi sértés 5, rablás 9, sikkasztás 3, jogtalan elsajátítás 1, orgazdaság 8, család 2, csalárd bukás 5, gyujtogatás 6, fel nem sorolt vagyoni büntettek 16.

Borzadályos statisztika, a melynek természetszerű folytatását a fogházban kell keresnünk, a társadalom eltévelyedettjeinek lakában. Nos, a mi a nyiregyházi kir. fogházat illeti, az teljesen magán hordozza a modern idők amaz elvét, hogy még a megérdemlett büntetésben is legyen humanizmus és mód a javításra. Széles, világos folyosókkal, nagy munkatermekkel és jó levegőjű udvarral, nők, férfiak számára külön kórházzal ellátott tömőrfalú, hatalmas épület, melyben a rabok csak télen tartózkodnak, nyáron a rabkert művelése és a kosáripártyó gyakorlása céljából a szabad ég alatt vannak. A munka, mint javító eszköz, itt oly nagy mértékben nyer alkalmazást, hogy — a mi hazánkban páratlanul áll — pl. a folyó év május havában is a rabok 597 ft 50 krt kerestek saját munkájukkal, úgy, hogy ebből az ő és öreik élelmezése teljesen kikerült.

A 3 emeletes fogházi épület 99 zárkájában — melyek közül a közös zárkákban 30—40 ember is elfér — most 130 rab üli büntetését. A rabok egészségi állapota kedvezőnek mondható. Táplálkozási viszonyaik kielégítőek, élelmezésük tápláló, egészséges, sőt változatos. Leves, hús és főzelék szerepel étlapjukon. E mellett minden felekezeti lelkész hivatala gondoskodik a foglyok vallás-erkölcsi ellátásáról is, úgy, hogy elmondhatjuk, e modern fogház alig büntet mással, mint a

környezetből való kiszakítás által okozott erkölcsileg meg-
szégyenítő tudattal; a mi aztán annál alkalmasabb eszköz az
egyszer magáról megfeledezett, de teljesen meg nem romlott
embernek a bűnök ismétlésétől való visszatartására. A teljesen
romlottal szemben keveset változtat az, ha vajjon a fogház
hygienikus és humanisztikus alapokon épült-e fel, vagy nem!

* * *

c) Kir. pénzügyigazgatóság.

A jelenlegi kir. pénzügyigazgatóság, a régi (kerületi)
pénzügyigazgatóság, kir. adófelügyelői intézmény és a volt
kir. illetékkiszabási hivatalok megszüntetése s illetve egybe-
olvasztása folytán az 1889-ik évben keletkezett, midőn a
pénzügyi közigazgatás minden irányban szerveztetett.

A nyiregyházi kir. pénzügyigazgatóság is az 1889-ik év
augusztus hó 1-seje óta áll fenn s hatáskörébe tartozik az
összes egyenes és közvetett adók s jövedékekre nézve a pénz-
ügyi közigazgatás.

Jelenlegi pénzügyigazgató *Popp György*. Született Vajda-
kután (Kis-Küküllő m.) 1842. február 11-én. Atyja András,
ugyanott földbirtokos volt. Elemi iskoláit Marosvásárhelyt,
a gymnasiumot ugyancsak Marosvásárhelyt, Medgyesen, Nagy-
Szebenben és Balázsfalván, a jogot a nagyszebeni jogakadé-
mián végezte. 1867-ben lett adóhivatali fogalmazó-gyakornokká,
1868-ban ugyanezen minőségben Kolozsvárra helyeztetett át.
1870-ben már fogalmazó, 1875-ben már titkár és illeték-
kiszabási főnök Gyulafehérvárrt, 1889-ben — megvékszer-
te fel-
állíttatván a pénzügyigazgatóságok — Nagyenyeden pénzügy-
igazgatóvá, majd 1894-ben Borovits Károlynak Alsó-Kubinba
történt áthelyeztetésével a sokkal nagyobb területen működő
városunkbeli pénzügyigazgatóság főnökévé neveztetett ki.

Ritka gyors carriérjét fényes szakképzettségén kívül
leginkább a *szakirodalom terén* szerzett érdemei magyarázzák
meg. Így már 1878-ban megjelent egy magyar-román nyelven
írt műve: „Gyakorlati útmutató a pénzügyekben“ címmel.
E művével Popp igazi hazafias szolgálatot teljesített, a meny-

nyiben a benne közlött minták és tájékoztatások által a román népet és ennek a hivatalos nyelvben akkor még nem eléggé jártas vezetőit akarta tájékoztatni az adóügyekben, s megszoktatni a beadványok magyar nyelven való szerkesztésére.

1881-ben jelent meg s 1883-ban ért második kiadást a „Bélyeg- és jogilletékek gyakorlati útmutatója“ című műve.

1882-ben: „A községi illetékkezelés gyakorlati útmutatója.“

1895-ben: „Az egyenes adók ismertetése és községi illetékkezelés kézikönyve“, melyről, s főleg a benne jelentkező új rendszerről, mely könyvének tartalmát áttetszővé, világossá teszi s így még a laikust is tájékoztatja a bonyolult pénzügyi, illetékügyi kérdésekben, a szaklapok a legnagyobb elismerés hangján emlékeztek meg, sőt maga a miniszter is ajánlotta.

Ezenkívül számos cikke jelenik meg a „Magyar Tisztviselők lapja“, „Adóhivatalok lapja“ című közlönyökben, természetesen leginkább pénzügyi és adóügyi szakkérdésekben.

Hivatala az elmúlt évben 47730 ügydarabot intézett el a következő személyzet mellett:

Eötvös Pál	m. kir. pénzügyi igazg.	helyettes hiv. éve	27.
Konrád Gyula	„ „ „	titkár	„ „ 23.
Sopronyi Károly	„ „ „	„	„ „ 25.
Fábry Gyula	„ „	pénzügyőri főbiztos	„ „ 27.
Papp Lajos	„ „	pénzügyi segédtitkár	„ „ 16.
Békefy László	„ „	„	„ „ 14.
Kubinyi Lóránt	„ „	„	„ „ 13.
Péchy Pál	„ „	„	„ „ 18.
Illosvay Pál	„ „	fogalmazó	„ „ 15.
Barkóczy Barnabás	„ „	„	„ „ 11.
Jakab László	„ „	„ gyakorn.	„ „ 2 hó.

Az ügyek egyes ágazatonként ügyosztályokban nyernek elintézését akként, hogy ott elintézési tervvel ellátnak. A tervet pedig az igazgató vagy helyettese által felülvizsgálattal s a netán szükséges javítással helyben hagyatik. A főnőkön kívül az összes többi fogalmazási személyzet mint *segéd-személyzet* alkalmaztatik. Ennek kiegészítő része a számosztályi

személyzet, mely a következő: Vezető számvizsgáló Vezendy Vilmos; beosztott számvizsgáló Lukrits Károly; számellenőrök Fráter Aladár, Járebb József; számtisztek Sántha Bálint, Tessik János; számgyakornokok Bartha Géza, Löwendahl Vilmos.

Az irodai szolgálatot teljesítő kezelő személyzet a következő: Irodavezető Sütő Kálmán, irodatisztek Soós Ferencz és Fischbein Mór.

* * *

d) Kir. adóhivatal.

Mint a pénzügyigazgatóság hatósága alá eső hivatalról, itt emlékezünk meg a *kir. adóhivatalról* is. 1851. óta székel Nyiregyházán, addig, mivel Nyiregyháza csak ebben az időben kezdett emelkedni, Nyir-Bogdányban volt elhelyezve. A kir. adóhivatal feladata az egyenes és közvetett adók kivetésénél, előírásánál, beszedésénél, nyilvántartásánál, biztosításánál és behajtásánál közreműködni és ezekre az adónemekre, úgyszintén mindazon ágakra és alapokra nézve, melyeknek kezelése a pénzügyi hatóságok által az adóhivatalokra bízott, a pénztári kezelést és felszámolást foganatosítani. A pénztárnok és az ellenőr az adóhivatal főtisztjei. A pénztárnok vezeti az ügykezelést, őrködik a rend, fegyelem és a hivatal tekintélyének fenntartása felett. Az ellenőr mindazokban, a mik az ellenőrködésre nem vonatkoznak, a pénztárnoknak alá van rendelve.

Az adóhivatali kezelés az utóbbi években mintaszerű. A mi vétkes cselekmény ott ezelőtt 5–6 évvel történt, annak végkövetkezményeivel a bűnösre nézve ép a folyó évben számolt le a nyiregyházai kir. törvényszék.

Az ezredik évben következők alkották a kir. adóhivatal személyzetét:

Bukna József	adótárnok, hivatalnoki ideje	21 év.
Huszthy Gyula	ellenőr,	16 "
Vass Imre	adótiszt,	11 "
Kertész Endre	"	5 "

Jurikovszky József adótiszt, hivatalnoki ideje	4 év.
Gallay Gyula	2 "
Batháry Béni	5 "
Jósa Ferencz	4 hó.

A nyiregyházi adóhivatal az 1895-ik évben egész kerületéből út- és egyenes adók fejében 551350 frt 78 krt vett be, míg ebből magára Nyiregyházára 167022 frt 78 kr, tehát az egész kerületből befolyt jövedelemnek 1.3-ad része esett.

* * *

e) Kir. dohánybeváltási felügyelőség.

1890-ben keletkezett. Azelőtt hasonló hatáskörrel felruházott hivatal Nyiregyházán nem volt. Az itteni, továbbá a nyirbátori és kisvárdai, a Bereg megyében levő vásárosnaményi és a Zemplén megyében levő nagy-tárkányi m. kir. dohánybeváltó hivatal azelőtt a debreczeni dohánybeváltási felügyelőség kerületéhez tartoztak, de mivel ezen felügyelőség hatásköre más megyékben levő hivatalokra is kiterjedt, kerülete oly nagy volt, hogy az adminisztráció és a szakteendők helyesen csak a legnagyobb nehézségekkel voltak keresztülvethetőek, miért is a fentérintett dohánybeváltó hivatalok a debreczeni felügyelőség kerületéből 1890-ben kihalóttak s azok élére Nyiregyházán új dohánybeváltó felügyelőség állítatott.

Ügykörébe tartozik a dohánytermelési engedélyek kiszolgáltatása Ung- és Bereg megyékben, Szabolcsvármegye legnagyobb részében, továbbá Zemplén- és Szatmárvármegye egy részében; nemkülömben ügykörébe tartozik a dohánytermelés, dohánybeváltás és dohánykezelés feletti felügyelet és ellenőrzés.

Jelenlegi felügyelő — ezen állás keletkezése óta Magyaróssy Ferencz első felügyelő Debreczenbe történt áthelyezésével a második — *Mann József*. Született 1851. december 9 én Csonoplán, Bács-Bodrog megyében. Elemi iskoláit szülőhelyén és Kalocsán, középiskolai tanulmányait szintén utóbbi helyen végezte.

1872-ben állami szolgálatba lépett a dohányjövédéki szakhoz s pályáját mint gyakornok a nedeliczi (dráva-vásárhelyi) volt m. kir. dohánybeváltó hivatalnál kezdette meg, hol is ezen minőségében s később mint dohánybeváltó tiszt 1874-ig szolgált; 1875-ben a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz történt beosztás mellett 2 éven át a m. kir. honvédségi Ludovica-Academia növendéke volt, s a vizsgák letétele után honvédtisztté neveztetett ki szabadságolt állományban; katonai tanulmányai végeztével 1876. őszén dohánybeváltó hivatali tiszti minőségben Nagy-Károlyba s innen 1879-ben Debreczenbe, 1882-ben pedig Nyiregyházára helyeztetett át; 1883—1885. években Szabolcs- és Szatmárvármegye több községében a dohánytermelés okszerősítése céljából felsőbb rendelettel mint vándortanító küldetett ki, s ez évben a nagybecskereki dohánybeváltó hivatal vezetőjévé nevezetvén ki, oda helyeztetett át; ugyanitt 1886-ban dohánybeváltó hivatal kezelővé neveztetett ki, s ez év őszén Nyiregyházára visszahelyeztetvén, az itteni hivatalt 1895. június hóig vezette; 1895. június hóban ministeri rendelettel dohánybeváltó felügyelővé neveztetett ki, s a nyiregyházi felügyelőség vezetésével bizatott meg.

A felügyelőség az elmúlt évben összesen 3264 ügyszerint intézett el oly formán, hogy ezek kapcsán 509 termelőnek — holdanként 1600 □ölelvel összesen 10245 holdra adott termelési engedélyt és pedig az u. n. „debreczeni“ levelekre 9028 hold 600 □öltre, kapalevelekre 952 hold 1200 □öltre, muskotály-levelekre 264 hold 400 □öltre. Jelenlegi hivatalkarának tagjai: Gyuricskó Ferencz m. kir. dohányjövédéki tiszt, 13 év óta van hivatalban. Ifj. Mann József dohányjövédéki gyakornokjelölt $\frac{1}{2}$ éve hivatalban. Bodó Ignác iktató és raktározó.

* * *

f) Dohánybevéltő hivatal.

A legszorosabb kapcsolatban áll a dohánybevéltő felügyelőséggel; ennek egyik hivatali elágazását képezi. 1864. év óta székel városunkban. Hivatali ügykörébe a termelt dohány bevéltása, értékelése, raktározása, nyilvántartása és felsőbb utasítás szerint ipari kereskedelmi célokra továbbítása tartozik. Ezen hivatal területén a mult esztendőben összesen 273 termelő volt, 4639 holddal, melyből debreczeni leveleket 4255, kapaleveleket 384 holdon kellett termelni. Ezen engedélyezett területről az 1895. évben bevéltatott: debreczeni levelekből 3004694 kgr., kapalevelekből 110752 kilogramm, összesen 3115446 kgr. 572278 ft 30 kr bevéltási árban, úgy, hogy átlag egy kat. hold hozama dohányban 650 kgr., pénzben 120 ft 5 kr volt. *Nyíregyháza* város területén 12 termelő kapott termelési engedélyt és pedig debreczeni levelekre 368 hold 1400 □ölre, kapalevelekre 1 termelő 25 holddal. Bevéltatott 374 hold 155 □öl debreczeni, 25 hold 760 □öl kapalevelekkel. Bevéltatott 214916 kgr. 41712 ft 26 kron debreczeni, 14720 kgr. 2433 ft 32 kron kapalevél, úgy, hogy a nyíregyházi talajon átlagosan esik egy holdra a debreczeni levelekben anyagban 575 kgr., pénzben 111 ft 53 kr, kapalevekben dohányban 589 kgr., pénzben 97 ft 33 kr. Méter-mázsánként számítva, a bevéltott mennyiségért debreczeni levelekre 19 ft 40 kr, kapalevelekre 16 ft 53 kr esik.

A bevéltás természetesen a téli hónapokban, december és január havában folyik. Ilyenkor Nyíregyháza és környéke felől nagy tömegekben jönnek a városon végig a dohányos szekerek s odakint, a mándi-uti vámsorompó környékén egész szekértábor keletkezik, várva a felhívó szót, mely egy-egy birtokost megszabadít a várakozás terhétől.

Ezen hivatal személyzetében mostani hivatalfőnök: Csázik Péter m. kir. dohánybevéltő hivatali kezelő. Dohányjövédéki tiszt: Graselly Norbert. Segédtiszt: Szeszich Béla. Munkaügyelők: Horányi György és Sebők Gyula.

* * *

g) Kir. közjegyzőség.

Tulajdonkép azt kellett volna mondanunk, hogy kir. közjegyzőségek, mert hiszen kettővel birunk.

Az egyiket, melyet már a királyi közjegyzőségek szervezésekor 1875-ben állítottak itt fel, *Somogyi Gyula* tölti be. Városi és vármegyei közélet egyik legelőkelőbb harczosa. Impozáns erejű szónok, ki különösen a vitatkozó szónoklat terén válik ki. Született Nyiregyházán 1845-ik évi szeptember 8-án. Elemi iskoláit helyben, középiskolai és jogi tanulmányait előbb Sopronban, majd Eperjesen és Debreczenben végezte.

Az 1867-ik évtől 1872-ik év február haváig a pénzügy-ministerium kötelékében díjnok, később főgalmazó segéd, utóbb pénzügyi fogalmazó volt; ezen idő alatt szabad óráiban előbb a kir. ítélő táblánál, majd a legfőbb ítélő széknél díjtalan gyakornoki minőségben működött és 1869-ik év végén a közügyvédi, 1870-ik év elején pedig a váltó-ügyvédi vizsgát tette le. Az 1872-ik év február havától kezdve az 1875-ik évi augusztus hó 1-ig a nyiregyházi kir. törvényszék mellett kir. alügyész volt; a mikor a Nyiregyházán rendszeresített kir. közjegyzői állást, a melyet most is betölt, elnyerte. Az 1875-ik évtől kezdve tagja Nyiregyháza városa képviselőtestületének és már egy év mulva előadója volt azon teljhatalmú pénzügyi bizottságnak, mely az akkor 25—30%-os birságú kölcsönökbe bonyolított és árverés alá jutott Nyiregyháza városát az erköcsi tönkre menéstől és igen nagy anyagi romlástól megmentette. Azon idő óta Nyiregyháza városának minden nagyobb alkotásában, sőt képviselőtestületi minden fontosabb határozatában vezérszerepe volt és nagy részben van még jelenben is.

Ennek tulajdonítható az: hogy az 1884-ik évben őt, habár maga melegen ajánlotta újból való megválasztásra Vidliczkay Józsefet, sőt ő maga járt boldog emlékü Lukács Ödönnel együtt Budapesten báró Prónay Dezsőt a nyiregyházi országgyűlési képviselőség elfogadására felkérni, többször kijelentett és alaposan indokolt visszautasítás daczára a 48-as

függetlenségi párt az antiszemita politikai párthoz tartozó Szalay Károly ellenében 2-szer annyi szavazattal Nyiregyháza városának országgyűlési képviselőjévé megválasztotta. Ezt a szülő városa erősen veszélyeztetett érdekeinek megóvása céljából és polgártársainak bizalma iránti hálából elfogadta ugyan, de a végrehajtó bizottság jegyzőkönyvében is bentfoglalt azon világos kikötéssel: hogy ha családjának tisztességes jövőjét ügyvédi fix javadalmazás megszerzésével biztosítani nem tudná, képviselői állásáról jogosan és helyesen lemondhat; a mi még ugyanazon évben be is következett.

Az 1886-ik év óta tagja a megyei állandó választmányának és az 1889-ik év óta a közigazgatási bizottságnak.

Tagja volt az 1873-ik év óta a nyiregyházi takarékpénztár választmányának, majd elnöke a felügyelő bizottságnak és az 1888-ik év óta tagja az igazgatóságnak. Az 1891-ik évtől kezdve elnökigazgatója ezen pénzügyintézetnek, a kinek legfőbb érdeme van abban, hogy az 1892-ik évben megbukott ipar- és kereskedelmi bank részvényeseit egész részvénytőkéjüknek elvesztésétől, a nyiregyházi és a vidéki pénzügyintézetet és az ez által nagy mérvben érdekelt betevőket és adósokat igen nagy károsodástól megmentette, ezen bank ügyeinek a nyiregyházi takarékpénztár által történt átvételével pedig az utóbbi pénzügyintézetnek üzletét 2—3 szoros eredményre emelte.

Tagja 25 év óta a nyiregyházi ág. ev. egyháztanácsnak, főgymnasiumi kormányzó tanácsnak és iskolaszéknek.

Az 1893-ik évben megvalósította azon hihetetlennek látszott tervet, hogy egy részvénytársaság létrehozásával Nyiregyházán egy 60 ezer forint értékű szilárd, diszes állandó színházat teremtett itt, melynek elejétől fogva ma is a legkisebb és a legnagyobb — egyaránt súlyos terhű munkáiban ő — az elnök — az ingyenes, legelső napszámos.

Általában elismert emberbaráti szeretetének és általános emberi egyenlőségre irányuló törekvéseinek sugallatát követve, az 1876-ik év óta tagja a szabad kőművesek Debreczen keletén dolgozó „Haladás“ páholyának.

Hivatalának ügykörébe az igazságszolgáltatás azon része tartozik, mely a jogoknak hiteles okirat által való megszerzésére s biztosítására, valamint a hagyatéki ügyeknek leltározás és tárgyalás által való előkészítésére, mellékesen a peren kívüli ügyekben a feleknek magánképviselésére vonatkozik.

Hivatala az elmúlt évben a következő forgalmat tünteti fel: közjegyzői ügyszám 488, váltóóvás 566, hagyatéki ügy 443, bírói megbízás 10, másolat és kereskedelmi könyvhitelesítés 73, fordítás hitelesítés 27, magánbeadvány 161, összesen 1768.

Irodájának személyzetét a következők képezik: kir. közjegyzői helyettes *Horovicz Jakab*, huzamos időn át gyakorló ügyvéd, 3 év óta közjegyző-helyettes. A közjegyző itthon léte alatt leginkább hagyatéki, mellékesen más reábizott ügyekben is eljár. Távolléte alatt pedig az iroda teljes jogú vezetője. Hook Pál József fogalmazó, a ki 20 év óta segéde, összes könyveit vezeti, utasítás szerint, de jó részben önállóan is a reábizott fogalmazásokat megszerkeszti. Garay Gábor 21 év óta, Hook Samu 12 év óta irnokok.

A másik kir. közjegyzőség 39005/1892. sz. igazságügyi ministeri rendelettel szerveztetett s működését 1893. május 17-én kezdette meg. Hatásköre ugyanaz, a mi az 1874-ben szervezett első közjegyzőségé. Kineveztetett reá dr. *Kovách Elek*, Somogyi közjegyző addigi helyettese, Kovách Győző városi főszámvevő bátyja, kinek így hivatali éve: 4. Nevével még több, különösen a testedzést célzó egyesületről szóló részben fogunk találkozni s általában társadalmi téren egyik első rangú alakja városunknak.

Az elmúlt évben bevezettetett az ügykönyvbe 347, másolatok és könyvkivonatok sorkönyvébe 96, bírói megbízások könyvébe 11, fordítások sorkönyvébe 12, beadványi könyvbe 76, hagyatéki ügykönyvbe (valamennyi új megbízás) 263, váltóóvás-könyvbe 305, összesen 1110 ügyszámot.

Irodájának személyzete a következő: Deák János közjegyzői jelölt, vezeti az ügykönyveket, hagyatékokat tárgyal

1893. május 17-étől. Kubassy Béla segéd. az ügyek ellátása körül segédkezik.

* * *

h) Kir. anyakönyvi felügyelőség.

A legfiatalabb intézménye volt nemcsak városunknak, de az egész országnak is. Az 1894. évi XXXIII. az anyakönyvvezetésről szóló törvénycikk által rendszeresített. Ama 22 hely között, melyek ily anyakönyvi felügyelői állásokkal bírnak, kezdettől fogva ott volt városunk is, mint természetes központja ezen, Hajdu-, Szabolcs- és Zemplénavármegyékre terjedő anyakönyvi felügyelői kerületnek. Folyó évi június havában azonban a hivatal innen Debreczenbe költözött át. Jelenlegi vezetője Dumbrava László. anyakönyvi felügyelő.

* * *

i) Kir. tanfelügyelőség.

Szabolcsvármegye összes népoktatási ügyeinek rendszeres másodfokú vezetését a kir. tanfelügyelőség teljesíti, melynek mindenkori képviselője, mint ilyen, hivatalból tagja a vármegyei közigazgatási bizottságnak s ott előadója a tanügyi állapotról szóló jelentéseknek.

A hivatalt Nyiregyházán csak 1878-ban helyezték el. Odáig Szabolcs- és Hajduvármegye együtt alkottak egy tanfelügyelői kerületet.

Első hivatalfőnöke az újonnan rendszeresített szabolcsvármegyei kir. tanfelügyelőségnek Velkey Pál volt (1878-tól 1896-ig), ki hivatalát épen a folyó ezredik év június hó 30-án adta át a Barsvármegyéből ide áthelyezett *Eördögh Dezső* kir. tanfelügyelőnek.

Velkey áldásos működésére különösen a vármegye tanítói kara tekinthet vissza hálásan, mert ezek személyi ügyeinek és jogos óhajainak kevés oly hathatós szószólója volt a legfelső intéző köröknél, mint a nyugalomba vonult kir. tanfelügyelő.

Tevékenységének súlypontja az iskolák személyes megvizsgálása. Az elmúlt évben a szabolcsvármegyei kir. tan-

felügyelőség 98 községben, 332 tanteremben 252 iskola életét vizsgálta meg. Ezenkívül irodája 4006 ügydarabot intézett el, a közigazgatási bizottság havi ülésein pedig 300 ügydarabot tett ki a referádák száma.

A tanfelügyelőség fogalmi személyzetének tagjai: Mikler Sándor kir. tanfelügyelőségi tollnok és Pataky Lajos gyakornok.

* * *

k) Kir. államépítészeti hivatal.

Egyik legzajtalanabbul, de annál áldásosabban működő ága a közigazgatásnak. Azelőtt ezzel még szorosabb kapcsolatban állott, a mennyiben a mostani kir. államépítészeti hivatal úgy, mint a legtöbb kir. hivatal (a kir. pénzügyigazgatóságok, kir. tanfelügyelőségek stb.) a vármegyei közigazgatás egyik elágazását képezte, „megyei mérnöki hivatal“ czímmel. 1877-ben szerveztetett önállóan s helyeztetett el Nyiregyházán.

Hatáskörébe a közuti közlekedési ügyek feletti felügyelet, valamint az állam számára szükséges középületek építésének ellenőrzése és vezetése tartozik.

A Nyiregyházáról több irányban elágazó s különösen a Nagy-Kálló felé vezető, kitűnő karban tartott kőút; a vármegyei, törvényszéki paloták, a nagy-kállói tébolyház, a kiskvárdai közkórház, a kir. járásbiróságok új épületei és számos egyéb, igen fontos alkotás dicséri e hivatal munkásságát. Az elmúlt évben az iroda 1912 ügydarabot intézett el s a modern kellékekkel bőven ellátott nagy-kállói országos tébolyház építését fejezte be.

A hivatal élén királyi főmérnöki rangban a pontos és ügybuzgó, lelkiismeretes hivatalfő mintaképe, *Koczok László* áll, ki e hivatal felállítására idejétől, tehát 1877-től kezdve vezetni ennek ügyeit példás szorgalommal és sikerrel. Hivatala fogalmi személyzetének a folyó évben tagjai: Munczhardt József kir. mérnök, kinek hatásköre mindennemű, a hivatalos ügykörben felmerülő szakra kiterjed, s szolgálati éveinek száma

14; Buda Olivér, ki a Munczhardt Józseféhez hasonló hatáskörben 4 év óta működik mint kir. segédmérnök.

A segédszemélyzetet kiegészíti Jakabfalvy Endre hivaltiszt.

* * *

1) Kir. posta- és távirdahivatal.

1859-ben állították fel. Azelőtt „kir. postamesterség“ névvel és hatáskörrel állott fenn. A távirdahivatali teendőkkel pedig, melyeket addig az államvasut hivatalkara végzett, 1861-ben ruházták fel.

A nyiregyházi kir. posta- és távirdahivatal hatáskörébe tartozik az összes kir. posta- és távirdaügyek ellátása, az 59, 60, 115 és 116 sz. kalauzpostáknak vezetése és ellenőrzése a Nyiregyháza—Ungvár, Nyiregyháza—Mátészalka és épen a folyó ezredik évben megnyíló Nyiregyháza—Tiszapolgári vonalon.

Hogy e hivatal mily rendkívüli forgalmat közvetít, annak bizonyosságául s egyszersmind annak jeléül, hogy Nyiregyháza városa és népe valóban jelentős helyet foglal el a világforgalom menetében, álljon itt a mult évről szóló következő kimutatás:

A küldemény neme	Ide érkezett	Innen ment	Több jött vagy ment?
Közönséges levél	273620	nem jegyeztetik	
Levelező-lap	127420	" "	
Hivatalos levél	127620	" "	
Nyomtatvány és áru-minta	91940	" "	
Postai megbizás	1553	" "	
Utalvány	34655 darab 1.186,292 frt 62 kr értékben	42633 darab 1.467,891 frt 89 kr értékben	több ment 7978 dbbal 281599 frt 27 kr értékkel
Pénzes levél	6700	5400	több jött 1300 darabbal
Ajánlott levél	41600	42540	több ment 940 darabbal
Csomag	45500	23340	több jött 22160 darabbal
Távirat	21750	23001	több ment 1251 darabbal
Összes küldem.	778358	146914	

Vagyis összefoglalva ez adatokat, kitűnik, hogy hozzánk 22160 darabbal több csomag jött, mint a mennyi tőlünk ment, s ennek felel meg az utalványforgalomról szóló rovat azon eredménye is, hogy mi 281599 frttal küldtünk el innen több pénzt, mint a mit kaptunk. Ipari, kereskedelmi cikkeinket tehát nem fedezhettük a helybeli piacz termkeiből, tekintélyes részt kellett idegen helyről hozatnunk.

Hogy 940 darabbal több ajánlott levelet küldtünk, mint a mennyit kaptunk, az annak bizonyága, hogy inkább mi folyamodtunk másokhoz, mint mások hozzánk. De a pénzes levelekben határozottan mi vagyunk többségben; 1300 dbbal többet kaptunk, mint a mennyit feladtunk, habár azért nyílt

kérdés, hogy a tartalmukat képezett pénzüsszegben nem mi voltunk-e hátrányban.

Végül, hogy *naponként* átlag 800 levelünk, 370 levelezőlapunk, ugyanannyi hivatalos levelünk, 280 nyomdai termékünk és áru-mintánk és 3 postai megbízásunk érkezett, és hogy naponként összesen több mint 2000 mindenféle küldeményt kaptunk s majdnem ugyanannyitadtunk fel, daczára annak, hogy a 778358 számunkra érkezett küldeménynyel szemben 13300 küldeménynyel hátrányban maradtunk: eleven bizonyosság a mellett, hogy városunk és benne postánk élénk forgalomnak örvend.

És ha az imént mondottakat még kiegészítjük azzal, hogy a mult évi postatakarékpénztári befizetés a chequekkel együtt 2.077,403 frt 8 krt, a kifizetés pedig 238,591 frt 52 krt tett ki: úgy posta- és távirdahivatalunk kiterjedt működésének minden irányban hű képét adtuk.

A naponként átlagos 4000 drb forgalmi tárgy feldolgozása 9, a fogalmazói szakban alkalmazott hivatalnok feladata, úgy, hogy egy-egy hivatalnok naponként átlag több, mint 400 darabot dolgoz fel. A hivatalnoki kar élén *Surányi Imre*, a helybeli posta- és távirdahivatal főnöke áll. Az ő gyors áttekintő képessége és fáradhatatlan tevékenysége teszi a helybeli posta- és távirdahivatalt valóban mintaszerűvé. 1874. óta van hivatalban; 1889-ben neveztetett ki ide főnöknek, s 1895-ben nyert posta- és távirdafelügyelői czimet és rangot. Hivataltársai:

Faragó János	posta- és távirda-tiszt	1882. óta.
Leschák Antal	„ „ „	1888. „
Fintor Gyula	„ „ „	1888. „
Sipos Gyula	„ „ „	1889. „
Szigeti Csehy Ákos	„ „ „	1892. „
Adamovics András	„ „ „	1894. „
Tapsony Mátyás	„ „ segéd-tiszt	1886. „
Kricsfalusy János	gyakornok	1895. „

Ezenkívül van 5 altiszt, 7 levélhordó, 2 táviratkihordó, 3 szolgál.

* * *

m) A m. kir. állami állatorvosi hivatal.

Szabolcsvármegye területén a m. kir. kerületi állami állatorvosi hivatal az 1883-ik évben szerveztetett, mely alkalommal a kerület Hajdumegye, Szabolcsmegye és Debreczen sz. kir. város területéből állott. A hivatal székhelye Debreczen volt. Az 1890-ik évben azonban ezen egy kerületből kettőt szerveztek, a másodikat Nyiregyháza székhelylyel, a mit a külfölddel kötött állategészségügyi egyezmények tettek szükségessé, a mennyiben ezentúl a külföldre szállított állatokat még körültekintőbb, szakszerű ellenőrzés alá kellett fogni.

Ezen ellenőrzésben s általában az állategészségügy másodfokú vezetésében és ellenőrzésben áll ezen, közvetlenül a földművelésügyi miniszterium hatósága alá tartozó hivatal főteendője.

Ezenkívül nyilvántartja az összes állatorvosok által végzett védőoltásokat akár a lépfene, akár a sertésorbáncz, akár a serecsőgő üszök ellen végezzék azt. Vidékünkön, sőt magában Nyiregyháza városában különösen a sertések fertőző betegségei ellen kellett hatályosan védekezni. A múlt és a folyó évben is sűrűn jelentek meg a hatóságok rendeletei, melyek majd egy, majd más szabolcsvármegyei községet, sőt magát Nyiregyháza városát is zár alá vették a gazdaság fellendülésének, a közjóvedelemnek s általában a forgalomnak kiszámíthatatlan kárára. De hála az erélyes óvó- és segítő rendszabályoknak, a baj már legnagyobb részt múltófélben van és a choleraszerű jelenségek közt fellépő sertésvész előforduló esetei mind ritkábbak-ritkábbak.

Ez idő szerinti m. kir. kerületi állami állatorvos *Dankó István*, 1878-ig megyei, 1883-ig nyiregyházi városi, 1883-tól máig állami állatorvos. Szolgálati éveinek száma 24. Hivatali működése terén tett kiváló szolgálataiért a földművelésügyi m. kir. miniszterium több ízben is elismerő és dicsérő okirattal tüntette ki. Iktatójába az elmúlt évben 1743 számot vezetett be, míg a védőoltásokról felvett jegyzőkönyvek száma 152 volt. Hivatalának segéd- vagy kezelő személyzete nincsen.

* * *

n) M. kir. államvasuti hivatal.

Nem mintha akár jelentőségben, akár díszben nem állana ugyanott, hol bármely más királyi hivatal, de utoljára hagytuk e hivatal ezredévi állapotának ismertetését azért, mert ez már szorosabb értelemben véve a külvilággal minket összekötő és területi elhelyezkedésére nézve tőlünk a legtávolabb eső hivatal.

Keletkezése az ötvenes évekre esik, arra az időre, midőn 1854-ben városunk a tiszavidéki vasuttársasággal szerződésre lép egy állomás felállítására iránt. 1858-ban már készen áll az állomás, mely akkor a mostani állomás területének egy negyed-részen, két sín párra berendezve, mindössze két irányban: Debreczen és Szerencs felé közvetítette a forgalmat. Állomásunk azóta történt nagyarányú kifejlődése s az általa közvetített forgalom emelkedése szintén egyik kétségtelenül bizonyos tényező városunk rendkívüli haladásának. A vasutak története országok és városok történetével párhuzamos tüneteket mutat. S hogy a mai Nyiregyháza forgalma hasonlíthatatlanul nagyobb, mint az ezelőtt csak 30 - 40 évvel élt Nyiregyházáé, a következő adatok bizonyítják:

A pályaudvar 1 km. hosszú, 300 m. széles. 11 sínpar fut rajta végig. A forgalmat négy irányban közvetíti, úgymint: Debreczen, Szerencs, Mátészalka és Kisvárdá—Ungvár felé. 17 személy-, 5 esetleg több tehervonat jár rajta naponként. Az állomási épületben 10 hivatalos, 3 váró és 2 étterem van, ezenkívül számítható az izlésesen épült tágas, szép folyosó. Az elmúlt évben összesen 381970 métermázsával árút adtak fel állomásunkon, míg 452180 mm., tehát 70000 métermázsával több érkezett, a mi azon, már egyszer kifejezett nézetünket erősíti meg, hogy még mindig többet fogyasztunk, mint a mit termelünk. A feladott árúk között legnagyobb számban és mértékben a gabonaneműek szerepelnek (1700 kocsi átlag 12 tonnával rakva), míg az ideérkezett árúk közt ugyanezen nyerstermék sokkal kisebb számban (400—500 kocsi) foglal helyet s ez is nagyobbára a közel vidék termése, melyet az állomás mellett levő közraktár közvetít másfelé. Az állattenyésztés virágzását mutatja, hogy évenként 160—180 kocsi hizott

ökröt, 500—550 kocsi sertést, igen nagyszámú lovat szállítunk a piacra.

Hogy alvidéki táj vagyunk, bizonyítja az, hogy jórészen felvidéktől kell kölcsön kérnünk a lovaink számára való zabot (érkezett összesen 178 kocsi); de bizonyítja az is, hogy fával szintén az erdős-bérczes felvidék lát el (érkezett tűzifa 1000 kocsi 8—9 tonnával, haszonfa 250 kocsi 8—12 tonnával rakva, szén 250—350 kocsi).

Az ideszámított áruk között végül igen tekintélyes mennyiséggel szerepel a kő és a petrolium (35—40 kocsi), míg az innen elvitt áruk között nem kis rész jut a gyümölcsféléknek, a gépalkatrészeknek s néhány keresett iparcikknek (gépolaj, téglaiipar stb).

A személyforgalomban érdekes adatul szolgál a múlt évi kimutatás azon tétele, mely szerint az érkezettek és elutazottak száma majdnem megegyezett egymással (körülbelül 212000) s hogy naponként átlag 300 ember jő, ugyanannyi megy el városunkból. Ez utazások 46%-a a szomszédos forgalomra esik, a mi arról győz meg, hogy városunk a közeli vidéknek nemcsak bevásárlási forrása, hanem elsőrangú fogyasztó piaca is.

Azon ut, a melyet a távolsági forgalomban a tőlünk elutazottak tettek meg, összesen 3,869,828 kilométernek felel meg, — vagyis, ha mindez utat egy ember tette volna meg, nehányszor körüljárhatta volna vele a földet.

Az utasok az egyes osztályokban következőkép helyezkedtek el, u. m.:

az I. osztályban ültek	2273-an,
a II. „ „	37725-en,
a III. „ „	171592-en,

vagyis a III-dik osztályban 80-szor annyian utaztak, mint az I-ben és ötször annyian, mint a II-dikban.

Údvari vonatunk, mert a fővonaltól félreesünk, nem volt, az udvar külömben is hazánk keleti részét ritkán keresi fel.

De nem volt — hála a Gondviselésnek — semmiféle katasztrófánk sem ez állomáson, — a mit az ily forgalmu

helyek között 38 évre visszatekintve, azt hiszem, kevés állomás mondhat el.

A tiszavidéki vasuttársaság tulajdonából az 1880-dik évben vette át e vonalat a maga kezelésébe az állam. Ezóta még inkább fejlett a forgalom, bővült az állomás és emelkedett e hely jelentősége. A személyforgalom emelkedését leginkább a néhány év óta behozott zónadijszabás mozdította elő, a mennyiben hiteles feljegyzések szerint ezóta állomásunkon is a személyforgalomban 80—110% emelkedés mutatkozik.

Városunkból az állomás felé vezető ut gyalog kétféleképp tehető meg, az u. n. vasuti ut gyalogjáróján és az Ér alatti kertek között folytatólagosan a gyönyörű népkerten át vezető gyaloguton. A mi az előbbi utat illeti, konstatálnunk kell, hogy ama forgalom közvetítésére, mely város és állomás között létesül, igen szűk; gyalogjárója pedig a számos kis csatorna-vezeték miatt hepe-hupás, kényelmetlen, a gyors járást megnehezítő, szűk utacska. Az ezredik év talán ez irányban is üdvös változást fog előidézni, mert hiszen az a felfogás már is érvényesül intéző köreinkben, hogy a vasut felé vezető utnak a legjobbnak és legtágasabbnak kell lennie.

A m. kir. államvasutak ezredévi hivataltestülete a következő tagokból áll: *Irján János* főellenőr, állomásfőnök, rendkívül szorgalmas, pontos tisztviselő, szolgál 29 éve; *Salamon Ferencz* hivatalnok 5-ik rangfok. II-ik osztályában, szolgál 13 év óta; feladási pénztár kisegítő; *Nagy Imre* hiv. V. rangfok. III. o. 1884. év óta szolgál, feladási pénztáros; *Fuchs Aladár* hiv. V. rangfok. III. o. 1891. év óta leadási pénztárnok; *Joachim Ferencz József* hiv. VI. rangfok. I. o. 1891. év óta számfejtő; *Rády Lajos* hiv. VI. rangfok. II. o. 1892. év óta forgalmi szolgálatot tevő; *Löwinger Béla* hiv. VI. rangfok. II. o. 1893. év óta forgalmi szolgálatot tevő. *Dr. Hoffmann Emil* pályaeorvos 1891. év óta.

Ezeken kívül a raktárt 3 raktárnok és két rakfelvigyázó, a távirtdát 2 állomásfelvigyázó, a személypénztárt 2 pénztárkezelő kezeli.

* * *

Az eddigieken kívül még két oly hivatalról lehetne szó, melyek a „m. kir.“ jelzõt viselik. Ezek *a m. kir. csendõrségnek* itt székelõ szakasziparancsnoksága és *a m. kir. pénzügyõri biztosság* itt székelõ osztálya. E hivatalok élete azonban Nyiregyháza közéletével oly kevés ponton jut érintkezésbe, hogy elégnek találtuk egyszerű jelzésõket.

* * *

A kir. hivatalokról szóló ezen rész tehát meggyõz arról, hogy városunk az ötvenes évektõl kezdve a közõnség mind több és több szükségletét volt képes kielégíteni az ide telepített hivatalok által, míg végre az ezredik évben elértük azt a fokot, hogy e nemben is a legelsõ vidéki városokkal versenyzünk. Az egyes hivatalok keletkezési táblázata, mint a fejlõdés egyik tüköre, hadd álljon itt e rész befejezése gyanánt:

Nyiregyh. kir. adóhiv.		keletkezett	1851-ben.
„	„	államvasut	„ 1854-ben.
„	„	posta	„ 1859-ben.
„	„	távirda	„ 1861-ben.
„	„	dohánybevéltó hivatal	„ 1864-ben.
„	„	törvényszék	„ 1872-ben.
„	„	ügyészség	„ 1872-ben.
„	„	(elsõ) közjegyzõség	„ 1875-ben.
Szabolcsm.	„	államépítész	„ 1877-ben.
„	„	tanfelügyelõség	„ 1878-ban.
Nyiregyh.	„	pénzügyigazgatóság	„ 1889-ben.
„	„	doh. bev. felügyelõség	„ 1890-ben.
„	„	állami állatorvosi hiv.	„ 1890-ben.
„	„	(második) közjegyzõség	„ 1893-ban.
„	„	anyak. felügyelõség	„ 1894-ben.

VI. Közművelődés.

(Tudomány, irodalom, művészetek, társadalom, egyesületek.)

Városok emelkedésének, a haza testében kifejtett működésöknek, szolgálatuknak, — önönmagokban hordozott becsöknek legbiztosabb fokmérője a közművelődés terén való haladásuk. Kedvező anyagi helyzet mindig is szilárd alapja volt a szellemi élet fejlődésének. A mint az egyes ember anyagi gondjaitól megmenekedve, nyugodtan élhet szelleme vágyainak, mert ezt szabad szárnyalásában meg nem köti az „atra cura“, a sötét gond, úgy egészséges viszonyok között többek szövetkezéséből támadó egyesületek, társulatok, s az emberek bármilyen közössége is csak kedvező anyagi helyzet mellett hozhatnak a közművelődésnek számottevő áldozatokat. De aztán az egészséges fejlődésnek elmaradhatatlan következménye az is, hogy a hol a szellemi élet friss, eleven, felpezsdült, ott az anyagi vállalkozás is merészebb, nagyobb eredményekre tud rámutatni s a szellemi élet mind több és több ágát tudja támogatni számottevő anyagi alkotásokkal.

Egyesek és városok sorsában tehát az életnek ezt a folytonos kölcsönhatásban álló kettős oldalát, a szellemi és az anyagi életet közösen, egyszerre kell bíráló alá fogni. Csenevész testtől hatalmas izomgyakorlatokat nem kívánhatunk. S ha tőle ilyeneket látnánk, ezt határozottan ártalmas, hiú erőlködésnek

mondanak. Városok izomgyakorlata, erőpróbája a műveltség szolgálata. Hol erre a szervezet természetes ereje, szükséges hatalmas constructiója nincs meg, hol a város anyagilag kedvező helyzetben nincs, ott a kultúra magasabb foka lehet régi, szerencsésebb mult maradványa, de azért még nem szolgál kezes-ségül arra nézve, hogy mert a multból aránylag nagyobb culturát hozott át a jelenbe, mint a mennyit anyagi helyzetéhez képest tőle várni lehetett volna, hogy azért ez a jövőben is így lesz, culturájának fejlődése a jövőben is ily arányokat fog tudni felmutatni. Innen van, hogy a szerényebb anyagi helyzetben levő, régi nagy multú felvidéki városok mindinkább és inkább kénytelenek háttérbe szorúlni a vagyonos alföldi városokkal szemben; úgy, hogy hazánk jövő évezredbeli közművelődésének gyúpontjai többé nem Kassa, Eperjes, Lócse, Igló, Késmárk, Pozsony vagy Selmezbánya lesznek, hanem Debreczen, Szeged, Szabadka, Arad, Nagyvárad, Temesvár és idővel, további céltudatos vezetés és kitartó működés mellett Nyiregyháza is. Ez is — a jövőben!

Mert városunkban ez irányban a jövő fejlődésének még csak gyökérszálaival találkozunk. Itt is, ott is egy-egy mag, egy-egy szem, a mely most kezdi életét a közművelődés anyaföldjében. Fennállásának első évszázadában Nyiregyháza még csak a talajt érlelhette meg a kultúrtermékenységre. A második évszázad, az 1850-es évektől napjainkig hinti el belé a magot; a harmadik évszázad — az, melynek Nyiregyháza fennállására nézve még a kezdete is csak öt évtized

mést is, látni fog itt hatalmas, kifejlett, impozáns kultúréletet.

Mert ennek kifejléséhez itt a természetes előfeltételek nem hiányzanak. Városunk és népe anyagilag elég kedvező helyzetben van. E mellett mind nagyobb és nagyobb tömegekben nő fel az a nemzedék, a melynek a közművelődés szent érdekei iránt meg van az érzéke és azok felkarolására nemcsak akarattal, de képességgel is bír.

A közművelődés szolgálatában a jó példát maga *Nyiregyháza városa* adja meg. Iskolai czélokra az egyházaknál letett s már említett 147000 forintos nagy alapítványán kívül főgymnasiumunk történetének rövid összefoglalásában is fogunk találkozni ily bőkezű áldozatkészségével; azonkívül van még egy 30000 forintot meghaladott alapítványi tőkéje, melyből szintén egyes közművelődési czélokra elégít ki; felépítette és fenntartja a közs. polgári leányiskolát, a Sima-pusztai elemi iskolát, a három kisdedővót, a fiu-ipariskolát; bőkezűen segítyezi a városi színház-fenntartó részvénytársaságot, a nőegyleti ipariskolát, kereskedelmi és ismétlő iskolákat; a nemzeti színház, a tudományos akadémia, az eperjesi és sárospataki collegiumok, a volt nyiregyházi tanítóképző és számos más, a közművelődést úgy városunkban, mint hazánk más helyén szolgáló intézmény vagy tudományos törekvés történetének lapjain találkozhatunk városunk nevével a legnagyobb áldozatokat hozott alapítványozók és segítyezők névsorában. Ugy, hogy a köznevelés czéljaira évenként áldozni szokott mintegy 27000 frt kiadását a letett alapítványok és adományok kamataival bátran kiegészíthetjük 45—50000 frtra; a mi annyit jelent, hogy Nyiregyháza városa törzsvagyonának egy negyed-részt — mert körülbelül egy millió forintnyi tőkét — áldozott fel s áldozza fel ennek évenkénti kamatait folyton és folyton a magyar nemzeti közművelődés szolgálatára.

S városunk jó példáját hiven követi a sok egyház, mely benne él, számos testület, egyes maccenasok és igen

sok jőnevű család, kik különösen a közművelődés azon körét, a melyet az iskolák képviselnek, melegen felkarolják, ápolják, gyámolítják. Lássuk hát első sorban is iskoláinkat.

* * *

Iskoláink.

Ha a kulturélet dús tenyészete, úgy az iskolák ennek termő talaja, a melyből szál és törzs és lomb és virág felnőnek.

Ily áldásosan működő iskolákkal kellő mértékben el vagyunk látva. Az ezredik év e tekintetben is rendezett viszonyokat talál. Elemi iskoláink ép úgy, mint középiskolánk erős lábon állnak s az eléjük szabott feladatot szépen oldják meg.

A felekezetek között, mint számszerint túlsúlyban levő iskolafenntartó, az ágost. hitv. ev. egyház jár elől. Lássuk tehát legelőbb:

1. Az ágost. hitv. ev. elemi iskolákat.

Történetünk, mint minden egyház iskoláié, az egyház történetével (lásd az „Egyházak“-ról szóló rovatot) függ a legszorosabban össze. Már az 1753-ik évben találkozunk Johannes Márton tanító nevével, — később pedig s általában Mária Theresia majdnem egész uralma alatt az egész egyházi életet egyedül az menti meg, hogy a hatóságok, ha lelkészt nem is, de tanító tartását „rektor“ név alatt megengedték az egyháznak. Harmincz év múlva, hogy az evangélikusok ide telepedtek, már 4 szakképzett tanítót tartottak. S általában az iskoláztatás ügyét annyira felkarolták, az iskolai szükségleteket oly készségesen fedezték, hogy e tekintetben példányképeül szolgálhattak volna bármely más, régebbi multtal bíró egyháznak vagy iskolafenntartónak. Az újabb idők is fényes eredményeket tüntetnek fel e téren. Az evang. egyház 1758 elemi iskolaköteles gyermekét a városban 14, a tanyákon 9 rendes- és 2 segédtanító vezeti be az ösmeretekbe. A központi népiskola palotaszerű arányokban készült épülete pedig bármely boulevard diszét emelné s nemesak mint városunk

egyik legszebb, legmonumentálisabb épülete érdemel különös említést, nemcsak berendezésének szakszerű voltánál és kényelménél fogva ritkítja párját, de mint elemi iskolai épület kivitelénél fogva bátran mondható párját ritkító, díszes iskolának.

Az iskola külső dísze mellett azonban örömmel szólhatunk a tantestület példás szakképzettségéről, buzgalmáról és nagybecsű tanítási sikereiről is. Daczára annak, hogy a többi felekezetek is jeles iskolákkal bírnak, az ág. h. ev. központ iskolában ép úgy, mint az oldalt eső és a tanyákon fekvő iskolákban is sűrűn találkozunk idegen felekezethez tartozó gyermekek nevével, ami kétségtelenül annak bizonyága, hogy városunk közönsége bizalommal viseltetik ezen iskolák iránt. (A mult évben 210 idegen felekezetű járt beléjük.)

A tanítótestület — mely rendes gyűlésein a napirenden kívül igen gyakran foglalkozik szakszerű felolvasásokkal és bírálatokkal is s így a szakbavágó képzettséget folyton-folyton fejleszti, a mult évben a következő iskolákban tanított:

a) *Központ.*

I—II. leányosztály. Tanítója Kubacska István; tanít 14 éve. A tanító-testület könyvtárosa.

I—II. fiuosztály. Tanítója Mácsánszky Lajos; tanít 14 éve. A tanító-testület pénztárosa és népiskolaszéki tag.

III. a) leányosztály. Tanítója Ruzsa Endre; működik 24 éve.

III. b) leányosztály. Tanítója Boczkó Lajos; működik 25 éve.

III. a) fiuosztály. Tanítója *Mráz Károly*, az összes nyiregyházi működő tanítók nesztora. Született 1826. évben Miskolczon. Tanult Nyiregyházán, Lőcsén és Eperjesen, a hol a jogot végezte, képesítést nyert 1847-ik évben Nyiregyházán. 49 év óta működik, előbb mint helyettes a központi III—IV. osztályban, majd a debreczeni-utcza I—II. vegyes osztályban. 1874. évtől a központi III. a) fiuosztály rendes tanítója. Egyháztanácsos. Iskolaszéki tag. Híres pomologus. Két éven át a tantestület elnöke, az iskolák igazgatója, — hosszú időn át a szabolcsmegyei ált. tanító-egylet alelnöke.

III. b) fiuosztály. Tanítója Werner Gyula; működik 10 éve. A tanító-testület jegyzője és a Szabolcsm. ált. tanító-egylet főjegyzője. Okleveles polgári isk. tanító.

IV. leányosztály. Tanítója Stoffan Lajos; működik 21 év óta. Ipariskolai rajztanító és a Szabolcsmegyei tanító-egylet alelnöke.

IV. fiuosztály. Tanítója Ruhmann Andor; működik 21 év óta. Az alsófoku kereskedelmi iskola vezetője, városi képviseleti tag.

V—VI. leányosztály. Tanítója Szénfy Gyula; működik 35 év óta. Okleveles ügyvéd. 1848—49-iki honvédhadnagy. Nyiregyháza város volt levéltárnoka. Az egyháztanács tagja. Zeneszerző.

V—VI. fiuosztály. Tanítója Pazár István. A legkiválóbb tanítók egyike. Az ev. iskolák igazgatója. Született Osgyánban (Gömörm.) 1837-ben. Oklevelet nyert F.-Lövön 1857-ben. Egy évig nevelő volt Répcze-Szeméren, majd rövid ideig segéd-tanár Rimaszombatban, 1859. óta Jolsván, 1869. óta Nyiregyházán működik, elébb mint az u. n. polgári fiuosztály, majd ennek 1872. óta elemi V.—VI. osztálylá történt átalakulása után ezen osztályokban. Igazgatója az iparos-tanoncziskoláknak, tagja az egyházi, főgymnasiumi tanácsnak, városi képviseletnek, megyei törvényhatósági és tanítók országos bizottságának.

b) Városi oldaliskolák.

Nádor-utcai I—II. vegyes osztály. Tanítója Ambrózy Albert; működik 10 év óta.

Körte-utcai I—II. vegyes osztály. Tanítója Ozvald József; működik 11 év óta.

Debreczeni-utcai I—II. vegyes osztály. Tanítója Szabó Endre; működik 12 év óta.

Buza-téri I—II. vegyes osztály. Tanítója Smiczter Ágost; működik 8 év óta.

Segédtanítók:

Fazekas János, központi rendes segéd-tanító, a III—VI. fiuosztály tornatanítója; működik 7 év óta.

Ifj. Pataky Lajos, mint ilyen, az 1894—95. tanév óta működik.

c) Tanyai iskolák.

Antal-tanyai iskola. Tanítója Mráz János; 30 év óta működik.

Benkő-tanyai iskola. Tanítója Droppa Ede; 9 év óta működik.

Ujteleki-tanyai iskola. Tanítója Béler Gusztáv; tíz év óta működik.

Sóskuti-tanyai iskola. Tanítója Schön Dániel; működik 12 év óta.

Sulyán-tanyai iskola. Tanítója Vietórisz András; működik 21 év óta.

Sipos-tanyai iskola. Tanítója Nandrassy Dallen Aurél; működik 12 év óta.

Nádasi-tanyai iskola. Tanítója Gabrieny Sámuel. A múlt év óta alkalmazásban.

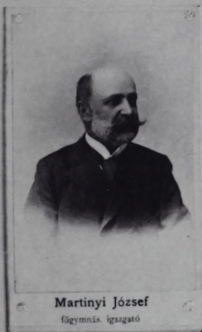
Mándi-tanyai iskola. Tanítója Petrikovics Pál; működik 7 év óta.

Halmos-tanyai iskola. Tanítója Prisztauka Lajos; működik 11 év óta; kiváló méhészt.

Ezen népiskolák élén első fokon az igazgató, másodfokon az *iskolaszék* áll, melynek elnöke a mindenkori lelkészelnökön (jelenleg *Bartholomaeidesz János*) kívül az evang. népiskolák mindenkori felügyelője. Jelenlegi felügyelő *Bogár Lajos*, árvaszéki ülnök, egyházi főjegyző, kinek fáradhatatlan tevékenysége már eddig is igen sokat lendített az evang. egyház iskoláinak állapotán. Tagjai 7-en hivatalból, 21-en választott tagok.

Az ezredik év idevágó alkotásai közül felemlíthetjük, hogy a Kürt-utezai tanítói lak teljesen felépült s az egyház határozatilag kimondotta, hogy a tanyákon a legközelebbi jövőben ismét új iskolákat állít fel.

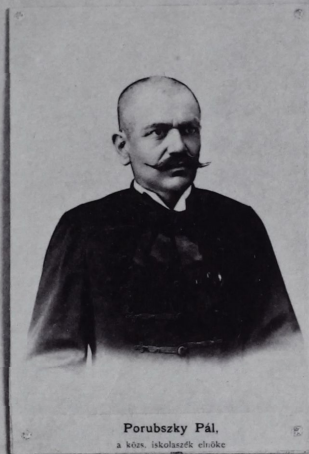
Az 1870. év október 4 óta, a midőn a boldog emlékü Nagy Sámuel korelnök vezetése alatt megalakult volt az itteni *evang. tanítók köre*, ez a kör is igen sokat mozdított

Martinyi József
Gyermek igazgató

Dr. Meskó László,
a Casino elnöke, országgy. képviselő

Porubszky Pál,
a közs. iskolazárk elnöke

Dr. Victorisz József
(-tansegged)

Benicsky Miksa
országgy. képviselő

Káiny László
író

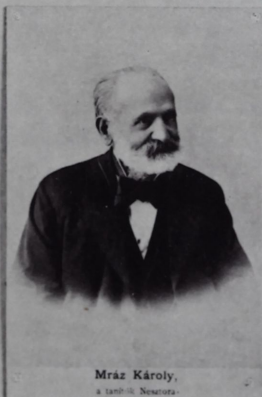
Leffer Sámuel,
a polg. olvasóegylet elnöke

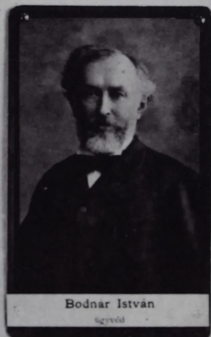
Dr. Josa András
magyar főorvos

Bogár Lajos,
a diákura elnöke

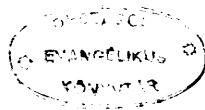

Mráz Károly,
a tanó. Nemesita

Bodnar István
igazgató

TÁRSADALOM, TUDOMÁNY, IRODALOM KÉPVISELŐI.

elő a helybeli népnevelés ügyében s most már az egyház szervezetében is bizonyos, jól megérdemelt testületi jogokat élvez. Első elnöke az érdemes Szénfy Gyula volt, — mostani elnöke Pazár István, igazgató.

2. *Év. ref. elemi iskolák.*

Ezen iskolák a 17-ik század közepe előtt támadtak. Az 1649-ben Loránthfy Zsuzsánnától származó adománylevél intézkedik az itteni ev. ref. tanító fizetéséről is. Innen kezdve az 1870-es évekig az egyháznak egy tanítója volt. A vármegye székházának áttétele erősen szaporítva az ev. ref. tankötelesek számát, a létszám újabb időben 3 rendes és egy segédtanítói állásban állapított meg.

Az ezredik esztendő tanévében 169 növendéke volt ez iskoláknak. Ezek közt 2 róm. kath., 2 izr., a többi ev. ref. Az I. osztályba 58, a II-dikba 42, a III-dikba 24, a IV-dikbe 27, az V-dikbe 13, a VI-dikba 5 növendék járt. Az I. és II. vegyes osztály tanítója volt Varga Antal, működési éve 53. Az év második felében Kun Elek s. tanító helyettesítette. A III., IV., V. leányosztályok tanítója volt Horváth István, legutolsó egyházi tanács végzés szerint vezető tanító, a szabolcsmegyei tanítók nyiregyházi járáskörének elnöke. Működési éve 30. A III–VI. fiuosztályokat tanította Bán Lajos, ki egyuttal az ev. ref. egyház orgonista-kántora is. Működési éve 3 év.

A mult évben a diszes paplakkal együtt felépült a kényelmes, tágas iskolahelyiség is s ezzel is egy lépéssel előrehaladt a tekintélyes ref. egyház tanügye.

Az iskolahelyiség szolgál a már is tekintélyes nevet kivívott ev. ref. egyházi dalárda gyakorló-terméül is.

3. *Gör. kath. elemi iskolák.*

A legrégibb helybeli egyház kétségkívül a gör. katolikus. Innen van, hogy iskoláiról is elmondhatjuk, hogy származásuk kikutatása végett a legrégibb korba kellene visszamennünk. Valószínűleg a XIII–XIV. század homályos emlékü időszaka az, a melybe ezen iskolák eredete visszavezet. Jelenleg 3 tanító

vezetése alatt működnek. Az első vegyes osztályban 110 gyermeket tanít Korpos Mihály két év óta, a II—VI. fiuosztályokban 66 gyermeket tanít Egreczky Emil két év óta, a II—VI. leányosztályokban 52 gyermeket tanít a kántori teendőket is végző Sesztay János, 38 év óta működő tanító. Az iskolák feletti felügyeletet a lelkészi hivatal gyakorolja. A hittanítást cz évben Andrejco József segédlelkész teljesítette.

4. Izraelita hitközségi elemi iskolák.

Az izraelita hitközség első iskoláját az 1876-ik évben állította fel, akkor, a midőn önmaga is határozottabban szervezkedett. Első tanítója Guttman Jakab volt. Jelenleg 4 tanító vezetése alatt 221 (I. o. 53, II. o. 58, III. o. 68, IV. o. 42) növendék nyer oktatást. Az I. o. tanítója Schön Irma, szolgálati éve 8; a II. o. tanítója Bónis Menyhért, működik 14 éve; a III. o. tanítója Fried Ármin, működik 19 éve; a IV. o. tanítója Weisz Mór, működik 10 éve.

Az iskolák feletti felügyeletet a hitközség által választott *iskolaszék* teljesíti, melynek ez idő szerint, igen ügybuzgó, értekes elnöke *dr. Vadász Leó* orvos.

5. Róm. kath. elemi iskolák.

Ezen iskola szintén egyidejű az egyház keletkezésével; a tankötelesek rohamos emelkedése úgy a tanhelyiség bővítését, mint a tanerők szaporítását több ízben tette szükségessé. Az iskola belső szervezetének alapszabályai értelmében igazgató *Verzár István* esperes-plébános, vezető-tanító Orsovsky Gyula, a szabolcsvármegyei ált. tanító-egylet elnöke, ki osztályának önálló tanítása mellett az iskola belügyeit is vezeti. A működő tantestület tagjait képezik Verzár István elnöklete alatt Szabó Endre 32, Görgey József 29, Orsovsky Gyula 24, Kubik Róza 22, Irtzing Imre 4, Görgey István 2 év óta működő tanítók és Bányász Endre hittanár. Az 1895—96. tanévben beírt tanulók száma az I-ső osztályban 64 fiu, 65 leány; a II-ikben 70 fiu, 52 leány; a III-ikben 34 fiu, 48 leány; a IV-ikben 31 fiu, 35 leány; az V-ikben 12 fiu, 14 leány; a VI-ikben 6 fiu, 4 leány, összesen 435 tanuló.

Az iskola feletti főfelügyeletet Dr. Samassa József egri érsek gyakorolja. Közvetlen hatósága a hitközség által választott *iskolaszék*, melynek tagjai: Verzár István esperes-plébános, egyházi elnök; id. Bodnár István ügyvéd, világi elnök; Okolicsányi Géza megyei pénztárnok, főgondnok; Szellák János iparos, algondnok; Szabó Endre tanító, jegyző; Kovács István trvszéki bíró, Bajay István magánzó, Lázár Kálmán kir. ügyész, Dr. Ferlicska Kálmán ügyvéd, Dr. Sarvay János trvszéki bíró, Dr. Konthy Gyula orvos, Korányi Imre gyógyszerész, Mihovics Ferencz iparos, Orsovszky Gyula vezető-tanító, mint rendes tagok.

6. *Sima-tanyai elemi iskola.*

Noha az evang. tanyai iskolák fenntartásának költségeit jórésben a Nyiregyháza városától nyert nagylelkű nevelési alapítvány kamatai fedezik: városunk ez iskolák kormányzatát, vezetését mégis nem a maga számára tartotta fenn, hanem átengedte az ev. egyház előljáróságának, mely különben is áldozatokat hozván ez iskolákért, azt a legnagyobb készséggel gyakorolja. Csupán egy tanyai iskola van, a mely teljesen városi-községi gondozás alatt áll, s ez a *Sima-tanyai elemi iskola*.

A város nyugati határában fekvő „Sima“ nevű tanyán (melynek helyén a 17-ik században történt s Nyiregyházát is ért pusztulásig külön község is állott) ugyanis a lakosság az evang. és gör. kath. lakosok majdnem egyenlő felekezeti arányában annyira elszaporodott, hogy külön községi iskola felállításáról kellett gondoskodni.

Az iskola az 1892-ik évben állítottatott fel s legutóbb 60 növendékkel Dövényi Gyula tanító vezetése alatt oldotta meg hivatását.

Felügyeleti hatósága: a községi iskolaszék.

7. *Községi iparos tanoncz-iskola.*

Elmondhatjuk, hogy ezen a ponton városunk tanügye a leggyengébb lábön áll. A tanügyi tanácsosi állás ismertetésénél említettük, hogy az iskolamulasztások viszonylagosan

legnagyobb száma az iparos tanoncz-iskolákra kötelezettek számából kerül ki. Hogy ezen körülménynek úgy az iparos osztály értelmi színvonalának emelkedésére, mint általában a közművelődésre nem a legjobb hatása van, azt emlegetni is felesleges. A munkaidő lefoglalja a tanonczot s a mester még a munkaidő letelte után szereti őt iskolába küldeni, vagy ha küldi is, nem ellenőrzi, ha vajjon megy-e oda, vagy sem. Mindenesetre, a közoktatásnak ezen az ágán úgy városban, mint államban lendíteni kellene, mert e nemből az ezredik év nem tüntet fel dicsőséges állapotokat.

A tanítás a törvény által előírt tárgyak körül forgott s az esti órákban és a vasárnapi munkaszünet idején folyt. A tanítás helye az ág. hitv. ev. központi iskola volt. Működő tanterületen Pazár István igazgatása alatt Stoffan Lajos, Ruhmann Andor, Kubacska István, Ozvald József, Orsovsky Gyula, Irtzing Imre, Szabó Endre és Horváth István tanítók szerepeltek. A tanítványok száma — a legkülönbözőbb iparágakból összesen 409; a mennyiben ilyenről szó lehet, a növendékek f. év június 13 és 14-én tették le az évi vizsgájukat.

Az ipariskola viszonyainál sokkal kedvezőbb helyzetben van:

8. *A kereskedő tanoncz-iskola.*

Ezt 1889-ben a nyíregyházi kereskedők társulata (Nyíregyháza város és a debreczeni kereskedelmi- és iparkamara anyagi támogatása mellett) létesítette I. osztálylyal; 1890-ben megnyílt a II. és 1891-ben a III. osztály is.

Az intézet az ág. ev. egyház központi iskolájában van elhelyezve s ennek 3 tantermét díjtalanul használja. Az iskola a szükséges tanszerekkel el van látva. Van egy üveges szekrényben elhelyezett s 165 darabból álló szakszerűen elrendezett árúgyűjteménye, van ifjúsági könyvtára, mely jelenleg 160 kötetből áll, melyből 16 tudományos s tanítói könyvtár alapját képezi. Az iskolának van összesen 3 tanítója, és pedig: *Ruhmann Andor* igazgató tanítja a számtant és irodai munkákat heti 5 órában; *Tesik János* tanítja a könyvvitelt, váltóismét, kereskedelmi levelezést és árúismét heti 6 órában;

Werner Gyula tanítja a földrajzt, természettant, fogalmazást, írást és olvasást heti 6 órában.

Az iskolának keletkezése óta volt összesen 412 tanulója. Ez évi tanulók száma 72 (1889-ben, mikor az iskola megnyílt, 50 tanuló volt).

Az 1895—96. tanévben a beírt 72 tanuló között valásra nézve volt ág. h. ev. 5, református 8, róm. kath. 10, gör. kath. 4 és mózes vallású 45. — I-ső osztályba jár 36, II-ikba 18 és III-ikba 18 = 72. Illetőség szerint: helybeli 31, vidéki 41 = 72. Foglalkozás szerint: fűszer és vegyes kereskedő tanuló van 24, rőfős 13, divatáru 12, rövidáru 5, vaskereskedő 2, bőráru 3, könyvkereskedő 4, fakereskedő 2, aranyműves 1, üveges 4, gépész 2 = 72.

9. Községi ismétlő-iskola.

A 12 évet kitöltött tankötelesek részére az 1894—95-iki tanévtől kezdve fennáll a községi ismétlő-iskola. Két osztálya van s ezek szerdán, szombaton és vasárnap — hetenként összesen öt órában ismétlik meg eddigi elemi tanulmányaikat. A múlt esztendőben összesen 116 növendék vette igénybe ez iskolát, mely a tanórákat az ág. hitv. ev. központi népiskolában tartotta. Vezetői voltak Ruzsa Endre és Boczkó Lajos ágost. hitv. ev. elemi iskolai tanítók. A millenáris iskolai év vizsgája június hó 14-én ment végbe.

10. Női pariskola.

Egyike városunk leghasznosabb s legnagyobb sikereket felmutatni tudó intézeteinek. Ezelőtt mintegy 10 évvel keletkezett az áldásosan működő „Jótevény nőegylet“ kebeléből Kovách Geróné úrnő elnöksége, Szamuely Aurélné, Palánszky Sámuelné úrnők alelnöksége, Májerszky Béláné úrnő pénztárnoksága, Kovách Károlyné úrnő szertárnoksága idejében s a kiről legelső sorban kellett volna megemlékeznünk, a nemeslelkű főrangú hölgy, Dessewffy Marianna grófnő védnöksége alatt. Nyiregyháza lelkes hölgyei ez intézet megalkotásával nagy szolgálatot tettek a közjónak, a mennyiben módot nyújtottak ifju hölgyeinknek, hogy szakszerű vezetés alatt a női

kézimunkát egész a művészetig tökéletesítsék s a családot, melyhez tartoznak, minden, e nemben szükséges, izléses, szép és hasznos kézimunkával ellássák. Az ezredik év azáltal nevezetes ezen intézetre nézve, mert ifju hölgyeink igyekezetük eredményét az ezredéves kiállításra is felküldték. A kiállított darabok közül bizonyára az ág. hitv. ev. templom számára készített remek oltárterítő és a nyiregyházi hölgyek által az ezredév alkalmából a városnak ajándékozandó dísz-zászló képezik a legnagyobbszerű alkotásokat.

A nőipariskola szervezete a legszorosabb összefüggésben van a nőegylettel, a mennyiben ennek felügyelete, ellenőrzése alatt áll.

A kézimunka több csoportjába osztva, évenként körülbelül 50 növendéke van. A folyó évben Kégly Szeréna, Székely Klára és Bégányi Gizella kisasszonyok vezették az iskolát, míg a pénztárosnői tisztelet Leffler Sámuelné urnő töltötte be.

11. *Községi polgári leányiskola.*

Ezen intézet, mint egyosztályu felső leány-népiskola 1880. okt. 5-én 20 növendékkal kezdte meg életét s innen számíthatja keletkezését. Fennállásának harmadik évében már két osztályu felső népiskolává fejlődött. Ugyanekkor Poroszlay Adél igazgató-tanítónő mellé, a ki az előző két évben egyedül vezette az intézetet, Tanos Irmát választotta meg az iskolaszék rendes tanítónővé. Felső leány-népiskola maradt az 1894—95. iskolai tanévig, a midőn polgári iskolává fejlődött. Egyelőre, mint három osztályu polgári iskola nyílt meg, csak a jelenlegi tanévben lett teljes, négy osztályu polgári iskolává. Jelenleg a tanulók létszáma 160. Beiratkozott az I. osztályba 43; a II. o. 50; a III. o. 40 és a IV. osztályba 27.

Vallásra nézve: róm. kath. 41; gör. kath. 6; ág. hitv. 35; ev. ref. 27; izr. 51.

Anyanyelv szerint: magyar 153; német 7.

Szülők lakóhelye szerint: helybeli 133; vidéki 27.

Az iskolánál jelenleg működő tanerők nevei, a működési kör feltüntetésével: Bölcs házy Vilma, igazgató-tanítónő, tanít

földrajzot és német nyelvet az I. osztályban, németet a II., magyar nyelvet, történelmet a III. és földrajzt a IV. osztályban.

Jéger Emma, képesített kézimunka tanítónő, tanítja a kézimunkát mind a négy osztályban.

Kubik Katinka, a mennyiség- és természettudományi szakcsoportra képesített rendes tanítónő, tanítja a természetrajzot az I. és II. osztályban, természettant a IV., rajzot az I—IV., tornát az I—III. osztályban.

Palicz Gizella, nyelv- és történelmi szakcsoportból képesített rendes tanítónő, tanítja a magyar nyelvet az I—II. osztályban, gazdaságtant a III. osztályban, földrajzt a II—III. osztályban, egészségtant a IV. osztályban, szépirást az I—III. osztályban.

Porubszky Pál, helybeli főgymn. tanár, mint óraadó tanítja a történelmet a IV. osztályban.

Dr. Vietórisz József, főgymn. tanár, mint óraadó tanítja a magyar nyelvet a IV. osztályban. Az önképző-kör elnöke.

Werner László, a mennyiség- és természettudományi szakcsoportból képesített rendes tanító, tanítja a mennyiségtant az I—IV. osztályban, vegytant a III. osztályban, német nyelvet a III—IV. osztályban.

Zsák Endre, az ág. ev. egyház énekvezetője, mint óraadó tanította az I—IV. osztályban a műéneket.

Hitoktatók:

Bányász Endre, r. k. hittanár.

Fried Ármin, elemi iskolai izr. tanító.

Geduly Henrik, ág. h. ev. hittanár és segédlelkész.

Lic. Rác Kálmán, ev. ref. segédlelkész.

Az iskola, a mellett, hogy mint a felsőbb nevelés egy ága, kiváló hivatást tölt be Nyiregyházára és Szabolcs-vármegyére nézve egyaránt, s évről-évre való rohamos fejlődésével legjobban bizonyítja be, mily nagy szükségét pótol: kiváló gondot fordít a jellem- és szivképzésre is, úgy, hogy az ezen iskola által rendezett nyilvános ünnepélyek (pl. márczius 15-ike, milleniumi ünnep, felavatási ünnep,

záróünnepély stb.) városunk legelőkelőbb közönségének szívesen felkeresett találkozó-alkalmai s a legnemesebb szórakozást nyújtó órákhoz számíthatók.

Az iskola külömben a községi iskolaszék gondozása alatt áll, — létesülését is főkép Májerszky Béla. Porubszky Pál iskolaszéki elnökök, Haas Mór és b. e. Farbaky József iskolaszéki alelnökök, Bencs László polgármester, Sexty Gyula tanügyi tanácsos, és Fest László iskolaszéki gondnok fáradozásának köszönheti.

Az ezredik évet ezen iskolára nézve nevezetessé teszi azon körülmény, hogy az iskola izlésesen kivitt egy emeletes épületét az ezredévi ünnepélyek során avatták fel ünnepélyesen új rendeltetése számára*), — továbbá, hogy ugyancsak ez alkalommal tette le a jótékony lelkű Haas Mór iskolaszéki alelnök az intézet igazgatóságának kezéhez a maga 500 frtos milleniumi alapítványát, s ezzel létesítette az intézet első alapítványát; végül, hogy az iskolaszéki elnökség többszörös utánjárásának sikerült a tanügyi kormány figyelmét felhívni ezen hézagpótló intézetre s ígérteit venni, hogy a jövőben az állam is hozzá fog járulni ahhoz, hogy ez intézetünk hivatását még fényesebben és városunk kisebb megerőltetésével tölthesse be.**)

Rövid két év alatt polgári leányiskolánk a legszebb nevet vívta ki magának intézeteink között s ez azt hisszük, a vezetők és a tanerők oly érdeme, a mely egyrészt a legnagyobb elismerésre kényszerít velök szemben, de másrészt a legszebb kezességet is nyújtja ezen intézet jövő kifejlődése, megerősödése és további fényes haladása felől.

*) Az ezen alkalommal az épület falába illesztett emléktáblán a következő felirat olvasható: „E községi polgári leányiskolát Magyarország ezredéves ünnepének emlékére emelte Nyiregyháza városa 1896.“

**) Ezen ígérteinek a magas tanügyi kormány már részben eleget is tett, a mennyiben egy legutóbb, ép a napokban kelt intézkedése szerint polgári leányiskolánknak már a mult tanévre is 1000 forint állami hozzájárulási segélyt utalványozott.

12. *Ágost. hitv. ev. főgymnasium.*

Keletkezése az 1806. aug. 20-ára visz vissza. A helyi ev. egyház, mint számra nézve a tiszai püspöki kerületben a legnagyobb, korán belátta, hogy a hazai közművelődés iránt nagyobb fokú kötelességei vannak, mint más kisebb, szegényebb egyházaknak s azért, hogy ezáltal gyermekeinek is magasabb, tudományos kiképzését előmozdítsa, s hogy az ifjúság józan, tiszta, művelt, erkölcsös és vallásos szellemben való neveltetését lehetővé tegye, a mondott napon tartott tanácsülésén kimondotta egy u. n. „*professori*“ iskola létesítésének szükségét. Két, mintegy a magasabb fokú gymnasiumi tanítást előkészítő osztályból, de egy professor (az első volt: Karlovsky József 1806—1815.) vezetése alatt álló iskola volt ez, mely hosszadalmas, sokszor nehéz küzdelmek után tengődve haladt az 1851-ik évig, a midőn az absolut kormány által kiadott „*Obligativ-Gymnasial-Schulplan*“ („kötelező gymnasiumi oktatásterv“) oly új terheket rótt a gymnasiumok s ezekhez hasonló intézetek fenntartó hatóságaira, hogy számos hazai intézet, köztök ezen kezdetleges középiskoláink is — működését felfüggesztette. Így tartott ez az 1861-ik évig, a midőn a városunk múltjában oly fényes, előkelő szerepet játszott akkori főjegyző, *Riszdorfer János*, kinek a modernné, nagygyá fejlett Nyiregyháza sokat, igen sokat köszönhet, azon eszmének kezdett híveket toborozni, hogy — mivel egy gymnasium felállítása magának Nyiregyháza fejlődő városának ön-maga iránt tartozó kötelessége s ha meg nem tenné az ev. egyház, meg kellene tennie Nyiregyháza városának — szavazzon meg a képviselő a helyi egyháznak egy létesítendő s a professori iskola alapjaival is rendelkezendő algymnasium fenntartási alapjára 100.000 forintnyi alapítványi segélyt, míg ugyanakkor hasonlóan nevelési célokra a többi felekezetek lélekszám arányban 47000 frtnyi segélyben részesüljenek. Az ugyanazon év október 29-én tartott képviselő ezen indítványt lelkesen fogadta s nagylelkűen megszavazta s ezzel az *algymnasium* ügye meg volt mentve.

Nyiregyháza városa önmagának adta ugyan, a mit adott, de mint minden nagyobb áldozatnál, mely a közművelődés ügyét mozditja elő, úgy itt sem mellőzhetjük el, hogy külön elismeréssel ne adózzunk ezen nemes célra adott nemeslelkű adományért, mint városunk fejlesztése egyik hathatósnak bizonyult eszközeért alapítóknak, az eszme atyjának és megvalósítóinak egyaránt. Így létesült az algyimnasium, (első tanára Palánszky Sámuel volt), majd az 1884-ik évben, miután Nyiregyháza lelkes polgársága másodszer is felment az áldozat hegyére s újból letette ott a közművelődés oltárán egyik nagylelkű, 45500 forintos adományát, sőt az 1885-iki XXX. t.-cz. alapján, az 1886. márczius 30-án maga a kormány is 8990 frt évi államsegély nyújtására kötelezte magát: létesült a sokak szíve vágyát régóta képezett *főgymnasium* is. 1886. évi szeptember 1-én tették le alapkövét; 1888. január 6-án adták át magasztos rendeltetésének a főgymnasium új, homlokzatával a kállói utcára néző diszes csarnokát, melybe azóta, mint Szabolcsvármegye egyetlen teljes középiskolájába, e megye minden részéből, sőt távol északi vidékekről is özönlik a tanulni vágyó ifjúság.

E főgymnasium első igazgatója s azóta is mindmáig főgymnasiumunk ritka sikerekre visszamutatni tudó, lelkes, igazgatója *Martinyi József*. A közéletnek régi harczosa, a szónak mestere, a cselekedetekben fáradhatatlan, alkotó szellem, erős gyakorlati érzékkel bíró férfiú. A főgymnasium felettes egyházi hatóságain kívül ez intézet fejlesztésében, a tanári kar helyzetének javításában s az épen a folyó ezredik évben dr. Heinrich Gusztáv kormánybiztos közbenjöttével az állammal kötött oly jellegű új szerződés létrehozásában, mely szerint az eddigi 11000 frtnyi évi állami segély 17000 frtra emeltetik fel, *Martinyi* fáradhatatlan tevékenységének van a legnagyobb része.

Életrajzi adataiból kiemeljük, hogy 1844. márcz. 22-én született Rimaszombatban, a gymnasiumot ugyanitt, továbbá Rozsnyón és Kézsmárkon, a bölcsészeti és hittudományi tanulmányokat a budapesti egyesült protestáns theologiai akadé-

mián hallgatta. A candidaticumi vizsgát Pozsonyban tette le. Egy évet a németországi jénai egyetemen töltött. Nevelősködött Fabinyi Theofil, a későbbi igazságügyminiszter családjánál Budapesten, Görgey Arthurnál Karinthiában Viktringben és báró Podmaniczky Árminnál Aszódon. Tanári vizsgát a magyarhoni ág. h. evang. egyházegyetem által megválasztott vizsgáló bizottság előtt tett 1869. szept. 15-én a magyar nyelv és irodalomból, a földrajz és egyetemes történelemből felgymnasiumra. Nyiregyházára 1868-ban hivatott meg. 1885. óta a főgymnasium igazgatója. Huszonötéves tanári működésének évfordulóját 1893-ban ülte meg. Városi képviseleti, vármegyei bizottsági tag, egyháztanácsos, iskolaszéki tag, a nyiregyházi kereskedelmi és hitelintézet igazgatóságának elnöke, a kaszinó-egylet pénztárnoka.

Kivüle tagjai az ezredévi tanártestületnek :

Chotvács Ágost, a felgymnasiumban a német és görög nyelvi és irodalmi tanszék tanára, — működési éve 22. A VII. osztály főnöke.

Eltsher Simon az egyik mathematikai és physikai tanszék tanára, — működési éve 9. A II. osztály főnöke.

Király Béla helyettes tanár. Az algymnasiumi egyik magyar-latín tanszék tanára. Működési éve 1.

Leffler Sámuel a classica-philologiai felgymnasiumi tanszék tanára, a kormányzó tanács és pártfogóság jegyzője, egyháztanácsos, városi képviseleti és vármegyei bizottsági tag, a polgári olvasó-egylet elnöke stb., — működési éve 22.

Mészáros Ferencz a másik mathematikai és physikai tanszék tanára, természettani szertárőr, tápintézeti felügyelő, a fillér-egylet és tanári korpótlék és nyugdíjintézet, valamint a hegyaljai ág. hitv. ev. egyházmegye pénztárnoka, a helybeli meteorologiai állomás észlelője; működési éve 24. A VI-ik osztály főnöke.

Moravszky Ferencz a classica-philologiai tanszék tanára, főgymnasiumi és tanári könyvtárőr; működési éve 8. A III. osztály főnöke.

Porubszky Pál a magyar nyelv- és irodalmi és történelmi tanszék tanára. A főgymnasiumi Bessenyei-kör elnöke. A városi iskolaszék elnöke. A „Nyíregyházi Hirlap“ felelős szerkesztője; működési éve 14. A VIII. osztály főnöke.

Pauer Vilmos rendes rajztanár, a rajzszerktár öre; működési éve 2. Az I. osztály főnöke.

Szlaboczký Imre a természetrajzi tanszék tanára. A természetrajzi muzeum öre. Egyháztanácsos. Népiskolaszéki tag; működési éve 24. Az V. osztály főnöke.

Dr. Vietórisz József a classica-philologiai tanszék tanára. Tanárértékezelleti jegyző. A Casinó-egylet és színházi részvénytársaság titkára; működési éve 5. A IV. osztály főnöke.

Vallástanárok: Geduly Henrik ág. h. ev. rendes vallástanár, Bányász Endre róm. kath., Bónis Menyhért, Weisz Mór izraelita hitoktatók.

Énektanárok: Zsák Endre ág. h. ev. énektanító, Santroch Alajos városi dalárdai karnagy, a főgymn. daloskör vezetője.

Tornatanár: 1896. évi februártól Hajsó Gusztáv.

Ezen tanerők vezették a 389 főből álló ifjúság*) tanulmányi, szellemi és fegyelmi ügyét s avatták őket a tudományokba oly sikerrel, hogy a tanulmányi eredmény szerint a növendékek 11%-a jelesen, 24%-a jól, 47%-a elégségesen végzett, 15%-a javító vizsgálatra, s csak 3 %-a utasított osztályismétlésre.

A tanítás rendes időszakán kívüli tanulmányaikban a 2729 kötet tanári és 675 kötet ifjúsági könyvtár gyarapítja az ifjakat.

A tanulmányaikban és erkölcsi magaviseletükben kiváló növendékek a Somogyi Dezső, Kossuth Lajos, ifj. Somogyi Gyula, gr. Teleky-Róth Johanna, Haas Mór, Kornstein Ignác, Kovács László, Zucker Henrik, Groák Zsigmond, Nikelszky Lajos, Nikelszky Andor, Zsiska-Gráf. Augusztinyi Hrabovszky Antonia, Szekeres János, Kollner Illésné, Bajusz-kör, dr. Békéssy

*) Illetőség szerint a 373 rendes tanuló közül nyíregyházi 233, szabolesmegyei 101, más megyebeli 37, más állambeli 2.

Ignác, Mányik József, Meskó Dorottya, Szabó Miklós, Szopkó Alfréd, Fercenzi Miksa, Jóba Elek, ifjusági illér-egylet nevét viselő alapokból segély, jutalom és ösztöndíj czimén 2171 frtot és egy darab aranyat kaptak. Míg a főgymnasiun tanács által elengedett tandíj összege 768 forintot tett ki.

A szegényebb sorsu növendékeket ezenkívül a főgymnasiun *túpintézet* is segítézi, a mennyiben rendkívül olcsó áron, részben ingyen tisztességes élelmezésben részesíti őket.

A művészeti és tudományos érzék fejlesztésének szolgálatában a „*Bessenyei-kör*“, mint hetenként egyszer ülést tartó irodalmi jellegű önképző-egyesület, a „*Torna-kör*“, mint a testi ügyességet és erőt kifejlesztő egyesület, a „*Dalos-kör*“ és az „*Olvásó-kör*“ állanak. A millenium alkalmából mind e körök különösebb, fokozottabb működést fejtettek ki. Így a „*Bessenyei-kör*“ millenáris pályázatokat hirdetett, melyeken Szende Pál (VIII. o.), Pavlovits Károly (VII. o.), Honétzy Géza (VII. o.) és Takáts Endre (VII. o.) tanulók bizonyultak be győzteseknek. Az öfelsége, a koronás király jelenlétében május hó 29-én Budapesten tartott ifjusági országos torna-versenyen pedig a „*Torna-kör*“ következő tagjai nyerték meg öfelsége különös dicséretét és nyerték el a díjakat: Szokol Károly, Lefkovics Jenő, Kelemen Gábor, Szitha Sándor és Zsák Zoltán (ezüstérmek), Mácsánszky László (bronzérmek).

A milleniumi ünnepélyek sorozatából igen előkelő helyen vette ki részét a főgymnasium is, melynek ez alkalomra megírt története (l. az 1895-ik évi értesítőt) Martinyi József igazgató tollából került ki; a milleniumi országos kiállításon pedig a főgymnasium történetén kívül az épület, a szertárak, a tornaterem, egyes osztályok és termiek rajzaival, a növendékek iskolai dolgozataival és rajzaival vett részt az iskola.

A millenáris iskolai év egyik legnevezetesebb mozzanata volt végül az érettségi vizsgálat is, melyet — beleszámítva az egy-egy tárgyból javító-vizsgálatra utasított 3 növendéket, — mind a 25 VIII. osztálybeli ifju megállott. Ezeknek névsora a jelesek kiemelésével a következő: Balla Béla, Buday Gyula, Filkor Márton, Grósz Arthur, Horn Jenő, Horovitz

Ernő, Jaeger Zoltán, Juhász Sándor, Kelemen Gábor, Kerekes István, Klár Béla, *Lukrít Károly*, *Margita Viktor*, Martinyi László, Márky Mihály, Nádassy Gyula, Okolicsányi Zoltán, Spiegel Sándor, *Sulyok Kálmán*, Szabó Miklós, Szamuely Ignác, *Szende Pál*, Tóth Endre, Tóth Kálmán, Tuláts László.

A záró ünnepélyen úgy, mint a főgymnasium egyéb ünnepélyén is, nagyszámu érdeklődő közönség vett részt, mely figyelemmel kísérte az ez alkalommal régi szokás szerint végbemenő tornavizsgálatot is.

Mindezek alapján bátran elmondhatjuk, hogy városunk szellemi élete és tudományos jellegű mozgalmi tekintélyes tényezővel birnak főgymnasiumunkban. A közművelődés terjesztésének városunkban legelőkelőbb faktora, mely teljesen rászolgált arra a rokonszenves bizalomra, melylyel polgárságunk ez intézet iránt viseltetik.

Hogy a jövő, városvezető elemek nevelésében főgymnasiumunk ily szép sikereket tud felmutatni, azt kétségkívül nagyobbára fenntartó és kormányzó testülete páratlan áldozatkészségének és ügybuzgalmának köszönheti. A mostoha anyagi helyzet sehol nem képez oly kis akadályt főgymnasiumok fejlesztésében, mint a helyi főgymnasium hatóságai és fenntartó testülete előtt. Méltó dolog tehát, hogy e férfiak, mint a kor intő szavát nemcsak megérteni, de követni is tudó, a közművelődés szent ügyének áldozatot szívesen hozó férfiak neve örök emlékezetül e művet is díszitse.

A főgymnasiumi kormányzó tanács, mely a főgymnasium minden anyagi és szellemi érdekét megvédelmezzi, ügyeit vezeti s a legtöbbekben végérvényesen határoz is, a millenárius évrre a következőleg alakult meg: Elnöke *dr. Meskó László*, városunk legkiválóbb alakjainak egyike, a kaszinó elnöke, országgyűlési képviselő, a főgymnasium felügyelője, kinek ez intézet sokat, igen sokat köszönhet. Tagjai *a)* hivatalból: Bartholomaeidesz János lelkész tb. főesperes, Májerszky Béla városi főjegyző, egyházfelügyelő, Szopkó Alfréd gyógyszerész, a főgymn. pénztárnoka. *b)* Választás útján: Barzó János iparos, Benes László polgármester, helyettes főgymn. felügyelő, Bogár

Lajos városi árvaszéki h. elnök, az ev. iskolaszék elnöke; Eördegh Károly vármegyei pénztári ellenőr-könyvelő, Fest László az „önsegélyző-szövetkezet“ pénztintézet elnöke; Kubassy Gusztáv takarékpénztári pénztáros; Meskó Elek takarékpénztári főkönyvelő; Pazár István igazgató-tanító; Sexty Gyula városi tanügyi tanácsos; Somogyi Gyula kir. közjegyző; Szohor Pál városi adóügyi tanácsos; dr. Trajtler Soma városi főorvos, főgymn. tanácsos. c) A főgymnasium összes tanárai. Jegyzője: Leffler Sámuel főgymnasiunai tanár. Fegyelmi bizottsága: elnök dr. Meskó László főgymnasiunai felügyelő; tagok: Benes László, Bogár Lajos, Májerszky Béla, Somogyi Gyula; előadó: az igazgató.

A kormányzó tanács és az egyháztanács együttesen alkotják a főgymnasium fenntartó testületét, az u. n. *pártfogóságot*, melynek mindenkori elnöke a nyiregyházi ev. egyház felügyelője, jelenleg *Májerszky Béla* városi főjegyző. Ezen testület dönt végérvényesen a főgymnasium kiválóbb anyagi ügyeiben s választja meg az igazgatót és a kormányzó tanácsot.

Főgymnasiumunk ezen testületek vezetése alatt végzi magasztos hivatását és gyors fejlődése magával hozza azon kiváncsolom megvalósítását is, hogy már a közel jövőben az alsóbb osztályokkal párhuzamos osztályok állittassanak fel, hogy így a közművelődés ügyét még tágasabb körben szolgálhassa.

* * *

Tudomány, irodalom.

Nyiregyházának oly szervezett testülete, mely kizárólag a tudomány valamely ágának szolgálatában állana, nincsen. Itt a tudományos élet vagy az iskolák tantermeiben, vagy egyes tudós férfiak dolgozó szobájában nyer alakot. Termékeivel a helyi sajtó vagy az országos szakirodalmi közlönyök hasábjain vagy legfeljebb némely egyesület felolvasó estélyén találkozunk. A legújabb időben keletkezett a „*Nyiregyházi orvosok és gyógyszerészek köre*“, mely szorosabb szervi kap-

csolat nélkül azt a társadalmi jellegű feladatot tűzte ki maga elé, hogy tagjai havonként egyszer összejöve, a foglalkozásukba vágó érdekesebb gyakorlati eseteket fogják megbeszélni és érdekeiket igyekezni fognak mintegy testületi jelleggel megvédelmezni. Eddigi 3 összejövetelökön a közbizalom dr. *Jósa Andrást* ültette az elnöki székbe, — kivüle pedig az összes helybeli orvosok és gyógyszerészek tagjai ez egyesületnek; névszerint: Dr. Erneyei János, dr. Flegmann Sándor, dr. Gara Leó, dr. Hoffmann Emil vasuti orvos, dr. Jósa András, vármegyei főorvos, dr. Konthy Gyula, városi alorvos, dr. Lauffer Miksa, dr. Rosenberg Emil, járási orvos, dr. Saáry Sándor, városi alorvos, dr. Trajtler Soma, városi főorvos, dr. Springer Géza, dr. Somlyódy László, Summ H. homöopatha orvos, dr. Vadász Leó, dr. Zinner Jenő, a kerületi betegsegélyző pénztár és a „br. Hirsch Mór jótékonyági és önszegélyző egyesület“ orvosa, Korányi Imre, Szopkó Alfréd, dr. Szopkó Dezső, Léderer Ignác és Márton József gyógyszerészek. Az orvostestületet nagy veszteség érte a millenáris évben dr. Baruch Mór kir. törvényszéki orvos, kitűnő tudományos képzettségű férfiú és humánus lelkű ember halálával.

Az *ügyvédi karnak*, ezen szorosabb értelemben szintén a tudományos élet küzdőporondján működő testületnek még ilyen testületi szervezete sincs. Ezelőtt négy évvel fennállott ugyan a nyiregyházi „Jogász-kör“, de kellő pártolás hijában megszűnt. Most az ügyvédek érdekeinek, ügyeinek tárgyaló foruma kizárólag a debreczeni ügyvédi kamara. A jelenleg működő nyiregyházi ügyvédi kar névsora a következő: Legidősebb ügyvéd dr. *Bodnár István*. A nyiregyházi ügyvédi kar doyen-je. Született Nyiregyházán, 1825. év január 3-án. Jogi tanulmányait Kassán és Egerben végezte. Az 1848-iki szabadságharc alatt Szentmiklóssy őrnagy honvéd zászlóaljába volt beosztva s részt vett több ütközetben, mindaddig, míg egészségi állapota megengedte. 1850-ben Nyiregyháza város I-ső aljegyzőjévé, majd tanácsnokává s végre *helyettes polgármesterévé választott* s e minőségekben 12 évig szolgálta szülővárosát a legnehezebb politikai viszonyok között. Ezen

idő alatt több forradalmi vezérférfiut volt alkalma menekülésében segíteni s nem egynek életét is megmenteni — a miért maga is csaknem börtönbe került. 1860-ban az ügyvédi pályára lépett s azon működik mai napig, daczára annak, hogy Andrássy Gyula miniszterelnök még 1867-ben meghívta a kir. táblához s azóta is több hasonló felhívást kapott. A *helybeli Deák-pártnak* és *Casinónak* 10 évnél tovább elnöke volt. Ugyanezen párt 1869-ben képviselőjévé is felléptette, a jelöltségtől azonban önként visszalépett. Tevékenysége s alkotásairól egyébként a levéltárak adatai beszélnek. Ügyvédtársai: Dr. ifj. Bodnár István, tb. vármegyei alügyész, Buday Ferencz, dr. Edelstein Aladár, Fejér Barna, ny. kir. ítélőtáblai bíró. Fejér Imre, vármegyei alügyész, dr. Ferlicska Kálmán, városi t. ügyész, dr. Flegmann Jenő, dr. Haas Emil, Halasi János, dr. Hartstein Sándor, dr. Hoffmann Mór, Hudák Károly, Huray László, Imre János, dr. Járossy Sándor, Kálnay László, dr. Korányi Endre, Kovács Zsigmond, id. Krudy Gyula, ifj. Krudy Gyula, Márkus Károly, tb. vármegyei alügyész, Menyhért János, tb. vármegyei alügyész, dr. Meskó László, országgyűlési képviselő, tb. vármegyei főügyész, Riszdorfer János, dr. Schwartz Izidor, Sütő József, Szesztay Károly, Tulács István, dr. Zinner Samu.

Ezen tiszteletreméltó testületet is sulyos csapás érte legkiválóbb tagjai egyikének, dr. Heumann Ignác, Szabolcs-vármegye tb. főügyészének, a vidék legnagyobb jogi kapacitásai egyikének a millenáris év folyamán történt elhunytában. Neve a tiszta-eszlári pör alkalmából került felszínre; emlékét pedig számos humanisztikus cselekménye őrzi meg.

Mint tudományos érdeket szolgáló testület különös említést érdemel a *községi iskolaszék*, mely a 3 kiseddévót, egy községi elemi iskolát és a községi polgári leányiskolát gondozza, tartja fenn. Munkás elnökei közül hadd álljon itt Krasznay Gábor és Májerszky Béla neve, kiknek e nemben tett szolgálatait más helyen már kiemeltük. Az ezredévi iskolaszék elnöke *Porubszky Pál* főgymnasiumi tanár. Született Rozsnyón, (Gömörmegyében) 1855. január 22-én. Gymnasiumba Rozs-

nyón járt. A bölcsészeti tanfolyamot végezvén, tanári vizsgálatot a kolozsvári tanárvizsgáló bizottság előtt tett 1883-ban, a magyar nyelv és irodalomból. Időközben részt vett a Bosznia-Hercegovina ellen intézett hadjáratban és Mostar megvételeénél tanusított hősie magatartása miatt katonai kitüntetést is kapott. Mint br. Nyáry Sándor gyermekeinek nevelője, szerkesztette Rimaszombatban a „Gömör-Kishont“ cz. hetilapot. 1882—87-ig a rozsnyói ág. h. ev. főgymnasiumban mint helyettes tanár működött s két évig volt egyházmegyei jegyző, 1887. óta a nyiregyházi főgymnasium rendes tanára. 1894-ben megválasztatott az iskolaszék elnökének s mint ilyen, legtöbbet tett a polgári leányiskola felállítása és az államsegély kieszközlése ügyében. Az iskolaszék többi tagjai: Alelnök: Haas Mór földbirtokos. Gondnok: Fest László kereskedő. Jegyző: Orsovsky Gyula r. k. vezető-tanító. Bartholomaeidesz János ág. h. evang. tb. főesperes, Básthly Barna v. tanácsos, Benes László polgármester, Bogár Lajos v. árvaszéki ülnök, Fekete István gk. esperes-plébános, dr. Ferlicska Kálmán v. ügyész, Friedmann Károly rabbi, Horváth István ev. ref. tanító, Májerszky Béla városi főjegyző, Martinyi József főgymn. igazgató, Okolicsányi Géza megyei pénztáros, Pazár István ág. h. evang. népiskolai igazgató, Sexty Gyula városi tanácsos, Somogyi Gyula kir. közjegyző, Stoffan Lajos ág. h. evang. tanító, dr. Trajtler Soma városi főorvos, Verzár István róm. kath. esperes-plébános, dr. Vadász Leó orvos.

Természetes, hogy a midőn az iskolaszékről, mint tudományos érdeket szolgáló testületről szólottunk, ezt csak olyformán értelmezzük, hogy e testület, mint iskolafenntartó hatóság tesz eleget az általa fenntartott iskolák tudományos érdekeinek.

A magánuton való tudományos-irodalmi működést nálunk dr. Jósa Andrásón, ki az archeologia és az orvosi tudomány körébe vágó tárgyakban értekezéseket ír, — Popp György p. ü. igazgatón, ki pénzügy-irodalmi téren fejt ki elismerésre méltó buzgalmat, — Simitska Endre szabolicsmegyei gazdasági egyesületi titkáron kívül, ki az általa szerkesztett „Gazdasági

Értesítő“ cz. havonként kétszer megjelenő lapban fejti ki szakmájába vágó nézeteit, leginkább a főgymnasium tanárai képviselik. Az értesítők lapjain és szaklapokban mindenikök szerepelt önálló tudományos-irodalmi dolgozatokkal. Külön köteteket adtak ki: Martinyi József igazgató, a főgymnasium történetét írva meg egy 170 oldalra terjedő kötetben; Leffler Sámuel, ki „Római irodalom történetével“ szerezte meg a felsőbb tanügyi körök elismerését és e sorok írója, ki eddig „Luther és Zvingli szentségtanát“ írta meg, továbbá az V-ik osztály számára készült tankönyvének első két füzetét adta ki s mint a „Gondolat“ cz. theologiai-philosophiai folyóirat volt szerkesztője számos bölcsészeti és theologiai tárgy felől értekezett. Ezenkívül a meteorológiában Mészáros Ferencz, a mathesis terén Eltscher Simon, a természetrajz körében Szlaboczký Imre, a philológiában és fordítás-művek kiadásában Moravszky Ferencz, míg a költészet terén szerzett sikereivel dr. Vietórisz József válik ki, a sajtó terén pedig évek óta Porubszky Pál folytat eredményes működést.

Többek óhaja volt, hogy a főgymnasium jeles tanári kara köré csoportosulva, Nyiregyháza intelligens elemei egy rendszeres felolvasásokat tartó tudományos társulattá szervezedjenek. Az óhaj azonban óhajnak maradt.

A tudományos érdekek s az általános közművelődés érdekeinek szolgál továbbá a „Szabolcsvármegyei általános tanító-egylet.“ Ezen egyesület Nyiregyházán 1876-ban alakult s jelenleg is itt működik. Két járáskörre oszlik, u. m. nyiregyházai és kisvárdaira. Egy alapító, öt tiszteletbeli és 115 rendes tagja van, ez utóbbiak évenként egy, az alapítók pedig egyszersmindenkorra 40 frt tagdíjat fizetnek. Miniszterileg jóváhagyott alapszabályai értelmében az egyesület ügyeit 1 elnök, 2 alelnök, 1 főjegyző, 2 aljegyző, könyv- és pénztárnok s 12 tagból álló központi választmány intézi. Elnöke: *Orsovszky Gyula* nyiregyházai róm. kath. vezető-tanító, alelnökei: *Stoffán Lajos* nyiregyházai ág. ev. tanító és *Balog János* kisvárdai állami igazgató-tanító, főjegyzője: *Werner Gyula*, aljegyzői: *Kubacska István* és *Ozvald József* nyiregyházai ág. ev. tanítók,

pénztárnoka: Szabó Endre róm. kath., könyvtárnoka: Sesztay János gör. kath. szintén nyiregyházai tanítók. — Évenként Nyiregyházán, majd Kisvárdán egy rendes közgyűlést és négy választmányi gyűlést tart. Fennállása óta mintegy 70 tan- és nevelésügyi felolvasás, értekezés és gyakorlati tanítás szolgált alkalmúl a tagok önképzésére és a népiskolai tantárgyak tanmódszerének tökéletesítésére. A szorgalmas és ügybuzgó tanítók tevékenységének fokozása céljából évenként pályakérdéseket és vitatételeket tűz ki, melyek közül eddig 7 nyert pályadíjat 150 frt értékben, 12 pedig dicsérettel jutalmaztatott. Kebelében önsegélyző-egyesület is van, melynek alaptőkéje 2138 frt 33 kr. Az egyesület keletkezésétől kezdve országos jótékony egyesületeknek 1043 frt 16 krt adott. Könyvtára pedig 575 kötet könyvet tartalmaz. A folyó millenárius évben július 1-én díszközgyűlést tartott az ág. hitv. evang. népiskola dísztermében, melyen az alkalom ünnepélyessége miatt közéletünk kitünőségei közül Szabolcsvármegye főispánjával, Kállay Andrással élőkön számosan vettek részt. Ünnepi elnöki megnyitó, az ezredév tanügyi méltatása Werner Gyula főjegyző által, Kubacska István tag szavallata, a dalárda éneke és Bán Lajos tanító magas niveaun álló gyakorlati tanítása a honfoglalásról emelték ez ünnepély alkalmiságát, fényét és sikerét.

Mint a közművelődés egyik leglényegesebb zászlóvivőjéről s a közélet egyik legbefolyásosabb tényezőjéről külön kell megemlékeznünk a *helyi sajtóról* is. Hogy e tekintetben a viszonyok még nem egészen fejlettek, azt mi sem bizonyítja világosabban, mint hogy ezen nagy vidék szellemi központját képező 30000-nyi lakossal bíró városban mindössze egyszer megjelenő 3 hetilap képes magát úgy a hogy fenntartani. A minek főoka egyrészt a vállalkozási kedv hiányában, másrészt abban keresendő, hogy noha e hetilapok czíme külön-külön érdekköri képviselőre enged következtetni, lapjaink mégis az egész megye és egész város minden dolgairól cikkeznek és tudósítanak s elvesztik azon jellegzetességet, a mely egyes érdekkörök szolgálatában álló lapokat jellemez és nekik

ez érdekkörök támogatását biztosítja. Politikai párt vagy társadalmi vagy hatósági érdekkör szolgálata nélkül egyaránt a heti lapok általános niveauján áll a „Nyírvidék“, a „Nyiregyházi Hírlap“ és a „Szabolcsi Szabadsajtó“, noha bevallott czímük és czéljuk szerint az első Szabolcsvármegye hivatalos organuma volna. a második inkább a város közművelődési és társadalmi érdekeit képviselné, a harmadik pedig a Szabolcsvármegyei tanító-egylet hivatalos organumát képezné. A jellegzetességnek ez a hiánya okozza, hogy az erők egy irányban sem tömörülnek s heti lapjaink kifejlődése gyakrabban megjelenő és szellemileg is sűrűbben támogatott közlönyökké még csak a távol jövő zenéje. Egyébként mindhárom lap hasábjain sűrűn találkozunk szellemes, erőtől duzzadó cikkekkel és szépirodalmi dolgozatokkal. Legrégibb közöttük a „Nyírvidék“. Keletkezett 1879-ben. Keletkezésekor 1 évig szerkesztője Ábrányi Lajos, most jőnevű budapesti festőművész, azután 1881-től 1886. végéig szerkesztette a kiadó-tulajdonos: Jóba Elek. Nevezetes időszakot élt át az 1883-ik évben, a híres tiszaezlári per tárgyalása alkalmából, a midőn nyugodt magatartásával kedvezően befolyásolta a már-már a végletekig izgatótt közvéleményt. 1884. óta tulajdonosa Jóba Elek. 1886. óta annyiban hivatalos közlönye Szabolcsvármegyének, a mennyiben a vármegyei összes községek, főszolgabírói és központi hivatalok 4 frt előfizetési árért kötelesek azt meghozatni, míg a lap köteles terét a hivatalos közlemények közzétételére a vármegyei hatóságoknak rendelkezésökre bocsátani. Jelenlegi szerkesztője *Inczédy Lajos*, ki már 10-ik éve vezeti e lapot. Főmunkatársa dr. Prok Gyula. A „Szabolcsi Szabadsajtó“ 1885-ben keletkezett Píringér János szerkesztő és kiadó vezetése alatt. Leginkább a helyi ügyekkel és általános ethikai, társadalmi kérdésekkel foglalkozik. A városháza félhivatalos organumául ismerik. Két év óta *Sipos Lajos* városi közigazgatási fogalmazó szerkeszti. A „Nyiregyházi Hírlap“ négy év óta áll fenn. Kiadója Ferenczi Miksa könyvkereskedő. Rövid fennállása óta különösen az egyházpolitikai kérdésekben támadt izgatások és tiltkos tendenciák ellen vívott küzdelme tette nevezetessé. Czikkeinek

tárgya nagyobbára a város hivatalos és társadalmi élete. Felelős szerkesztője fennállása óta *Porubszky Pál* főgymnasiumi tanár. Jelenlegi főmunkatársa Sztempák Jenő. Tárcaíban és szépirodalmi rovatában gyakran találkozunk országszerte ismert szerzők munkájával.

E lapokon kívül régebben fennállottak más közlönyök is, azonban rövid fennállás után, mint életképtelenek, megszűntek.

A mi már azon kérdést illeti, hogy a helyi sajtó támogatóin kívül kik azok, kik mint a *szépirodalom* munkásai, közöttünk élve, országosan ismeretesek, úgy e részben két jó névre hivatkozhatunk, — úgymint: a Kálnay Lászlóéra és „Giuseppe“-re, igazi nevén dr. Vietórisz Józsefre.

Kálnay László, ez a legujabban fellépett s jellegzetes, tömör, magyaros, népies stíljével és sajátos eszmemenetével, kifejezéseivel a realisták iskolájának u. n. symbolista válfajához tartozó, most már országosan ismert író egyike városunk társadalmá legérdekesebb tagjainak. Sok szellem mellett az előadás ritka erőteljessége és a bohémek eredetisége jellemzik szavait. Míg dolgozataiban mélység, komolyság, sőt sokszor komor lemondás a humor igazi kitöréseivel váltakozik.

Életrajzi adataiból álljon itt annyi, hogy Gömörmegyében, Rimaszombatban született 1849. július 13-án. Elemi iskoláit és a gymnasium 6 osztályát odahaza, a hetediket és nyolcadikat Iglón, a jogot Budapesten végezte. 1872. végén került mint ügyvédjelölt Nyiregyházára, hol — utóbb ügyvédi oklevelet nyervén — ügyvédkedik ma is. Az irodalomban nevével csak 1894. végén találkozunk, a mikor a „Nemzet“ karácsonyi számában megjelent az országszerte feltűnést okozott „Szegény Patyus“ cz. legendája, a mit utóbb a „Hét“ 1895-iki 42-ik száma is közölt s a mivel egy csapásra neves íróink táborába küzdötte fel magát. (E ritka szép legendát Kálnay írói egyéniségének bemutatására alább egész terjedelemben közlöm.) Másodikul hozta ugyancsak a „Nemzet“ 1895-iki 1. számában „Az arisztokraták“ cz. satiráját, harmadikul az „Urambátyám“ 1895-iki 16-ik száma „Bodon báró“ cz. tollrajzát. Ezek után írta meg az „Öreg bojtár“ cz.

ötfelvonásos népszínművét, mely máig kéziratban van. Majd a „Budapesti Hirlap“ 1895-iki 268, 269, 270 és 271-iki száma közölte a „Megreparált fátum“ cz. elbeszélését, a „Divat-Ujság“ 1895-iki 21-ik száma „A legdrágább képek“ cz. novelláját, újra a „Budapesti Hirlap“ 1895-iki 339-ik számában a „Velenzei Karnevál“ címűt, a „Divat-Ujság“ 1895-iki 24-ik számában „Az öröklét sem hozza vissza“ címűt.

A „Budapesti Hirlap“ 1895-iki karácsonyi száma közölte „Ilyen az élet“ cz. ho-szabb humorisztikus rajzát, majd a „Pesti Napló“ 1896-iki 71-ik száma „A gyilkos“ című és a „Budapesti Hirlap“ 1896-iki 91-ik száma a „Megreparálhatatlan fátum“ cz. elbeszélését.

Mivel a lapok terét most nagyobbára a milleniumi aktualitások foglalják el, Kálnay dolgozataival az utóbbi időben alig találkozunk. Legközelebb azonban ismét lesz alkalmunk az ő értékes szépirodalmi dolgozataiban gyönyörködnünk. Legnagyobb feltűnést okozott munkája a

„Szegény Patyus.“

Egy szellem suhant el fölöttem. Szárnya csapásának szele úgy megütött, hogy álmomból felserkenék. Kinyitván szemeim' — ragyogó fényesség árasztá el azokat, melyet szemeim világa nem állhatván — pillái újra bezárultak. Hogy szemeimet újra felnyitám, látám magam felett a kiterjesztett erősséget mélységesmély azurkék színében, sehol rajta egy tenyérnyi felhő, egy körömnyi fehérség, látám magam alatt a fehér kősziklát, melyen feküvém, sehol egy fa, egy bokor, egy fűszál, egy állat rajta, fehér a föld jobbra, fehér balra, előre, hátra, mindenfelé, a meddig a szem ellát, csak ott, ahol a látás határa végződik — megy át ez a fehér szin a kékbe, mely tart az ég aljától az ég tetejéig és lemegy az ég másik aljáig. Fehér föld! kék ég! soha szemnemlátott fényesség! örök változatlan ragyogás! én Uram! én Teremtőm! világosítsd meg bűnös elmémet! hová jutottam?

A ragyogás kutforrása alatt magas királyi széken öreg ember ül és ragyogva ömlik el szakálla, mindenik szál — lelki béke szála; fehér a termete, fehér az arca, fehér rajta a szelidség, a szeretet, a jóság, amely árad belőle szerteszét, mint a fényesség kutfejéből a fénysugár. Szegény, szegény bűnös én! vajj' hová jutottam?

A királyi szék mellett emberek állnak talpig fehér mezben, fehér ábrázattal, de szárnyuk van, földigérő fehér szárnyuk, túl

rajtuk, jobbról is, balról is, apró gyermekek tetőtől-talpig fehérben, mindenkinek egy-egy ezüstsíp a kezében. Középen a királyi szék előtt óriási fehér mérleg függ a levegőégben, serpenyői majd a földet érik, nyelve az egekig nyúl fel. A mérlegen innen, előttem, mögöttem, mindenfelől körültem fehér, tetőtől-talpig fehér emberek, nézve a fehér földre, verve fehér mellüket, fehér kezükkel. Ó Uram! ó Teremtőm! merre, hová jutottam?

De mi ez a zsongás, amely oly folytonos, oly megszakadás-talan, mint az ég kéksége, a föld fehérsége, a fényesség ragyogása! „Ó bűnöm! ó én bűnöm! ó én rettenetes bűnöm!“ ezt susogja a zsongás, ezt susogja a végeleáthatatlan sokaság minden imádkozó ajka. Oh irgalom Istene! ne hagyj el!

De hát ez mi? A fehér síposok felől valami zeneszerű hang ered, valami lélekpihentető, valami szívnyugasztó hangok. A mérleg bal serpenyőjébe fehér alakok fehér zsákokat raknak, ugyan nehéz lehet, ami benne van — szörnyen görnyednek alatta. Vajjon mi lehet benne? Egy fehér zsákot elejt egy ember, kihasad, kiömlik a bennevaló, hát — arany, tiszta arany, tiszta sárárany.

„A hitközségnek hagyott két millió forintot“, keresem a hang forrását, hát látom, hogy egy magas, földigérő fehér szárnyu, fehér alak áll túl a mérlegen, az olvassa egy nagy, fehér könyvből ezeket a szavakat:

„A szent egyletnek adott egy millió forintot.“ Rakják a zsákot, a fehér zsákokat a görnyedő emberek, a görnyedő fehér emberek, a fehér mérleg bal serpenyőjébe, rakják, rakják.

„A szegény tanulóknak adott egy milliót.“ Rakják a zsákokat, egyre rakják.

„A jeruzsálemi szentházra hagyott három milliót.“ Rakják a fehér zsákot, egyre rakják.

„A damaskusi betegek házánaak adott két milliót.“ A fehér zsákok hegygyé nőnek.

„A sukkóthi elnyomorodottak, munkatchetetlenek, szélütöttek házánaak egy milliót.“ Elfogyott az arany, elfogyott a zsák, lapáttal hányják az igaz gyöngyöt, az ónikszot, a gyémántot, a rubintot, a smaragdot, minden, de minden drágakövet a mérlegre. A kincs — szikrazuhatagként leömlöve — betölti a zsákok közeit.

„A magdalai tébolyodottak házára adott másfél milliót.“ Lapát lapát után ömlik a drágakő, tölti a bal mérlegserpenyőt, de a mérő nyelve nem billen.

„Mi hát az a bűn, melyet ennyi jó cselekedet le nem nyom?“ így kérdem magamtól én — „avagy Jósafát völgye ez a hely, hol bűneinkkel, érenyeinkkel megmértettünk?“

„Te mondád, Jósafát völgye ez, hol bűneinkkel, erényeinkkel megmérettetünk“ szöla hozzám az angyal, ki a nagy könyvből olvas vala — „ez itt, kinek drága kenetekkel kényeztetett, drága szövetbe burkolt testére még egy rá nem illő szegényes, nyilván idegen bekecs is vagyón vetve: Mardochai, Izsák fia Askelonból, aki felett az Ur ítéletet mond és törvényt ül, emez meg a jobb serpenyőben aki fekszik, csupán azzal a zajlott halottas lepedővel letakarva, ezzel az összegémberedett kézzel-lábbal, ezzel a kintől görbe háttal, ezzel a gondszántotta homlokkal, éhség-, betegség-ránczolta ábrázattal — a sichembéli Lázár, a Gád fia; koldusok koldusa emez, királyok ura amaz.“

A mérleg nyelve nem mozdul, több zsák nincs, a lapát a csupasz földet kotorja.

És mint mikor jönne a szél napnyugatról és a menny távoli dörgésének hangját hozná magával, e hanghoz fogható hang szálla alá a magasból, az Ur szava:

„Mardochai, Izsáknak fia Askelonból! megmérettél és igaznak nem találtattál. Ne légyenek tenéked idegen isteneid énelőttem — ezt parancsolám én népemnek a Sinai hegyen. Te, míg az én házamba jártál — a Mammont imádtad, a szegények zsirjával, a koldusok verejtékével töltöttél, attól hízta. Attól, mikor az Amálek hegyeiben a szomjuság ölte meg ötezer emberedet, attól, mikor az emoréusok földén tizezer munkásodat az országutak kikövezése után — éhen hagyta halni, attól, mikor a káldeusok pusztáin tizenötezer meztelen munkásod — kikről te szedted le a rongyot -- megfagyott. Töltöttél, magad és pénzes zsákjaid ezekkel azért, hogy magvad gyökeret verjen a földi fejedelmek között, hogy a hatalom, a melyet a Mammon pénze ad — örökké, örökös urrá tegye őt a saját vére és az idegen nemzetek felett. De meglátogatlak én, miként Jóbot és tőled, akitől a szegény-, az ügyefogyott-, az öreg-, a gyermek-, a beteg könyörgése, nyomorusága, kétségbeesése — egy siklust elvenni nem tudott, elvettem egyetlen fiadat, letörtem házadnak virágát. Ezekért ezzel és mérhetetlen kincseidnek a köznyomoruság enyhítésére való odaadásával — meg lakoltál, megfizettél, de van, amiért még nem fizettél meg. Ez a szegény ember, ott a jobb serpenyőben, kinek testét számlálhatatlan kincseid felbillenteni nem bírják — a te magad és övéid-, a te pénzed-, világi javaid iránt felettébbvaló módon táplált szerettednek, könyörületre való siketségednek — a Mammon oltárára tett áldozata. Elosztottad kincseidet, mikor meghalt, akire hagyhattad, mikor e miatt mind becsét veszttette előtted, de megölted szegény Lázárt, mikor a haláltól egy pár sikluson — megválthatod vala. Lázár! ülj jobbomra! Mardochai! menj az örök kárhozatra!

Felvirradt már a nap Sichem mezejére, besütött Lázárnak, a Gád fiának kis — kunyhó-ablakán is. Lázárt szegényt, a Gád fiát, az ő népével vegyest lakó szamáriabéliek — csak úgy hitták maguk közt, hogy: „Patyus“; születvén neki — már huszonnégy esztendeje — minden esztendőben egy-egy gyermeke, amelyik mindenik, ki esztendő, ki másfél esztendő korában, már ki mikor tanult meg beszélni, az atyjának Atyus helyett mind azt mondogatta az orrán át, hogy: „Patyus“.

— Kedves jó öregem! ránk szakad az ünnep, kalácsot kék sütni, sem egy darabka fám, sem egy marok szalmám, annak a tizenkét gyereknak, akit az Uristen meg is adott, meg is tartott — áldott legyen a szent neve érte — jól esnék egy kis meleg kalács, jól esnék a kemencze melege, négy nap óta alig volt tűz a házunknál, pedig ablakunkig ér már majdnem a hó — szól az öreg Sára hidegtől, meg éhtől — elkényszeredett, de — galambszelid hangon.

— Meglesz, jó öregem, életem hű párja — felel a vén Patyus s huzza is a keshedt ujjas lajbi fölé molyette galléru báránybőr bekecsét — meglesz, édes lelkem, ha belehalok is.

— Ugyan ne vétkezzék — szólt rá a jó Sára — halált emleget még, mikor egészséges, olyan mint csak a makk, erős, mint a vas ék.

Dörmög rá az öreg, szólna is valamit, meg nem is, de végre — elhallgat, el nagyon . . . nem hagyja a szíve.

— Adjon Isten erőt, egészséget Zsiros Tót Mihály uramnak — ezzel köszönt be a föld mivéléséből jól meglépesedett szamaritánushoz a szegény vén Patyus.

— Adjon kigyelmed vagy — két pengőcskét kölcsön fát hozni magamnak, csillag feljöttére jó kalácsot sütni, ünnep örömére nála melegedni, Bimbó lovam él még, ledolgozom vélle.

Zsiros Tót Mihály is, Pohos Jobbágy Ferencz, Pénzes Telik István — mind azt mondja: nincsen. Ha van, lelkük rajta, verje meg az Isten.

Ballag szegény Patyus, megy Askelon felé, gondolja, hogy ottan — több a gazdag ember, hátha az Uristen lelket is, lelket is — adott tán beléjük a sok jó pénz mellé. Be is esteledik, amire odaér.

— Szerencsés jó estét, sok jó egészséget — így köszön nagy bizton a gazdag kalmárnak, hisz sok portékáját régi idők óta hordja falujának, sok pénzét magának — két pengő forintot, hogy ha Isten ismer, adjék az ünnepre, nagy jó uram! kérem, visszadom hittel, ha nem, ledolgozom a Bimbó lovammal, nem halok meg addig, míg azt meg nem érem.

Gazdag kalmárnak sincs nekivaló pénze. Ahogy nincs, úgy éljen. Megerősíti hát a szívet végtére, hogy dus Mardochájtól, nagy faasztagoknak dús gazdag urától — fát kontóra kérjen.

— Nem adok jó szóra. Szóra, meg hitelbe' adott fűteléknek árát soh'se látom — szólla a dúsgazdag Mardochai kevélyen — hagyja a bekecsét zálogba' barátom, hiszen úgy sem fagy most valami keményen.

Ballag a vén Patyus a vén Bimbó mellett, a méter kölcsönfa rajta a talyigán. Csak otthon lenne már! Csak otthon lenne már! De az éhes Bimbó a lábán alig áll, nem hogy menni tudna. Fordított ostornyél s a sok belekivánt guta meg nyavalya — nem hogy erősítne, nem hogy lelkesítne, sőt mintha ereje lankadna, meg fogyna.

De páhog e helyett mindig jobban, jobban — a metsző muszka szél ember, ló szemébe.

Átjárja a bőrit, borzolja a szőrit, fagyot fű lelkébe, félcsupasz testébe.

Meleg bekecs nélkül ember ezt nem állja. S héj! a bekecs nincs itt, ahol szükség vón' rá, ott lóg az zálogul a gazdag Mardochai meleg szobájába'.

Gérádzik a vizszin, gömörödik a sár. Harsog a gyenge jég, hogy rámegegy a kerék, szorítja a Bimbó, csak úgy ropog a hám, hajh, de öreg a sár, nem bocsátja elébb.

— Irgalom szent atyja! Ne hagyj el, ne hagyj el. — Ott látszik már Sichem, hol a sötétségen átpislog az apró ablakok világa, ott a falu végen, ott az én kis házam, odavárnak engem — apró cselédeim, meg a feleségem. De hiába várják. Patyus eleventen — nem ér haza többé.

A Sichem alatti ér hidja meredek, kivágta a szélét a sok terhes kerék, emelné, emelné — vén Patyus a küllőt, jaj de tehetetlen megfagyott kezével — ahoz csak kárjába, csak vesztire kapkod, így üti a kovács, ha kezét szél éri — vas nélkül az üllőt, de utóbb immár az üllőt se találja, csak melléje csapkod.

Megmossák a vénnek — a vén Patyus testét, nyújtóztatnák is, hogy szépen temethessék, nem nyúlik ki Patyus, kő minden idege, megvette a hidnál az Isten hidege.

Kenyeret ki ád most tizenkét árvának? Majd csak az, aki ád az égi madárnak. Hát ruhát ki ád rá — tizenkét árvára? Majd csak az, aki ád mezők liljomára.

És ekképen ezeknek utánna elérkezvén a dúsgazdag Mardochai megmérettetésének ideje, könnyünek találtaték vala minden jótéte-

ményes aranyaival, drágaköveivel egyetemben ő a szegény Lázár testéről zálogba lehuzott bekecsnek miatta.

Mert megvagyon írva Mózes törvényének ötödik könyvében a szeretet réguláinak közepette :

„Hogyha pedig az ember szegény lezend, ne maradjon nálad annak záloga. És léssen néked ez igazság a te Urad Istened előtt.“

„*Giuseppe*“ (Dr. Vietórisz József) a maga bájos költészetével és űde technikájával köti le olvasói figyelmét. Az ő költészete tiszta, mint a napsugár. Melegség, fény ömlik ki belőle, úgy, hogy verseit olvasva, lehetetlen fel nem üdölnünk a léleknek azon a harmoniáján, melylyel költeményeiben találkozunk. A családot, a hazát szerető, a nagy természet szépségein elandalgó, vallásos kedélyű ember érzésvilága árad ki belőle mindenütt. Lyrikus, kinck alapvonása a boldog megelegetedés, a hevülő szeretet és a tiszta remény.

Dr. Vietórisz, a főgymnasium e szép reményű fiatal tanára, született Nyiregyházán, 1868. ápril 27-én. Gymnasiumba Nyiregyházán és Budapesten járt. A bölcsészeti tanulmányokat a budapesti tudomány-egyetemen végezte. Ott nyert tanári oklevelet s bölcsészet-doktori diplomát „Summa cum laude.“ 1893. óta rendes tanára főgymnasiumunknak. Versei régóta sűrűn jelentek meg a „Hét“, „Vasárnapi Ujság“, „Magyar Génusz“, „Új idők“ cz. szépirodalmi folyóiratokban, valamint a helyi lapok hasábjain is. Ez év tavaszán számosak ösztönzésére végre kiadta őket külön kötetben is „Giuseppe költeményei“ czim alatt.

Városunk közönsége mindig szívesen olvassa költeményeit, melyekben forma és tartalom egyaránt szépen találkoznak s hogy költészete szélesebb körökben is kedves, bizonyítja az, hogy a fővárosi szépirodalmi közlönyöknek is szívesen fogadott rendes munkatársa. A jövőben úgy Kálnaytól, mint tőle még igen sokat várhatunk.

Giuseppe költeményei közül álljon itt bemutatoul a „Magamról“ cz. csoport első költeménye :

Én is . . .

Én is reméltem szebb jövődöt,
 Álmodtam én is szépeket,
 Fordúlt a koczka, majd meg eldőlt,
 Itt fölemelt, ott levetett.
 Pályám rögén ha megbotoltam,
 Nem zúgolódtam, lehajoltam,
 S ha volt virág is itt-amott,
 Feledtem én a bánatot.

Én is hevültem lángszívemmel,
 Éretted : emberszeretet,
 És úgy találtam, jobb az ember,
 Mint a minők az emberek!
 Eltaszított, a kit öleltem,
 Testvér helyett ellenre leltem,
 Nem férheténk meg boldogan,
 Magam maradtam, egymagam . . .

Én is rajongtam lelkesülten
 Szabad honért és nemzetért,
 De hajh! erőmet túlbecsültem,
 Nem pusztá szót várt — tette kért!
 Átszellemlülve, meghatottan
 Hiába jártam, buzdítottam,
 Fennen kiálták szent nevét —
 És férfiszív nem volt elég . . .

Én is kerestem azt az oltárt,
 Mely hirnevet, fényt osztogat,
 Dicsőség, hányan ostromolták
 Hatalmas, büszke sánczodat!
 Nem vihatánk vállvetve, bátran,
 Útjokba estem — félre álltam,
 S küzdelme vértanujaként
 Csak nézi lelkem azt a fényt . . .

Én is szerettem . . . ó az élet,
 Ég s föld azé, a ki szeret!
 Egetverő nagy szenvedélyek
 Már nem kinozzák lelkemet:

Nem kell a nagy világ, cserébe
 Egy kis világot kaptam érte,
 S e kis világ mind, mind enyém,
 Megtestesült hit és remény!

Én is daloltam . . . mint varázsra
 Fogant meg a dal ajkamon,
 Édes borongós suttogása
 Szívből fakadt, csendes dalom ;
 S ha senki más nem hinne néki,
 Van egy, ki szózatom megérti,
 És ő, ez egy elég nekem :
 Te szentem, üdvöm, mindenem !!

A nyiregyházi szü'etésű s irodalommal foglalkozó férfiak sorában megemlítendő még Andor Endre, ki Cyprián név alatt ír a „Budapesti Hírlap“-ba szívesen olvasott tárczacikkeket és legifj. Krudy Gyula, ki mint a „Nagyvárad“ munkatársa, majd a Fenyvessy Ferencz szerkesztésében megjelenő „Magyar Ujság“ belmunkatársa a novella-írás terén aratott sikert.

* * *

Művészet.

Ha a közművelődés állapotát azzal a mértékkel mérnök, hogy milyen fokon áll benne a művészetek szeretete és ehez képest mennyire virágzanak benne a művészet egyes ágai, úgy Nyiregyháza városáról nem valami hizelgő képet alkothatnánk magunknak. De hát az igazság úgy áll, hogy a művészetek szeretete és felkarolása nem megelőzni, de követni szokta a teljesen kiforrott közműveltséget.

A művészetek egyes ágaiban ugyan már bizonyos fejlődési fokozatot el tudtunk érni, s ilyenek a képzőművészetek közül az építészet, a melynek különösen ujabbkori alkotásai közül számos sikerült középület képét olvasóim fénynyomat-mellékleteinken láthatják. A legtöbb középület stylszerű és monumentális kivitele egyaránt dicsérik az építkező hatóságok és testületek izlését, s a tervezők és vállalkozók (nagyobbára a Barzó-Vojtovits, továbbá Mehlhouse és Király czég) szorgal-

mát, ügyességét; a szőlőművészetek közül pedig a dalművészet az, melynek ismételve aratott szép sikereiért itt is kifejezzük elismerésünket.

Mindenesetre ez leginkább a *városi dalárda* hivatásérzetének és vezetői buzgalmának tulajdonítható. Ez a lelkes csapat dr. Ferlicska Kálmán elnökkel és a dalárda lelkével, *Bogár Lajos alelnökkel* az élén mindent elkövet, hogy a dal dicsőségének Nyiregyházán és ezen túl szélesebb körben újabb babérokot szerezzen. Különösen Bogár Lajos, a dalárda hosszabb idő óta mindmáig lelkes alelnöke s társadalmi életünknek különben is egyik előkelő tagja az a férfiú, a kinek e nemes egyesület felvirágzását nagyrésztben köszönheti. *Bogár Lajos* született Nyiregyházán. Tanulmányait a gymnasiumi részben helyben és Iglón elvégezvén, Sárospatakon a jogot hallgatta s ennek végeztével haza jött joggyakorlatra; az ügyvédi vizsgát már 24 éves korában letevén, 7 évig ügyvédkedett, azután két ízben egymásután egyhangulag városi árvaszéki ülnökké választatott s 6 év óta a helyettes árvaszéki elnöki állást is viseli. Társadalmilag folyton tevékeny szerepet játszott, minden humánus és jótékonyági ügyet a legmelegebben karolt fel. A dalegyletnek kezdettől fogva lelke; az ev. egyháznál 9 év óta iskolai felügyelő (l. „Iskolák“ cz. rovatunkat) és főjegyző.

A milleniumi évben is dicsőséggel működő dalegylet történetére s életére vonatkozólag álljanak itt a következő felvilágosító adatok:

A magyar dal összhangzatos művelését már az 1860-as évek elején kezdette meg városunk társadalma, Szénfy Gusztáv, Szénfy Gyula, Parizsa János, Jurányi Hugó, Kralovánszky Mór, Nagy Lajos, Rácz Gyula és többen ekkor és a későbbi években ez eszmének buzgó apostolai voltak, azonban a több ízben szervezett egyesületek mindegyike több-kevesebb siker után csakhamar kimúlt. Az 1885. év őszén *Rácz István* akkori ref. segéd, jelenleg szatmári rendes lelkész és *Jóna Géza* joggyakornok egy dalegylet alakítása iránt újabb mozgalmat indítottak s buzgó törekvésüket siker koronázta. 18 működő taggal megalakult az egylet, alapszabályait elkészítette,

kormányhatóságilag jóváhagyatta s egyenesen belépett az országos dalárszövetségbe. Első elnöke volt Nagy Lajos törvényszéki, jelenleg járásbíró, alelnöke *Bencs László* városi tanácsos, jelenleg polgármester, karmestere Rácz István, titkára Jóna Géza. Tényleges működését még az 1885. évben kezdette el s azt eléggé kedvező siker koronázta és habár az egylet alapítója és lelke Rácz István rövid egy év után kisvárdai lelkészszé lett megválasztatása miatt az egyletet el is hagyta, működésében fenn nem akadt, mert Jóna Géza titkár, a minden ízében zenész, fennkölt lelkének teljes lelkesedésével ragadta kezébe a vezénypálczát s napról-napra, évről-évre mindig csinosabbá téve az egyesületet, annak karmesteri tisztét 1891-ig viselte. Közben Nagy Lajos elnöki tisztéről lemondott s az egyesület hálája elismerésül örökös disztagjának választotta meg. Őt követte az elnöki tisztben Bencs László, alelnökké pedig *Bogár Lajos* városi árvaszéki ülnök, az egyesületnek kezdettől fogva igaz barátja, lett megválasztva. Jóna Gézát a titkári székben Virágh József, majd ennek eltávozása után rövid ideig Werner Gyula s legutóbb Orsovsky Gyula követték. Jóna Géza 1891-ben a karmesteri állásról leköszönt, helyének betöltésére Horváth István ref. tanító kéretett fel, ki azonban ezen állásáról alig egy havi működés után leköszönt. Bogár Lajosnak alelnökké lett megválasztatása korszakot alkotott az egyesület történetében, mert eltekintve attól, hogy az egylet minden tagja osztatlan bizalmával és szeretetével környezte, fáradhatlan tevékenységét kezdettől fogva oda irányította, hogy az egyesület színvonalát a hazai kiváló dalegyesületek magaslatára emelje, az egyletet erőssé, tiszteltté és versenyképessé tegye. Ezen cél elérése tekintetéből nem akarva az egyesületet a karmesteri állások további kísérletezéseinek kitenni s számot vetve az egylet anyagi erejével, fizetéses karmesteri állás rendszeresítését hozta javaslatba, mely javaslat elfogadása után ezen állásra országos pályázat hirdettetett s a jelentkezők közül egyhangulag *Santröch Alajos* zenetanár választatott meg, ki állását 1891. évi december 1-én elfoglalván, azt kiváló buzgósággal, teljes szakértelemmel s országosan elismert

dicsőséggel viseli mai napig is. Az egyesület vagyoni és erkölcsi emelése tekintetéből indítványba hozta, hogy az egyesület védnököt válasszon s a közgyűlés az egylet védnökéül Szabolcsvármegyének általánosan tisztelt főispánját, *Kállay Andrást* egyhangulag megválasztotta, ki is ezen tisztet örömmel fogadván az egyesület ügyét alyai gondoskodásába vette s veszi ez időszert is. Végül oda igyekezett, hogy az egyesület — más egyletek példájára — külső jelvényt, zászlót készíttessen. Ebbeli törekvését is fényes siker koronázta; 1892-ben elkészült 500 frt költséggel a diszes aranyhímzetű fehér selyem zászló s még ugyanazon évben nagy ünneppéggel fel is avattatott. A zászlóra gazdag aranyhímzésű szalagokat eddigelé Kállay Andrásné ő méltósága, mint zászló-anya, a helybeli, ungvári és tállyai hölgyek ajándékoztak. Benes László elnök, ki az egylet vagyoni helyzetének gyarapítása tekintetében feledhetlen érdemeket szerzett, 1892-ik évben elnöki tisztéről lemondott s helyére *Dr. Ferticska Kálmán* városi t. ügyész választatott meg, ki elnöktársa Bogár Lajossal, Orsovszky Gyula titkárral, Novák Gyula az egyletnek kezdettől fogva mai napig is közkedvelt pénztárosával és Santroch Alajos karmesterrel vezetik a ma már városunk társadalmi életében hézagot pótló, közkedvelt és a közönség részéről dédelgetett egyesület ügyeit.

Az egylet évenként több nyilvános dalestélyt tart, ezenkívül készségesen vesz részt mindennemű hazafias, jótékonyági és kulturális ünnepélyeken. Eddigelé zászlaját a debreczeni és ungvári dalegyesületek 25 éves jubileumain, továbbá Kisvárdán, Nagy-Kállóban, Mátészalkán tartott önálló hangversenyeken, *Tállyán* a Kossuth Lajos templom újjáalakítása alkalmával rendezett országos jellegű egyházi és világi ünnepélyen s az *1894-ik ében Fiumében* tartott országos dalversenyen lobogtatta meg s annak mindenütt, a hol szerepelt, dicsőséget szerzett, mit a helyi, vidéki, sőt a hazai hírlapok kellőleg tanusítottak s a mit tanusított az országos jury, mely az egyletet harminczegy versenyző egyletből kiemelt 14 egylet között hízegő elismeréssel és díszoklevéllel tüntette ki.

Az egyletnek elnökségén és karmesterén kívül jelenleg 29 működő tagja van és pedig, I. tenor: Bodnár István, Izsóf János, Juhász F. Lajos, Hajsó Gusztáv, Kracsah János, Korponay Sándor, Szabó Péter, Valent András. II-ik tenor: Bacher Lajos, Görgey István, Jánószky László, Lojek József, Stoffan Lajos, Tóth Endre. I. Bass: Gavallér István, Fazekas János, Fábry Béla, Kubacska István, Mácsánszky Lajos, Ozvald József, ifj. Szabó Endre. II-ik bass: Deák János, Henter Antal, Irtzing Imre, Mayer Ferencz, Nádasz Kálmán, Orsovsky Gyula, id. Szabó Endre, Statkievitz Román.

Ezenkívül az ev. ref. egyháznak és az izr. statusquo hitközségnek van szépen virágzó énekkara, a melyek az istentiszteletek fényét, a lakosságnak felekezeti külömbség nélkül nem egy izben kifejezett meglegedésére emelik.

A szólóművészetek másik ágát, a *zenét*, ha ezt mint műzenét értelmezzük, Nyiregyháza még csak a jövőben lesz képes felmutalni, ha majd az embryójában levő zeneegyesület tényleg ki fog fejlődni. A multban ugyan láttunk szerepelni egy vonós-négyest, melynek tagjai a kiválóbb zeneértők (Santroch Alajos, dr. Hoffmann Mór, dr. Hoffmann Emil, Pazár István, Friedmann József és a most már országosan, sőt a külföldön is ismert hegedüművész, Friedmann Sándor) köréből került ki, — de ennek élvezetes előadásában újabb időben nincs alkalmunk gyönyörködni.

Azonkívül egyes kiválóbb családok salonjaiban, műkedvelők hangversenyein és — s e tekintetben elég szerencsések vagyunk, mert a haza és a külföld legjelesebb művészei, egy-egy Hubay, Thomson Caesar, Ábrányiné, Blaha Lujza, Káldy-társulata stb. szerencséseltettek ismételten is — a nagy művészek vendégtájkáiban tömörül össze az, a mit városunk zenei életének nevezhetünk.*)

Végül meg kell emlékeznünk a művészetek egyik legnevezetesebb ágáról, a *színművészetéről* is. A millenáris év e részben annyiban szerencsésebb a régebbi éveknél, mert

*) Egyik zenei nevezetességünk Benczy Gyula cigányprimásnak messzeföldön híres zenekara is. Geduly.

legalább állandó színházzal dicsekedhetünk, a melyet nagy áldozatok árán a helyi társadalom egyes kiválóbb képviselőiből és Nyiregyháza városból, mint egyik áldozatkész pártfogóból álló részvénytársaság épített meg különösen Somogyi Gyula kir. közjegyző buzgólkodására; de a színügy pártolásában még mindig meglehetősen elmaradt állapotot találunk. A millenáris évbe különben *Bokody Antal* színigazgató jónevű társulata vezette be nálunk a színészetet, — míg nevezetessé tette az évet *Jászay Mari* urnő, a nemzeti színház kitűnő tragikájának a nyári évadban öt estére terjedt vendégjátéka.

A színügy felvirágoztatására most van alakulóban a „színügypártoló egyesület“ Bencs László polgármesterrel az élén. Vajha siker koronázná ennek nemes vállalkozását!

A művészetek többi ágáról, festészetről, szobrászatról városunk szempontjából annyiban lehetne még szó, hogy a mai magyar festőművészek egyik legjelesebbje, *Benczur Gyula*, városunk szülötte, — míg a szobrászatot remélhetőleg igen szépen fogja nálunk képviselni a Holló Barnabás szobrászművész által a vármegyeház előtti téren a közel jövőben felállítandó *Bessenyei-emlékszobor*.

* * *

Társadalmi élet. Egyesületek.

Hogy Nyiregyháza régi kedélyes társadalmi élete, mely a beavatottak állítása szerint különösen a hetvenes években virágzott, most a látszat szerint megszűnt, zárkózottabb, mintegy osztályokra tagoltabb jelleget öltött magára, azt sok mindenféle okon kívül, melyek forrása egész az egyéni felfogásig és családi életig vezetvén, itt bírálat tárgyát nem képezheti, leginkább abban leli magyarázatát, hogy városunk társadalmi élete szinte észrevétlenül fejlődik ki és változik át a régi kis város kedélyességéből a nagyobb város komolyabb formái közé. Egyébiránt a ki nem kerül, ma is megtalálja városunkban a kedélyes társadalmi életet, azt a kedélyes kört, a melybe hivatása és egyéni helyzete természetesen vonzza.

Nagyobb összejövetelek, hol egész társadalmunk találkozhatik, nem hiányzanak. Az összekötő kapcsot majd a nyilvános multságokon, majd az egyesületi élet körében ma is meg lehet találni. Hogy egyes kivételek, talán önmagukra disputált előjogok téves alapján itt is vannak, kik kiváltságos helyzetöket a minden jó társadalmi élet főfeltételétől, az egyes társadalmi osztályok elegyülésétől féltik: az baj nekik, de nem a társadalomnak, a melynek nem a kivételek beteges izlését, de a nagy egész magasabb érdekeit kell szemé előtt tartania. S végül, a hol a hasonló hivatásuak száma szaporodik, ott szinte önkéntelenül is beáll ezeknek külön szervekedése, a mi ha bekövetkezik, sokaknál azt a téves hitet ébreszti fel, hogy ezzel a társadalom, mint egész részekre szakadozik. Pedig a dolog úgy áll, hogy mennél tömörebb, egységesebb és összetartóbb egy-egy ily rész, annál több jogot tud magának kivívni az ösztársadalomban, annál inkább élénkíti ezt és talál magának hozzá átvezető utakat.

Nyiregyházán a millenáris évben általában kifejlett egyesületi életről szólhatunk. Ezt bizonyítja az általam már eddig is felhozott egyesületeken kívül a következő számos más egyesület, úgymint:

a) *A jótékony nőegylet.* Keletkezése visszamegy 1851. ápr. 13-ára, a midőn Nyiregyháza nemeslelkű hölgyei az emberszeretet magasztos érzelmeitől indítatva, „jótékony nőegyletté“ alakultak azon czélból, hogy a városi teljesen árva leánygyermekök ügyét felekezetre való tekintet nélkül felkarolják, az életnek megtartsák, 16 éves korukig felneveljék s ezután tovább elhelyezésükről gondoskodjanak, azokra még 18 éves korukig felügyeljenek.

Alakulása idejében Benkő Istvánné és Trsztyánszky Ferenczné urnők állottak az egyesület élén, titkára pedig Grenerczy Andor volt. Az önkényuralom alatt megszűnt, majd Draskóczy Sámuelné úrnő elnöklete alatt 1866. október 28-án újra felvette az elejtett fonalat, s ezóta Bodnár Istvánné, Kovács Mihályné, Benczur Miklósné, Bónis Sámuelné, Krasznay Gáborné, Groák Zsigmondné, Szesztay Károlyné, Kovách Gerőné,

Palánszky Sámuelné, Szamuely Aurélné, Májerszky Béláné, Kovách Károlyné és Korányi Imréné urnők vezetése alatt a legnemesebb odaadással tett eleget kitűzött szép hivatásának. A titkári hivatal teendőit időközben id. Bodnár István és dr. Meskó László urak vitték; míg jegyzökként szerepeltek Moesz Béla, Hudák Károly, Palatitz Lajos, Máthé György, Krasznay Sándor és dr. ifj. Bodnár István urak.

A mint már említve is volt, az árvaház fenntartásán kívül megalapította a nőegyesület 1885-ben a nőipariskolát, ezt a virágzó intézetet is s ezt, mint azt, minden szükséglet kielégítésével fenn is tartja. Évenként körülbelől 14—16 árvát segélyez. A szükséges költséget néhány kisebb alapítványának (Deák-alma, a halhatatlan hazafi sajátkezűleg kifaragott almája kisorsolása útján támadt, továbbá városi -- Szakay Endreféle és Zucker Henrik-féle alapítványok) kamatain kívül tisztán társadalmi uton, tagdíjakból és jótékonycélú előadásokból (a jóhírnévű thea-estélyek és műkedvelői előadások jövedelmeiből) szerzi be. Évenkénti költségvetése 1200 forintot tesz ki, melynek szükségletéhez az évenként átlag 200 forintot tevő adományok is hozzájárulnak. Legnagyobb jóttevője az egyesületnek Dessewffy Marianne grófnő, védnöknő, a ki maga évenként 100 forintnyi segélyt ad az egyesület céljaira. Az egylet tiszta vagyona a mult év végén 7325 frt volt. Az egyesület jelenlegi vezetői: Elnöknő: Básthly Barnáné urnő; alelnöknők: Flegmann Lipótné és dr. Kovách Elekné urnők; pénztárosok: Novák Gyuláné és Pazar Istvánné urnők; szertárnoknő: Palicz Lajosné urnő; titkár: (már 24 év óta az egylet szolgálatában) Leffler Sámuel főgymnasiunai tanár; jegyző: Maurer László törvényszéki aljegyző.

b) Izraelita nőegylet. 1864-ben keletkezett özv. Klár Áronné és dr. Flegmann Miksáné urnők vezetése alatt. Céljai: helybeli izr. különösen nő-szegények segélyezése. Ma már 150 tagja van az egyesületnek s ezek áldozatkészsége és az egyesület által rendezett jótékonycélú összejövetelek sikere annyira kifejlesztette ennek cselekvő képességét, hogy ma már évenként 50—60 elszegényedett nőt segélyez évente

összesen mintegy 1200 frttal. Az ügyek élén ma özv. dr. Heumann Ignáczné urnő, mint elnök áll; alelnöknők: Haas Ignáczné és Polacsek Józsefné urnők; pénztárnoknő: Léderer Ignáczné urnő, titkár: Kende Jenő úr.

c) Ugyancsak a jótékonyág gyakorlására áll fenn az izr. *Chcwra-Kadischa* (szent-egylet) cz. egyesület is. Célja: a gyászoló családnak vigasztalása és szükség esetén segélyezése; szegény betegek gyógyittatása és ápolása; az elhunytaknak izr. szertartás szerinti eltemettetése és az eltakarítás módzatainak meghatározása és a sirkert feletti felügyelet. 33 év óta áll fenn. Első elnöke, alapítója Steiner Lipót volt. A tagok száma jelenleg 120. Elnök: Friedlieber Sámuel; alelnökök: Bergstein Lajos, Menczel Dávid; jegyzője: Engländer Fülöp; pénztárnoka: Grosz L. H.; ellenőre: Silberstein László. A jótékonyág gyakorlására évente 800 forintot költ.

d) A *Vereskereszt-egylet* nyiregyházi városi választmányát 1880. május havában alapította meg 112 taggal néhai Sztárek Ferenczné szül. Eperjessy Krisztina úrnő, ki a választmány első elnöknője is volt s fáradozásáért ő Felsege a királyné sajátkezüleg irt elismerő levelével tüntettetett ki. A titkári s gazdai tisztet már a megalakuláskor s azóta is ez utóbbit Somogyi Gyula kir. közjegyző viselte és viseli. Első férfi elnöke Verzár István róm. kath. plébános volt. Fennállása óta e humánus egyesület számos izben nyújtott segélyt az elhagyottaknak, vagy csapással sújtottaknak; így pl. Eperjes, Nagy-Károly tűzvészsújtotta, Szeged árviz által tönkretett, Zágráb földrengés által meglátogatott lakosságának, valamint helybeli, megyei szerencsétlenül jártaknak fennállása óta 1250 forintnyi segélyadományt nyújtott.

Jövedelmét a tagok díjai és a választmány által rendezett társas összjövedelek képezik. Most 203 rendes, 3 ötven forintos, 6 husz forintos és 33 tiz forintos alapító tagja van. Jelenlegi elnöknő: *Kállay Andrásné* úrnő, Szabolcsvármegye főispánjának neje. Huzamosabb ideje elnöke, kit az egylet körül szerzett érdemeiért ő Felsege a királyné szintén a legmagasabb kéziratával tüntettetett ki, *Sztárek Ferencz*: Nyiregy-

háza város főkapitánya. Gazda: Somogyi Gyula; titkár: Kertész Bertalan. Ezenkívül 12 úrnő s 12 úr képezik a választmányt.

Az egyesület helyi választmánya a folyó millenárius évben anyagilag és erkölcsileg fényesen sikerült tánczvigalmat rendezett. Jelenlegi vagyona 1510 frt.

e) *A 48-as honvédek egylete.* Ez öreg, érdemes harcosokat egyesíti egy közös társadalmi körbe. Elnöke id. Krúdy Gyula; a városunkban szerepet játszó férfiak közül számosan tagjai e kegyeletünket kiérdemlő egyesületnek. Névsoruk: Ács György közvitész, Bartos Gusztáv hadnagy, Benkei István közvitész, Brezina Mátyás közvitész, Barzó János őrmester. Czemen György közvitész, Fajcsik Sámuel tizedes, Frank Sámuel közvitész, Fekete János őrmester, Hoffmann Adolf hadnagy, Kazár András közvitész, Kakas (Kohn) István közvitész, Kocsis Mihály közvitész, Kovács Gerő főhadnagy, Krúdy Gyula százados, Kállay Ferencz százados, Kozák Sándor őrmester, Mészáros János közvitész, Szénfy Gyula hadnagy, Szentmariay Gyula őrmester, Saáry Pál hadnagy, Szathmáry Ferencz őrmester, Spisák Mihály közvitész, Ujfalussy László őrmester, Vrabélyi József tizedes, Virág Kálmán őrmester, Zajácz Márton tizedes, Zupkó Péter közvitész. Ezek közül 18 nyugdíjat húz.

f) *Casino-egylet.* Alakulása visszavezet az 1832-ik évbe, a midőn a városnak néhány művelt és lelkes lakosa áthatva attól a gondolattól, hogy csak a műveltség terjedése teheti egészen nagygyá és erőssé ezt a várost, tanácskozást tartott egy „Magyar olvasó társaság“ létesítése céljából. A szándéket tett követte s 1832. decz. 8-án meg is alakult az egylet, mely a mostani casino alapját képezi (l. Lukács Ödön „Nyiregyháza története“ 2 k. 241 l.) Első elnöke Inczedy György, az akkori polgármester, illetve városbíró volt. Az egyesületnek akkor 50 tagja volt, kik főczélul a magyar nyelvben való előhaladást s ennek terjesztését tűzték magok elé.

Azóta ez a tiszteletreméltó egylet rendkívüli fejlődést vett s ma a legelső azon társadalmi szervek között, melyek Nyiregyháza értelmiségét közösségbe hozzák.

Elnöke, lelkes vezére helyi társadalmunk kiváló tagja, *dr. Meskó László* országgyűlési képviselő, a főgymnasium buzgó felügyelője, az ev. tiszai püspöki kerület egyik ügyésze, Szabolcsvármegye tb. főügyésze s számos más tiszteletbeli hivatal hordozója.

Dr. Meskó László született 1851. szeptember 23-án Nyiregyházán, hol édes atya néhai Felső-kubini dr. Meskó Pál, Nyiregyháza városának 45 éven át főorvosa s egyszerűsmind az ág. evang. egyház egyik kimagasló és ügybuzgó vezérférfia volt.

Gymnasiunai tanulmányait az akkor még csonka nyiregyházi- és az eperjesi gymnasiumokban elvégezvén, a jogi pályára lépett. Jogi tanulmányait a budapesti és a bécsi tudományegyetemen végezte. Az egyetemi tanfolyam bevégezése után nagyobb utazást tett Olasz-, Franciaországban és Svájcban, elsajátítván anyanyelvén, valamint a német és tót nyelveken kívül a francziát és olaszt is.

1877-ben szerezte meg a jogtudori és ügyvédi okleveleket s szülővárosában nyitotta meg ma is virágzó ügyvédi irodáját.

Már az 1878-ik évben városi tisztügyészszé választatott, amely állásában egész az 1892. év végén orsz. képviselővé történt megválasztásáig maradt meg. Azóta mint választott képviseleti tag és mint a képviselőtestület több albizottságának tagja vesz részt a város ügyeinek intézésében.

Az 1892-ik év november 25-én az épen nála látogatóban volt nagy hazafi: Irányi Dániel elhalálozása folytán árván maradt Békés-városi kerület br. Kaas Ivorral szemben országgyűlési képviselővé választotta függetlenségi és 48-as programmal. Az idegen város részéről őt ért ezen kitüntető bizalom azonban épenséggel nem gátolta és nem gátolja abban, hogy szülővárosa és vármegyéje, valamint az azokban létező intézmények ügyei iránt a legmelegebb érdeklődéssel viseltessék.

A képviselőházban eddigelé főként igazságügyi, közművelődési, közjogi, pénzügyi és közigazgatási kérdésekben szólalt fel, több ízben (így a fizetési meghagyásokról szóló törvény-

javaslat, az 1896-ik évi költségvetés és legutóbb nagy szabású beszédben a közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmából) a Kossuth Ferencz elnöklete alatt álló függetlenségi és 48-as párt megbízásából fejtven ki a párt álláspontját, amely pártnak egyébként 3 év óta egyik jegyzője.

A képviselőház bizottságai közül tagja a közigazgatási bizottságnak, valamint beválasztották a képviselő választások feletti kuriai biráskodásról és a közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslatok tárgyalására alakított külön bizottságokba is.

Szabolcsvármegye törvényhatósági bizottságának 1878. óta választott tagja, 1889. óta pedig vármegyei tiszteletbeli tisztifőügyész. Tagja a közigazgatási-bizottságnak, az állandó választmányának és több albizottságnak.

Egyházi téren 1878-ban kezdett tevékeny működést kifejteni, amikor az ág. h. evang. egyház tiszteletbeli jegyzője lett. A presbiteriumnak 1879. óta tagja; több éven át volt egyházi főjegyző; 1889-ben az egyház és a hegyaljai egyházmegye ügyésze; néhány év előtt a tiszai egyházkerület egyik világi jegyzője, majd egyik ügyésze lett.

Az ekkor még 6 osztályú nyiregyházi ág. h. evang. gymnasium felügyelő tanácsába 1882-ben választatott be; az 1889. év február havában pedig a már akkor 8 osztályra kiegészített főgymnasium felügyelőjévé választatott meg, amely állásában azóta igen sokat tett a főgymnasium felvirágoztatása, különösen pedig az államsegély emelése és szerződéses biztosítása körül.

A nyiregyházi Casinónak előbb választmányi tagja, 1886. óta pedig minden tisztujítás alkalmával egyhangulag újból megválasztott elnöke. Választmányi tagja a polgári olvasóegyletnek, igazgatósági tagja a takarékpénztárnak, a termény- és áru-közraktár egyesületnek, a színház-részvénytársaságnak stb. Az ipartestületnél pedig mint iparhatósági biztos működik évek óta.

Mint tartalékos hadnagy vett részt Brennerth tábornagy csapatával a boszniai hadjáratban, melynek befejeztével főhad-

nagygyá lépttetett elő s mint ilyen helyeztetett át az 5-ik honvédhuszárezredhez.

Széleskörű tevékenységét annak minden ágazatában körültekintő gondossággal szerencsésen párosult önzetlen lelkesedés és határozottság jellemzi. Kiváló szónoki képessége — organumának kellemesen csengő volta, előadásának ritka folyékony-sága és szabatossága révén — nemcsak szülővárosa határain belül, de a képviselőházban is előkelő helyet biztosítanak számára a szónokok között.

A közügyek terén kifejtett munkásságában magasabb célokért küzd és különös figyelemben részesíti a közművelődés fejlesztését.

Nála hivatottabb elnöke a casinónak nem is lehetne. Az ő vezetése alatt intézi a Casinó tisztikara ezen tiszteletreméltó egyesület minden dolgát leliismeretesen, a magyar nemzeti közművelődés és a társadalmi tisztesség érdekeinek szorgos megóvásával. Az egyesület milleniumi tisztikara egyébiránt a következő tagokból áll:

Alelnök: Lázár Kálmán kir. ügyész.

Igazgató: dr. Trajtler Soma városi főorvos.

Pénztáros: Martinyi József főgymn. igazgató.

Titkár: dr. Vietórisz József főgymn. tanár.

Könyvtáros: Hoffmann Ferencz törvényszéki pénztárnok.

Gazda: Okolicsányi Géza vármegyei főpénztárnok.

A választmány tagjai: Bencs László, Bleuer Lajos, Haas Mór, Halasy János, Korányi Imre, dr. Kovách Elek, Kubassy Gusztáv, Megyery Géza, Mikecz Dezső, ifj. Mikecz János, Péchy Gyula, Porubszky Pál, Somogyi Gyula, Sütő József, Szikszay Pál, Szlaboczký Imre, Sztárek Ferencz. Póttagok: Kálnay Zoltán, Geduly Henrik, Báthly Barna, Leffler Sámuel. Számvizsgálók: Fejér Imre, Ferenczi Miksa, Szamuely Aurél.

Az egyesületnek jelenleg 195 rendes, 32 ideiglenes, 110 vidéki, összesen 337 — az időközben felvett egyénnel együtt 350 tagja van. A tagdíjakból és egyéb forrásokból befolyó jövedelem évente 12000 frtot tesz ki, melyből az egyesület az egyes hivatalnokok és a szolgaszemélyzet díjazásán kívül

a 8 teremből és lakásokból álló bérhelyiség (jelenleg a takarékpénztár épülete) bére fejében 1300 frtot, a villanyvilágítás évi költsége fejében 3000 forintot fizet. A közművelődésnek a következő összegekkel áldozik: közművelődési jelleggel bíró jótékony czélokra évenként 2–300 frttal, hírlapok tartására 500 frttal, könyvtára gyarapítására 500 frttal.

Könyvtára jelenleg 4000 kötetből áll s évenként átlag 1500 kötettel és füzettel gyarapszik. Úgy az egyesület alapszabályai, mint könyvtára a közelmúltban kerültek revisió alá, úgy, hogy az egyesület tagjai szigorított feltételek mellett, de rendezettebb viszonyok között használhatják a Casinó gazdag könyvtárát.

g) *Polgári olvasó-egylet.* A polgári olvasó-egylet, mint hatalmas társadalmi s közművelődési tényező, 28 év óta teljesíti nemes missióját e város falai között.

Nyiregyháza iparosztályának polgárai érezték azt, hogy a társadalmi és szellemi központi élet közszükségletet képez s tudva azt, hogy csak egyesült erővel lehet nagyobb czélokot megvalósítani, 1867. február havában „Ipar-kör“ czím alatt egyletet alakítottak, mely 17 taggal május 4-én a város hatóságának engedélye mellett hivatalos működését tényleg megkezdé. Ideiglenesen megválasztott tisztikarát következőkép választá: Elnök: Kacska János, jegyző: Jozska János, pénztáros: Bencs János.

„Polgári olvasó-egylet“ czímet 1868-ban vett fel, a midőn alapszabályai megerősítettek; könyvtárának alapját, mely mintegy 180 kötetből állott, — az 1861-dik évben létezett, — de a hatalom által betiltott „Polgári-kör“ fennmaradt tőkéje s egyéb jövedelmek képezték. Gyöngyösy Sámuel ref. lelkész két évi elnöklete alatt ezen egylet tagjainak száma előbb 63-ra, majd 449-re emelkedett.

Gyöngyösy Sámuel Nyiregyházáról elköltöztvén, helyére elnökül: Krasznay Gábor polgármester, pénztárnokul: Barzó János választattak meg; s az egylet 265 taggal újra 3 évre szervezkedett.

Négy év leforgása után előbb Jurányi Hugó városi főjegyzőt, majd Matheidesz Gusztáv gyógyszerészt találjuk az elnöki székben, Pazár István pedig a pénztárosi tisztelet töltötte be.

1876-ban Kovács János főgymnasiumi tanár lett elnök, Pazár István jegyző s az egyesület 1879-ben állandóan megalakult.

Kovács Jánosnak 14 évi páratlan erélylyel viselt elnöki hivataloskodásának s a mellé választott tisztikarnak sikerült az egyesületet nemcsak az elért színvonalon megtartani, de azt emelni is; 600 kötetet meghaladó könyvtárát Pazár István először leltározza s ezenfelül szellemi igényeinek kielégítésére 17 szépirodalmi és napilapot járát.

1890. január 1-től Kovács János elhunytával Leffler Sámuel főgymnasiumi tanárt emelte a közbizalom az elnöki székbe s egy évvel később Pazár István jegyző lemondásával Ruzsa Endre népiskolai tanítót választá jegyzővé, Stoffan Lajost könyvtárnokká és Pataky Lajost pénztárnokká, míg Barzó János, az egyesület régi buzgó tagja alelnök lett.

Az egyesületnek jelenben működő tisztikara legjobb tehetsége szerint igyekszik ezen egyesület fennállását, sőt felvirágzását biztosítani, mi is a következő tényekben nyilvánvaló: Tudományos felolvasásokat rendeztet, a közszellemet társas összejövetelek által ébren tartja, a politikai torzsalkodásnak helyiségeiben helyt nem ad s a tagokat egymáshoz nem az időt megölő, gyakran végromlást szülő hazard játékok, hanem az egyesület szép könyvtárának közös használata, szépirodalmi és napilapok olvasása és szeliden szórakoztató játékok fűzik egybe.

Ma az egyesület harmadfélszáz tagot számlál, könyvtárában 1000-et meghaladó mű van, harmincnél több szépirodalmi és napilapot járát, a kegyelet oltárán folytonosan áldozatokat hoz, jótékonytágot gyakorol stb.

Valóban ily nemesen működő intézményre városunkban főleg törekvő polgártársaink ismereteinek gyarapítása és nemes üdülése végett nélkülözhetlen szükség van s mi csak üdvözölni tudjuk az egyesület buzgó tisztikarát, élén a lelkes

elnökkel, szép hivatásuk nemes felfogásáért. *Leffler Sámuel* kezében az elnöki pecsét igen jó kézben van. Az ő mindenre kiterjedő figyelme és buzgalma szinte provokolják őt ily diszes állásra. E munkás férfiú rövid életrajza a következő: Született Rimaszombatban, (Gömörmegyében) 1851. május 26-án. Gimnasiunai osztályait Rimaszombatban és Iglón végezte, a bölcsészeti és theologiai tudományokat Pozsonyban hallgatta. Itt nyert lelkészi oklevelet is. Időközben nevelősködött Schulppe Emil családjánál és báró Nyáry Matild gyermekeinél. Tanári képesítést nyert az ág. h. ev. egyházegyetem tanárvizsgáló bizottsága előtt 1875-ben a természettanból, 1878-ban a latin nyelv- és irodalomból a felgymnasiumba. Nyiregyházára 1874-ben hivatott meg segédlelkészül és főgymnasiumi helyettes tanáruul. 1878. óta rendes tanára, időközben igazgatója is volt a főgymnasiumnak. 1888-ban utazott Németországban, 1894-ben Olaszországban s tanulmányai eredményét rokonszenves írói stýlben beszéli el az 1895-iki értesítőben és a hírlapok hasábjain. Egyike a legkedvesebb, legrokonszenvesebb alakoknak s Nyiregyháza legtevékenyebb férfainak. 1890-től elnöke a „Polgári olvasó-egyletnek“ s működésétől a jövőben is sokat várhat ez egyesület.

h) Felekezetenélküli népnevelési egyesület. Néhai Lukács Ödön, Szabolcsmegeye boldog emlékü ev. ref. esperese, a kiváló szónok, mint a vármegyei népnevelési bizottság elnöke alakította meg a bizottság tagjaival a felekezetenélküli népnevelési egyesületet 1891-ben. A taggyűjtéssel Okolicsányi Géza árvaszéki ülnököt bízták meg, a kinek buzgó közreműködése mihamar összehozta a szükséges számban a tagokat, még pedig olyformán, hogy a központi taggyűjtés szétágazott a megeye minden járásába. 10 forint alapítási díjjal 62 tag jelentkezett s ezek tagsági díjai képezik az egyesület tőkéjének alapját. Az egyesület célja felekezetre való tekintet nélkül a vármegyei szegény, ellátás híján levő iskolaköteles gyermekeket neveltetésükben elősegíteni, az iskolaintézményt a lehetőségig gyámolítani. Ezen célra a vármegye összes kiválóbb nyilvános helyein a gyűjtő-perzselyek ki vannak téve s a

gyűjtött pénz beszédésével minden ily helyen egyes tagok meg vannak bízva. A több tagból álló választmány élén mint elnök *Korányi Imre*, mint titkár Werner László polgári leányiskolai tanár, mint pénztárnok Werner Gyula elemi iskolai tanító állanak.

i) *Önkéntes tűzoltó-egylet*. 1884. márczius hó 9-én alakult meg Krasznay Gábor akkori polgármester és Kerekrethy Miklós akkori főkapitány fáradozására 66 működő, 126 alapító és 16 pártoló taggal olyformán, hogy Nyiregyháza városa 2000 frtot készpénzben és 1463 frtot szerekben adományozott ez egyesületnek. Első elnöke: Kovách Gerő, alelnöke: Kerekrethy Miklós, — első s azóta is mindig működő főparancsnoka: Sztárek Ferencz, alparancsnoka: Májerszky Béla, ügyésze: dr. Meskó László, titkára: Okolicsányi Géza, orvosa: dr. Trajtler Soma, pénztárosa: Korányi Imre volt. Az első őrseget 1884. aug. 14-én tartotta; 1889. aug. havában 5 éves, 1894. szept. havában fényesen sikerült 10 éves jubileumot és zászlószentelést tartott. Megalakulása óta e sorok keletkezéséig 3350 őrseget állott és 350 tüzésnél volt a város tűzbiztonságának védelmére, még pedig oly bravurosan és oly ritka sikerrel, hogy Nyiregyházán a tűz, ez a máshol oly féktelenül pusztító elem, daczára a nádfődeles építkezésnek és a vízhiánynak, soha jelentékenyebb kárt okozni nem tudott. Működő tagjai közül eddig 14-en haltak meg, de egy sem mentő munkája következtében. Ritka kiképeztetését főleg Breuer Szilárd úrnak, a budapesti városi tűzoltóság első segéd tisztjének köszönheti, ki mindjárt a megalakulás után félévig tanította az egyesület tagjait a szükséges gyakorlatokra. József főherczeg ő fenségének elismerését is kiérdemelték, a mennyiben az 1886-ban a kaszárnya-égés közben tanusított páratlan ügyességért a főherczeg úr őket elismerő beszédben tüntette ki. Legutóljára s most már negyedszer a folyó év július 6 és 7-ik napján itt végzett szemle-útja alkalmából tisztelegtek a fenséges úr előtt. Jelenleg 75 működő, 98 alapító és 9 pártoló tagja van az egyesületnek. Elnöke: *Bencs László* polgármester, alelnöke: Básthy Barna városi tanácsos, főparancsnoka: *Sztárek Ferencz*

főkapitány, alparancsnok: Bertalan Kálmán rendőrtanácsos, ügyész: dr. Meskó László, titkár: Okolicsányi Géza, orvos: dr. Konthy Gyula, pénztáros: Novák Gyula. Ezenkívül 24 választmányi tagja van. Leltár szerinti vagyona 9047 frt 50 kr. Készpénz vagyona 2300 frt. Városi évi segélye 400 frt. — Ez egyesületnek Nyiregyháza városa és lakossága rendkívül sokat köszönhet, mert hiszen ki sem számítható az a kár, a mit ez egyesület nem létében a keletkezése óta előfordult 350 tüzeset a város lakosságának vagyoni helyzetében okozhatott volna. A pártfogásra tehát ez egyesület is a legnagyobb mértékben érdemes.

k) Kereskedő-ifjak egylete. Célja: a művelődés előmozdítása, a magyar nyelv terjesztése és művelése a kereskedelemben, a nemesebb érület fejlesztése, szaktudományok ösmertetése és közbenjárás helyeszközlésnél.

Tisztikara: Elnök: *Léderer Ignác*, alelnök: Klár Lajos, titkár: Kende Jenő, főjegyző: Hoffmann Mihály, aljegyző: Goldstein Gyula, pénztárnok: Hercz Aurél, ellenőr: Klein Sándor, könyvtárosok: Pollatsek Géza és Stern Jenő, háznagy: Schiller Gyula. Tagjai: 5 alapító, 14 pártoló és 72 rendes, összesen 91. Ezek között 12 főnök, 79 alkalmazott (segéd, könyvvezető). Alakult 1886-ban. A megalakulás évében költségelőirányzata: bevétel 375 frt, kiadás 290 frt volt; vagyonnal nem rendelkezett. A legutóbbi költségelőirányzat szerint: bevétele 1020 frt, kiadása 1012 frt. Vagyona 1290 frt, azonfelül 219 frt koroda-alap. Az 1895—96. egyl. évben rendezett *három felolvasó-estély*, melyen közreműködtek Geduly Henrik, Sovány Dezső, dr. Springer Géza, Guttmann Zsigmond, Simitska Endre és Baruch Arthur; *Silvester-estély* decz. 31-én az egylet tagjainak közreműködése mellett közvacsorával egybekötve.

Február 8-án *tombola-estély* a Korona szálloda termében.

Ápril 8-án *Széchenyi-estély* a Korona szálloda dísztermében. Közreműködtek Geduly Henrik, dr. Vietórisz József, a városi dalárda és Benczi Gyula zenekara. Könyvtára 500 kötet.

1) *Iparos-íjjak egylete*. Keletkezett 1883-ban. A nyiregyházi általános ipartársulat akkori elnöke, néhai Andráscsik József és dr. Ferlicska Kálmán alakították meg 170 taggal. Az egylet célja eredetileg az utas- és betegsegélyezés volt, majd a szakértelem fejlesztése, a művelődés elősegítése, hasznos szórakoztatás és testképzés, hazafias érzelmek ápolása és fejlesztése. Ma a társládák intézményének törvényhozásilag történt felállítása és illetve a kerületi betegsegélyző pénztárak szervezése folytán az utas- és betegsegélyezés, mint cél, elesett, de annál nagyobb erővel és sikerrel karolja fel az egyesület az önképzést. Évenként 2—3 hazafias ünnepélyt (márczius 15, azelőtt Lajos napja, október 6, a folyó évben a millenium kezdete), 3—4 műkedvelői színelőadást és táncestet, ugyanannyi szavaló és felolvasó estet rendez. Ilyformán az egyesületnek nagy érdemei vannak a nyiregyházi iparososztályban a legutóbbi 14 év alatt beállott szellemi fejlődés létrehozásában. Jelenleg 132 tagja van az egyesületnek. Kezdetől fogva máig a lelkes s különösen ezen egyesület felvirágoztatása körül rendkívüli érdemeket szerzett *dr. Ferlicska Kálmán* városi t. ügyész áll élén, mint elnök; működésében pedig odaadó önzetlenséggel Kozma György alelnök, Kiss Andor jegyző és Nagy Géza pénztárnok támogatják.

m) A „*Báró Hirsch Mór jótékonyági és önszegélyző egyesület*“ helyi fiókja a folyó évben szintén megalakult. Célja: a tagokkal szemben az általuk befizetett tagsági díj alapján a segélyezés gyakorlása betegség esetén, a midőn a tag vagy családja ingyen gyógyszert és orvost kap, maga a tag megbetegedése esetén heti 5 frt pénzségélyt; a tag elhalálása esetén az egyletben kitöltött évei számához és ahoz képest, hogy mely osztálynak volt tagja, családja 200 frttól 1200 frttig terjedő végsegélyben részesül. Jelenleg 112 tagja van a helyi fióknak. Titkára: e sorok írója, orvosa: dr. Zinner Jenő. A tagdíjakat beszedi: Acs József egyesületi alkalmazott. Irodahelyisége Templomtér 3. sz. Központi hivatal: Budapest, Teréz-körút 3. sz.

n) Az elébbi egyesülethez hasonlóan, de sokkal szűkebb keretben gyakorolják az önségélyt a *temetkezési társulatok*. Jelenleg 3 van. A legkiterjedtebbnek elnöke Eördegh Károly vármegyei ellenőrkönyvelő; a másik kettőé: Kondás József és Nádasy János iparosok. Halálozás esetén a tag ingyen eltemetetésben részesül.

Az előző szakaszokban felemlített (dalárda, Szabolcs-vármegyei általános tanító-egylet, színházi részvénytársaság, szinpartoló- és zeneegyesület stb.) és az eddig elősorolt egyesületeken kívül mint egyesületi jelleggel bírókat itt is fel kell hoznunk a később bővebben is kifejtendő s egyesületi uton szervezkedett ipartestületet, kereskedők társulatát, szabolcsvármegyei gazdasági egyesületet stb., annak igazolására, hogy városunk társadalmi, habár egyes körökbe oszolva, de hatalmas tevékenységet fejt ki a közjó és közművelődés előmozdítása körül.

* * *

Politikai élet.

A dolog természetéhez képest erről csak igen rövidesen emlékezünk meg, annál is inkább, mert a közművelődés és a társadalom érdekeivel csak a vezető személyiségek és az egyes politikai pártok, mint az egyesülés által keletkezett testületek révén hozható összefüggésbe.

Nyiregyházán régtől fogva eleven politikai élet volt. Ilyen ez ma is. A választásoktól még nagy időköz választ el s már is erősen tömörültek a pártok. Az alkotmányos aera kezdete óta uralkodó pártként, mint egész Szabolcsvármegyében, Nyiregyházán is az 1848-as függetlenségi párt szerepel, mely csak egy ízben maradt kisebbségben a szabadelvű párttal szemben. Választások előtt és alatt eleven korteskedés folyik városban és tanyákon egyaránt s a pártok minden lehető eszközzel igyekeznek jelöltjeiknek többséget szerezni. A politikai pártállásnak ez a megosztottsága azonban nem szolgál gátul a társadalmi élet egységes kifejlődésében.

Nyiregyháza jelenlegi országgyűlési képviselője *Beniczky Miksa Márk Farkas*. Született Liptómegey Benick községében

1829. február 5-én, az ősi nemes Zemche-nemzetségből, melynek Ben ágából a Beniczky, Schem ágából a Csemnitzky nemesi család veszi eredetét. A gymnasiumi és philosophiai tanulmányokat Lőcsén és Rozsnyón, a jogot Kassán végezte. Tanulmányai elvégzése után, mint minden ép kezű és ép lábú fiatalember az épen akkor kiűtött szabadságharcz katonái közé lépett s beállott az I. honvédhadtesthez tartozó s nagyobbára tanulókból álló egri 26-ik honvédzászlóaljba. Előbb Klapka, majd Nagy Sándor vezérlete alatt küzdötte végig a szabadságharczot s részt vett a szikszói, kereszturi, rakamazi, verpeléti, szolnoki, tápió-bicskei, isaszeghi, nagy-sarlói, a kétszeri váci és komáromi, a Vág melletti, a Buda-vár bevétele alkalmából és Debreczen mellett a muszkákkal vívott ütközetekben. A szabadságharcz lezajlása után birtokán tartózkodott, majd több éven át Borsodvármegye első aljegyzői tisztét viselte. 1863. óta Nyiregyházán telepedett meg s ügyvédi gyakorlatot folytatott s mint ilyen gr. Lónyay Menyhért akkori pénzügyminiszternek is ügyvédje volt. 1884-ben felhagyott az ügyvédi gyakorlattal s visszavonult simai tanyai birtokára, honnan 1890 ben Vidliczkay József akkori országgyűlési képviselő elhunytával s 1892-ben a képviselőházba küldte a nyiregyházi választó-kerület bizalma s azóta volt az Irányi Dániel elveit hiven követő Kossuth Ferencz vezetése alatt álló pártárnyalat tagja. Különösen mint az országos honvédegylet központi bizottságának tagja fejt ki fokozottabb tevékenységet.

A városi politikai élet keretéhez tartozik végül annak megemlítése is, hogy a megyei függetlenségi és szabadelvű pártok szintén bírnak központi szervezettel, mely rendszerint városunkban tartja gyűléseit. Amannak elnöke Bory Béla, emezé Gencsy Béla földbirtokosok; míg a Nyiregyháza városi függetlenségi párté Szesztay Károly, a szabadelvű párté pedig dr. Ferlicska Kálmán ügyvédek.

A többi országgyűlési pártok Nyiregyházán és Szabolcs-vármegyében szerepet nem játszanak.

* * *

Sport-élet.

A „mens sana in corpore sano“ („ép testben ép a lélek“) jelszó hódítása szülte a testgyakorlásnak mind szélesebb körben terjedő különböző fajait. A kor ezen, az egészség érdekét és a kellemes szórakozás előnyét egyaránt egyesítő áramlatának Nyiregyháza társadalma sem szegülhetett ellene, sőt elmondhatjuk, azt kellő erővel a maga körében is állandósította. Innen van, hogy Nyiregyházán is több rendbeli sport-egyletet említhetünk meg. Ilyen pl. az *agarász-társaság*, a mely Gencsy Albert kis-létai földbirtokos, országgyűlési képviselő vezetése alatt a vármegye és város előkelőségeiből alakult meg s évenként egyszer, a késő őszi napok valamelyikén szokta versenyeit városunk határában megtartani. Ilyen az előkelő fiatalság köréből alakult *laucntennis-társaság*, a mely a sóstói erdő egy tisztásán űzi e kellemes szórakoztató játékot. Ilyen Somogyi Gyula elnöklete alatt a *vadásztársulat*, a mely évtizedek óta fennáll s nagy szenvedélylyel s nem kevesebb kedélyességgel űzi ezt a testedző sportot Nyiregyháza vadászterületén s rendez évenként többször is sikerült közvadászatot, habár a dolog természeténél fogva a felvidéki vadász azon igazi vadászgyönyörében, hogy nagyobb vadat vehessen űzőbe, része nem lehet. Ilyen az évek óta (1871. óta) fennálló s mind népszerűbbé váló *Korcsolyázó-egylet*, mely legutóbb most már néhai Miklós László elnöklete, Tester Lajos pénztáros és dr. Kovách Elek intéző közreműködése mellett szervezkedett s most a pazonyi-ut mentén bir 2400 □ölnyi terjedelmű, rendszeren gondozott korcsolyázó-térrel s a legközelebbi saisonban a napi jegyeken kívül 40 családjegyet és 10 személyre szóló bérletjegyet adott el. Ide számítható továbbá a szintén régebben keletkezett „*Torna- és vivó-klub*“, a mely ugyan dr. Jósa András vármegyei főorvos elnöklete alatt s dr. Kovách Elek titkári működése mellett már régebben szervezkedett, de noha alapszabályszerűleg ma is fennáll, az újabb időben nem működik. Fel kell továbbá említenünk a *kerékpár-társas-*

súgot, a mely eleinte a torna- és vívó-klub egyik ága gyanánt szervezkedett, de hogy ez működését beszüntette, önállósult s noha nem testületi szervezettel, de bizonyos egyetértő irányzattal mintegy 30 tagot számlálva ma is jókedvűen gyakorolja ezt a sportot. A byciklisták egy szűkebb társasága tartja fenn az általok leginkább használt sóstói bycikliutat s vett részt egyenruhásan a szerencsi kerékpárosok által az elmúlt évben rendezett társas versenyen. A leghosszabb tóurt a nyiregyházi kerékpárosok közt eddig Nikelszky Soma földbirtokos tette meg. Továbbá nem hagyhatjuk figyelmen kívül az u. n. „*kuglizó-társaságot*“, mely e sorok írójának kezdeményezésére és elnöklete alatt alakult meg a Casinó és Polgári olvasó-egylet tagjaiból még az 1893-ik év folyamán s azóta minden nyáron a „Pacsirta“ vendéglő árnyas helyiségeiben él e kellemes testgyakorló nyári szórakozásnak. Végül ide számíthatják az u. n. „*turista-társaságot*“, a mely dr. Meskó László elnöklete alatt 12 tagból azon célra alakult meg, hogy a tagok havi befizetés által tőkét gyűjtve, ebből hosszabb időköz alatt nagyobb utazásokat tegyenek, mint évekkkel ezelőtt például Erdélybe és Romániába.

A *lovak-sportot* a házi ezredek tisztjei űzik. Legutóbb július hó 26-án sikerült lóversenyt is rendeztek, melyen a hadsereg kiváló képviselői közül mádi Kovách táborszernagy és Auersperg gróf vezérőrnagy stb. vettek részt vendégek gyanánt.

Ezekben rajzoltuk meg az ezredik évi Nyiregyháza közművelődésének és társadalmi életének képét, a mely ha itt-ott hiányokat is tüntet fel, de nagy vonásokban számos emberbaráti, társadalmi és közművelődési intézményei által mégis olybá tünteti fel városunkat, mint a mely teljesen méltó a „*város*“ nevére, — kiforrott értelmiséggel, meggyökeresedett társadalmi és közművelődési intézményekkel bir s ezeknek további fejlesztése mellett fokról-fokra fog

emelkedni hazánk legjelentősebb városai sorába. Az anyag, a társadalom és a közműveltség a maga egészében rendelkezésre áll, — minden az intézők, a vezetők buzgalmától és az egyesek hozzájárulási mértékétől függ. Mi hisszük, hogy a jövő ez irányban is a haladás zászlóvivője leend.

VII. Egyházak.

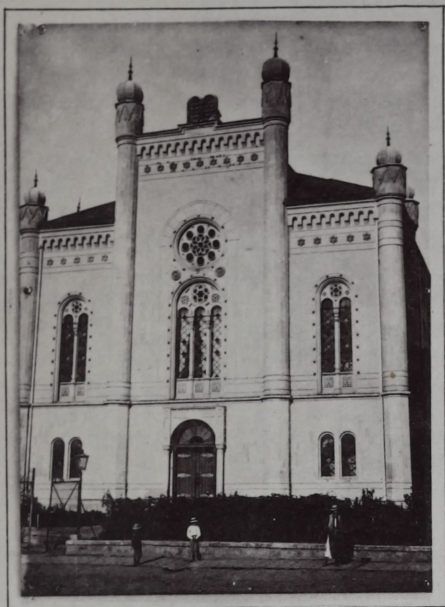
Hazánk összes nevezetesebb felekezetei szervezett egyházakban vannak képviselve Nyiregyháza városában, s hozzátehetjük, ez egyházak keletkezése a régi múltba visz vissza minket — egyikök-másikok múltja régibb, mint az újraépült városé. Elmondhatjuk tehát, hogy ezen legtisztéletreméltóbb testületek századok óta fennmaradt emlékei Nyiregyháza kulturéletének s védő bástyái nemcsak erkölcsnek és vallásnak, de az ezek nyomában járni szokott igazi lelki felvilágosodásnak és műveltségnek is. Nyiregyháza egyházfelekezetei között — mint azt már egyszer jeleztem is, — nem a hatalmi befolyás megszerzése, nem kiváltságok teremtése, de sokkal nemesebb érdek körül folyik a verseny; ők egymást az ismeretek terjesztésében, a hazafiui és vallásos erények ápolásában igyekeznek túlszárnyalni s e nemes verseny egyaránt gazdagon termi gyümölcseit úgy a már említettem felekezeti iskolák szép taneredményében, mint a városi lakosság sorában nemzedékről-nemzedékre szinte hagyományként szálló felekezeti béke áldásában.

E mű hivatása, czimében kifejezett célja nem engedi meg, hogy e tisztéletreméltó testületek történetével hosszasabban foglalkozzam. Rövid áttekintésben, hogy egyházainknak a milleniumi évben folyó életéről teljes képünk legyen, mégis összefoglalom ezek múltjának főbb eseményeit.

Lélekszámra nézve az első helyet foglalja el Nyiregyházan az ágost. hitv. ev. egyház. Keletkezése a telepítés idejével esik egybe. Gróf Károlyi Ferencz, a nagyemlékü telepítő főúr, Szarvasról, Csabáról, Mezőberényből a vallás szabad gyakorlásának ígérete mellett tudta az ev. lakosságot ide áttelepíteni. Kezdetben élvezték is azt az evangélikusok, egy kis nádfedeles oratoriumot is emeltek maguknak, Vandlik Márton volt csabai lelkész és Medveczky volt csabai kántor szolgálataival is éltek; azonban csakhamar a tokaji plébános panaszára s gr. Barkóczy Ferencz egri püspök közbenjárására 1754-ben helytartótanácsi rendelet következtében az imaházat le kellett rombolniok, a lelkésznek pedig a községből el kellett távoznia. S ámbár Mária Theresia azon itt nagy fájdalmat keltő rendeletének, hogy az evangélikus telepítvényesek Nyiregyházát örökre elhagyni kötelesek, foganatja nem lett, annyi mégis történt, hogy az egri püspök parancsából egy darabig kénytelenek voltak az orosi r. kath. plébános szolgálataival élni és saját hitfelekezetökbéli lelkészt csak sátoros ünnepek alkalmából hívhattak magukhoz. Később a lelkészek szolgálata állandósult, egész addig, a midőn Vandlik Márton után Beck Jánost, majd Sárkány N. és később Tircs György lelkészt hívták meg. Ennek egy hónapi működése után a helytartótanács az ide való ev. lelkészi állást ismét betiltotta (1768. aug. 4.) s csak ismételt felségfolyamodások, küldöttségek, vármegyei előterjesztések után*) engedte meg az evangélikusoknak, hogy az esetre, ha az idehozott r. kath. plébánosnak a stólat előre leteszik, élhetnek az evang. lelkész szolgálataival. Meg is hívták Tapolcsányi Györgyöt, azonban a nagykállói plébános panaszára a vármegye eltiltotta őt a lelkészi szolgálattól s legfeljebb annyit engedett meg neki, hogy „rektor“ név alatt a tanítói és kántori teendőket végezze. Végre 1781-ben a türelmi rendelet megjelenése itt is új állapotokat teremtett; ezóta az evang. egyháznak állandó lelkésze volt s a legelső köztők: Schmal Sámuel. 1784. márcz. 25-én a mostani nagytemplom alapkövét is letette s az evangélikusok 1786. október 22-én megtartották ennek felszentelési ünnepélyét. 1789-től kezdve már második lelkészt alkalmaznak, legelőször Schulek János személyében. Innentúl az iskolázatásnak más helyütt már bővebben kifejtett ügye s az egyházi életnek minden vonalon a kor követelményei s az evangélium parancsai szerint

*) Meg kell jegyeznünk, hogy Szabolcsvármegye rendei a leghathatósabb pártfogásban részesítették az evang. telepítvényesek ügyét, a helytartótanács szigorú rendeleteit, az egri püspök hatalmaskodó parancsait agyonhallgatták, s így a telepítvényesek ügyének megmentésében örök időkre hálaforrásul kötelező nagy szolgálatokat tettek. *Geduly.*

való berendezése foglalta le a vezetők idejét, gondjait. Az 1816-ik évben szentelték fel az alsó- és felső-temetőt, az 1833-ik évben önttették újra a torony legnagyobb harangját, s két év múlva feltették a déli harangot is; az 1836-ik évben itt igen népes tiszakerületi közgyűlést tartottak. Közben 1804-ben Nikolay Sámuel, 1824-ben Jozeffy Pál tartotta meg a szokásos Canonica visitatiot. 1820-ban az egyház elhatározta, hogy gyűléseinek végzéseit inntentül rendes jegyzőkönyvben kell megőrkíteni. Az 1823-ban végzett lélekszámlálás szerint az egyháznak 10521 hívője volt. 1828-ban elhatározta, hogy minden második vasárnapon magyar nyelvű istentiszteletet is tart. 1847-ben felszentelték az oldal (vasuti) temetőt. Ugyanez évben s a rá következő két esztendőben oly nagymérvű volt a halálozás, hogy e három év alatt a hivek száma 3497 lélekkel, tehát csaknem a lakosság egy harmadrészevel apadt, a mely körülmény egyszersmind az ev. egyház lassú szaporodásának is magyarázó oka. Az 1855-ik évben Farbaky Dániel, az 1856-ik évben Miklósfy Sámuel nevű lelkészeit veszette el az egyház. Az ötvenes évek vége felé a dr. Meskó Pál későbbi felügyelő és Elefánt Mihály lelkész vezérlete alatt álló magyar hazafias pártnak küzdelmei az osztrák császári patenshez ragaszkodó Jeszenszky László lelkész és Markó József gazdalfelügyelő vezérlete alatt álló patentalista párttal támasztottak szomorú napokat ez egyházra, mely istenrendelte szép hivatásának csak akkor kezdhetett élni, a mikor e két lelkész távozásával 1861-ben Bartholomaeidesz János, a most is működő, köztisztvisletben álló ősz lelkész és Bartholomaeidesz Károly, az elébbinek öcsse választattak helyökre s az egyház világi kormányzását a szelidlelkű és tapintatos Mányik József, majd az egyház és iskola ügyei körül halhatatlan érdemeket szerzett ügybuzgó, erélyes dr. Meskó Pál vették kezökbe. 1873-ban a presbyterek számát 70-re emelik. Ugyanezen évben tragikus halállal múlik ki Bartholomaeidesz Károly s helyébe az egyház Farbaky Józsefet választja, ki mint a hegyaljai egyházmegye későbbi nagyérdemű, most már elköltözött főesperese, az egyetemes evang. egyház nagytekintélyű főjegyzője, a Ferencz-József rend lovagja s országszerte ismert nevű szónok működésével egyházának dísz, magának országszerte tisztelt nevet szerzett. A hatvanas és hetvenes évek törekvései a felbomlott béke helyreállítására, az elhanyagolt s különösen az adóügyekben és pénztári kezelésben kiválóan zavaros ügyeknek tisztázására s a csendes, intenzív munkálkodás újból való megkezdésére irányultak. Időközben püspöki

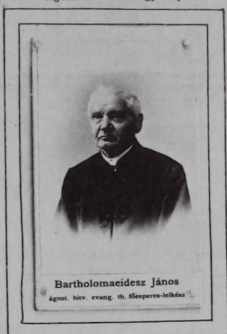
Statusquo izr imaház

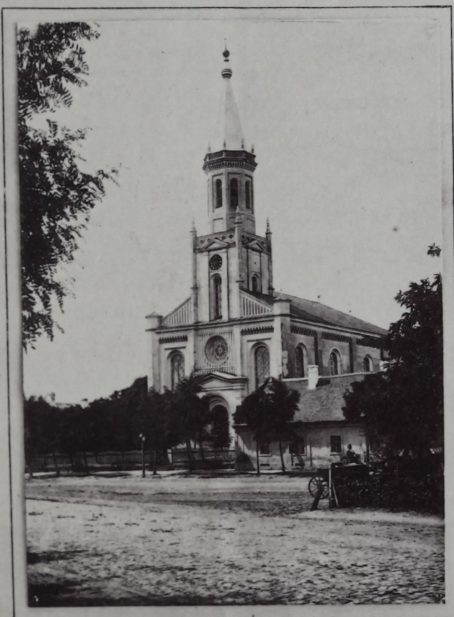
Agost. hitv. ev. nagytemplom

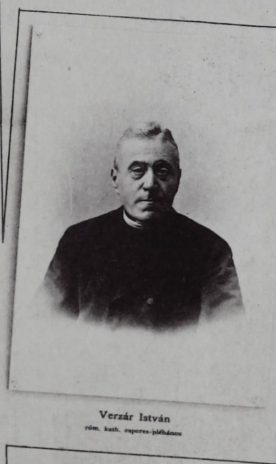
Az új gör. kath. templom

Bartholomaeidesz János
Agost. hitv. evang. th. Miskolc-iskola

Ev. ref. templom

Verzár István
róm. kath. népiskola

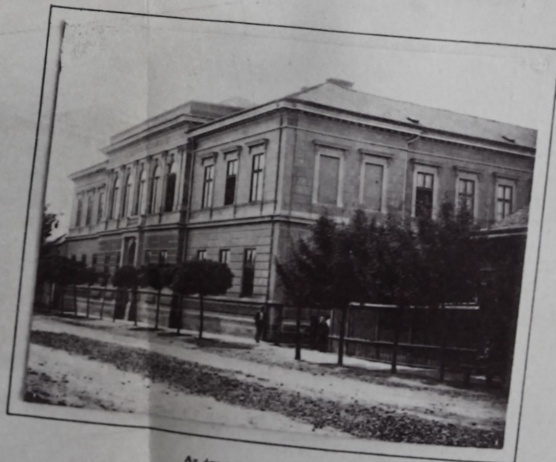
Fekete István
gör. kath. Miskolc-iskola

Róm. kath. templom

Az ág hitv. ev. lakosai népiszkola

Az Agost hitv. ev. gimnázium

egyházlátogatást tettek Máday Károly (1860. aug. 27.) és Czékus István (1878. jun. 12—21-ik napjain) tiszakerületi ev. püspökök.

Az egyház ujabbkori története csak kedvező színeket tüntet fel. A nyolczvanas évek és az eddigi utolsó évtized a mint városunkban, úgy ez egyházban is a fokozatos fejlődés és virágzás időszaka. 1885-ben a templom alapkövetésének százados évfordulójára mintegy 50000 forintba kerülő átalakításon ment át az egyház nagy temploma,*) majd az 1891—92-ik évben felépült a díszes központi ev. népiskola, mely 120000 forintnyi építkezési költségével ugyan megterhelte az idevaló ev. gyülekezetet, de egyszersmind fényes tanujelét adta annak, hogy ez egyház, hol kell, nagy áldozatokat is tud hozni a hazai kultúra javára. Ugyancsak 1891-ben szervezik a segéd-lelkész vallás tanári állást, melyet ez idő óta e sorok írója töltött be egész a folyó év július 26-áig, a midőn a fényes nyiregyházi gyülekezet ritka lelkesedéssel egyhangulag lelkészeül választotta. Így lett ez egyház az ősök fáradozása és a munkára kerülő uj, meg új nemzedékek áldozatkészsége által a liszai ev. püspöki kerületnek nem csak számban, de külső tekintélyben és erőben is első egyházává. Méltó, hogy e munka többi, még fel nem sorolt vezéreiről, Matheidesz Gusztáv, Nikelszky Mátyás, Benes László és Nádosy Lajos felügyelőkről, de különösen az egyházi téren 22 év óta fáradhatatlanul működő, páratlan tevékenységű jelenlegi egyházfelügyelőről, *Májerszky Béla* városi főjegyzőről e mű hasábjain is emlékezés legyen. Májerszky már 12 év óta tölti be e díszes társadalmi állást s hogy mily sikerrel, arról a kövek, a számos alkotás kövei is beszélni tudnának. Kitűnő munkatársa *Bogár Lajos* egyh. főjegyző, városi árvaszéki ülnök, ki mint az egyházi iskolaszék elnöke is évek óta fáradhatlan közegyházi tevékenységet fejt ki. Az egyház jelenlegi egyetlen beigtatott lelkésze, a magyarhoni ev. egyház lelkészi karának Nesztora, *Bartholomaeidesz János* tb. főesperes. E kiváló, s magas kora daczára is áldásos és fáradhatatlan lelkipásztori munkát kifejtő férfiú saját élete írása, a melyet az 1878-iki püspöki visitatio alkalmából megírt „Nyiregyházi egyház története” lapjain olvashatunk, a következő:

„Én, Bartholomaeidesz János, születtem 1814-ben Gömör-megyében, Kővi nevű helységben, Bartholomaeidesz János

*) A renoválás költségét 3-szori gyűjtés fedezte, melyben kivált a nyiregyházi hölgyek és a tanyai lakosság tüntették ki magokat. Általa ugy külsőleg, mint belsőleg sokat nyert e kölömben is imponáns hatásu templom dísz.

lelkésztől, ki bennem apáról-fiura megszakítatlan sorozatban a reformatio óta már a tizedik lelkészt adta az egyháznak. Tanultam Baradnán, R.-Bisztrón, Pádárban, Dobsinán, majd Osgyánban, Lőcsén, Selmeczen, Sopronban és Pozsonyban. Az u. n. candidaticumot három püspök előtt tettem le, (legyen szabad megjegyeznem, hogy mindenütt kitűnő osztályzattal) — s épen tavaszkor a külföldre készültem, midőn Jolsván való félévi ideiglenes, — atyám bölcs tanácsára elfogadott tanítóskodásom közben (hol a tanítói kenyér természetét ismerni és a tanítókat becsülni tanultam) 1836. februárban egyszerre két igen tisztességes meghívást kaptam, Csetnekre tanárnak és Ochtinára lelkésznek.

Ezen utóbbinak hirneves volta és a kegyelet (nagyatyám itt csaknem felszázadig hivataloskodván) arra birtak, hogy lemondva minden további fiataalkori ábrándokról — már 22 éves korban ezen papi állást elfogadjam az 1836. év elején; innen azonban már 1½ év mulva 1837-ben Csetnekre, szintén igen régi hirneves egyházba, honnan ismét 1861-ben ide Nyiregyházára vitt Istenem akarata. Papi életem egyik jellemző vonása az, hogy én, ki tanuló koromban mindig borzadtam oly papi állástól, hol „urak“ között kellene élnem, már hivataloskodásom kezdetén azonnal „urak“ közé kerültem — értve az ochtinai és csetneki egyházakat — s azok körében mindig a legjobban érzem magamat s azokkal mindig a legjobb egyetértésben töltém életemet, mert azok nem csak szerető és tisztelő hiveim, hanem bizalmas barátain is voltak.

A gömöri egyházmegyében előbb mint dékán, majd mint al- és főjegyző, később al- és főesperes, a hegyaljaiban mint főesperes működtem, illetve működöm. Egyházkerületi jegyzőséget is viseltem néhány évig s mint ilyen, négyszer kísértem püspöki körútján megboldogult Máday Károly superintendans urat. Házasságban Havas Teréziával már a 42-ik évet töltöm, kitől két fiam született s ezek egyike már nem él . . . Istenem segíts tovább is s mindvégig életem számos változásai között eddig is bőven élvezett atyai kegyelmeddel.“

Ez önéletrajzhoz nekünk kevés hozzátenni valónk van. Mindössze annyi, hogy az ősz lelkész kiváló papi lelkületével és jótékony munkakészségével, hosszú élete által megedezett szín-arany bölcsességével felekezeti külömbiség nélkül bírja e város apraja-nagyjának tisztelő rokonszenvét s működése valóságos áldás egyházra, városra egyaránt. 60 éves papi jubileumát fényes ovációk között folyó évi február 5-én tartotta, mely alkalommal a mostani kultuszminiszter, Wlassics

Gyula az elsők közt állott, kik Bartholomaeideszt ritka jubileuma alkalmából meleg üdvözlétükkel felkeresték.

Az egyház iskoláiról más helyen szólottunk. Itt álljon még annyi, hogy jelenlegi presbyteriuma a következő: Antal Mihály, Antal János, Bencs László, Bogár Lajos, Barzó János, Barzó Mihály, Barzó István, Berzeviczy Dániel, Bukovinszky András, Bencs András, Belfi András, Bálint Pál, Babicz János, Csengeri József, Cseh Pál, Diecz Miksa, Déri Dániel, Eördögh Károly, Fest László, Garaj István, Garaj János, Garaj András, Garaj József, Gyuresán Ferencz, Gyuresán József, Hudák Károly, id. Hibján Dániel, Hricz András, Henzsel András, Hrenkó János, Huraj János, Jánószky János, Jáger József, Jánószky Mihály, Kovács Ferencz, Kovács András, Kovács P. Pál, Kovács Soma, Kovács Mihály, Krajnyák György, Kubassy Gusztáv, Kerekrethy Miklós, Leffler Sámuel, Lipták Dániel, Lóczy András, Májerszky Béla, Májerszky Barna, Mráz Károly, Markó Mihály, Moesz Béla, Martinyi József, dr. Meskó László, Már-földi János, Mácsánszky Sámuel, Morauszky György, Nádasy János, Nádasy György, Nádasy Mihály, Nádasy József, Nádasy Lajos, Nagy Lajos, Nagy Mihály, Pazár István, Pataky Dániel, Palicz István, Palicz János, Palicz Lajos, Pampruch András, Pataky Lajos, Szénfy Gyula, Szexty Gyula, Somogyi Gyula, Szohor Pál, Szuchy József, Szopkó Alfréd, Soltész Gyula, Simkó József, Szlaboczky Imre, Stoffan Lajos, dr. Trajtlér Soma, dr. Saáry Sándor, Tiszószky Mátyás, Topscher János, Zomborszky János, Zomborszky György, Szmolár Pál. *Póttagok*: Porubszky Pál, Fedor Ágoston, Mészáros Ferencz, Szokol János, Garai Mih., Zsák Endre.

Aljegyző: *Moesz Béla*, városi tanácsjegyző. Kántorok: *Nagy Lajos*, az egyház története megírójának, Nagy Sámuelnek fia. A dalárda régi magvának, melyből a mostani városi dalárda fejlett ki, megalapítója, vezetője; egy országszerte használt ev. ének-partitúra szerzője. *Zsák Endre*, a főgymnasiumon az ev. ének tanítója, a polgári leányiskola énektanára. Gondnok-pénztárnok: *Pataky Lajos*. Egyháziak: Jakab Mihály, Krésah Lajos, Sztacho Lajos.

A névsorban a második az *ev. ref. egyház*. Keletkezése a reformatio honunkban való terjedésének időszakára, a XVI. század közepére vezet vissza; megerősödik a Báthory István, majd a Lónyayak és Boeszkayak nyiregyházi uralma alatt a XVII. század első felében. Ekkor már rendes lelkészi hivatala is volt Első, neve szerint ösmert lelkése az 1654-ik évből Vay Mátyás. Adományozói közt a nagyemlékű Lórántffy Zsuzsánna neve is előfordul. I. Lipót uralma a helyi ref.

egyházra nézve is gyászos emlékü. Lakosai a prot. egyház templomának látogatásától eltiltottak s a kath. egyházzal szemben különféle szolgáltatásokra köteleztettek.

Ugyancsak szomorú emléket hagytak hátra ez egyház történetében a Báthory Zsófia és a kurucz-labancz háboruk alatt ez utóbbiak részéről sűrű egymásutánban jött különféle zaklattatások. De a Rákóczyak hatalmas pártfogása megmentette az egyházat a jövőnek. E korból egyetlen emléke egy 1684-ből való s az úrvacsoránál használt czin-kanna.

A város-település korától kezdve a folyó évszázad közepéig nevezetesebb eseménye, hogy templomát, mely a régi róm. kath. templom helyén épült s első javítás alá 1654-ben jutott, 1764-ben, Szénásy Báthory Nagy István prédikátorságának idejében alaposan renováltatta, majd 30 év múlva, Bagdy Mihály lelkész idejében újabb renoválás alá fogta. Anyakönyve is ez idő tájt, az 1770—74-es években keletkezett. 1802-ben új harangot szereznek be, 1804-ben pedig a templom napkelet felé eső végére tornyot építenek. Ez időből származó feljegyzések szerzője a nagyemlékü Domján Pál lelkész. 1838-ban az egyház felépítette parochiáját. 1845-ben az egyház összes épületei renoválás alá kerülnek. 1861-ben rendbehozza régi rozoga iskoláját. 1866-ban Gyöngyössy Sámuel választatott az egyház lelkészének, ki Jármay Menyhérttel, Kovách Gergelyvel és Török Péterrel s más presbyterekkel együtt hatékonyan hozzájárult az új templom építésének előkészítéséhez. — De sikerre e mozgalmat az 1870-ik évben megválasztott, — a millenáris évben azonban fájdalom már őseihez költözött — nagy nevet hátrahagyott *Lukács Ödön* lelkész buzgó tevékenysége vezette, úgy, hogy nem sokkal hivatalba lépése után, 1873. áldozó csütörtökén az egyház letehetette temploma alapkövét s 1874. január 1-én a 40000 frtba került, izlésesen épült, stylszerű, új templomban már meg lehetett tartani az első istentiszteletet. (Az építkezés ideje alatt az ev. egyház engedte át templomát a ref. atyafiaknak istentisztelet tartására). Ezzel a valószínűleg még a X—XI. században keletkezett régi róm. kath., eredetileg talán gör. kath. templom, mely az új ref. templomtól néhány ölnyre feküdt s időközben átment az ev. ref. egyház birtokába, létezni végkép megszűnt. 1878-ban az összes szükséges székekkel ellátták a templomot. 1882-ben tornyot és orgonát építettek, 1883. július 2-án és 3-án Révész Bálint debreczeni püspök felszentelte az újonnan épített templomot s átadta azt tornyostól, mindenestől fogva magasztos rendeltetésének; s aztán Szikszay Pál akkori főgondnok, Gredig

Jeremiás, hosszú időn át szintén főgondnok, ugyancsak a gondnoki tiszt körül nagy érdemeket szerzett Török Péter buzgó közreműködése s Lukács apostoli lelkü vezérlete alatt fejlődött ez egyház tovább, míg végre 1886-ban felállítható második, 1895-ben harmadik tanítói állását s ugyancsak ez évben díszes új iskoláját és paplakát is átadhatta rendeltetésének. E díszes új lakot azonban nem soká élvezhette az, ki pedig oly nagyon megérdemelte, hogy hosszas munkája után díszesebb és nagyobb kényelmet nyújtó otthont lásson, — Lukács Ödön lelkész-esperes, mert a kiváló szónok és költői lelkű nagy pap folyó millenárius év márcz. 1-én egész Nyiregyháza mély megdöbbenésére és az egész hazai ev. ref. egyház mély gyászára elköltözött az élők sorából, nem láthatva meg azt, a mire lelke leghivebben vágyott, hazánk emlékezetes ezredik évi ünnepéyeit. Azóta a lelkészi teendőkből Lic. Rácz Kálmán, majd Vitéz Ignác s.-lelkészek, mint helyettesek léptek nyomába; a főgondnoki tisztet az egyházi téren is szép múltú Gredig Jeremiás, az algondnoki tisztet Deák József töltik be, míg az egyháznak kántorai Horváth István és Bán Lajos tanítók s a presbyterium tagjai: Mikecz János, Kovách Gerő, dr. Kovách Elek, Szesztay Károly, Nagy Lajos, Borbély Sándor, Márkus Károly, Jóba Elek, Fehér Barna, Fehér Imre, Szikszay Pál, Menyhért János, Imre János, Karabélyos Péter, Demeter Pál, Kosecz András, Batta Ignác, Oláh Géza, Saár Pál, Liphay György, Tóth Ferencz, Kövér Zsigmond, Palatitz Jenő, Tóth Péter, Varga Antal. Az egyház jegyzője: Horváth István kántor-tanító.

A névsorban a harmadik egyház *a görög katolikus*. Ez egyház keletkezése talán a legszorosabb összefüggésben áll az ősi Nyiregyháza keletkezésével, a mennyiben egyesek állítása szerint itt még ősünk honfoglalása előtt létezett gör. kath. templom, úgy, hogy az a templom, mely a reformatio korában a helv. hitvallású evang. egyház birtokába ment át, némelyek szerint eredetileg gör. kath. jellegű volt, mert egy falba festett s a templom újjáépítésekor fölfedezett Mária-képen a görög kath. egyházi festészet motívuival találkozunk. Hogy a környéken ősi időtől fogva voltak görög kath. parochiák, bizonyítja az, hogy De Camelis József püspök (1690—1706-ig) Királytelken egyházmegyei zsinatot tartott. Hogy a templom régi kincsei közül hátramaradt s feltalált patena MDXXX. (1530.) évszámmal nem a királytelki templomból került-e ide, mint a hogy az evangéliumos könyv 1629-ben, a melynek lapjain e körülményt feljegyezték, biz-

tosan nem lehet tudni; annyi azonban bizonyos, hogy ha ide ez évben patenát, evangéliumos könyvet, sőt ugyancsak hiteles feljegyzések szerint harangot is hoztak (a melyet az 1882-ben újraöntött nagy harangba olvasztottak be), akkor itt már jóval ezen év előtt kellett görög katolikusoknak lenniök. Megerősíti ezt a tényt azon körülmény is, hogy Nyiregyháza a régi időben hajdúváros volt, már pedig a hajduk jó része (Dorogh, részben Böszörmény stb.) ha nem református, akkor s tehát a régi időtől kezdve görög kath. vallású volt. Ki volt első papja, épúgy nem lehet megállapítani, mint keletkezése évét. A legelső ismert nevű pap, kinek nevével az 1774. óta vezetett anyakönyvben találkozunk, Lyahovics János — későbbi hajdudoroghi pap és egyházmegyei főesperes. Midőn az ősi nyiri templom („Ecclesia de Nyir“) a református egyház birtokába ment át, s a görög katolikus parochia minden épületétől megfosztatott, a Károlyi grófok nyújtottak segílyt s az ő általuk adományozott — mostan is a görög kath. egyház tulajdonában levő telken épült fel 1662-ben a második, fából készült templom; majd két, az új építkezés alkalmából talált pénzdarab tanúsága szerint 1720-ban az első kőtemplom s ennek lebontása után a millenáris év folyamán felépült díszes, kettős tornyú új templom, melynek építési költségei 37000, belső berendezése 10000 frtig terhelte meg az egyházat s mely a folyó millenáris év augusztus vagy szeptember havában kezdi szolgálni magasztos rendeltetését. Az egyház védőszentje Szent Miklós. Jelenlegi plébánusa: *Fekete István*, szabolcsmegyei görög szertartású kath. főesperes. Született az 1820. év márcz. 7-én Beregvármegye Bártháza nevű községében. Elemi s középiskolai tanulmányait Munkácson, Szatmáit, Egerben és Kassán szép eredménnyel bevégezvén, a munkács-egyházmegyei papnövendékek sorába lépett s mint ilyen, theologiai tanulmányait Ungvárott végezte. 1847-ben mint tanulmányvégzett papnövendék tisztviselői minőségben a püspöki udvarnál volt alkalmazásban. 1849-ben pappá szenteltetett s még ugyanazon évben a napkori lelkészi javadalomra neveztetett ki, honnan 1855. márczius 23-án Kálló-Semjénbe helyeztetett át. E két helyen a nagynevű Kállay-család körében 25 évet töltött. 1874. febr. 10-én nyiregyházai lelkész és kállai kerületi alesperes lett. Ezen hivatalát 1880-ig viselte, a mikor is őfelsége a király az egyházi és tanügyek terén szerzett érdemei elismerésül Szabolcsmegyei gk. egyházának főesperesévé nevezte ki, mely minőségében mai napig is, köztisztviselőként állva, működik egyháza felvirágoztatásán. A főesperessége alá tartozó gör. kath. hitközségek

a következők: Ajak, Balsa, Bács-Aranyos, Biri, Bököny, Buly, Gelse, Gyulaj, H.-Böszörmény, Hajdu-Dorogh, Hugaaj, Kálló-Semjén, Karász, Kenézlő, Kis-Léta, Kótaj, Levelek, Mária-Pócs, Nagy-Kálló, Napkor, Nyir-Bakta, Nyir-Béltek, Nyiregyháza, Nyir-Lugos, Nyir-Mada, Nyir-Pilis, Oros, Ó-Vencsellő, Pazony, Penészlek, Piricse, Thass, Timár, Tisza-Büd, Tornyos-Pálca, Ujfehértó. Az egyház jelenlegi segédlelkésze Balogh Szilárd volt debreczeni és ujhelyi gymnasiumi tanár, kántora pedig Sesztay János. A hajdu-doroghiak mozognak a magyar gör. katolikus püspöki székhely felállítására ügyében! E mozgalomnak természetesen kibeszélt központjává nem lehetett volna-e Nyiregyházát tenni?

A névsor szerint ezután következő nyiregyházi felekezett az „*israelita status quo ante*“ hitközség. Az 1866-ik évben szervezkedett; első papja — s mind a mai napig ezóta rabbija *Friedmann Károly*. Született 1831-ben Mosonmegye Boldogasszony nevű községében, oly papi családból, mely egyenes ágon már 300 év óta szolgáltatja felekezetének a rabbinusokat. Iskolái közül az elemieket Bécsben dr. Horovitz Lázár akkori hírneves főrabbinak házában, — a rabbini tanulmányokat Pozsonyban, az odavaló rabbiképző semináriumban végezte. Neveltetése helyeiből kell leszármaztatnunk azon tényt, hogy habár Friedmann rabbi a leglelkesebb hazafiak egyike és szónoklataiban nem szűnik meg híveit is a hazaszeretetre ösztönözni, beszédeit nem magyar, de német nyelven kénytelen tartani. Tanulmányai végeztével Gyömrőre gyömrői községben 7 évig viselte a kerületi rabbinitusi tisztet, majd 1866. január 1-e óta Nyiregyházán működik. Irodalmi téren is működött, — írás-tanulmányai a szaklapokban sűrű egymásutánban jelentek meg.

A hitközség 1830–40-ig a nagykállói rabbinitus hatásköréhez tartozott, mintegy 20 éven át önálló fiók gyanánt működött, mint különálló rabbi-székhely miniszteri engedéllyel 1866-ban szervezkedett. 1866–1880-ig ideiglenes imaházalal bírt. 1880-ban a hívek áldozatkészségéből s részben az imaszékek bérelte útján begyűlt mintegy 60,000 forintnyi összegben építette fel díszes imaházát, mely ugy külseje, mint különösen belseje által méltán sorakozik Nyiregyháza többi izléses főépületei közé. A hitközség eddigi történetének legnevezetesebb eredménye volt azon ténye, hogy az 1869-ben Budapesten tartott országos kongresszusra, melynek főtárgya az izraelita hitközségek országos szervezésére érvényes szervezeti kidolgozása volt, a bogdányi választó-kerület a nyiregyházi

hitközség rabbiját küldte fel, ki ez alkalommal a magyar állameszme s az ennek szellemében szerkesztett szervezet törhetetlen hívének vallotta magát.

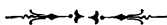
Iskolái már a hitközség szervezésekor voltak s azóta is mindig magyar nyelven és hazafias szellemben folyik bennük az oktatás. A hitközségnek évek óta buzgó elnöke: Baruch Arnold banküzlet-tulajdonos. Az iskolaszék elnöke: dr. Vadász Leó gyakorló orvos. A 9 tagból álló énekhar vezetője Lieber Saul kántor. A hitközségi fizető tagok száma körülbelül 400-at tesz ki.

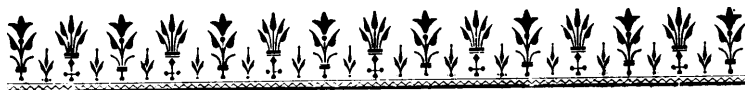
A nevezett hitközségen kívül a régi szervezet és istentiszteleti szokások betűszerinti értelmezéséhez ragaszkodó u. n. „*Orthodox*“ izraelita felekezetnek itt szintén van fiókközsége, melynek jelenlegi elnöke Bóhm Hermann, másik előjárója Wider Sámuel rabbisági ünök.

A névsorban utolsó, de számra nézve második helyet elfoglaló *róm. kath. egyház* az egri érseki egyházmegye névtára szerint az „Úr menybemenetel“-ről elnevezett plébániát képezi. Fennállásáról, mivel a mohácsi vész után az egri érsekek gyakran voltak kénytelenek lakhelyeiket változtatni s így az érseki levéltár a régebbi korból igen kevés adatot mutathat fel, az első biztos adatot egy, az 1332 évből származó okirat nyújtja, a mely a pápai tizedet fizető egyházak sorában a nyiregyházit is felemlíti. Valószínű azonban, hogy már sokkal régebben létezett; még pedig az I. vagy Szent-István király által országszerte létesített szervezés alkalmából keletkezhetett, ha ugyan nem áll az, a mit gör. kath. kutatók mondanak, hogy az ezen időben történt szervezőkor az „*Ecclesia de Nyír*“, a mely elnevezés rávezet városunk nevének forrására is, vagyis Nyiregyháza — görög szertartásu kath. plébániát képezett. Habár e két forrás egymásnak nem mond ellene, mert lehetséges — és tekintettel arra, hogy hazánk és benne városunk azon időben még Európa, illetve hazánk *keletéhez* tartozott, valószínű is — hogy a 11. században bekövetkezett egyházzsakadásig e parochia görög szertartásukat végzett s csak ezután csatlakozott a nyugoti, vagyis római-latin egyházhoz. Első temploma a reformatio korában a református egyház birtokába ment át s a róm. kath. egyház, mint ilyen, ez időben megszűnt s a helybeli, csekélyszámu hívek a szomszédos, nagyobbára az orosi egyház plébánusának szolgálatával éltek. 1770-ben szervezték újra a plébániát s ez idő óta ismeretes első plébánosa Dolhay András, ki hiveit névszerint összeírva, de a cselédeket nem

mutatva ki, a hivek számát a cselédségen kívül 289-re teszi. Az így restitult egyház templomát az akkori kegyurak, a Károlyi és Dessewffy grófi családok kezdték építtetni 1783. szeptember hó 11-én; majd további hozzájárulásukat megtagadván, az építkezés szünetelt 1810-ig, a midőn a plébánia a későbbi pécsi püspök, báró Szepessy Ignác akkori egri kanonok bőkezűségéből építette fel templomát s 1814-ben adta át ünnepélyesen a maga rendeltetésének. Ezen, a város főterén álló templom azután az 1868. évben belsőleg, az 1894-ik évben külsőleg ment át díszes átalakításon. A plébánia anyakönyvei az 1768-ik évtől kezdve vezetettek. Iskola-ügye szépen fejlődött s a jelenlegi iskolaszék nagobbmértvű építkezéseket is végzett, a melynek folyománya az, hogy a most már 6 tagból álló tantestület a követelményeknek megfelelően végezheti 435 növendéke tanítását. A plébániának jelenleg kegyura nincs, mert a város, melyre ez a jog és kötelesség a Dessewffy és Károlyi grófi családoktól reászállt, az 1861-ik évben öfelsege jóváhagyásával e terhek alól megváltotta magát. Jelenlegi plébánosa, egyszersmind a nyiregyházi kerület esperese *Verzár István*. Született Erdélyben, Szamos-Ujvártt, 1825. december 29-én magyar-örmény nemes családból. Alsó iskoláit Aradon, a gymnasiumot és philosophiát Budapesten, a theologiát Egerben tanulta. 1846-ban végezvén tanulmányait, mivel a felszenteltetéshez szükséges életkora még meg nem volt, rövid időre az egri érseki udvarhoz neveztetett ki actuariussá. Felszenteltetett 1849. szeptember elején; első miséjét Budapesten mondotta a Szt.-Ferenczrendiek templomában. Mint káplán működött Kápolnán, Szt.-Iványon, Fűzes-Abonyban, Kis-Várdán. 1856. május hó 1-én foglalta el, mint kinevezett plébános, nyir-baktai lelkeszi állomását; 1861. óta Pócs-Petriben, 1879-től Simon András utódjaként Nyiregyházára neveztetett ki plébánosnak. Még mint pócs-petrii plébános 1877. ápril havában kineveztetett a nyiregyházi kerület esperesévé és mint ilyen Demecser, Ibrány, Kemece, Napkor, Oros és Kótaj községek plébániái és iskolái felett gyakorolja a felügyeletet. A felekezeti béke és az államiszcse hűségese ápolásával ép úgy, mint a jótékonyság gyakorlásával magának Nyiregyháza társadalmában kiváló positiót tudott kivívni. Jelenlegi segédei: Bányász Endre, egyszersmind hitelemző az ág. hitv. evang. főgymnasiumban, a községi polgári leányiskolában és a rk. elemi iskolákban; működik 1894-ik évtől; Ács István káplán — működik 1895. októberétől. Kántor: Fekete János.

Ezekben foglalható össze a nyiregyházi egyházi élet ismertetése. Szándékosan csatoltuk e fejezetet közvetlenül a közművelődési rovat mellé, mert hiszen Nyiregyháza közművelődési viszonyairól nem lenne teljesen hű képünk, ha a kultúra e legrégebbi és mindig igaznak bizonyult tényezőjéről, a helyi egyházakról hallgattunk, vagy nekik nem az őket megillető tiszteletreméltó helyet adtuk volna. Nyiregyháza népe, mint ismételve is mondhatom, vallásos s ez ad reményt arra, hogy azok a káros következmények, a melyekből az egyházpolitikai törvények ellenzői a felekezetenkívülistől vagy megbizhatatlan, új felekezetek alakulásától való féltőkben hazánk és városaink, községeink erkölcsi és anyagi várható romlását következtették le, itt gyökeret nem fognak verni, mert itt erősen tartja magát az a régi igazságot képező meggyőződés, hogy vallás és erkölcs és jóllét valóságos elválaszthatatlan eszmei szentháromságot képeznek egy a mással. A felsorolt egyházakon kívül — mint ilyen nagyobb helyeken mindenütt — itt is vannak néhányan, kik más felekezeteket (unitariusok, görög nem egyesültek stb.) képviselnek, — mivel azonban számuk a többi egyházak létszámához képest elenyészően csekély és ép ez oknál fogva, külön gyülekezetet nem alkotva, többnyire a rokonfelekezetek papjainak egyházi szolgálataival élnek, — itt velök bővebben nem foglalkozhatunk.

VIII. Mezőgazdaság.

Az összes foglalkozási ágak között városunkban ez áll első helyen.

Nyiregyháza város jellegére nézve nem ipari, nem kereskedelmi, hanem agrár városnak mondható, mert lakosságának több mint fele része kizárólag mezőgazdálkodással foglalkozik; de a lakosság ipart vagy kereskedelmet űző része és a közügyek szolgáltatában álló hivatalnokok is többé-kevésbé — bár sokszor csak kedvtöltésből — foglalkoznak a mezőgazdálkodás némely ágaival, kiválólág a kertészet, szőlészet és gyümölcsészettel. Azonban az iparos lakosság legnagyobb részének a mezőgazdálkodás, melyet a Nyiregyháza város Császár-szállási vagy más birtokából évről-évre bérbe venni szokott területeken űz, épen nem jelentéktelen mellék foglalkozását képezi.

Ezen körülmény folytán mondjuk, hogy Nyiregyháza város agrár jellegű város. Mint ilyennek természetesen leglényegesebb közigazdasági ága a mezőgazdálkodás.

A terület, mely e célból rendelkezésre áll, a város Császár-szállási jogtulajdonát képező ötezer hold földbirtokot nem számítva, 46592 kat. hold és 1319 □^o terjedelmű, mely mintegy $\frac{2}{3}$ -ad részben kis birtokosok tulajdonában van. — Kivételt képez a város észak-nyugoti határa, mely a Dessewffy grófok uradalmához tartozik.

A mezőgazdaság általában előhaladottnak mondható, különösen ami a kultúrát illeti, jórészen első az egész vármegye területén.

Nincs a mezőgazdálkodásnak egyetlen al- vagy mellékága sem, mely cultiválásra nem találna, amit különben a fentebb említett területnek művelési ágak szerinti megoszlása is eléggé mutat. Ugyanis e területből:

Szántóföldek	37286	kat.	hold	1088	□°.
Belsőség és kert	244	"	"	441	□°.
Rét	1907	"	"	1266	□°.
Szőlő és gyümölcsös	393	"	"	205	□°.
Legelő	2251	"	"	425	□°.
Erdő	1083	"	"	1593	□°.
Nádas	81	"	"	1026	□°.
Művelés alatt nem áll	3344	"	"	75	□°.

A földnek ezen megoszlását szem előtt tartva, lássuk először is a szántóföld területet, s ezzel kapcsolatban a tulajdonképeni mezőgazdálkodást.

A szántóföld területe 37286 kat. hold 1088 □°.

Ezen terület talajviszonyait már e mű keretében volt alkalmam ismertetni, igaz ugyan, hogy jórészt csak geológiai szempontból, de miután a geológiai viszonyok ismeretéből a növénytermelésre némi következtetést vonni már lehet, itt elégségesnek tartok csak annyit megjegyezni, hogy mint könnyű és középkööttségű talaj, határozottan a rozs termelésre van praedestinálva. Ez azonban nem azt jelenti, mintha kizárólag csakis a rozs volna azon növény, mely sikerrel vethető, mert különösen az alacsonyabb fekvésű helyeken igen jó buza is terem, de egyáltalán mindennemű mezőgazdasági kultur-növény sikerrel termesztető, kivéve az egyetlen ipari célokra szükséges árpát, az u. n. sör vagy maláta árpát, mely soha semmi körülmények között eddig még nem sikerült, ami részint a mész-szegény nyirok és homok talajban, részint a kései tavaszodásban leli magyarázatát.

A climaticus viszonyok már nem annyira kedvezők a mezőgazdálkodásra, mint a talajviszonyok. Az időjárás ugyanis,

mint már említém is, nagyon megbizhatatlan. A hosszú és szigorú telet igen rövid s többnyire igen száraz, szeles tavasz, hosszú, rekkenő, aszályos nyár és rendesen normalis, de szintén szeles ősz váltja fel. Az összes évszakok között tehát egyedüli az ősz, mely a mezőgazdálkodás igényeinek megfelel, bár itt sem ritka eset, hogy a csapadék kimaradása miatt az őszi veteményezéseket csak nagyon későn, közvetlen a tél beállta előtt lehet végezni.

A climaticus viszonyok ezen mostohaságát és az ebből származható károkat némileg ellensúlyozza az *értékesítési viszonyok* kedvező volta, mert bármily növény termeltessék is, ha csak megehető vagy megetethető, itt elkel és könnyen eladható.

A *közlekedési* eszközök, u. m. az utak és vasutak, de különösen a rendkívül sűrűen álló állomások a lehető legjobb állapotot tüntetik fel, mert a nyiregyházi vasutállomáson kívül a Dessewffy-pusztái és királytelki, most legujabban pedig a vármegyei gazdasági egyesület mintatelepe mellett a Császárszálláson építendő állomás is, összesen tehát 4 állomás fog a szállító gazdaközönség rendelkezésére állani.

A közlekedési utak is jó karban vannak, kivéve talán a város déli és északi határaiban lévő utakat, melyek a könnyű homok miatt, különösen nyáron igen nehezen járhatók.

Az értékesítési viszonyokra s így közvetve a mezőgazdálkodásra rendkívül rossz befolyással van a *vásár*, de különösen az állatvásárok teljesen rendezetlen állapota. Remélhető azonban, hogy az ez irányban tapasztalható hiányok legközelebb orvoslásra fognak találni.

A *föld megmunkálása* általában igen intenzív, minden terjedelmű birtokokon, de legkivált az apróbb földterületeken. Kivételt e tekintetben talán csak az iparosok s egyéb foglalkozásuk által kibérelt földek képeznek, melyek nagyon primitív megmunkálásban részesülnek. A föld megmunkálásra használt gépek és eszközök majdnem mindenütt igen czélszerűek. Facke, sőt közönséges kovács-ekék is csak gyéren találhatók; a Sack-féle eke általában használatban van. Vető-gép nélkül csak a legkisebb gazdák gazdálkodnak. Igen számos gyűjtő-

gép, néhány kaszáló gép, igen sok cséplő-gép és takarmány-előkészítő gép van alkalmazásban. Általában el lehet mondani, hogy minden gazdaság jó gépekkel kellőkép el van látva.

A föld trágyázására mindenütt nagy gond fordítatik; itt-ott műtrágyázási kísérletek is észlelhetők.

Mezőgazdasági rendszert általában kettőt különböztet-helünk meg; u. m. a három nyomásos gazdálkodást és a szabad gazdálkodást. Tiszta vetésváltórendszer nem található.

A három nyomásos rendszert többféle változatban alkalmazták, és pedig: 1-őr három nyomásos gazdálkodást parlag ugarral, bár csak kevés helyen, de még divatban van; 2-ór három nyomásos gazdálkodást szántott fekete ugarral, kis-, közép- és nagybirtokokon általában ezt a formát alkalmazzák; 3-ór a jobb-jobb területeken a javított három nyomást zöld ugarral, de olyformán, hogy az ugarnak hagyott területnek csak egy bizonyos része vették el zöld takarmányfélével, többi része pedig szántott ugarban hagyatik; 4-ór javított három nyomásos gazdálkodást teljes zöld ugarral, amidőn a három nyomás hatossá alakul át.

A legkisebb birtokokon, jórészt a belsőségeken is, minden-felé a legintenzívebb szabad gazdálkodás és kerti művelés van elterjedve. Ezeken a területeken azonban majdnem kizárólag takarmányfélék és kapás-növények termelnek.

Mint fentebb már említettem, az évszakok közül a gazdára legkedvezőbb évszak az őszi, legkedvezőtlenebb pedig a tavasz. Ezen körülmény teszi indokolttá azt, hogy a leg-főbb és legnagyobb mérvben vetett növények az őszi buza és őszi rozs, valamint némely helyeken az őszi repce; de ezen három főkultur-növény között is, a talaj arra alkalmas vol-tánál fogva legjelentékenyebb műveleti növény a rozs.

A rozs „nyirégi rozs“ elnevezés alatt általában kitünő. Hectoliter sulya nem ritkán a 79 klgm-ot is eléri, átlagos hectoliter sulya 77.5 klg.

A 37286 kat. hold szántóföldből legkevesebb 8500 kat. hold rozsszal vették el s így a rozsszal elvetett terület ter-mése kat. holdankint átlagban 7 métermázsát véve fel, évenkint

59,500 métermázsára tehető, melyből eladásra kerül mintegy 40 ezer métermázsa, 19,500 métermázsát pedig maguk a gazdák fogyasztanak el. A rozsnak évi helybeli átlag ára 5 frt, s így a gazdaközönségnek rozsból befolyó készpénz bevétele 200 ezer frtra tehető.

A második legjelentékenyebb termény az *őszi buza*, melyet csak a kötöttebb, laposabb fekvésű területeken termelnek; általában jó minőségűnek mondható, a mennyiben az átlagos hectoliter súly a 80 klgrmot eléri. — A szántóföld területből mintegy 4000 kat. holdat foglal el. Az átlagos termés kat. holdankint 6 métermázsára tehető s így az összes termés 24000 métermázsa, melyből piacra kerül mintegy 15 ezer métermázsa, métermázsánként 6 frt 20 kr átlagos piaci helyi árral s így a gazdaközönség évi pénzbevétele buzából mintegy 95 ezer frt.

Az *őszi repcével* elvetett terület már sokkal jelentéktelenebb szerepet játszik s leginkább csak a közép- és nagybirtokon található fel s itt is csak a legjobb földeken.

A minőség általában jó Termelik pedig mintegy 1000 kat. holdon s az átlagos termés kat. holdankint 7·5 métermázsa, vagyis az összes repceze termés mintegy 7500 métermázsa, melyből piacra kerül 6 ezer métermázsa 7 frt 50 kr átlagos piaci árral s így a repceből befolyó évi pénzbevétel 45 ezer forintra vehető fel.

A tavaszi szemes termények közül jelentékenyebb szerepet csakis a *zab* játszik, melylyel körülbelül 3500 kat. holdat vetnek el. A minőség középszerű, mert az átlagos hectoliter-súly alig éri el a 45 klgrmot. — Az évi átlagos termés kat. holdankint 5·5 métermázsa, vagyis összesen 19200 métermázsa, melyből piacra alig kerül több 5 ezer métermázsánál, értékesítve 5 forint átlagos piaci áron s így a zabból befolyó pénzbevétel 25 ezer forint.

Az *árpát* csak nagyon kis mérvben termelik, ugyannyira, hogy az összes árpával bevetett terület nem haladja meg a 800 holdat. A termett árpa általában csakis mint takarmányárpa jöhet számításba s az évi átlagos termés kat. holdankint

nem több 4·5 métermázsánál s így az összes termés mintegy 3600 métermázsa, melyből átlagosan 4 frt 50 kr piaci áron csakis mintegy 1500 métermázsa kerül piacra. Az árpából befolyó készpénz bevétel tehát nem több 6750 frtnál.

A tavaszi kapás piaci termények közül legfontosabb szerep jut a *tengerinek*, melylyel évenként mintegy két ezer kat. holdat vetnek el. A tengeri legnagyobb részt hizlalási célra használtatván fel, általában nagy előszeretettel vetik a puha, öreg szemű magyar tengerit, melyből kat. holdankint az átlag termés 8 métermázsára vehető fel, s így az összes termés mintegy 56 ezer métermázsa, melyből piacra kerül 30 ezer métermázsa 4 frt 50 kr átlagos piaci árral, az ebből befolyó készpénz bevétel tehát 90000 forint.

Második helyen áll a *dohány*, nem annyira a terület nagysága, mint inkább jövedelmezősége miatt.

A dohánynyal elültetett terület nagysága u. i. nem több 800 kat. holdnál, melynek évi átlag termése kat. holdankint 7 métermázsára vehető, vagyis az összes termés 5600 métermázsa, mely átlag 18 frton váltatván be, mintegy 100,800 frt készpénz bevételt ad.

Harmadik helyen áll a *burgonya*. Ezzel mintegy 2000 holdat vetnek el s terem átlag mintegy kat. holdankint 38 métermázsa, vagyis összesen 76 ezer métermázsa, melyből piacra kerül 50 ezer métermázsa, értékesül pedig átlag 1 frt áron s így a burgonyából befolyó készpénz bevétel nem több 50 ezer forintnál.

A piaci növények közül felemlithetők még a *köles és mík*, a miket összesen körülbelül 1000 holdon termelnek. Ezek után az évi pénzbevétel nem több 12 ezer frtnál.

A többi növények, melyek kultiválás alatt állanak, *takarmány-növények*, melyek közül úgy a szálas, mint a kapás takarmányok általában igen nagy mérvben termeltetnek.

A takarmánnyal elvetett terület nagysága körülbelül 6 ezer kat. hold; fekete- és parlag ugarban pedig mintegy 2686 kat. hold terület marad, mely utóbbi terület nyári legelőként értékesül.

A szűlas takarmánynövények közül legfontosabb szerepet játszik a zabos bükköny, azután a zöld tengeri vagy csalamádé, utánna a luczerna és lóhere.

Ezen takarmány-növényekkel elvetnek évenként 3500 kat. holdat és az évi átlagos takarmány termés kat. holdankint 22 métermázására tehető s így Nyiregyháza város összes vetett szűlas takarmány termése mintegy 82000 métermázsa.

A kapás takarmány-növények között a fűsulyt a takarmány-répara fektetik, mely mellett a takarmány-tők elenyészően csekély mennyiségű.

Takarmány-répával a város területén évenként bevetnek mintegy 1500 holdat. Az átlagos termés kat. holdankint mintegy 100 métermázsa s így az összes répa termés 150000 métermázsa.

Nyiregyháza város *rétterülete* 1907 kat. hold 1266 □°. Ezen rétek jobbra közép jó minőségű II-od osztályu réteknek mondhatók, melyeknek anyaszéna és sarju hozama kat. holdankint átlag 18 métermázsa, vagyis az összes évi réti széna és sarju termés 34326 métermázsa.

Ha most az itt felsorolt takarmánytermésekhez a 2251 kat. hold legelő takarmány értékét hozzászámoljuk, továbbá az összes tavaszi szemes termények szalmáját is számba vesszük, megkapjuk Nyiregyháza város összes takarmány készletét.

A *legelő-terület* átlag III-ad rendű szikes legelő, melynek takarmánytermő képességét kat. holdankint 8 métermázására véve, a legelőről nyert takarmány 18 ezer métermázsa.

Tavaszi szemes terményekkel elvetnek évenként, mint fentebb már felsoroltam, 4800 kat. holdat, melyen egy kat. hold szalma termését 5 métermázására véve fel, a takarmánykészlethez számítható még 24 ezer métermázsa zab-, árpa- és kölesszalma, továbbá 36 ezer métermázsa tengeri-szár.

E szerint tehát az összes évenként rendelkezésre álló takarmány-mennyiség a következő:

82 ezer méterm. zabos bükköny, luczerna, lóhere és csalamádé,
34 „ „ réti széna és sarju,

18	ezer méterm.	legelői fű,
24	„	„ árpa-, zab- és kölesszalma,
36	„	„ tengeri-szár,
150	„	„ takarmány-répa,
8	„	„ burgonya,
8	„	„ zab,
1	„	„ árpa,
20	„	„ szemes-tengeri,
3	„	„ buza- és egyéb gabnanemű ocsu;

vagyis összesen, a mesterséges s rendszerint vásárolni szokott takarmányneműeken kívül rendelkezésre áll évenként 384,326 métermázsa különféle takarmány.

2. Ez képezi alapját Nyiregyháza város *állattenyésztésének*; mely a házi szárnyasokat és méheket nem számítva, mintegy 8 ezer drb lóból, 14 ezer drb szarvasmarhából és 40 ezer drb sertésből áll, — természetesen az egy éven aluli növedék állatokat nem számítva.

Az állattenyésztési ágak közül legnevezetesebb a lótenyésztés, mely nemcsak a gróf Dessewffy testvérek ménesét, de a köztenyésztet tekintve is egyike az ország legelső tenyésztő vidékeinek, s minősége is oly kitűnő, hogy a millenáris lótenyésztési kiállításon is a szakkörök elismerését vívta ki.

A népies tenyészetnek is, úgy mint az uradalmi tenyészeteknek anyagát a félvér angol ló képezi.

A lótenyésztés terén kimutatható évi pénzbevétele a gazdáknak mintegy 4 ezer drb eladott ló után 600 ezer frtra tehető, vagyis egy drb ló átlag 150 frton értékesül.

A szarvasmarha tenyésztés, bár szintén igen szép eredményeket tud felmutatni, koránt sem áll ott, ahol a lótenyésztés, mert a nagyobb birtokok jelesebb tenyészeit leszámítva, a köztenyésztetben értékes anyag csak alig-alig akad.

A legfőbb súlyt a magyar fajta marhára fektetik, de emellett tekintélyes számban található tarka korcs-marha is, melynek jellegét meghatározni igen bajos volna.

Évenként eladnak mintegy 8 ezer drb szarvasmarhát átlag 120 frt áron, vagyis ezuton a pénzbevétel általában mintegy 900 ezer frtra tehető. A tejhaszon készpénz értékét meghatározni nagyon nehéz, de mégis felvehetjük, hogy egy éven át 4000 drb tehén áll fejetés alatt, melynek darabja ad egy éven átlag 900 liter tejet s így az évi tejhozam 3,600,000 liter tej, melyből piacra kerül mintegy két millió liter, literenkint átlag 6 krért s így a tejhaszon készpénzben mintegy 120 ezer frtot tesz ki. Ha most még feltesszük azt, hogy évenként mézárszékre adnak 2000 drb borjut, drbját 10 frtjával s így itt a készpénzbevétel 20 ezer frt, akkor a szarvasmarhatenyésztés révén Nyiregyháza város gazdaközönsége kap 1 millió 40 ezer frt készpénzt.

A sertés tenyésztés jelentősége igen nagy és a sertés tenyésztés nagyon előre haladott.

Általában a magyar mangalicza sertést tenyésztik, de van számos kores is, különösen a kistenyésztők kezén.

A sertés tenyésztés után befolyó készpénz, mintegy 26 ezer drb sertés után, darabonként 25 frt átlagos piaci ár alapján körülbelül 600 ezer frt.

A *baromfi tenyésztés* is igen jelentékeny jövedelmi forrásnak mondható, mert különösen a kisebb birtokosok és tanyai lakosok gazdálkodását tekintve, a tyuk-állomány meghaladja az egy millió drbot; kacsá körülbelül 80 ezerre, lud 120 ezerre, pulyka 16 ezer drbra tehető. Ezen állományból eladva egy éven át mintegy 400 ezer drb tyukot, á 30 krért, összesen tehát a pénzbevétel e czimen 120 ezer frt, tojásból pedig, melyből piacra kerül egy évben mintegy 8 millió drb, darabonként átlag 2 kr. piaci áron értékesítve, mintegy 160 ezer frt a készpénz bevétel. Összes készpénz bevétel tehát csupán a tyuk tenyésztésből meghaladja a 280 ezer frtot. Ha most még ehhez hozzá veszünk a kacsá tenyésztés révén 25 ezer drb, 50 krért eladott kacsá után 12 ezer frtot, továbbá 60 ezer drb 1 frtéért eladott lud után 60 ezer frtot és végül 8 ezer drb 2 frtéért eladott pulyka után 16 ezer frtot, úgy

a baromfi tenyésztés után befolyó készpénz mintegy 350 ezer frtot tesz ki.

A *méh tenyésztést* nem valami nagyban űzik, de azért a város területén található körülbelül 2000 méh család, mely évenként ad mintegy 10000 klgr. mézet és 8000 klgr. viaszkot, s így a méz átlagos ára 45 frt, a viaszé 22 frt levén, a méh tenyésztés után készpénz jövedelem összesen körülbelül 7 ezer frtra tehető.

3. Nyiregyháza város *szőlészete* általában nagyon előrehaladottnak mondható, kivéve a kis szőlős gazdákat, akik csak most vannak a haladás kezdetén. Szőlő nagybirtokos ugyan nincs Nyiregyháza területén, de igen sok intelligens szőlős gazda, akiknek majdnem legnagyobb gyönyörűségük a szőlőjükben van és semmi költséget, semmi áldozatot nem kimélnék, hogy szőlőjüket széppé és hasznossá tegyék. Mint közkereseti ág a szőlőmivelés igen jelentékeny szerepet nem játszik, mert a 393 kat. hold szőlő területnek alig $\frac{1}{3}$ -ad része tekinthető olyannak, melynek bor és szőlőtermése eladásra kerül. Ugyanezt lehet mondani a gyümölcsstermelésre is, mely leginkább a szőlőmiveléssel együtt űzetik.

A szőlő és gyümölcs, különösen barack és meggy eladásból befolyó pénz jövedelem nem igen haladja meg a 20 ezer frtot, a bor eladás után befolyó pénz pedig a 40 ezer frtot s így a szőlészeti és gyümölcsészeti készpénz jövedelme nem több 60 ezer frtnál.

4. Épen nem nevezetes jövedelmi forrást nyújt továbbá a 81 kat. hold nádas és az 1083 kat. hold *erdő sem*, mert ezekből a jövedelem alig tehető többre 5 ezer frtnál.

De emellett meg kell emlékeznem az utak mentét szegélyező akáczfákról, mint egy jelentékeny jövedelmi forrásról, mely az 1083 kat. hold erdő jövedelmét messze túlhaladja, amennyiben nem kevesebb mint 4 ezer öl tűzfát szolgáltat a piacra, ahol az átlagos ár ölenként 10 frt levén, a gazdáknak mintegy 40 ezer frt készpénz jövedelmet hoz.

A *kertészet* csakis Nyiregyháza város környékén tekinthető olyan gazdasági ágnak, mely jelentékenynek mond-

ható, mert a várostól távolabb eső vidékek kertészetei csakis a tulajdonosok házi szükségleteinek kielégítésére szánvák.

Nyiregyháza város mellett azonban megemlítve az egy bolgár telepet, továbbá két jelentékenyebb kereskedelmi, házi és virágkertészetet és a kisebb, a magán kerteket, a kertészet jövedelme legkevesebb 120 ezer frtra vehető fel.

Összefoglalva most már a földmivelés minden egyes ágának készpénz jövedelmét, a következő kimutatásban számolunk be Nyiregyháza város földmiveléséről és annak mellékágairól:

I. Tulajdonképeni földmivelés:

1. Rozsból	a készpénz jövedelem	200,000 frt.
2. Buzából	" "	93,000 frt.
3. Repczéből	" "	45,000 frt.
4. Zabból	" "	25,000 frt.
5. Árpából	" "	6,750 frt.
6. Tengeriből	" "	135,000 frt.
7. Dohányból	" "	100,800 frt.
8. Burgonyából	" "	50,000 frt.
9. Köles és mákból	" "	12,000 frt.

II. Állattenyésztés:

az ezen czim alatt felsorolandó pénz jövedelem a takarmány termelés jövedelmét mutatja, mely 326384 métermázsa takarmány után:

10. Lótenyésztésből készpénz jövedelem	600,000 frt.
11. Szarvasmarha tenyésztésből készp. jöv.	1.040,000 frt.
12. Sertés tenyésztésből készpénz jöv.	600,000 frt.
13. Baromfi tenyésztésből készp. jöv.	350,000 frt.
14. Méh tenyésztésből készpénz jöv.	7,000 frt.
III. Szőlészet és gyümölestermelésből	60,000 frt.
IV. Nádas, erdészet és az utszegélyi fákból	45,000 frt.
V. Kertészetből	120,000 frt.

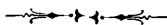
Összesen: 3.489,550 frt.

Ha most még ezen összeghez hozzászámoljuk az elenyészőnek mondható juhtenyésztés jövedelmét 15,000 frttal, akkor a Nyiregyháza város területén lakó összes gazdák kezébe

folyó összes évi készpénz bevételt *három millió öt száz négy ezer ötszáz ötven frtra lehet felvenni*, ami a legvilágosabb bizonyossága annak, hogy bár a mezőgazdaság meglehetősen hatályos művelésnek örvend, a rendkívüli kedvezőtlen árviszonyok miatt a mezőgazdák helyzete nagyon mostohának mondható.

Ugyancsak a város mezőgazdasági viszonyait befolyásoló egyesület a „*Nyírvízszabályozó-társulat*“, melynek megalakulása az 1871. évi XXXIX. t.-cz. rendelkezéseire vezet vissza. Ennek a társulatnak Nyiregyháza határát is érdeklő feladata a Nyír-vizek lecsapolása és így a Nyírségnek az árvíz káros hatásától való mentesítése. A „Nyírség“ vizgyűjtő felülete 1645 □ kilométer; az ezt keresztüljelző csatornahálózat kiterjedése *a)* az alapmunkálatok alkalmával 750·36 kilométer csatorna, *b)* a pótmunkálatok alkalmával 181·43 kilométer, összesen 931·79 kilométer. — Ezeken kívül van a főgyűjtő Lónyay-csatorna, úgy, hogy a Nyírség mentesítésére 1000 kilométer csatorna szolgál, melynek építési költsége a tiszaszegedi alaphól vett s a mult évben convertált 2.050,000 frnyi költsönösszeg által fedeztetett. 1882—1895-ig a társulat élén *Meczner Gyula* kormánybiztos állott, kinek elévülhetetlen érdemei távozásakor jegyzőkönyvileg örököztettek meg. — Az építkezéseket és az összes munkálatokat *Szeszich Lajos* igazgató-főmérnök vezette, Kálnay Zoltán szakaszmérnök és néhány napdíjas mérnök segédkezése mellett házi kezelésben. Jelenleg a társulat elnöke *gróf Károlyi Tibor* valóságos belső titkos tanácsos, főrendiházi alelnök; alelnöke Gaál Elek földbirtokos; tisztviselői Szeszich Lajos igazgató-főmérnök, Kálnay Zoltán szakaszmérnök és Turnusz Ede számtiszt. A mult év óta mint önálló érdekelttség vezeti ügyeit s foly be jótékonyan Szabolcsvármegye és benne Nyiregyháza közigazdasági, de különösen mezőgazdasági viszonyainak fejlesztésébe.

A mezőgazdasági viszonyok javítását célzó helyi „Értékesítő szövetkezetről“ megalakulása után — a jövő történetírója fog beszélni.

IX. Ipar.

Nyiregyháza ipara, habár 760 mestert foglalkoztat a legkülönfélébb ágakban, s így az általa létesített czikkeben igen nagy mennyiséget tud produkálni, az ezredik évben még sem mondható virágzó helyzetűnek, egyrészt azért, mert majdnem kizárólag kisipar lévén, ennek országszerte ismert bajaiban Nyiregyháza ipara is osztozik, — másrészt azért, mert a jelentősebb iparágakban rendkívül nagy a verseny, s végül azért, mert a mezőgazdasági válság nyomasztó terhet a mi iparunk is sínli, a mennyiben a fogyasztás nem tart lépést a termeléssel.

Épúgy sújtja az ipart továbbá a *kontárkodás* versenye, a mennyiben számosan kellő előképzettség nélkül iparendélyt váltva, a tanyákra vagy szomszédos falvakra költözködnek ki, s ott képeznek eleven akadályt a helyi ipar kellő érvényesülésére. Végül nem kis ártalmára van a helyi iparnak a munkácsi, szegedi stb. *fegyházaknak* versenye is, mivel ezek az ingyen jött munkaerő következtében hallatlan olcsó árakon hozzák ide piacra s adhatják el azon árakat, a miiket a helyi iparosok drágábban kénytelenek előállítani.

Mindezen oknál fogva a helyi ipar a legújabb időben bisonyos pangásba jutott s hogy iparosaink közül sokan mégis boldogulni tudnak, az csak személyes nagy igyekezetüknek és ügyes munkájuknak

tulajdonítható, de nem változtat az általános üzleti eredmény kedvezőtlen voltán.

A mi már az egyes iparágakat s azon mesterek nevét és számát illeti, kik ez egyes ágakat művelik, álljon itt erről a következő névszerinti kimutatás:

1. Asztalosok: Árvai József, Humenszky Márton, Vidinszky János, Semsei Lajos, Szelláki Márton, Oláh Ferencz, Simkó József, Steinberger Ignác, Gráf János, Szabó Ferencz, Pintér István, Kolcsal Károly, Engel Adolf, Konza Mihály, özv. Venczei Lajosné, Rubliczki Antal, Hoffenberger Ábrahám, Estók Károly, özv. Szakácsi Dánielné, Kálnay Endre, Kaukál Mátyás, Korponai Kálmán, Tamasószky Károly, Suhanyecz János, Humik János, Hauser György, Zupkó Károly, Sarok Gyula, Soltész József, Estók István, Leffelholz Kálmán, Epbinder Károly, Czölder Lajos, Morauszky Pál, Forin János, ifj. Pásztor Pál, Károlyi József, Katona Gyula, ifj. Markó György, Holczman Gyula, Teper András, Dudics József, Koreny András, Baranyi András, Tóth József, Gráf Ferencz, Károlyi Ignác, Hauser József, Vidinszki Paulik Bertalan, Marozsányi József. Összesen 50.

2. Czipészek: Helmeczi Ignác, Krámer Mór, Reitik Miklós, Klein Gerzon, Blum Herman, Hricz Sándor, Takács Mihály, Suták Ferencz, Csizsák Antal, Kerekes György, Steinberger Áron, Kozma György, Deutsch Sámuel, Morauszky János, Szatke József, Barabás László, Grexa János, Lehoczky János, Kozma János, Tenigel János, id. Szatke Sándor, Papp Miklós, Ordelt Márton, Gyeskó János, Grósz Mór, Szövérdi János, Szekretár Gyula, Kerekes István, Kovács Ágoston, Grünvald Márton, Maleskovic János, Novák Mihály, Lichtenberger Jakab, Klein Jakab, Grosz Hájem, Gajdos Ferencz, Böszörményi László, Kollár Mihály, Weisz Lipót, Fehér Lajos, Botka István, Gál Sándor, Kamenár József, Lenhardt Jakab, Minya András, Guttman Farkas, Hosszú Demeter, Bujovszki János, Grexa Jolán, Albert József, Jóni József, Labai István, ifj. Szatke Sándor, Morauszky Gyula, Szatke Lajos, Bacher Lajos, Királyfalvi Elek, Lakatos Lajos, Stern Salamon, Katkó György, Béres

Károly, Fülep József, Katona Pál, Berkovics Lajos, Rakovics Gyula, Mihalkó András, Magera István, Királyfalvi Ferencz, Bácskai János, Papp Sándor, Jankovics Béla, Maszti János, Liener Sámuel, Burger Antalné, Horváth Józsefné, Meczner Lajos, Bernstein Sámuel, Heimlich Sámuel, Szénfi Zsigmond, Palicz Tamás, Hubert Károly. Összesen 81.

3. *Csizmadiák*: Koreny János, Fábíán Imre, Biczák István, Janeskó György, Simonka János, Benes László, Mihovics Ferencz, Gunyecz János, Nagy Imre, Benkei János, Szakács Lajos, Szakács Mihály, Holik András, Kosecz András, Marcsek György, Holik Sámuel, Fajcsik Sámuel, Darabos László, Kondás József, Szarka István, Pagur Gusztáv, Fábri János, Sztachó Lajos, Szontág Mártonné, Gerhárd Pál, Szvitán József, id. Mikler János, Bajdik György, Horváth János, Garai György, Havas József, Farkas Mihály, Tóth András, Kusnyerik Dániel, Gyuris András, Gyuris György, Greczmacher Károly, Csicseri János, Szakács János, Benkő Gergely. Pelach János, ifj. Prékopa Dániel, id. Blistyán Dániel, Strbik Sámuel, ifj. Blistyán Dániel, Hrabószky Sámuel, Éles József, Tizsószy Máttyás, Demeter Pál, Kazár Mihály, id. Simkovics Pál, Pivnyik Mihály, Stolez János, Kusnyerik Károly, ifj. Nagy István, Csupa György, Adamovics János, Rojcsék Imréné, Holek Sámuel, Fedor János, Hrabószky László, Urban Dániel, ifj. Vostyár János, Sipos Pál, Kopcsó János, Valent Pál, Kubacska András, Czesznák András, id. Nagy István, Karász János, Bodolóczki Mihály, Bányász János, Sztupjár Dániel, Bálint Andrásné, Erdei Lajos, Maroda Gergely, Szeman Viktor, Horváth Lajos, Holik Lajos, Ferencz János, Szokol Sámuel, ifj. Simkovics Pál, Baricza Mihály, Géczy Gábor, Jobbágy Pál, Gázsó János, Petronyák János, Koleszár Péter, Fajcsik Ferencz, Drenyószki Pál, Réz István, Hrestyák Antal, ifj. Vostyár János, ifj. Palicz Sámuel, Cservenák János, Mezei Bertalan, özv. Spisák Andrásné, Mikler János, ifj. Szvitán József, Kristof Imre, Szalóki János, Krecsák József, Iványi János, Zemcsák János, Szokol Sámuel, Simkovics Sámuel, Kakas István, Klárik Károly, Holek József, Revacsó József, Körtvélyesi János, Uhrin János, Kálmán Lajos, Horváth

Dániel, Baksa Ferencz, Bábás András, Benkei Mihály, Szekeres Lajos, Blistyán Lajos, ifj. Holik Sámuel, Kapusi Mihály, Bene Ferencz, Pásztor Mihály, Benke Lajos, Paizs Lajos, Fajcsik Sámuel, Kalina János, Kapusi Lőrincz, Rádi Ignác, Dankó János, Éles András, Jaczkó György, Becsei László, Holik Elek, Végső Lajos, Péter Pál, Jeszenszki János, Rojcesek Lajos, Blistyán Sámuel, Prékopa József, Fodor József, Pócsik András, Spisák Pál, Farkas László, Silimon László, Kondás István, Jakab János, Kurek Lajos, Péter József, Kelemen János, Kovács János, Mészáros László, Német József, Dicső József, Hegyes Gábor, Czesznák Bertalan, Kurek János, Zsiska János, Hornyák Ferencz, Sztupjár Sámuel, Szvitán Balázs, Fajcsik László. Összesen 159.

4. *Borbély és fodrászok*: Major István, Klinczkó Pál, Rozgonyi József, Kernweisz József, Macza Ferencz, Moór József, Moldvány Sándor, Gyuresán Ferencz, Tóth Kálmán, Bacher Gyula, Bodnár Pál. Összesen 11.

5. *Bádogosok*: Sesztai Pál, Weisz József, Polacsek Simon, Grünberger Márk, Schönman Izsák, Náthán Ferencz, Maibaum Mór, Grosz Ignác, Gunczel Józsefné, Kandel Mór, Rausner és Róth, Grünspan Adolf. Összesen 12.

6. *Rézöntők, rézművesek és műlakatosok*: Braun Leopold, Grünberger Adolf, Sztatkievics Román rézöntő és műlakatos, Tajnel Géza rézműves, Velencei Dénes rézműves. Összesen 5.

7. *Szabók*: Menczel Dávid, Blum Herman, Goldman Sámuelné, Bozán Gyula, Kerekes Pál, Kazár János, Herman Mór, Ferencz György, Midrák János, Misk Pál, Szilvási József, Polánszki Andrásné, Kövér Zsigmond, Molitórisz András, Holstein Mór, Matlák János, Béres Mihály, Theisz Károly, Sebők Ádám, Kacska Sámuel, Ducsai Ádám, Kécz Lajos, Szekretár Pál, Nagy Géza női-szabó, Misk András, Kohut Józsefné, Kohn Ignác női-szabó, Szmolár József, Rottman Lajosné női-szabó, Palaticz Béla, Vitál György, Kovács János, Hoki Manó női-szabó, Lipcsei Sámuel, Sirhalmi György, Podobák József, Kmotrik Sámuel, Steyvo András, Szalóczi Gábor, Molnár János, Steyvo János, Szekretár Lajos, Graff Bálint, Balázs

Mihály, Gincsei András, Vrabecz András, Karasz István, Perjesi Károly, Márkus György, Szűcs Bertalan, Tóth Péter, Soltész Elek, Plaucsák István, Martinyi József, Pipcsák István, id. Pásztor Pál, Bartos György, Páskó Ferencz, Chladony Koska Pál, Klein József, Jaczkó Ferencz, Grosz Lipót, Mitternacht Izrael, Lojek József, Kazár Péter, Friedman József, Glücksman Adolf, Klein Dániel, Chvaszta Pál, Fekete Gábor, Hlatki József, Oldal Béla, Hartos János, Lenhorn Márton nőiszabó, Szabó Mihály, Boroska Miklós, Pataki András, Taub Lajos, Szabó József, Liskány János, Gunczel Gyula, Csendes Károly, Hook Mihály, Takács József, Naményi Ádám, Gregori János, Apagyi Lajos, Győri Lajos, Dankó János, Gémes Antalné, Zomborszki Dániel, Lenhart János, Reich Sándorné, Guttenberg Márton, Szochor József, Blum Emánuel, Csapnik Bernát, Klein Jakab, ifj. Deák András, Zilber Béni, Gunczel Antal, ifj. Markus György és Asztalos Sámuel, Klainyik Károly, Mácsánszki Sámuel, Kmotrik Lajos, Déri P. Pál, Máczai Lajos, Ritter József, Puchi Gyula szűrszabók. Összesen 110.

8. *Szijgyártók*: Sonkolya János, Suták Károly, Gerhard Györgyné, Szabó Dániel, Sonkolya József, Kolozs Jánosné, Nagy József, Kiss László, Schvarecz Sámuel, Kiss János. Összesen 10.

9. *Kovácsok*: Ripper András, Simon András, Pozsonyi György, Vajdics János, Antal Mihály, Kazár István, Seiben István, Gyekis János, Schmid Balázs, Hurai János, Lukácsko András, Baresik János, Antal János, Hankószky József, Tomaszószky Balázs, Nagy József, Rausz József, Dankó Ádám, Szekeres Pál, Hrenkó István, Povazsanyecz József, Dojesák János, Papp Ferencz, Sárkány András, Vass István, Molarovics György és Pivnyik András, Szöllösi András, Antal testvérek kocsigyárosok. Összesen 29.

10. *Kerekgyártók*: Martinószky András, Schmid József, Vass János, Losonczy Antal, Tóth Ferencz, Bodnár Sámuel, Hudák József, Szilvási János, Nagy Pál, Markó István, Kurbely József, Tomaszószky Béla, Ferenczi István, Palicz Márton, Frecska József, Mihalkó János, Antal Lajos, Dojesák Mihály,

Nagy Miklós, Baranyai Sámuel, Pál János, Hook Gusztáv, Dankó Pál. Összesen 23.

11. *Lakatosok*: Zomborszky Sámuel, Papp Miklós, Barzó Pál géplakatos, Fábíán Dániel, Huszti István, Sinka Dániel, Andráscsik István, Gyurcsán Pál, Oláh Ignác, Szegedi György, Kusnyerik Sámuel, Racskó Andrásné, Dedics Sámuel, Szilágyi János, Kleinyik György, Komán István géplakatosok, továbbá Neubauer Lajos, Cserhalmi Dániel, Nagy Mihály, Neubauer Antal, Májerszky Barnabás, végül Textorisz Gusztáv gépészek, Göbl és Wagner vasöntők. Összesen 23.

12. *Órások*: Jordán Ignác, Tamási Endre, Sulyok Ferencz, Máyer Ferencz, Sáfár Lázár. Összesen 5.

13. *Építők és kőművesek*: Vojtovics Bertalan és Barzó Mihály, Melhause János, Király Sándor építészek, Revacsó János, Kósa Sámuel, Sabronszky György, Váczi Ágoston kőművesek, Kulisics Mátyás kőburkoló, Kovács Imre, Hell József, Korponai Sándor, Beregi János, Kovács György, Hostyák András, Lehoczki Károly, Sztópka Ferencz, Sánta István, ifj. Bodnár István, Mráz Márton, Dusa Mihály, ifj. Hell József, Fábíán Ferencz, Halasi János, Dvorák József, Sárközi Ferencz, Davaloszki Sándor, Hell Ferencz, Mösler Ferencz, Kiss Bálint, Fekete Gyula, Gorzsás József kőművesek, Fűhrer Zsigmond, Kacsmarik Ferencz kőburkolók, Goldberger Dávid kőfaragó, Guttmann Sámuel betonkészítő, Podreczki Mihály, Hell Károly kőművesek. Összesen 38.

14. *Ácsok*: Szekretár András, Mikecz János javító-ács, Molnár Sándor, Kiss István, Adolf Béla, Szamosi József, Adamkovics András, Zomborszky Mihály, Melich Márton, Blaskó Mihály javító-ácsok, Szuchy József, Ambruz István javító, Gregori József, Szabó Márton, Fodor Gerzson, Augusztini György, Veres István, Ruda Sámuel, Szmolár Péter javító, Horváth János, Hogyán Pál, Pristyák János, Csolar János, Jávor János, Lejtrik János javító-ácsok, Tírpák Mihály, Kajati Károly, Magyar Gábor, ifj. Dusa Mihály javító-ácsok, Tírpák György, Czinkoszky József, Vitál János, Gesko Sámuel, Szikora János javítók, Horváth János, Zavadszki Mihály, Szűcs

Albert molnárok, Melich János, Veszeli András, Frecska András, Szikora András, Pristyák János nádfedők, Buchnovics János, Keresztényi János kutsinálók. Összesen 44.

15. *Szücsök*: Kazár Márton, Bálint András, Kreska János, Palaticz Jenő, Pataky Lajos, id. Szabó János, Tomajkó Mihály, Foltin András, Koczka János, id. Csécsi Lajos, Prekopa Sámuel, Csernák Ferencz, Kazár András, Valent Sámuel, Dániel Mihály, Kovács Ferencz, Tóth Sámuel, Nagy András, Palicz István, Babicz József, Kovács István, Csesznák György, Szikora Pál, ifj. Lejtrik Sámuel, Bogár Károly, ifj. Friderikusz János, Fekete József, Schacz István, Jakab Mihály, Nyerges Ferencz. Szűcs István, ifj. Csécsi Lajos, Nagy Pál, Friderikusz Sámuel, ifj. Szabó János, Dekmár Pál, Chovanecz András, Zajacz Dániel, Keltonyik János, Szlobodinszki Pál, Hook József. Összesen 44.

16. *Pékek*: Fried Zsigmondné, Kovács Ferencz, Bálint Adolfné, Lakner Ödön, Majoros Károly, Vitál József, Marsalkó István, Meczki Gusztáv, Bodnár Lajos, Hartman Sándor, Magera Lajos, Leblovics János, Princz Fülöp. Összesen 13.

17. *Kalaposok*: Schatz Károly, Hricz András, Lipcsei István, Bartha Lajos, Habzsuda Sámuel, Markó Károly, Suták Sámuel, Markó Mihály, Balczár István, Benya Péter, Fercsák Pál. Összesen 11.

18. *Mészárosok és hentések*: Karner Vilmos, Juhász József, ifj. Hegedüs József, Karner József, Drenyószky Károly, Prok Lajos, Palicz János, Virág József, Macza István, Balázs András, Perlik István, Csernyik András, Rottaridesz János, Szmolár István, Palicz Lajos, Brassai János, Palicz István, Prok Károly, Farkas Péter, Ujhelyi Gyula, Barzó István, Macza András, Czirka Pál, Kleinik Károly, Rottaridesz István, Meder János, Juhász Dezső, Balczár Lajos, Tomasószki Gyula, Prok Pál, Sirhalmi György, Soltész Kálmán, Grósz Antal virslis, Hoffmann Jánosné béltisztító. Összesen 34.

19. *Kötélgyártók*: Buró Dániel, Kiss Mihályné, Izsóf János, Nagy Ferencz, Borbély Ferencz, Márton György. Összesen 6.

20. *Kárpítosok*: Heincze János, Bartha József, Donát Lipót, Ducsay Józsefné, Heider Antal, Kiszely Miklós. Összesen 6.
21. *Timárok*: Deák József, Hrenkó Sámuel, Fábrián Pál, Kazimir Károly, Hrenkó György, Kovács György. Összesen 6.
22. *Szobafestők*: Stein Mór, Stein Ignác, Stein Lajos, Tóth Endre, Herskovics Ignác, Szécsi Sándor mázoló. Összesen 6.
23. *Kádárok*: Majoros János, Mikula László, Borsuchószky Ferencz, Vaskó János. Összesen 4.
24. *Esztergályosok*: Czölder Károly, Bacher Ignác. Összesen 2.
25. *Kefések*: Herr Zsigmond, Kóti István. Összesen 2.
26. *Kéményseprők*: Major Vilmos, Seidel Ede, Nácsik Sámuel, Gaszper József. Összesen 4.
27. *Fésűsök*: Nagy Mihály, Nagy Sándor, Simkó Géza. Összesen 3.
28. *Rostások*: Mendek József, Varga Mihály. Összesen 2.
29. *Könyvkötők és könyvnyomdászok*: Zdenek Ferencz, Vadon Elek, Jóba Elek könyvkötő és nyomdász, Piringer János könyvkötő és nyomdász, Székely (Lóbl) Lajos könyvkötő és könyvkereskedő. Összesen 5.
30. *Czukrászok*: Tolnai Sándor, Teszter Lajos, Czentáró József. Összesen 3.
31. *Mézeskalácsosok*: Stoller Ferencz, Tatay István. Összesen 2.
32. *Képfestők*: Schönbrun Gusztáv, Balogh Béla. Összesen 2.
33. *Aranyművesek*: Kubassy Gusztáv, Oláh Géza, Grünbaum Henrik. Összesen 3.
34. *Czukorka készítőik*: Mohácsi László, Kurucz Gyula. Összesen 2.
35. *Vegyés iparágak*: Kuppa András kosárfonó, Eisenberger Róza harizsnyakötő, Blau Sámuel piparezelő, Paczauer Viktor köszörűs, Vachter Ignác zongora hangoló, Schmotzer János késes, Blumberg József keztyűs, Bálint Áron gubás, Kerekes Lajos szappanos, Opris Oszkár műfaragó. Összesen 10.

Ezekből láthatja a szives olvasó, hogy városunkban mely iparágak mily arányban miveltenek. Egyenként és összesen mennyit tesz ki ez iparágak keresete, s így iparosaink évi üzleti eredménye, a legnagyobb utánjárás daczára még hozzávetőlegesen sem volt megállapítható. Csak az bizonyos, hogy a házi és nyilvános élethez szükséges minden tárgyra — majdnem kivétel nélkül — birunk itt munkás kézzel, vállalkozóval. Hogy egyes iparágak, így pl. a csizmadia (159), szabó (110), cipész (81), asztalos (50), ács (44), szűcs (41), kőműves (38) jelentékenyebben nagyobb számmal szerepelnek, mint a többiek, az az illető ágakban beálló szükséglet nagyobb voltának következménye. De látható e névsorból az is, hogy a *nagy ipart* itt alig képviseli több egy építész- és téglagyáros czégnél (Barzó és Vojtovits), egy gépész-czégnél (Májerszky Barna). továbbá ami az alföldön sűrűn található, egy olajütő malomnál (Feldheim E.) egy gőzmalomnál (Jaeger József) és a mi az alföldön ritkaság, egy vasöntő-gyárnál (Göbl és Wagner).

Ideszámíthatók továbbá az előnyösen ismert és e müben is számos felvétel által képviselt Hunyady és Harth, továbbá Várady és Babar *fényképész-czégek*; számos *szikvizgyáros* és a *gőzfürdő* bérlet. Mint Nyiregyháza egyik nevezetes iparága felemlíthető továbbá a bérkocsi, de különösen a város specialitását képező s az idegeneknek leginkább feltűnő két-kerekű *taliga-iparúgu*, melyet most körülbelül 150-en üznek, úgy, hogy ezeknek hozzászámításával bátran 40-re tehetjük azon nevezetesebb iparágak számát, a melyeket városunkban üznek.

A mi végül a kisiparon és nagyiparon kívül még számbaveendő *háziipart* illeti, úgy erről itt alig lehet többet felhozni, mint hogy a hajdan virágzó háziipar mint minden nagyobb városban, úgy itt is kiszorult a hivatásszerűleg üzött ipar elől s ha kosárfonás, szövés némely tanyai hajlékban még ma is előfordul, azért az általuk képviselt háziipar távolról sem nevezhető olyannak, a mint egyes vidékek, pl. a Szepesség vagy Erdély Kalotaszegének háziipara.

A mi az iparosság érdekeinek megóvását illeti, ezt két testület képviseli, úgy mint: az ipartestület a mesterekét és a kerületi betegsegélyző pénztár az alkalmazottakét.

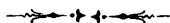
Az ipartestület az 1885-ben megszűnt általános ipartársulatból fejtett ki, mely a czéhrendszer utódja volt. Jelenlegi elnöke: *Stoller Ferencz*, alelnökei: *Pivnyik András*, *Korponai Kálmán*, jegyzője: *Mikecz József*, pénztárnoka: *Lakner Ödön*, ellenőre: *Nagy Géza*, segédjegyzője: *Jéney Sándor*. Minden hó első péntekén tart előljárósági ülést, az általános nagygyűlést pedig minden év márczius havának vége felé. Hatáskörébe tartozik a szegődtetés, szabadítás, munkakönyvek kiállítás és ezenkívül kebeléből alakul az alkalmazók és alkalmazottak közötti kérdéses ügyek elintézésére hivatott békéltető bizottság, melynek a képviselőlet által választott hatósági biztosa dr. Meskó László vagy ennek mindenkori helyettese. Van az ipartestületnek külön háza, tágas dísztermekkel és egyleti helyiségekkel, melyek az iparos ifjuságnak is alkalmas helyül szolgálnak az önképzésre és kellemes szórakozásra.

A kerületi betegsegélyző-egylet, mely Szabolcsvármegye területén létező s minden az ipartörvény rendelkezései alá tartozó munkaadónál levő oly egyénre terjed ki, a kinek egy napra eső fizetése 4 frtnál nem magasabb, tagjainak betegség esetén gyógysegélyt, halálozás esetén temetkezési segélyt nyújt. A pénztár ügyvezetése fölött a felügyeletet 24 rendes, 12 pótagyból álló igazgatóság és 6 tagból álló felügyelő bizottság végzi; a pénztár és a tagok közötti esetleges vitás ügyekben 6 tagból álló „választott bíróság“ dönt. Életbelépte óta az ügykezelés vezetésével Rausz Sámuel könyvelő van megbízva, ugyancsak ez idő óta pénztárnok Lakner Ödön, ellenőr Kiss Andor. A múlt évben a pénztárnak 2369 tagja, 11589 kor. 82 fill., bevétele 11353 kor. 54 fillér kiadása volt, melyből a tagok segélyezésére 5022 kor. 96 fillért fordított. Az elvégzett ügydarabok száma 811 volt.

A felsorolt adatokból látható, hogy Nyiregyháza, a földművelő város részben már eddig is átalakult iparúzó helylyé. Hogy a nagyipar nagyobb tért magá-

nak itt hódítani nem tud, annak talán az az oka, mert a szűk Ér-folyón kívül a természet itt mit sem nyújt, a mit az ember mint készen kapott erőfejlesztő vagy anyagnyújtó közeget felhasználhatna. De oka ennek talán a vállalkozási kedvnek hiánya is, a mi részben az abnormis közgazdasági helyzetnek folyománya. Régen emlegették például egy nagyobb szabású gőzmalom felállításának tervét, hogy a helyi búzatermés itt találjon fogyasztást és a liszt ne idegenből kerüljön ide, — már-már a részvények is jegyeztettek, — s a terv mégis dugába dőlt a vállalkozási kedv hiányában.

Az egyetlen alakulóban levő nagyobb ipartelep a Ganz és társa czéggel kötött szerződés alapján létesítendő villamvilágítási telep lesz. A dolog természeténél fogva azonban ez sem nyújt annyi munkát a dolgozóknak, a mennyire itt a munkakeresők nagy számánál fogva szükség volna.

X. Kereskedelem.

A mit földmivelés és ipar létesít, azt kellene a kereskedelemnek kész áru alakjában piacra hozni. A földmivelés, továbbá a nyers anyagot előteremtő alsófoku ipar és a kereskedelem között a gyár az az átmeneti forum, a mely a készen kapott anyagot az emberi élet különféle céljaira manapság feldolgozza és a kereskedelem piacára hozza. A kereskedelmi cikk tehát a gyári feldolgozás és a szállítás árával, meg a közvetítés hasznával drágább a nyerstermésnél. A normalis vérkeringés törvénye szerint tehát ott van a legjobb közgazdasági helyzet, a hol a nyerstermelés anyagát a helyszínen veszi meg a gyár s a kereskedelem a helyi gyárakból fedezi szükségletét. Ily közgazdasági vérkeringés mellett a kereseti ágak mindenike, beleszámítva még a kisipart is, meg tud élni. Fájdalom azonban, ez oly lebegő ideál, a melyre még csak törekszik a hazai kereskedelem, de tőle még igen-igen messze áll. A mit legjobban bizonyít az a legujabban megindult társadalmi aktió, a mely hasonlóan a negyvenes évek Kossuth Lajos-alapította honi iparpártoló egyletéhez, odairányul, hogy szükségleteinket hazai piacról szerezzük be.

Ha valamely városnak — ugy Nyiregyházának van oka e mozgalomhoz csatlakozni. Nemcsak azért, mert gyáripara nem lévén, az összes kereskedelmi cikkekért többet kell fizetnie, mint más, kifejlett

gyáriparral bíró városnak, — hanem azért is, mert szükségleteit a lakosság, de maga a kereskedelem jó része is külföldről szerzi be.

Már maga ez az egy körülmény is eléggé indokolja azon tényt, hogy nálunk valami virágzó helyzete a kereskedelemnek nincsen. Beszerzési forrásai drágábbak, mint oly városé, a hol nagyobb az ipar, vagy a melyek közelebb fekszenek nagyobb világpiacokhoz.

De még jobban indokolja e tényt azon körülmény, hogy a vasuti elágazások számának növekedésénél fogva a kereskedelem a vidék nagyobb városai-ban sincsen úgy centralisálva, mint az előtt volt, a mi aztán egyes kereskedelmi ágak jövedelmezőségében határozott visszaesést okoz, mint városunkban is, hol a kereskedelem az ötvenes évektől kezdve fejlett, a nyolczvanas évektől kezdve a kilenczvenes évekig megszerzett positióján megmaradt, a kilenczvenes éveken át azonban — mint az ipar — bizonyos pangást tüntet fel. Mindenesetre kereskedelmünk józan-ságára mutat, hogy e kedvezőtlen helyzet daczára a helyi piacz nagyobb rázkódtatásnak kitéve nincs, a miben nagy segítségére van a helybeli pénzpiacz később feltüntetendő kedvező helyzete.

A mi már az egyes kereskedelmi ágakat illeti, a multban határozottan a legvirágzóbb volt s ma is a legtekintélyesebb helyet foglalja el a *gabonakereskedés*. A nagy vidék, melynek városunk a központja, ide járt árut venni és adni. A helyi gabonakereskedés oly tekintélyes fokon állott, hogy Szabolcs, Ung, Beregh, Ugocsa és Máramarosmegyék gabonakereskedelme is itt bonyolult le, sok tekintélyes czég, — budapestiek és külföldiek egyaránt — itt állandó megbizottakat tartottak s

ezek egyesülve, alkották a még most is tekintélyes kereskedelmi társulati jelleggel bíró „terménycsarnokot.“ Ez az intézmény kettős érdeket szolgál. Egyrésztől társasköre a terménykereskedőknek s e végre be is van rendezve egy teljes vasúti fuvarozásra vonatkozó könyvtárral, másrésztől valóságos gabonatózsde jellegével bír, megállapítja minden heti és országos vásár napján a forgalom tárgyát képező gabonaneműek, hűvelyesek és a nyers szesz árát s a tagjai között eselleg felmerülő feles kérdéseket választott bírósága útján elintézi. Első elnökei Kornstein Ignác és Szamuely Baruch voltak, mostani elnöke Szamuely Aurél. Titkárok voltak a megalakuláskor Hoffmann Adolf, majd dr. Heumann Ignác, dr. Hartstein Sándor, Horovitz Jakab, jelenleg dr. Flegmann Jenő. Pénztárnoka Führer Mihály. A megalakuláskor 1882-ben 200 tagot számláló testület volt; azóta a tagok száma csökkent s már évek óta alig több 100-nál, bár még mindig kereskedelmünk ügyét nagyban előmozdító, tekintélyes testületet képez. Az elmúlt évben 120 esetben teljesített hivatalos jegyzést, míg választott bírósága mindössze 10 esetben volt kénytelen eljárni.

Ugyancsak a gabonakereskedelem előmozdítására alakult városunkban 1888. július 1-én s működik ma is sikeres eredménnyel *Szamuely Aurél* ügyvezető igazgató elnöklete alatt az u. n.: „*termény és áruraktár*“-részvénytársaság, a mely a vasúti állomás mentén fekvő hatalmas gabonaraktaival a szállítók és a megrendelők közötti forgalmat közvetíti, vidéki és helybeli kereskedők és termelők ügyleteinek lebonyolítását a nyújtott kölcsönök és előlegek által elősegíti, a terményeket raktározza. Telek és épület, valamint felszerelése 130000 frtot képvisel, részvénytőkéje a tartalékalappal 79000 frtot tesz ki, múlt évi nyeresége 9685 frt 56 krra rugott, míg a beraktározott áruk forgalma 1,421035 frt értékben összesen 205509 mm. tett ki rozs, buza, árpa, tengeri, zab, paszuly, gyapju, bükköny, olajpogácsa, repce és vegyes árukban. Legelső helyen áll a rozs, azután jó a buza és zab-forgalom, legkisebb a bükkönyé. Az áruraktár legnagyobb készlete a múlt évben október 24-én volt, a mikor is az 38200 mm. tett ki. A tár-

sulat hivatalnokai: Bleuer Bernát raktárnok, Häuffel Lajos könyvvezető. Igazgatósága: Bogáthy József, Flegmann Lipót, Somogyi Gyula és Zucker Henrik. Felügyelő bizottsága: Dr. Meskó László, Dr. Kovách Elek, Groák Ödön tagokból áll.

A helyi kereskedelem többi ágait a következő czégek képviselik:

a) *Könyvkereskedők*: Ferenczi Miksa és Piringer János.

b) *Díszmű- és rövid-áru kereskedők*: Pavlovits Imre, Ruzsonyi testvérek, Pollatsek József, Rosenthal Gábor.

c) *Divat-, posztó- és rövid-áru kereskedők*: Stern Emánuel és fia, Ungár Lipót, Tahy István, Horn K., Kreisler Simon, Blumberg József, Deutsch Menyhért, Jakobovits Adolf, Preisz Adolf, Nádassy Lajos, Friedlieber Sámuel, Reich Ferencz, Lichtschein Teréz, Grosz M. Jakab, Guttmann Henrik, Lenhorn I., Löwy Salamon, Goldberger Jakab, Mannheimer S., Schwartz Ignác, Markovits és Fuchs.

d) *Bőrkereskedők*: Groszmann S., Grünberger Endre, Weisz E.

e) *Vaskereskedők*: Csapkay Jenő, Kovács P. Pál, Wirtschafter Ármin, Fleiner Lajos, Schwarcz Adolf, Fábry Károly.

f) *Üveg és porcellán-kereskedők*: Andre Gyula, Éles Lajos, Hercz A. Aurél, Hibján Ferencz.

g) *Vegyes fűszer kereskedők*: Grosz L. H., Glück Ignác, ifj. Hibján Dániel, Baruch Arnold, Nádassy Kálmán, Czukor Ferencz, Mandel Eduárd és társa, Friedmann Sándor, Reich Benő, Hercz Jakab, Schlesinger Miksa, Szentpétery Lajos, Friedmann Mór, Spitzer Ignác, Kövér Gyula, Lenhorn Soma, Gyurcsán József, Blau Mór, Surányi István, Klein M., Papp Sándor, Wassermann Sámuel, Förster Kornél, Hoffmann Adolf, Török Péter, Friss Lajos, Hibján Gyula, Hoffmann B. Béla, Fest László, Kovács Soma, Hibján Sámuel utóda, Varga János.

h) *Fakereskedők*: Reizmann Hermann, Klár Lajos, Morgenstern Zsigmond és fia.

E czégeken kívül még mintegy 160 szatócs közvetíti a nép sorában a kereskedelmet, hogy a tulajdonképen s különösen a fűszer-kereskedelemnek épügy kárára, mint ahogy magának az árunak drágábbá tételére is, az természetes.

A kereskedők közt olyanféle kényszertársulás, minőt az iparosokra nézve szab meg a törvény, nincsen. Hogy mégis oly közös jellegű, tiszteletreméltó czélok, mint: a kereskedők közös, valamint Nyiregyháza és Szabolcsmegye kereskedelmi érdekeinek előmozdítása s e végből a czélt érintő események figyelemmel kísérése, a főnök és alkalmazott közötti viszony szabályozása, kereskedő tanoncz-iskola létesítése, kereskedelmi kórház létesítésének elősegítése stb. előmozdittassanak: az ügybuzgó és Nyiregyháza köz- és társadalmi életében tekintélyes szerepet betöltő *Fest László* kezdeményezésére és fáradozásával az 1890-ik évben megalakult a „*kereskedők társulata*“ is, melynek a megalakulástól kezdve szintén buzgó alelnöke Hoffmann Adolf és titkára Dr. Hoffmann Mór és tagjai csaknem az összes bejegyzett kereskedők. A legsikeresebben működő társulatok egyike. Fennállása óta létesítette az alsófoku kereskedelmi iskolát (I. közművelődési rovatunkat), mely a legszebb virágzásnak örvend s melynek 750 frtnyi évi szükségletéhez a város 100 frttal, a debreczeni keresk. kamara ugyanennyivel s e társulat 150 frttal járul; létesítette a kereskedő ifjak egyletével közösen „a kereskedő alkalmazottak betegsegélyző-pénztárát“, melynek mindenkori elnöke a „kereskedők társulatának“ elnöke; minden 3 évben a pénzügyigazgatóság felhívására és közreműködésével a kereskedők adójára nézve javaslatot tesz; legközelebb a „házaló-ipar gyakorlásáról“ szabályrendelet-tervezetet nyújtott be a városi tanácshoz; a posta- és vasutügygyel rendszeresen foglalkozik, észleleteit és javaslatait az igazgatóságokkal közli; szóval minden vonalon a helyi kereskedelem ügyeit, érdekeit kifelé védelmezi és képviseli, befelé pedig azt megerősíteni igyekszik. Egyébként a társulat ügyeit elnök és titkár, 9 tagból álló választmány, számvizsgáló bizottság, pénztáros, ellenőr és maga a közgyűlés intézik.

II. Az árukkal való kereskedelmet kiegészíti, a szükséges hitelt nyújtja, a nagyobb ügyleteket lebonyolítja a *pénz kereskedelme*. Ezt nálunk három pénzüintézet: u. m. a „Nyiregyházi takarékpénztár egyesület“, a „Szabolcsi Hitelbank“, a „Nyiregyházi gazdasági és kereskedelmi hitelintézet“, mint részvény-

társaságok és egy szövetkezet, a „Nyiregyházi kölcsönös önszervező egyesület“ gyakorolja.

Egyenként véve ezen intézetek rövid történeti és üzleti ismertetését, mindenek előtt a legrégibbről, a „*Nyiregyházi takarékpénztár-egyesületről*“ kell szólanunk. 1862. augusztus 17-én keletkezett gr. Lónyay Menyhért pénzügyminiszter és későbbi miniszterelnök, továbbá Kovách Gerő páratlan buzgalmu utánjárásával, 750 egyenként 100 frt névértékű részvényre történt 40 frt befizetéssel. Az alakuló közgyűlésen Lónyay elnökölt, Steiger Alajos városi tanácsnok, költői nevén Boruth Elemér vezette a jegyzői tollat, s főigazgatóvá Kovách Gerő, aligazgatóvá Matheidesz Gusztáv, majd Schack Mór, főkönyvvezetővé a későbbi nagyérdemű igazgatósági elnök, Kovách László, pénztárnok-jegyzővé Domján Soma, ügyvédé Bodnár István választatott. Az egyesület történetében, a 25 éves jubileumi évet kivéve, az 1893-ik év válik ki, a midőn az „Iparbank“ bukása következtében ennek üzletét szerencsés kézzel átvette és a maga üzletkörébe beolvasztotta, — a minek következtében forgalma rendkívül emelkedett (a forgalom ez évben majdnem 13 millióval, az üzleti nyereség 16000 frttal emelkedett) s az iparbank részvényeseinek vagyonából is a megmenthetőt megmentette. A jubileumi évben dr. Meskó László jeles tollából kikerült történet adatait az első és a múlt évi utolsó üzleti kimutatással egybevetve, arról, hogy e tekintélyes, a vidéki intézetek közt párját ritkító pénzügyintézet mily örvendetesen fejlődött s ehhez képest városunk és vidékének közgazdasági életét mily nagy mértékben támogatja, álljon itt a következő táblázatos összehasonlítás:

Tárgy neve	1862-ik év	1887-ik év	1896-ik év
Betét	56872 frt	1781148 frt	4727785 frt
Kölcsönök	88000 frt	1600000 frt	3775000 frt
Vagyon	91000 frt	1995000 frt	4061700 frt
Jövedelem	10737 frt	164000 frt	246000 frt
Részvénytőke	30000 frt	75000 frt	200000 frt
Ált. tartalékalap	848 frt	56837 frt	113128 frt
Külön „	— frt	7209 frt	46192 frt
Nyugdíj „	— frt	11222 frt	48078 frt
Pénztári forgalom	700790 frt	10438719 frt	35000000 frt
Egy részv. osztal.	3 frt	33 frt	45 frt

Ez intézet élén ez időszereint, mint igazgatósági elnök *Somogyi Gyula*, mint ügyvezető igazgató Groák Ödön, mint az igazgatóság tagjai dr. Meskó László, Benes László, Moesz Adolf, Szamuely Aurél, Kovách Gerő, Korányi Imre és Csapkay Jenő állanak, míg a hivatalnoki kar tagjai a következők: Meskó Elek főkönyvelő az 1893-ik évtől, Merle Adolf könyvelő az 1874-ik évtől, ifj. Soltész Gyula könyvelő az 1891-ik évtől, Szabó Lajos gyakornok 1895-ik évtől, Kubassy Gusztáv pénztárnok az 1884-ik évtől, Török László másod-pénztáros az 1892-ik évtől, Sütő József titkár az 1874-ik évtől, Bodnár István ügyész, a pénzügyintézet fennállása — az 1862-ik év óta.

Az intézet múlt évi forgalmi kimutatásából álljon még itt az elősorolt adatokon kívül annyi, hogy a váltótárca 12 millió 212900, a kötvénytárca 9 millió 857000 frtnyi forgalmat tüntet fel, míg a folyószámla követeléseké 6 millió 354000 frtot kerekszámokban. Jótékonycélokra az elmúlt évben 630 frtot, fennállása óta körülbelül 20000 frtot adott.

b) *Szabolcsi Hitelbank*. 1872. szeptember 4-én tartotta alakuló közgyűlését *Leveleki Molnár Albert* elnöklete alatt, kit a közgyűlés lelkesedéssel választott meg az intézet első elnökének is, míg annak akkor megválasztott vezérigazgatója Flegmann Lipót volt. 23 alapító tag jegyezte a kibocsátott részvényeket, melyeknek tőkeösszege az 1893. november 15-én tartott közgyűlésen a 200,000 frt alapítási tőkéből a tényleg befizetett 100000 frtra redukáltatott. Az intézet hamar megmutatta, hogy hézagot pótol és szolid bázisokon nyugvó üzleti életével le tudta magának kötni a hitelkeresők tekintélyes részét.

Hogy üzleti élete az alapítás idejétől kezdve napjainkig mily tekintélyes fejlődésnek indult, mi sem bizonyítja világosabban, mint az első és utolsó üzleti évi eredmény következő egymás mellett álló kimutatása; (a krajczárokat elhagyjuk):

	1873.	1895.
Részvénytőke	200000 fit,	100000 fit
Betét	71584 „	787172 „
Tartaléktőke	498 „	33464 „

Váltó	96207 frt,	463661 frt.
Kötvény	72208 „	468618 „
Folyószámla	— „	239559 „
Előleg	15518 „	34627 „
Tiszta jövedelem	13200 „	20535 „
Összforgalom	2171566 „	6943969 „
Osztalék	6 „	14 „

Az intézet élén, mint annak jelenlegi elnöke az alapítás évétől kezdve 1890-ig buzgó vezérigazgató gyanánt működött *Flegmann Lipót* áll, főkönyvelője f. évi január 1-étől Rónay Jenő, pénztárnoka Nádosy Dezső, ki 1896-ig mint az intézet azelőtti főkönyvelője működött.

c) A „*Nyiregyházi Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet*“ részvénytársaság pénzügyintézeteink között a legfiatalabb, de életrevalóságban velök a versenyt kiállja. Az 1892-ik év szept. 1-én alapították meg Gencsy Béla földbirtokos, a szabolcs-vármegyei szabadelvű párt fejének elnöklete alatt 1000 darab 100 ftos részvény kibocsátásával s mindjárt az első év végén 7 frt osztalékot juttattak egy-egy részvényre, azonban a mind szélesebb körből fellépő hiteligenyek kielégítése céljából már az 1895-ik év folyamán a részvénylőkét 1000 drb új kibocsátású részvény értékével, 100,000 frttal emelték. Egyébiránt a négy éves üzlet évről-évre való fejlődését hiven tüntetik fel a következő számok:

	1894. decz. 31-én	1895. decz. 31-én
a váltótárca volt	570,332 frt,	793,384 frt,
kötvény kölcsönök	43,215 „	37427 „
betáblázott kötvények	74,789 „	64326 „
folyószámla forgalom	4.852,171 „	6.881,191 „
betétállomány	428,359 „	570,099 „
Összforgalom	12.804,719 „	14.979,134 „
tartaléktőke	11,998 „	20,748 „

Az 1895. évi üzleti eredmény, mint nyereség 20,139 frt 88 krt tett ki, úgy, hogy részvényenként 8 frt osztalék jutott s a tartaléktőke 8750 frttal gyarapodott, míg jótékony célokra 200 frt jutott.

Ezen intézet vezetői a folyó millenáris évben *Gencsy Béla* elnök, az igazgatóság tagjai: Martinyi József elnöklete alatt Ferenczi Miksa ügyvezető-igazgató (3 év óta), Haas Ignác, Klár Gusztáv, Szopkó Alfréd, Mandel Gusztáv, Grosz L. H. A felügyelő-bizottság tagjai: Halasi Mór, Hajdu Gyula, Leveleki Ármin, Rosenthal Ferencz, Szalánczy Ferencz. Az intézet hivatalnokai az ügyvezető-igazgatón kívül Szalai Dániel könyvvezető, Goldstein Gyula segédkönyvvezető, Ungár Gyula gyakoronok, Reich Benő pénztáros. Jogtanácsos: Halasi János ügyvéd.

A három pénzüintézet működésének főirányait összehasonlítva, a következő eredményt nyerjük:

A takarékpénztár, mely különben megyénk, sőt egész vidékünk legtekintélyesebb pénzüintézete, a rendelkezésére álló nagy betétanyagot előszeretettel a jelzálogilag biztosított kötvény-kölcsönökbe fekteti be; az utóbbi évek óta, különösen a mióta az ipar és kereskedelmi bank összes aktívait átvette, a váltótárca és folyószámla tetemes emelkedést mutat. Különben az osztrák-magyar bank mellékhelye.

A „Szabolcsi Hitelbank“ a kisebb kötvény-kölcsönöket kultiválja, és ügyletkörének nagy részét a nyiregyházi tanyai vagyonos gazdanép adja.

A „Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet“ a váltóleszámitolásba fekteti be tőkéinek $\frac{9}{10}$ -ed részét s túlnyomó mértékben a kereskedelmi váltók leszámítolásával foglalkozik.

Egyébiránt a három pénzüintézet utolsó mérlegének főbb tételei összeállítva a következők:

1. Váltótárca.

Takarékpénztár	1.804,403	frt 98	kr.
Szabolcsi Hitelbank	463.661	frt 87	kr.
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	793,384	frt 50	kr.
	<u>Összesen</u>	3.061,450	frt 35

2. Kötvények.

Takarékpénztár	1.597,008	frt	25	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	468,618	frt	79	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	104,754	frt	15	kr.	
	<u>Összesen</u>	2.170,518	frt	19	kr.

3. Folyó számla.

Takarékpénztár	309,227	frt	—	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	239,559	frt	65	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	191,874	frt	97	kr.	
	<u>Összesen</u>	740,661	frt	62	kr.

4. Összes vagyon.

Takarékpénztár	4.061,712	frt	61	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	1.236,664	frt	70	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	1.108,073	frt	11	kr.	
	<u>Összesen</u>	6.406,450	frt	42	kr.

5. Alaptőke.

Takarékpénztár	200,000	frt	—	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	100,000	frt	—	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	100,000	frt	—	kr.	
(a legutolsó 100,000 forintnyi emelést nem számítva).					
	<u>Összesen</u>	400,000	frt	—	kr.
	resp.	500,000	frt	—	kr.

6. Tartalékok.

Takarékpénztár	207,400	frt	53	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	32,464	frt	53	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	20,748	frt	90	kr.	
	<u>Összesen</u>	262,613	frt	98	kr.

7. Betétek.

Takarékpénztár	3.192,620	frt	—	kr.	
Szabolcsi Hitelbank	787,172	frt	81	kr.	
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	570,099	frt	92	kr.	
	<u>Összesen</u>	4.549,292	frt	73	kr.

8. *Folyó számlai betétek.*

Szabolcsi Hitelbank	5058 frt 14 kr.
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	<u>85500 frt — kr.</u>
Összesen	90558 frt 14 kr.

9. *Tiszta jövedelem 1895-ben.*

Takarékpénztár	70507 frt 11 kr.
Szabolcsi Hitelbank	20535 frt 10 kr.
Gazdasági és kereskedelmi hitelintézet	<u>20139 frt 88 kr.</u>
Összesen	111,182 frt 09 kr.

A közigazgatási helyzet hű képét a számok adatai nyújtják s e feltüntetett számok, köztök különösen a 7. rovat főösszege, de a 9. rovat főösszege is arról győz meg, hogy daczára az általánosan panaszként hangoztatott gazdasági válságos helyzetnek, Nyiregyháza és vidéke e válságot alig érzi, a takarékosági hajlam győz felette s a közigazdaság ügyleit lebonyolító pénzügyintézetek helyzete is évről-évre nem hogy rosszabbodnék, de határozott javulást tüntet fel.

d) Végül pénzügyintézeteink mellé sorozhatjuk, mint a közigazgatási élet egyik fontos tényezőjét, a „*Nyiregyházi kölcsönös önszegélyző egyesület, mint szövetkezet*“ nevű intézményt is. Ez intézetnek célja ugyanis a közvagyonosodás előmozdítása és pedig a takarékosági ösztön fejlesztése által. Ezt olyformán eszközli, hogy a tagságot heti 20 kros befizetésekre alapított részvények váltásától teszi függővé s az ilykép nyert tőkét saját tagjai közt olcsó hitel gyanánt forgatja, míg az ekkép előálló nyereséget ismét az egyes befizető tagok részvételi jegyei arányában osztja meg. Mindenesetre egyike a legkényelmesebb, legkönnyebb tőkegyűjtésnek, a mely a szegényebb néposztálynak is módot nyújt a jövedelem feleslegének egyszerű módon való elhelyezésére, de a gazdagabbaknak is biztosít tőkéjük után tisztességes jövedelmet. Ez életrevaló intézetet, melyhez hasonló ma már az ország számos más városában virágozik, két ügybuzgó férfiú fáradozásának köszönheti városunk népe, ezek: *Fest László* és *dr. Haas Emil*, a kik ügybuzgó utánjárásuk eredményével a legnagyobb mértékben meg lehetnek

elégedve, a mennyiben mindjárt a megalakulás első évében (1894. november 1-től 1895. november 1-éig) a társadalom legkülönbözőbb osztályaiából 4964 törzsbetéttel bíró tag jelentkezett, 52841 frt 40 kr értékű betéttel, míg a II-ik évtársulatban az eddigiekhez 2600 új törzsbetét járult. Az intézet első évi üzleti eredménye, mint tiszta nyereség 1558 forint 80 krt, a tartalékalap pedig, mely az első évtársulatban 58 frt 80 kron állott, most már 264 frt 06 krt tesz ki. A megalakulástól fogva az intézet elnöke: *dr. Ferlicska Kálmán* városi tiszti ügyész, ügyvezető-igazgatója: Fest László, titkára: dr. Haas Emil, pénztárnoka: Orbán Károly; igazgatósága tagjai pedig: Barzó Mihály, Básthy Barna, Csengery Mihály, Czukker Bertalan, Deutsch Géza, Kovács P. Pál, Koscecz András, Kende Jenő, Leffler Sámuel, Léderer Ignác, Nádossy Dezső, Novák Gyula, Okolicsányi Géza, Pazár István, Pivnyik András, Palitz János, Pataky Lajos, Pampuch András, dr. Rosenberg Emil, Schvarcz Izidor, Simkó József, Burger Mihály, Tahy Miksa, Henzsel András.

A kereskedelmi életnek ezen feltüntetett kettős oldala tehát látszólagos ellentétet mutat. Az árukereskedelem látszólag nehéz bajokkal küzd, alig hatol túl a helyi szükségletek kielégítésén, a mennyiben Kis-Várda és Nyir-Bátor vidéke ezen városokból nyeri, látja el kereskedelmi szükségleteit, s így Nyiregyháznak csak maga a város és közvetlen közel környék közönsége jut fogyasztó gyanánt; míg a pénzpiaczon az egész megyéből, sőt a távol vidékről is számosan keresik fel s e tekintetben itt az élet rendkívül élénk, az ügyletek sűrűen köttetnek egy a más után, úgy, hogy Nyiregyháza pénzpiacza ily helyen aránylag ritka forgalmat tüntet fel. E látszólagos ellentét azonban szép kiegyenlítését találja azon tényben, hogy a pénzpiac kedvező helyzeténél fogva a helyi mezőgazdaság,

ipar- és kereskedelem hiteligényei aránylag olcsón és gyorsan elégítettnek ki s épen ez az oka annak, hogy daczára a kedvezőtlen általános hazai közgazdasági helyzetnek, e három felsorolt fő kereseti ágról mégis mint olyanról szólhattunk, a mely a millenáris évben művelőinek szorgalmánál és az itteni pénzpiacz kedvező viszonyainál fogva a felszinen tud maradni.

XI. Népélet.

Ez az a pont, a melyről a legtöbbet lehetne szólnunk és még mindig nem tudnók kimeríteni anyagunkat; ez az a pont, a melynél a legkonzervatívabb vonásokkal találkozunk, mert a népszokások azok a „ne nyulj hozzám virágok“, a melyeken az idő vasfoga sem változtat. Ha mégis Nyiregyháza népélete az ezredik évben némely részben más jellegű, mint volt hajdan, a mostani nemzedék őseinek letelepülésekor, azt a közművelődés terjedésén kívül határozottan az az üdvös befolyás mozdította elő, a mit a magyar szellem hódítása népünkre is gyakorolt.

Az ősök hagyományai, a régi népszokások természetesen leghivebben tartották fenn magokat az egyszerű tanyai földmivelő nép körében.

Itt még elevenen fennáll a régi *patriarchális családi élet*. Az apa a család mindenható feje, ő a parancsoló, a többiek az engedelmeskedők; úgy hogy maga az asszony is urát a legtöbb helyütt magázza, helyesebben „kend“ szóval szólítja meg, nemkülömben a fiatalabb testvér is magázni tartozik a több évvel idősebbet. Ha a család valahová együttesen vonul ki, az apa ül vagy jár elől — a többiek követik. A szülők általában igaz szeretettel nevelik gyermekciket, — de a neveletésben bizonyos kasztrendszer követnek: a fiuk apjuk foglalkozását üzik tovább s ritkaság, hogy közülök valamelyik a tudományos vagy más gyakorlati életpályára kerülne, a

minek azon következménye van azután, hogy a határ földbirtokai meglehetősen szétdarabolódnak az örökösök között.

A gazdálkodás, (s itt közbevetőleg legyen megjegyezve, hogy egy jól vezetett *földmives-iskolára* égető szükség volna), a gazdaság haszonnal járó művelése a mindenek felett első helyen álló cél. E végre munkaidőben a család már a hajnali órákat megelőzőleg, 2, 2½ órakor kél fel s késő estig, 8—9, sőt esti 10 óráig végzi a gazdálkodás sokágu teendőit, úgy, hogy e mellett háttérbe szorul minden, még az *étkezés* is. Az étkezésben egyébiránt azt tapasztaljuk, hogy népünk a naponkénti háromszori étkezést tartja be, reggelizik 6. ebédel 12, vacsorázik 10 órakor. Étkezése — s ebben teljesen elüt az alföld más népétől, a minék oka azoknál magasabb foku takarékosági ösztöne, — a lehető legegyszerűbb, sőt konyhanyelven szólva, a legsóványabb. Reggelije — mert a szalonnát sajnálja a gazdasszony. — rendszeren pörkölt, vagy tejbefőtt tészta, vagy kása, vagy u. n. savanyu leves. Ebédje többnyire vastag étel, még pedig kása, burgonya, tengeri liszt-tészta (az u. n. „buchtí“) és csak szerdán, szombaton galuska. Ugyanez ismétlődik némi változatossággal este is. Hust ritkán — többnyire vasárnap esznek; kedvencz husneműjök a füstölt sertés habbal, amit a jobb módúak hetenként kétszer is élveznek. Gyümölcsöt ugyan szoktak enni, sőt nyáron ez egyik fő táplálékuk. de már a gyümölcsstermelést nem kultiválják ily arányban, mert rendszeren gyümölcs-árustól vásárolnak egy véka gyümölcsért, egy véka gabonát adva cserébe. Étkezés dolgában különben a nép gazdálkodási hajlama annyira megy, hogy télen igen sok helyen csak kétszer esznek; reggel 8 órakor burgonyát sültenek, megsütnek vagy egy vékára valót, ezt körülülük, mindenki eszik, a mennyit bir, aztán délután háromig nincs több fogás, a mikor is egy egyszerű vastag étel által rójják le e nembeli önmagok iránt tartozó ebéd és vacsora kötelezettségöket.

Lakásuk rendszeren egy szoba. A tanya többi részét a gazdasági épületek és helyiségek képezik sűrűn körülültetve akácczal. Az öregebbje télen át a városban lakik, kint csak

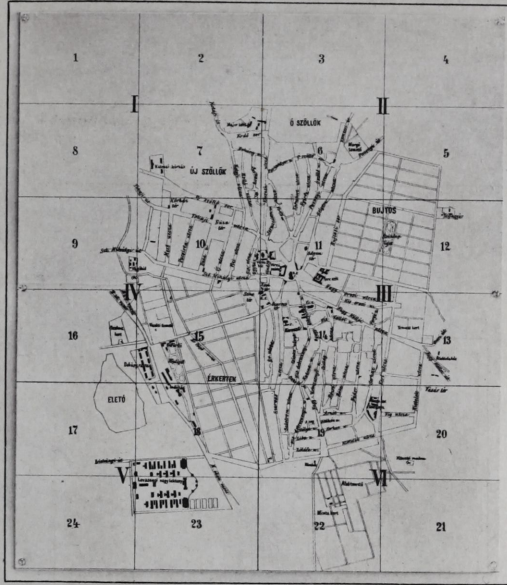
Részlet a cs és kir. lovasági laktanyából

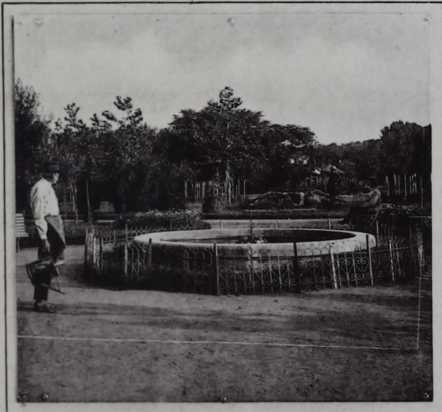
Szolcsvármegye székháza

A kir. törvényszéki palota

Nyiregyháza város tervrajza

Részlet a 'Népkert'-ből

Részlet a Sóstói útból

A Korona-épület

Kisvárosi polgári leányiskola

A m. kir. honvéd-lovasági laktanya

Színház

ORSZÁGOS
EVANGÉLIKUS
KÖNYVTÁR

a fiatalja marad, a melyekre tudniillik már rá lehet bizoni a jószág gondját; de ez is bevonul a városba, ha a tanyai iskola nagyon messze van, vagy ha a gyermeket az V. és VI. elemi osztályban tovább képeztetik.

Berendezésük is igen egyszerű. A legfőbb butordarab a nyoszolyán kívül a láda vagy az u. n. „komótszekrény“, a mi aztán a leánynak rendesen egyetlen hozománya is; vagyonosabbaknál már az u. n. „sifon-szekrény“ is járja. Ezenkívül a falmentén egyoldalon végighuzódó karos lóca, egyszerű, rendesen fenyőfa, a gazdagabbaknál diófa, vagy eperfából készült asztal, néhány szék, a falon az u. n. „rám“ (kisebb fajta polárszék, a melyen néhány virágos tányér is helyet talál), no meg a búbos kemencze képezi a lakás berendezését.

Ruházatuk az egyetlen fényűzési tárgy, a melyre szeretnek költekezni. A férfi nép is rátartó s nem kiméli a cifra szűrt, meg a fekete szűrt, a mivel minden jóra való házas embernek legkésőbb házassága 3-ik vagy 4-ik évében már illik dicsekedni; míg a legények érzék be a magyaros jellegű posztó *kivarrásokkal* díszített szép fehér szűrrel (a mi által különbözik a férfinép divatja a debreczeni vagy fejtörti tözgyökeres alföldi nép *himzett* cifra-szűr viseletétől). No aztán szabad a ránczos, magyaros, ropogós czizmára akár 12—20 frtot is költeni, nem feledvén el, hogy a szegényebb ember télen egyszerű, míg a gazdagabb selyem gubában tartozik megjelenni övéi között. Egyébként a férfi nép rendes viselete hasonlít az alföld magyar népének viseletéhez, s csizmán kívül többnyire magyar nadrág, rövid, u. n. „dakó“-kabát, pörge magyar kalap képezik részeit. A leányok aztán annál nagyobb lukszust űznek. A cifra-ládában 4—5 selyemkendő meg számos ünneplő ruha pihen, a miknek darabja sokszor a 100 frtot is meghaladja s ebben aztán nem igen enged a szegény sem a gazdagabbnak. Itt a tökéletes berendezés a tisztességhez tartozik. A leánynak kincse, ábrándja, mindene a szép selyemkendő meg a szép ünneplő ruha. Egyébként köznap a magyaros jellegű karton vagy vászonruha járja, vasárnap itt-ott fel-fel tűnik köztük már az uri viselet is. A színeket keverik,

de a kirivót nem igen kedvelik; hétköznap a komoly sötétebb kéket, vasárnap a kevert színű czifra ruhát öltik magukra. A minták közül a nagy rózsásat nem szeretik; inkább az egyszerű, szolid mintához ragaszkodnak. Czipőt viselnek, de — itt is érvényesül a gazdálkodási hajlam — csak a városban; onnan ki vagy ide bejövet a mezei uton mezitláb járnak.

Erkölcseik, mint az már említve is volt, tiszták. Duhajkodások, lopások, nagyobb fajta testi sértések ritkán támadnak soraikban; ha igen, úgy nem sok kévétellel inkább a közérjük került felvidéki idegen követi el. Vasárnap a távoli tanyákról is bejönnek a városban fenntartott szobába, hogy innen aztán tisztességben kiöltözködve, hónuk alatt az egész vallásos és erkölcsi életüket szabályozó s minden alkalomra szép imával, énekkel bíró vastag „Tranoscius“-könyvvel vagy más imádságos vagy énekes könyvvel a templomba feljöjjenek. Gyermekük iskoláztatására is általában elég gondot fordítanak. Egyetlen gyengéjük a pereskedési hajlam, a mely azonban bonyolult birtokviszonyaikra vezet vissza.

Nyelvök most éli az átalakulás korszakát, a miben templom, iskola, hatóságok egyaránt jótékony befolyással vannak rájuk. Az öregebbek ugyan egymásközt tótul beszélnek, de igen gyakran találkozunk oly esettel, a midőn gyermekeiket, habár törve is a szót, magyarul szólítják meg. A fiatalabbak sokhelyütt kizárólag magyarul társalognak egymással s jellemző, hogy tót nótát már nem is tudnak, ha dalolnak, énekük szép, zengzetes magyar nyelven hangzik. Külömben a tót beszéd is számos magyar szótól visszhangzik s sokszor szinte komikus hatást tesz, ha valaki közülök „do városa“ megy „engedil“ kérni „na bekebelezi“. Jó izű adomának is megjárja, a mit egy kortesbeszédből őrzött meg a hagyomány szóról-szóra eképen: „estye taky pusztító elen nikdy nebov na nasom kormánye“ (még ily pusztító elem sohasem volt kormányunkon). A komikus hatás mögött azonban egy mélyebb és komolyabb és örvendetesebb ok él: a nép nyelvének — habár lassu — átalakulása magyar nyelvvé. Egyébiránt a vagyonosabb szülők közül gyermekeiket sokan németszóra is felküldik a Szepességre s

ezért nem ritka eset, hogy tanyai népünk sorában akadunk olyanokra is, kik 3 nyelvet beszélnek. A magyar nyelvet zengzetesen, szépen beszélik gyermekeink és sokszor valósággal ámulatba ejtenek — úgy hangzik ajkukon a szó, mintha a Tiszapart szépszavu népének gyermekei volnának.

A gazdálkodási rendszerről, melyet népünk követ, másutt szólottunk. Itt általánosságban csak annyit jegyzünk meg, hogy a nyiregyházi tanyai embernél nincs a világnak szorgalmasabb gazdája. Nem elég, hogy a föld hasznos műveléséhez kellő praktikus érzékkel bírnak, a mit csak fel lehet benne használni, azt felhasználják, megmivelik, (sokszor a szomszéd földjének a rovására is), nemcsak hogy a szántást, vetést, aratást s a föld többi művelési módját a család maga látja el, úgy, hogy confirmatio után (12 éves korban) a fiatalabbja is rendes munkása lesz a földnek, a kisebb pedig a jószág őrzését s az étel hordását végzi, — de oly dolog sem ritkaság, hogy (pl. hordáskoi) éjjel-nappal foly a munka s a családtagok pihenése felváltva legfeljebb egy-két óráig tart 24 órán keresztül.

Télen át a *házi asszony* serénykedik. Az ő gondja külömben a népünk sorában tapasztalható házi rend és tisztaság fentartása is. Télen át megszövi, tavasszal meg felszövi a saját termésű kendert, a miből aztán törülköző, konyharuha meg zsákvászon kerül ki. A fehérműről, ennek megvásárlásáról és felvarrásáról, sőt leányai selyenkendőinek és ruháinak megvételéről és a fűszer és vegyes-kereskedői czikkekről az eladott tej és baromfi árából a gazdasszony tartozik gondoskodni, míg a gazda a fiú gyermekek felsőruházatát és a család lábbeli szükségletét fedezi a magáéból. (Persze aztán a gazdasszony néha 3-szor annyi baromfit tart, mint rendszeren, s ez férj uram buza állományának rovására megyen). A piacon valóságos harc folyik vevő és eladó között. A tanyai asszony, ha nem adják meg a kért árat, megköti magát s ha szájából elhangzott a „nedám“ („nem adom“) szó, biztos lehet mindenki, hogy áruját inkább hazavisszi, sem mint olcsóbban adja el. E takarékosági hajlam okozza, hogy az

évi termés az adófizetésre és a birtok szaporításra megyen, úgy, hogy népünk Gégény, Dorogh, Pazony felé erősen terjeszkedik.

Mulatságaira aránylag keveset költ népünk. Leggyakoribb népmulatság természetesen a lakodalom. Hosszu szekereken 10—12-en ülve, vonul be a lakodalmos menet két tisztességes öreg násznagy vezetése alatt, jó kedvben, néha bizony pálinka szóval is, nagy gyorsan hajtva a lovat, repül végig a városon a nagyszámu násznép, hogy állami és egyházi törvénynek eleget tegyen. A lakodalmi mulatság legnagyobb részt reggel kezdődik, az esküvő vagy délfelé, vagy délután megy végbe, de az igazi lakoma azért mindig este van, addig a fiatalság ropja a tánczot, magyarosan, daliásan, kopogósan lejtve a csárdást, sőt itt-ott már a four-tánczokat is. Gazdagabbaknál bor, szegényebbeknél — s ez is ritka, megmosolyogtató tapasztalás — szódavíz mellett folyik a mulatozás. Persze egy kis pálinka itt is, ott is kerül. Szegényebbeknél még ma is fennáll az u. n. „*menyasszony táncz*“, a mi abból áll, hogy a menyasszony sorba tánczra hívja vendégeit, egyet-kettőt perdülfordul, aztán előveszi tányérját, körüljár köztök s így gyűjti a menyasszony-ajándékot, a mely néha 40—50 frtot is kitesz, ezen aztán az új pár veszen egy kis üsző borjut s ezzel kezdi meg a gazdálkodást. (A sok krajezárról, mely ilyenkor a tányérba hull, elnevezték e tánczot krajezáros-táncznak, „*graj-cjarovy tanec*“). Czigányzene szól még a legszegényebb ház lakodalmán is, a mit a menyasszony és vőlegény házában rendszeren egyszerre ülnek meg úgy, hogy a násznép két része később felváltja egymást.

Azelőtt minden vasárnap délután a tanyai koersmák voltak a népies táncmulatságok színhelyei, a miket azonban most a rendőrség betiltott, mert számos visszaélésre, bűntényre adtak alkalmat. A tanyai nép mulatozása most már egyszerűbb formák közt megy végbe. A mennyiben a tanyák nem elszórtak, de rendszeren egy úgynevezett „*bokor-tanyát*“ (valóságos kis falut) képezve, vannak egymáshoz közel, utcával s a bokor-tanya közepe táján térséggel ellátva, — ezen a térségen ünnepek délutánján összejő a tanyai nép, leányok,

legények, s aztán tilinkószó mellett folyik a hangos táncz egész addig, míg a késő est véget nem vet neki. Az eféle össze-jövetelnek „bursza“ (lármás vagy hangos táncz) a neve s erre a tánczolás és mulatozás módjánál fogva teljesen rá is szolgál. Télen át — nyáron kevésbé — vagy a városban, vagy a tanyai koresmákban aféle népies bált is szoktak rendezni. A legény a leányt egyszerűen „pod“ vagy magyarul „gyere“ szóval hívja fel a tánczra, s őt olyik-olyik még erre sem szánja rá magát, hanem mindössze karon kapja a választottat és viszi; de azért nem ritkaság az sem, hogy a legény udvariasan meghajlik tánczosnője előtt, sőt azzal a szóval kéri fel a tánczra, hogy: „legyen szerencsém.“

A népies mulatságok közé tartozott (s ebben aztán Nyiregyháza egész népe egyformán mulatott) azelőtt a *szüret*. Hangos, víg derülés napja volt ez a régi jó termések idején, mozsárdurrogás, víg danolás, sütés-főzés, táncz és egy-egy puskalövésből állott ki a szüreti zaj, de hogy éveken át a peronospora (fencrosz bogár) szüretelt, megszűnt a szőlőskertek szüreti romantikája, csend állott a régi vigalom helyébe, s bár az utolsó két év kedvezőbb időket hozott, a régi víg szüretnek nyoma is alig van.

Fonó, kukoriczatörés („hántóka“) is alig járja már. Az elébbit a rendőrség emberei akadályozzák; az utóbbi pedig noha rendszeren éjfélig tart, minden családod annyira elfoglal, hogy aféle felföldi közös mulatozássá nem nőheti ki magát.

Népnek és intelligenciának társadalmi különbség nélkül legkedvesebb kiránduló-helye a *Sóstó*, ez a természeti szépségekben bővelkedő szikes sós fürdő, a melyhez gyönyörű tölgyes és akáczos erdőn át vezet a mintegy egy órai gyalogút és megfelelő tartalmú kocsit. 1827-ben kezdték használni gyógyfürdőül, különösen a csúzos bajokban szenvedők, 1870-ben szaporították épületeit s hogy a bírláló részvénytársaság kezéből a város házi kezelésébe ment át, most már 1894. óta teljesen rendezett sok fürdő- és lakószobával, szép sétánnyal és csónakparthival ellátott fürdőtelep lett belőle. Jelenlegi bérlője Tolnai Sándor, ki ott mintaszerű rendet és tisztaságot tart fenn.

Itt szoktak végbemenni a tavaszi és nyári multságok, az u. n. *majálisok*, a melyek közt a helyi felekezeti békét is igen szépen feltűntető elemi iskolai majális válik ki a maga látványosságával, a mikor t. i. az összes felekezetek és a város elemi iskoláinak összes növendékei tanítóik vezetése alatt együttesen vonóznak ki az erdőbe s oly kedves, festői és mégis nagyarányú látványt nyújtanak a szemlélőnek, a mely ritkítja párját. Mindjárt reggel gyülekszik künn ekhós szekerei tövében a tanyai nép, — délután kijő a város népe s foly a multság szélében-hosszában az erdő árnyas fáinak között mindenfelé jókedvvel, kitartóan. Pünköst hétfőjén rendszeren az iparos ifjuság rándul ki, hogy a lakosság többi részével egyben tavaszi multságát megtartsa; a főgymnasium és a polgári leányiskola növendékei pedig rendszeren május végén vagy június elején tartják meg e multságukat.

Ugyancsak kedves kirándulási helye a város lakosságának a *Népkert*, mely a vasuti állomás mentén keletkezett leginkább Bencs László akkori tanácsnok kezdeményezésére néhány évvel ezelőtt, most pedig gyönyörű kertészetével valódi büszkesége városunknak s mint díszkert, kiránduló hely, sétány egyaránt ritkítja párját az alföldön. Csütörtökön és vasárnap délután cigány-zene hangjai mellett sétálva szórakozik benne kellemesen a közönség.

Valóságos kiránduló helyek számba mehetnek s e tekintetben a törökországi cypruslombbal gazdag temetőkhöz hasonlítanak *temetőink* is, egy-egy kis erdő a város 3 szélén, nyáron valóságos sétahely. Legszebb a leginkább az intelligens osztály temetkezési helye, a „vasuti“-temető.

Mint a népéhez tartozókat, meg kell említenünk még *hazafias ünnepélyeinket* is, melyek közül márczius 15-ike, október 6-ika és ez emlékezetes évben a külön is tárgyalandó milleniumi ünnepélyek válnak ki. Osztálykülömbőség nélkül részt vesz ezeken egész Nyiregyháza népe s majdnem minden társadalmi kör vagy egyesület; az itt elhangzó ünnepi szavak igaz ünnepi érzések őszinte kifejezései. Utánok rendszeren ünnepi közlakomák képezik az emlékezés további alkalmát.

Végül, mint a népélet egyik kiegészítő részét, fel kell említenünk mulatóhelyeink sorában a város újonnan épített s Nyiregyháza főterének különös diszét képező „Korona“ szállót is, a melynek disztermében és aránylag fényes éttermében a legválogatottabb izlésű társaság is kellemes szórakozó helyet találhat. Ennek jelenlegi bérlője a pontosságával, előzékeny modorával és rendszeretével már is a közönség kegyeiben álló Baumeiszter Ernő.

Hogy a felsoroltakon kívül a népéletnek még számos oly részlete van, a mely itt felemlítve nincs s Nyiregyháza népének még számos más mulatóhelye, hol ünnepélyei, összzejövetelei, mulatozásai lefolynak, az természetes; de ha ezekről külön-külön akarnánk megemlékezni, akkor művünknek más czimet és könyvünknek sokkal nagyobb terjedelmet kellett volna adnunk. Az elmondott részletek azonban eléggé beigazolják azon következtetésünket, hogy Nyiregyháznak népélete eredeti, jellegzetes, érdekes, — maga a város pedig kellemes letelepülő hely az idegen számára és nem ok nélkül szeretett otthona az innen származónak.

XII. Hadsereg.

Nem volna teljes művem s nem nyujtana Nyiregyháza város ezredik évi állapotáról minden irányban kidolgozott képet, ha benne — habár csak rövid áttekintésben is — meg nem emlékezném a hadseregnek ama részéről, mely városunkban székel.

Nyiregyháza földrajzi fekvésénél fogva a legfontosabb, az északi és keleti Magyarország felé vezető stratégiai utak mentén fekszik s ennél fogva benne régi időtől fogva voltak elhelyezve hadcsapatok.

A jelenleg itt székelő fegyvernemek közül régebbi az V. honvédhuszár ezred II. osztálya, mely 3 századra oszolva, 185 főnyi legénységből áll, 8 tiszt vezetése alatt. Jelenlegi parancsnoka *Kozina János*, őrnagy. Laktanyája a honvéd-utczán van; míg a téli lovasgyakorlatokra az alsó-temető alatti térségen épült lovarda szolgál.

A közös hadsereg számára pavillonrendszerben épült laktanya a debreczeni vasut mentén terül el s 13 tiszti és legénységi pavillonból áll, melyek mindegyike a modern hygieniai szempontok és katonaelhelyezési törvények és rendeletek legszigorúbb betartásával épült s a maga kivitelével az ország legszebb laktanyáinak számát szaporítja. Az 1893-ik évben adták át rendeltetésének a 14-ik huszárezred számára Lenk

Albert ezredes parancsnoksága alatt, míg most *Fontaine Henrik* ezredes és térparancsnok vezetése alatt a 10-ik huszárezred van benne elhelyezve, a mely mintegy 850 főnyi legénységből, 6 századra oszolva 64—70 tisztet foglalkoztat.

Polgári és katonai elem között a legjobb egyetértés uralkodik s az utóbbinak tisztikara úgy a honvédség, mint a közös hadsereg részéről egyik legelőkelőbb oszlopa városunk nemes társadalmi törekvéseinek.

XIII. Milleniumi ünnepélyek, alkotások.

Abból a nagy, kimondhatatlanul nagy közörömből, a mely a millenium fényes ünnepei alatt ezredéves hazánk minden völgyét-hegyét bejárta s a hű magyar sziveket szinte tüzes lelkesedésre ragadta, régi hazafias multjához és hagyományaihoz hiven kivette a maga ünnepi részét Nyiregyháza is, hol vármegye és város, ifjak és öregek, iskolák és intézetek, egyletek és hatóságok szivéből-lelkéből, az Isten szabad ege alatt ugy, mint az Úr templomában zengett a hála, hangzott az ének, áradt az érzés, ragyogott a hazafiui igaz boldogság. Tündérek tollával, angyalok nyelvével kellene birnom, ha hogy ez ünnepi napok honfi-lelkesedéstől szentelt eseményeit hiven és méltóan akarnám papírra vetni. Lemondok róla. S teszem ezt annál is inkább, mert e szép napok emléke mindnyájunk szivében sokkal elevebben él, sem hogy a részleteket hiven magunk előtt ne látnók. Szent hagyományként fog szállni ez emlék Nyiregyháza magyarul érző népe szivében nemzedékről-nemzedékre. Én mindössze is e hagyományt kívánom szolgálni, midőn a krónikás rövid szavu leírásával e hasábokon is megörökítettem a millenium nyiregyházi főbb ünnepi eseményeit.

Iskoláink közül május hó 9-én az *ág. hitv. ev. népiskola* tantestülete, hatósága és mintegy 1500 növendék az

ev. templomban kezdte meg az ünnepélyt énekkel és az ősz Bartholomaeidesz János tb. főesperes-lelkész buzgó imájával; majd a központi iskola nagy udvarán folyt tovább Bogár Lajos elnök rövid megnyitójával, Pazár István igazgató terjedelmes milleniumi értekezésével, Hudák Juliska, Lojek Etel, Budaházy Miklós, Kmotrik Lajos, Homolay Erzsí, Steinfeszt Matild, Bogár Lajos, Incze Józsi, Kovács Zsuzsi, Huray Lajos, Heider Margit, Leffler Béla, Pipcsák István, Korponay Anna, Kóhn Ilon, Szilágyi Emma, Márkus Ferencz és Kovács Etel növendékek szavallatával, a kicsinyek énekével, délután játékkal, dallal, tánczczal; a *róm. kath. népiskolában* misével és Te Deummal, majd az iskolában Hymnussal és Orsovsky Gyula igazgató beszédével folyt tovább, — költeményeket adtak elő, értekezést olvastak a honfoglalásról, Hunyady János és a szabadságharc történetét adták elő, végül hazafias énekeket énekeltek; az *ev. ref. népiskola* növendékei a templomban Vitéz Ignác h. lelkész imájával kezdték, majd az iskolában ugyancsak az ő beszédével folytatták az ünnepélyt, Horváth István tanító előadást tartott a honfoglalásról, egy leánynövendék megkoszoruzta hazánk térképét, sok növendék szavalt, Bán Lajos tanító a magyar történelem kiváló alakjairól felolvasást tartott, végül énekkel zárult az ünnepély; a *gör. kath. elemi iskolában* Andrejczó József s. lelkész hálaadó Isten-tiszteletét Fekete István főesperes megnyitója, ezt ének után költemény, majd Egreczky Emil tanító értekezése a honfoglalásról, hazánk térképének megkoszoruztatása, énekek, szavallatok váltották fel s elnöki beszéd zárta be az ilyformán ment ünnepélyt. Az *izraelita iskolák* növendékei szintén a templomban kezdődött hálaünnepélyt tartottak, majd a vezető tanító vette át a szerepet s magyarázta meg a hon történelmének főbb eseményeit; ima, a honfoglalás történetének egy tanuló által történt elmondása, hazafias énekben zárult be az ünnep. A *főgymnasium* ünnepélye is buzgó templomi fohással kezdődött, a melyet e sorok írója mondott el, — majd a gymnasium udvarán egybegyűlt nagy számu, fényes ünnepi közönség előtt mondta el dr. Meskó László felügyelő

gyújtó hatású megnyitóját, — Porubszky Pál tanár mondott hazafias milleniumi ódát, — Leffler Sámuel mondta el nagy lelkesedéssel kidolgozott, széles alapon nyugvó emlékbeszédét, s Tóth K. VIII. o. tanuló szavalatával és az ifjusági dalos-kör szép énekével véget ért az ünnepély. A *polgári leányiskola* ünnepélyét a városháza dísztermében Kubassy Berta IV. o. növendék szavolata kezdte meg, majd Bölcs házy Vilma igazgatónő mondta el köztetszést aratott emlékbeszédét, Pintér Erzsike és Fábian Kornélia szavaltak, Palicz Gizella tanítónő a magyar történet kimagasló női alakjairól értekezett, — közben és végül az intézeti dalos-kör énekelt.

Emlékfák ültetésével telt el a délután. Májerszky Béla tartott a városház-palota előtt elültetett két emlékfa mellől lelkes beszédet a közönséghez és tisztársaihoz. Ugyaníly emlékfaakat ültettek különben telkeiken az összes városi és tanyai iskolák, számos testület s ezek élén a maga szép erdejében maga a város, magánosok stb.

Az első nap ünnepségeit a **dísz-dalestély** fejezte be, mely a „Korona“ tánctermében tiszta magyar, hazafias, nagyobbára alkalmi dalokat magában foglaló programmal fényesen folyt le s mely alkalommal Graselly Norbertné urnő a nyiregyházi hölgyek által ajándékozott milleniumi szállagot ünnepi szavak kíséretében füzte a daltestület szép lobogójára.

A második nap az **egyházaké** és a **városé** volt. 8 órakor az evang. templomban a tót közönség előtt méltatta Bartholomaeidesz János lelkész a nap jelentőségét. $\frac{1}{2}$ 9 órakor az ev. ref. templomban folyt tovább az ünnepély a hatóságok és testületek képviselőinek jelenlétében, mely alkalommal az egyházi dalárda ünnepi énekei és Vitéz Ignác helyettes lelkész szép szónoklata ragadták el a közönséget, mely tekintélyes számmal meggyarapodva, $\frac{1}{2}$ 10 óra tájban az ág. h. ev. egyház magyar istentiszteletére vonult, hol alkalmi ének zengése után Geduly Henrik s. lelkész lépett az oltár elé s tartotta meg a fényes s egész Nyiregyháza színe-javát magában foglaló közönség előtt a következő — az

itteni sajtó szavai szerint egész közönséget közlekedésre ragadó beszédet — melyet a millenium alkalmából Nyiregyházán mondott egyházi beszédek képviselőjében egész terjedelmében közlé adunk:

Alapige: 90. Zsoltár 2., 4. vers.

*„Minekélőtte a hegyek lennének
és formáltatnék a föld és e világ,
öröktől fogva mindörökké te vagy
erős Isten . . . Mert ezer esztendő
te előtted, mint a tegnapi nap,
mely elmúlt és az éjszakának
negyedrésze.*

Én nem tudom, bűbáj-é, avagy valóság? A nemzeti génusz boldogító játéka-é velünk, vagy igaz tapasztalás: de én úgy érzem, ti is úgy látjátok, hogy most nincs más e földön — csak egy erdő, a nemzeti lobogó büszke erdeje; nincsen most több, csak egy kebel — egy nagy boldogságtól, örömtől, dicsőségtől egygyé forrt ezernyi — egy kebel.

Égnek angyalai jöjjetek, fejtsétek fel a rejtélyt! Mosolygó égbolt s mindenség hatalmas. Ura, magyarok hatalmas Istene, óh szállj alá és mondd, hogy a mit érezünk, az igaz, az valóság — nem káprázat, de boldogítóan igaz, hogy itt ezredéve él, — ezredéves múltján egy szívvel-lélekkel örvend ma a magyar . . . És az angyalok kara ma kedvünkért bizonynyal kivételt teszen, tavasz ölén karácsonyi dalt zeng:

Zengjen vigan a győzedelmi ének,
Nincs több e földön ilyen ünnepély!
Dicsőség a népek nagy Istenének:
A magyar nemzet ezredéve él!
Dicsőség a szabadság Istenének,
Akiben ezredéve hisz, remél . . .
Buzgón borulunk im Előtted térdre
Áldásod kérve az uj ezredévre!

Nos igen, az Úrhoz, aki mindöröktől fogva erős Istenünk nekünk, az Úrhoz emeljük fel tekintetünket e szent órában! Mint a haza földje egy lobogó-erdővé, mint minden kebel ma egy kebellé magasztosult, — úgy történelmi létünk e dicső határvövényél mindenek imája egy imává magasztosuljon ma:

A magyar nemzet ezredévi ünnepi imájává a Gondviselés örök Urához, Istenéhez!

1. Legyen ez ima hálaimává a múltért.
2. Legyen ez ima dicséretté a jelenért.
3. Legyen ez ima fohászszá a jövődőért.

I.

Egy érzés ostromolja meg ma a sziveket! *Ezer év viszontagsága után a boldog hála érzete a Gondviselés örök Ura, Istene iránt!*

Nem én mondtam: hivatottabb ajk zengette el: Magyar hazánkat kard szerezte, de a hit tartotta meg! Oh és valóban, — ha nem lett volna e hon gyermekeiben hit a Gondviselés kegyelmében s aztán, ami e hitből fakadt, bizalom a nemzet jövője, a hon jövődő boldogsága iránt, — és ami e bizalomból fakadt, szívós, kitartó küzdelem a haza jövőjeért, úgy hazánknak századok nagy viharaiban el kell vala pusztulnia, mint ahogy elpusztul a legerősebb tölgy is, ha elmetszették gyökereit, melyekkel az anyaföldhöz ragaszkodék s az anyaföldből táplálkozik . . . Ám hála legyen az ég Urának, a magyar nemzetben mindig meg volt a hitnek ereje s az imádkozásnak lelke. Akiben pedig imádkozásnak lelke van, az — legyen egyes ember, vagy egész nemzet: — *nem veszhet el soha.*

Pedig nem ismerünk e földtekén nemzetet, mely bel- és kül-ellenséggel annyit küzdött, oly szakadatlan és fenséges élet-halál harczot vivott volna, mint a magyar. Hol zeng a népek himnusza úgy, mint nálunk:

Balsors akit régen tép,
 . Hozz rá vig esztendőt —
 Megbűnhötte már e nép a multat s jövődöt?!

Mely nemzet tőn oly példátlanul hősie foglalat, mint a magyar, mely hét vezérével élén messze Ázsia öléből egyszerre megjelen Európa földjén és Európa legszebb országát hódító karjával elfoglalja, védő kezével minden irányban, sokszor egyszerre észak-, délfelé is, meg is óvja, meg is tartja?

Hol az a nemzet, mely elfoglalva a hont, kiket hatalmába ejtett, egy nemzetet sem fosztott meg népszokásaitól, hitétől, nyelvétől, szabadságától, de — sőt inkább mindenkinek adott valamit, amivel eddig nem birt, minden itt talált népnek adott több szabadságot és több művelődést!?

Hol az a nemzet, mely öntestével fogta volna fel más, nagyobb nemzetek veszedelmét, s megtette ezt híven, becsülettel akkor is,

mikor onnan hála helyett rút hálátlanságot — akkor is, mikor saját gyermekei között pusztító pártviszályt, öntestében sebeket szenvedett s megtette ezt nem éveken, vagy évtizedeken, de szinte évszázadokon és évszázadokon át!

Hol az a nemzet, mely saját vére helyett idegent választ urává s mert urává tette őt, hozzá hü maradt, hü még akkor is, midőn tőle, vagy ha nem tőle, úgy a nevében működött tanácsosaitól keserű csapásokat szenvedett, *jojtíprást, alkotmányfosztást, elnyomást*, s nem heteken vagy hónapokon, de éveken, és évtizedeken át!

Hol az a nemzet, mely minden véleményt tiszteletben tart, legyen az akár századok óta itt élő egyházak hite, akár tudósok meggyőződése, akár népvezérek gondolkodása!

Hol az a nemzet, mely népe maroknyi volta daczára, szövetségesek nélkül, egyszerre tíz ellenséggel veszi fel a harcot, s hogy kihullt a kard kezéből, árulás és kelet és nyugat két nagy hatalmasának szövetezése hullatta ki!

S hol a nemzet, amely ennyi szenvedés, ennyi pusztulás, ennyi halálos veszedelem után számban meg nem fogyva, erőben meg nem törve, ifju erővel kél fel uj ezredévre, hogy az ősök álmát, hogy Árpád- és hős nemzetének e földön örök hona legyen, — ne csak maga is megálmodja, de me is láthassa.

Ah — hála legyen ma a Gondviselés Ura-, Istenének, hogy hitet adott e hon gyermekeinek szívébe s a mi e hitből fakadt, bizalmat e hon jövője iránt s a mi a bizalomból fakadt, szívós erőt a küzdelemre.

Igaz, — voltak e honnak fényes nagy alakjai! Végig vezesselek a nemzet történetén? — Bemutassam a honfoglaló ősök, Árpád és vérei álmát, amit a keleten láttak és ezen álom valóságát, midőn ide jöttek s elfoglalták e hont? — Bemutassam szent István királyt — mint magyarnak, szent ő nekem is — a bölcsét és szent életűt — és aztán tovább Bélát, a második honalapítót és a Hunyadyakat és köztük Mátyást, a nagyot és igazságot; — és később a nagy szabadsághősök szinte tündéri légióját, — Bocskayt, Bethlent, a Zrínyieket, Rákóczyakat és Thökölit, majd a két legnagyobb magyart: Kossuthot és Széchenyit és a legbölcsőbbet, Deákot, és a legelső magyar embert, I. Ferencz Józsefet, a királyt, és a költők és művészek fényes csapatját és a honleányok oly alakjait, mint Rozgonyi Cecilia, Zrínyi Ilona, Damjanichné és Erzsébet királynő? — és a szónokokat, állambölcsöket, fényes nevű tudósokat és magát a nemzetet, mely túrt és szenvedett, de magát megadni sohasem tudá! . . . Oh mindez ma oly fényes, bűbajos képgyanánt jelen meg előttem, hogy megállani a kép egy pontjánál

sem tudok, megyek tovább, fel oda, ami a képnek fényt, világot ad — az isteni gondviselés hűségéhez és kegyelméhez, — és még egyszer mondom: szálljon ma fel az égbe boldog hála, hogy ezredéves multját túlélte a magyar.

II.

S mert a multért hála, legyen dicsőség Istennek a fényes ezredéves jelenért!

Ki virágok között jár, édes illattól megifjodik lelke, virágok kelyhétől, színek pompájától megittasul a szíve és a virágot nézve, nem látja a küzdelmet, melyet a nagy természet viszontagságaival az anyaföld, a virág parányi magva, emberi kéz és napsugár megívtnak, míg a magból édes kéjjel élő virág támadott!

Virágok között járunk most mi is! — A magyar anyaföld virágai, — a szabadság, egyenlőség, testvériség, a haladás és a nemzeti boldogság virágai között. Ezer év szorgalma ültette, ezer év mély hazaszeretete és hite a jövődében ápolta, ezer év öröm- és bánatkönyei öntözték, ezer év Isten áldása óvta s tartotta meg édes magyar hazánkat, hogy most virágzó díszébe juthatott.

Volt-é perc, amelyben hevesebben dobogott a magyar szív, ünnepiesebb büszkeség és mélyebb hála töltötte volna el, — volt-é pillanat, amelyben a kebel hevesebben szított volna az anyaföld minden rögéhez — mint az ezredik év e fölséges időszakában? Én azt hiszem, amit éreztek a honfoglaló ősök — nem akkor, mikor Isten-adta crejőkkel és vitézségökkel e hont elfoglalák, hanem akkor, mikor e földön *első gyermekök született*, úgy, hogy már a vérség és a jog, a hit és a remény, a béke és a boldogság, az élet és a halál ezer szálával e hon földjéhez kötötteknek érezték magokat, jóslótekinetőkkel ennek reméltek, jósoltak, könyörögtek boldog hosszú létet: legfőlebb az a pillanat hasonlítható az ezredév mai dicső pillanatához, amelyben van költészet és valóság, ábránd és igazság, hit és remény, béke és boldogság egyszerre!

Hogy mi volt ezredév előtt s mi most a magyar? . . . Kérdjétek meg a tavasztól, mi lesz a nagy természetből, midőn megindul a dúló fürgeteg, tépi-rázza a fák koronáját s aztán hosszú vihar után végre elcsendesül minden, termékeny eső hull, végre elmulik ez is és kisüt a béke és áldás ragyogó verőfénye!

Fergetegként jelent meg a láthatáron, a hon határán, honfoglaló nemzetünk; zúgó — morajló vihar tépését érezte századéveken át, és most mégis eljutott dicsősége ama fokára, hogy idegen nemzetek csodálják haladását, — idegen koronás fők, és tudós és művészvilág koronái az elismerés babérját fűzik a hármás bércz és

négy folyó határai körül, idegen hatalmasságok örvendenek, hogy együtt örvendezhetnek velünk: bent pedig öröm árájában úszik minden és van béke, és van műveltség és van páratlan szabadságot nyújtó alkotmány és van erő a még tökéletesebb fejlődésre, állami és nemzeti szent eszmények még tökéletesebb megvalósítására!

Ah, a milleniumi év e jelene ezer boldogság, kimondhatatlan hazafiúi örömek forrása nekünk! Kérdjétek meg a nyugvó nagyoknak szellemét: kérdjétek meg egy Széchenyit, nem mondja-e már; Magyarország nem volt, nem lesz, *de van*; kérdjétek meg Kossuthnak szellemét, hogy látva a haza földjén szinte végtelen tenger gyanánt hullámzó trikolor, látva a lelkesült örömet, látva a Halleluját, látva e nemzet forró, mély hitét jövődjében — nem boldog-e, hogy teste itt pihen, ez ezredéves föld ölen? . . .

Legyen hát dicsőség Istennek a jelen dicsőségeért!

III.

Ám legyen végül ezernyi kebel egy fohásza: *áldásért a jövőben is!*

Istennel szemben csak megadást — jogot nem ismerünk. De ha van könyörgésünk számára alap, igazság, úgy ma e drága hon igaz alapon, igaz lelekkel könyöröghet az Úrhoz! A drága honnal evangyeliumi anyaszentegyházunk, mely mindig e honnal örült, e honnal szenvedett, anyaszentegyházunkkal együtt minden szentegyházak, s mind e szentegyházak összességében újra a hon, igaz alapon kérheti a Gondviselés urát és Istenét, hogy ha ennyi század viharain át megtartotta, úgy jövődjő századok végeiglen áldja is meg a magyart! Most hát zengjen az ének: „*Isten áldd meg a magyart!*“ Most hát menydörögjön a szózat: „*Hazádnak rendületlenül légy hive óh magyar.*“

Áldást az égből, hűséget a földből, egyetértést a szívekben, áldozatkész honfiúi kebelt, munkás karokat, művelődni óhajtó agyat — és akkor, ha volt virágzás e hon völgyein és hegyein, lesz még innentúl nagyobb, dicsőbb és magasztosabb!

Anyák, szívetek vérével tanítsátok már magzataitokat, atyák példátokkal hevítsétek fiaitokat s leányaitokat, tanítók történelemmel lelkesítsétek az ifju szívetek, polgárok törvénytisztelettel s alattvalói hódolattal, előljárók igazsággal és igazságossággal, s Te minden országok tisztelt alakja, koronás királyunk, szinte példátlan atyai sziveddel tanítsátok tovább, buzdítsátok, lelkesítsétek mindent mindenekben törhetetlen hűséggel ragaszkodni e drága honhoz: s akkor még soká, soká — él majd nemzet e hazán és nem lesz búbáj, de boldog és szent valóság uj ezredév és az ezredévek Istenáldotta ezredéve! Ámen.

Már jóval e beszéd vége előtt egyesek, különösen a hatóságok képviselői közül néhányan elvonultak a róm. kath. templomban 10 órakor tartott s Verzár István esperes-plébános által czelebrált ünnepi nagy misére. Itt ünnepelt együtt a polgársággal a *hadsereg* is; a két század honvéd- és két század közös huszár az egész tisztikar jelenlétében Bombelles gr. őrnagy, illetve Fontaine Henrik ezredes előtt tartott díszfelvonulást.

Az izraelita templomban $\frac{1}{2}$ 11 óra tájban ugyancsak a hatóságok és a testületek képviselőinek jelenlétében Friedmann rabbi mondott ünnepi zsoltárt a nyitott frigyláda előtt és Lieber Saul kántor énekelt szép alkalmi zsolozsmát.

A *városi képviselet* $\frac{1}{2}$ 12 órakor a városháza dísztermében tartotta meg ünnepi közgyűlését, melyet Bencs László polgármester nyitott meg néhány lelkes szóval s ezzel átadta a szót Somogyi Gyulának, a kinek mint kiválasztott alkalmi szónoknak beszéde a haza és a város multjából egyaránt szerencsésen felhozott számos érdekes résznek ügyes feldolgozásával és hatásos előadásával keltett a hallgatóságban kedvező benyomást. Utána elhatározta a közgyűlés, hogy a városi szegényház-alapot 1000 frt milleniumi emlékalapítvánnyal gazdagítja.

Délután 12000 főnyi lakosság részvételével az óriási vásártéren népies multságokkal fűszerezett szépen sikerült *népünnepély*, este pedig fényes *kivilágítás* tette a nagy napot még emlékezetesebbé.

Harmadnap, hétfőn reggel folyt le a **vármegye** impozánsan szép emlékünnepe. Óriási közönség, számos díszmagyar (Kállay András főispán, Mikecz János alispán, Bencs László polgármester, gr. Vay Ádám ünnepi szónok, gr. Pongrácz Jenő, Ónody Géza, Liphay Béla, Meskó László, Megyery Géza, Gencsy Béláé) tette még szebbé a festői látványosságot. Az összes helyi lelkészek közös istentisztelete után a menet a róm. kath. templom-tér elől a vármegyeház elé vonult, melynek díszterén állott fel Szabolesvármegye ünnepelő közönsége és vele a vidék és város ezer és ezer együttérző,

együttünneplő gyermeke. A díszközgyűlést — mint a legfőbb nagyobbszabásu milleniuni ünnepélyt — a városi dalárda éneke nyitotta meg, majd Kállay András főispán mondta el a nevéhez és méltóságához méltó mélységgel, hévvel és tüsszel az ünnepi megnyitó beszédet, — ezután Vay Ádám gr., e szép hazafias multu ősz főúr, Szabolcsvármegye egykori főispánja, mondta el leirhatatlan hatást keltő, a régi classicusok iskolájára valló, nemes egyszerűségű, de gazdag eszmetartalmu, remek alkalmi beszédét, melyet a millenium alkalmából tartott hatósági ünnepélyeken elmondott beszédek képviselőjében szintén egész terjedelmében közlünk :

Méltóságos főispán úr!

Tekintetes milleniumi ünneplő közgyűlés és fiai Szabolcsnak!

Üdvözöl hű testvéretek! Nagy év virradt hazánkra, nagy nap virradt Szabolcsvármegyére is. Megdobban e föld lábaink alatt, melyben egy évezred nemzedéke alussza örök álmait. Fényesebben ragyog a magyar égen a tejut, mert — mint a rege képzeti — megmozdulnak Csaba elhalt vitézeinek árnyai kezében a szittya szablyák, hogy üdvözöljék a rokon testvért, a még mindig élő Magyart, a a mindig helyén álló ősz Budavárát! Megmozdul e föld és ég!! s minden a mi magyar, mert e faj hazája czeréves fenállásának forduló évét ünnepli!

Midőn nekem, az öregnek, jutott a szerencse, önök parancsából szólni ma, kifejezést adva azon érzelmeknek, melyek minden magyar szívét eltöltik ezen évben, mely fényes tanúsága nemcsak fajunk államalkotó erejének, de azt fentartó képességének is, vajha bírnék a szó hatalmával, tolmácsolni Szabolcs minden fiának velem osztozó érzelmeit.

Első legyen a hála az Isteni gondviselés iránt, mely annyi balszerencse közt, sokszor gyászos kimenetelű véres csaták után a magyart Európában hóditott hazánkban maig megtartotta, hogy megfelelően gondviselésszerű missziójának, megvédeni a nyugat haladását, a polgárosodás útján azon tökélyig, melyen ma az értelmi és erkölcsi fejlettség magaslatán jólétben virágozni látjuk; hogy ez így történhetett, abban a szittya kardok ősi élének nagy szerepe volt! Megfelelt e nép: Árpád, Attila népe küldetésének, megvédte a civilizációt, a közszabadságot, meg Krisztus hitét! Elősmerték ezt a külföld követői is Budapesten, fényes elégtétel volt ez nekünk, büszke lehet reá mindenki, aki magyar!

Továbbá másodszer éljen szivünkben irthatalan remény, hogy a költő szavai szerint jönni fog — mert fog! — egy kor, melyben a magyar megpihenhetve már valahára véres munkájából, meg fogja mutatni azt is, hogy képes nemcsak romboló, de termékenyítő, gyümölcsöző munkára is, szellemi és erkölcsi erejével építeni fog a jövő ezredév nemzedékének, mert az idő intő szavához mindig alkalmazkodni tudott, egy szellemi és erkölcsi erők tekintetében anyagi jólétnek örvendő kimagasló Magyarországot.

És ez így fog lenni! Csak szétvonás ne bontsa meg előre törekvő sorainkat! Az oldott kéve szét hull, a nyalábba kötött vessző törhetetlen! E nemzet mindig akkor volt boldog és haladott előre, mikor Korona és Nép bizalommal teltek el egymás iránt, mikor ha külön oltároknál is, e hon lakóinak csak egy imája volt, melyben egyetértett mind: az idők végéig éljen magyar Hazánk! éljen a faj, mely ezt egy ezredév viharai után is épen adta át nekünk!

Örködjön a magyarok erős Istene felettünk, hogy ne legyünk honfi erényekben sirba nyugvó őseinknek csak árnyékai!

Ember sorsa a küzdés; küzdjünk mi is vállalva és küzdve reméljük, hogy virulni fog az édes magyar Haza!

Végül tudom, minden fia a megyének osztozik a haza örömrivalgásaiban velem, kiáltva: Isten áldd meg a magyar Királyt! A magyarok koronás királya éljen!

Elme, sziv bájoló hatalmak. Hét zárral van a monda szerint a magyarnak szive zárva. Ki e zárhoz s a magyarok szívéhez meglelé a kulcsot és ott irthatalanul él: hazánk rangban és szívjóságban első Nagy asszonya, koronás királynéja éljen!

Isten, hatalmas úr! ily velünk érző, bal és jó sorsban a magyarral osztozni tudó uralkodókat adj nekünk! s megvédi a trónt, megvédi hazáját e nemzet, osztályrészét kikéri annak minden fia!

És most leborulok előtted, erős és igaz egy Isten, magyarok Istene! mert az áldott emlékü népapa Árpád imáját meghallgatád, s virul a hon, ragyogva él az ősi nemzedék!

E beszéd elhangzása után a közgyűlés Mikecz János alispánnak költői lendülettel előadott indítványára az egyháztéri emlékoszlophoz vonult, a melyet Szabolcsvármegye közönsége emeltetett ama helynek örök időkre való megjelölése végett, hol régi leírás szerint az Ecclesia de Nyir, a város legelső temploma, a régi Nyiregyháza életének e legelső monumentuma állott. Hazafias dalok zengése közben ez megtörtént, az emlékoszlopot Mikecz János alispán fényes szónoklat keretében adta át Bencs László polgármesternek megőrzés

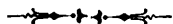
végett, a polgármester pedig hasonló melegségtől áthatott beszédben tett fogadást ez első milleniumi emlék hű megőrzésére.

Ezután Kovács István bizottsági tag emelt szót, indítványozva, hogy az ez alkalommal elhangzott szép beszédek jegyzőkönyvbe foglaltassanak (e jegyzőkönyvet díszes alakban a vármegye ki is adta), s végül a haza és a király és a vármegye éltetése közben az ünneplő közönség szétoszlott, hogy egyrésze a „Korona“ vendéglő dísztermében tartott s minden ízében sikerült *ünnepi közebeden* vegyen részt.

Igy folyt le a három napig tartott emlékezetes ünnepély, alkalomhoz és ünneplőkhöz egyaránt méltó rendben, méltóságban, lelkesen.

Az ünnepek fényéhez méltóan társulnak városunk és vármegyénk ezredik évi **alkotásai** is. Így a vármegyei kórház, a Bessenyei-szobor, a szabolcsi földvár emlékoszloppal való megjelölése, a polgári leányiskola épületének felavatása, az ev. egyház iskoláinak szaporítása, a szegényház alapjára le tett városi alapítvány, számos testületek emlék-alapítványai, iparosaink, termelőink, iskoláink részvétele az ezredévi kiállításon, vármegyei és városi tisztviselők milleniumi évi fizetésének felemelése — és ki tudná felsorolni ama számos apróbb alkotást, a mely népünk hazafias érzületével és a millenium magasztos napjaival van oki összefüggésben!

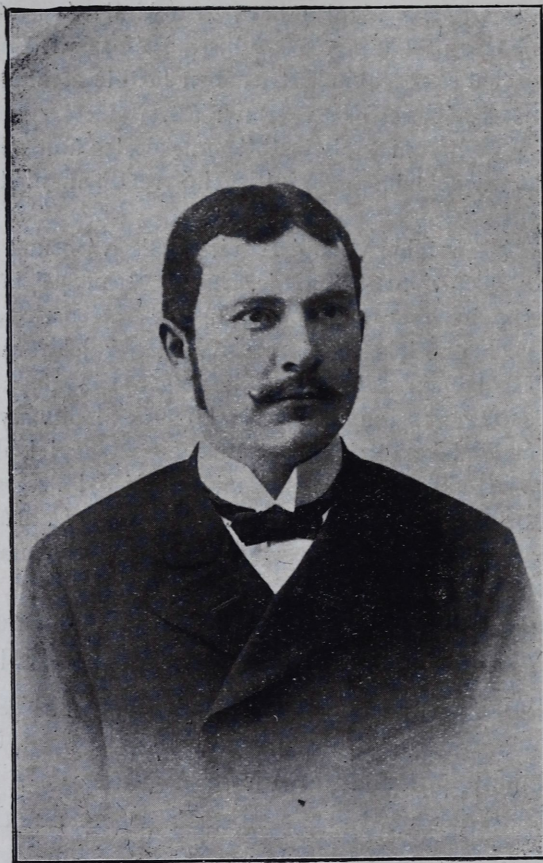
Ez ünnepekről többet mondani szinte felesleges! Hiszen bizonyos és ez kitörölhetetlen drága emlék gyanánt maradt meg mindannyiunkban, hogy Nyiregyháza a benne élő hatóságokkal és testületekkel együtt szépen ünnepelt, önmagához méltóan ünnepelt s ez ünnepeivel és alkotásaival is megmutatta, hogy az édes magyar hazának szive szerinti gyermekeit hordozza ölen az ezredéves és a távol jövő ezredéveiben élő Magyarországnak javára, önmagának dicsőségére, fiainak és leányainak magyar szívük örök boldogságára!

XIV. Zárszó.

És ezzel kimerítettem tárgyamat; átadom az első évezredet átélt Nyiregyházát úgy, a mint e nevezetes

Szerző arczképe.

határpon-
tot átélte,
a jövő em-
lékezeté-
nek. Mű-
vemben
igyekez-
tem az ez-
redik évet
élő Nyir-
egyházát
a maga
valóságá-
ban bemu-
tatni s ez-
zel emelni
mara-
dandó
millenáris
emléket
nagyra-
hivatott
váro-
sunknak.

Mennyire sikerült e feladat, az adatok gyűjtése nehézségé-
nek és az idő rövidségének számbavételével ítéljük meg

t. olvasóim. Engem megnyugtat öntudatom, mely azt mondja, hogy az akarat bennem nem hiányzott, a nehézségek leküzdésére a kellő jó szándék készen állott. Hiszem, hogy e műnek nem annyira efemer, máról-holnapra eltűnő érdeke lesz — ebben talán nem is éri utól ez esztendő számos más irodalmi termékét, — de az idők haladásával a késő jövő Nyiregyházája előtt fokról-fokra fog emelkedni érdeke és ezzel, a mivel a jelen körülmények között talán nem bír, értéke is. Szándékom vele az volt, hogy ha más város nem — tegye meg Nyiregyháza azt, a mit ha hazánk összes nagyobb városai megtesznek vala, kimondhatatlan becsü emléket adtak volna át az utókor magyar nemzedékének és történetének egyaránt, irassa le állapotát mindenestől fogva úgy, *a mint a magyar haza második évezredébe lép.*

Hogy e szándékomat annyira, a mennyire sikerült megvalósítanom, abban Nyiregyháza várossal élén, mely anyagilag úgy, mint erkölcsileg a legnagyobb segítségemre volt és van ez erőmet már-már meghaladott vállalkozásomban, az. összes hatóságok, testületek és egyes intézmények vezetői, kik közül mint önálló dolgozatokat rendelkezésemre bocsátott munkatársaim közül különösen Simitska Endre gazdasági egyesületi titkár, Szlaboczký Imre és Mészáros Ferencz főgymn. tanár urak és Szohor Pál adóügyi tanácsos és Kálnay Zoltán mérnök urak nevét legyen szabad felemlítenem, lekötelező szívélyességgel támogattak. Fogadják érte őszinte hálám kifejezését.

Az ezredik évi Nyiregyháza megismerése és megismertetése után tollamat azzal a mindnyájunkat fel-emelő tiszta tudattal teszem le, hogy *Nyiregyháza, Szabolcsvármegye és a Nyírség székvárosa, a magyarság egyik gyűjtőhelye géniuszának szárnyalása emelkedőben van! Faveant tempora! Favete venti!*

Nyiregyházán, az ezredik év jul. havának 27-ikén.

Geduly Henrik.

TARTALOM-JEGYZÉK.

	Lap
I. Fejezet. A múltból	3
II. Fejezet. A föld, a talaj és a természet életéből	26
III. Fejezet. A város élete	68
IV. Fejezet. A megye a városban	105
V. Fejezet. Királyi hivatalok	131
VI. Fejezet. Közművelődés	162
VII. Fejezet. Egyházak	222
VIII. Fejezet. Mezőgazdaság	235
IX. Fejezet. Ipar	247
X. Fejezet. Kereskedelem	258
XI. Fejezet. Népélet	271
XII. Fejezet. Hadsereg	280
XIII. Fejezet. Milleniumi ünnepélyek, alkotások	282
XIV. Fejezet. Zárzó	294

Sajtó-hibák.

9-ik lap felülről 3-ik sor, „1853“ helyett olvasandó *1753*.

14-ik „ alulról 4-ik sor, „137000“ helyett *147000* olvasandó.

81-ik „ jegyzetben „fénynyomat-mellékletünk“ helyett olvasandó *fénynyomat-mellékletünk*.

84-ik „ alulról 13 és 15-ik sorban „nyugdíjas“ helyett *napdíjas* olvasandó.

85-ik „ felülről első sorban „találkozunk“ helyett *találkozunk*.

105-ik „ alulról 9-ik sor „terület“ helyett *területtel*.

165-ik „ felülről 16-ik sor „történetünk“ helyett *történetük*.

198-ik „ felülről 14-ik sor „Andor Endre“ helyett *Andor József*.

247-ik „ alulról 3-ik sor „bisonyos“ helyett *bizonyos*.

260-ik „ felülről 10-ik sor „feles“ helyett *peres*.

261-ik „ alulról 3-ik sor „tulajdonképen“ helyett *tulajdonképeni*.

277-ik „ alulról 7-ik sor „tartalmu“ helyett *tartamu*.

